

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
GİRİŞ	11
BİRİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE'DE YEREL GAZETECİLİĞİN GELİŞİM SÜRECİ, YAPISAL ÖZELLİKLERİ VE SORUNLARI	27
1. 1860'tan 2000'lere Yerel Basın	27
1.1. Osmanlı'da Yerel Basının Başlangıcı: Vilayet Gazeteleri	28
1.2. II. Meşrutiyet Döneminde Yerel Basın: "Özel" Yerel Gazeteler	32
1.3. İlgali ve Savaş Yıllarında Yerel Basın	34
1.4. Tek Parti Dönemi'nde Yerel Basın	41
1.5. Çok Partili Dönemde Yerel Basın	46
1.6. 12 Eylül Rejiminde ve Liberal Ekonomi Döneminde Yerel Basın	56
1.7. 2000'li Yıllarda Yerel Basın	62
2. Yerel Gazetelerin İşlevi	66
3. Yerel Gazetelerin Yapısal Özellikleri ve Sorunları	68
3.1. Ekonomik Yapı ve Yol Açtığı Sorunlar	74
3.2. Haber Kaynakları	79
3.3. Teknik Sorunlar	82
3.4. Çalışan Sayısı ve Niteliği	88
3.5. İçerik	94
3.6. Tiraj	101
3.7. İlan-Reklam	107
İKİNCİ BÖLÜM BASIN İLAN KURUMU ŞUBESİ BULUNAN İL MERKEZLERİNDE YAYINLANAN RESMİ İLAN HAKKINA SAHİP GAZETELERE İLİŞKİN VERİLER	115
1. Yerel Gazetelerin Sayfa Sayıları ve İçeriğin Konulara Dağılımı	115
1.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sayfa Sayıları ve İçerikleri	115
1.2. Ankara Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri	117
1.3. İzmir Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri	118
1.4. Adana Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri	120
1.5. Bursa Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri	121
1.6. Konya Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri	122
1.7. Gaziantep Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri	123
1.8. Kayseri Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri	124
1.9. Antalya Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri	126
1.10. Trabzon Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri	127
2. Yerel Gazetelerde Çalışanların Sayısı ve Özellikleri	128
2.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı	129
2.2. Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı	132
2.3. İzmir'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı	136
2.4. Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı	138
2.5. Bursa'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı	141
2.6. Konya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı	144
2.7. Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı	147
2.8. Kayseri'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı	150
2.9. Antalya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı	153
2.10. Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı	156
3. Yerel Gazetelerde Teknik Altyapı	159
3.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı	162
3.2. Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı	165
3.3. İzmir'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı	168
3.4. Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı	171
3.5. Bursa'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı	175
3.6. Konya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı	177
3.7. Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı	180
3.8. Kayseri'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı	182
3.9. Antalya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı	185
3.10. Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı	188

6 - Yerel Gazeteler

4. Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri	190
4.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri	191
4.2. Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri	194
4.3. İzmir'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri	197
4.4. Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri	198
4.5. Bursa'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri	201
4.6. Konya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri	203
4.7. Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri	205
4.8. Kayseri'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri	207
4.9. Antalya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri	209
4.10. Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri	212
5. Yerel Gazetelerin Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantıları	215
5.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar	217
5.2. Ankara Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar	221
5.3. İzmir Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar	224
5.4. Adana Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar	226
5.5. Bursa Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar	230
5.6. Konya Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar	233
5.7. Gaziantep Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar	236
5.8. Kayseri Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar	239
5.9. Antalya Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar	243
5.10. Trabzon Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar	246
6. Yerel Gazetelerin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü	249
6.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü	252
6.2. Ankara Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü	254
6.3. İzmir Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü	256
6.4. Adana Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü	258
6.5. Bursa Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü	261
6.6. Konya Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü	263
6.7. Gaziantep Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü	265
6.8. Kayseri Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü	266
6.9. Antalya Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü	269
6.10. Trabzon Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü	271
7. Yerel Gazetecilerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları	273
7.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları	274
7.2. Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları	277
7.3. İzmir'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları	280
7.4. Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları	282
7.5. Bursa'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları	284
7.6. Konya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları	285
7.7. Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları	288
7.8. Kayseri'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları	290
7.9. Antalya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları	294
7.10. Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları	297
8. Değerlendirme	299
SONUÇ VE ÖNERİLER	316
KAYNAKÇA	327
EK GÖRÜŞME FORMU	335

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO 1: İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sayfa Sayıları ve İçerik Dağılımı.....	116
TABLO 2: Ankara Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri	118
TABLO 3: İzmir Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri.....	119
TABLO 4: Adana Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri.....	120
TABLO 5: Bursa Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri.....	121
TABLO 6: Konya Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri.....	122
TABLO 7: Gaziantep Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri.....	124
TABLO 8: Kayseri Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri.....	125
TABLO 9: Antalya Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri.....	127
TABLO 10: Trabzon Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri.....	128
TABLO 11: İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı	131
TABLO 12: Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı	135
TABLO 13: İzmir'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı.....	137
TABLO 14: Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı.....	140
TABLO 15: Bursa'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı.....	143
TABLO 16: Konya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı.....	146
TABLO 17: Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı.....	148
TABLO 18: Kayseri'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı.....	151
TABLO 19: Antalya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı.....	156
TABLO 20: Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı.....	158
TABLO 21: İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı.....	164
TABLO 22: Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı.....	168
TABLO 23: İzmir'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı.....	170
TABLO 24: Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı.....	172
TABLO 25: Bursa'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı.....	176
TABLO 26: Konya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı.....	179
TABLO 27: Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı.....	182
TABLO 28: Kayseri'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı.....	185
TABLO 29: Antalya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı.....	187
TABLO 30: Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı.....	189
TABLO 31: İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri.....	193
TABLO 32: Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri.....	195
TABLO 33: İzmir'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri.....	197
TABLO 34: Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri.....	200
TABLO 35: Bursa'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri.....	202
TABLO 36: Konya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri.....	204
TABLO 37: Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri.....	206
TABLO 38: Kayseri'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri.....	209
TABLO 39: Antalya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri.....	211
TABLO 40: Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri.....	213
TABLO 41: İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar.....	218
TABLO 42: Ankara Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar.....	222
TABLO 43: İzmir Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar.....	225
TABLO 44: Adana Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar.....	228
TABLO 45: Bursa Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar.....	232
TABLO 46: Konya Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar.....	235
TABLO 47: Gaziantep Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar.....	237
TABLO 48: Kayseri Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar.....	242
TABLO 49: Antalya Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar.....	245
TABLO 50: Trabzon Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar.....	248
TABLO 51: İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü.....	253
TABLO 52: Ankara Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü.....	256
TABLO 53: İzmir Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü.....	258
TABLO 54: Adana Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü.....	260
TABLO 55: Bursa Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü.....	262
TABLO 56: Konya Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü.....	264
TABLO 57: Gaziantep Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü.....	266
TABLO 58: Kayseri Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü.....	268
TABLO 59: Antalya Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü.....	271
TABLO 60: Trabzon Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü.....	272

ÖNSÖZ

Yerel basına, okuduğum ilk yerel gazete olan Silifke gazetesıyla başlayan ilgimin, iletişim eğitimi aldığım ve ulusal basında çalıştığım yıllar boyunca sürmediğini itiraf etmek zorundayım. Gazetecilikle ilgili pek çok insan gibi ben de, yerel basını uzun yıllar ilgisizce ve hatta küçümseyerek yok saydım. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde akademisyenliğe başladığım 1996 yılından sonra ise Konya'nın hareketli yerel basın ortamıyla da ilintili olarak, bu ilgi yeniden doğdu. Çeşitli konularda birikimlerimi aktardığım, içinde eski öğrencilerimin de yer aldığı çalışanlarıyla dostluklar kurduğum yerel gazetelerin, sanılanın çok ötesinde bir gayretle çıktıklarını gördüm. Ve yine bu gazetelerin, pek çoğumuzun bildiğinden daha önemli işlevleri bulunduğuna tanıklık ettim.

Yerel basın konusunda akademik çalışmalar yapmadan önce, düzenlenen eğitim seminerlerinde, panel, kurultay, konferans gibi etkinliklerde çoklukla izleyici, zaman zaman da konuşmacı olarak yer aldım. Elinizdeki kitabın doğuşu, bu çalışmalardan edinilen izlenimlere dayanmaktadır. Özellikle de yerel basına yönelik akademik ve meslekî çalışmaların nicel ve nitel eksiklikleri, beni bu konuda ayrıntılı bir çalışma yapmaya yönlendirdi. Akademik çalışmaların sayıca az, içerik olarak veri toplamanın güçlüğünden kaynaklanan sınırlılıklara sahip olması; mesleki seminerlerin ise akademik derinliğe inmeden aynı sorunların, yakınmaların yinelenmesinden ibaret kalması, bu araştırma konusunda beni cesaretlendirdi.

Cesaret ve teşvik konusunda bir diğer önemli destek ise, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölüm Başkanı -ve daha önemlisi her konudaki pozitif yaklaşımıyla hayatımda önemli bir yeri olan dostum- Doç. Dr. M. Bilal Arık'tan geldi. Kendisine, okuyucuların karşısında da teşekkür ederim. Yine çalışma sırasında desteğini gördüğüm Arş. Gör. Hakan Aydın'a

da teşekkür borçluyum. Diğer yandan, Basın İlan Kurumu Şubesi bulunan İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Konya, Gaziantep, Kayseri, Antalya ve Trabzon'daki 89 yerel gazetenin yetkilileriyle yüz yüze görüşmeye dayanan bu araştırmayı tek başıma yapmam mümkün değildi. Görüşmelerin önemli bir bölümünü gerçekleştiren yüksek lisans öğrencilerim; Sertaç Dalgaldere, Erhan Kılıç, Uğur Çankaya, Nermin Ateş, Mehmet Suiçmez, Ali Özcan ve Işık Tuncel ile lisans öğrencim Halil Sakar'a da çok şey borçluyum.

Son olarak, bu yorucu çalışma nedeniyle, aylar boyunca kendileriyle ilgilenemediğim için sızlanan kızlarım Sema, Yağmur ve olan biteni çok da anlamlandıramayan Irmak bebeğe de teşekkür ederim.

GİRİŞ

İnsanların haber alma ihtiyaçlarının temelinde, öncelikle yakın çevrelerinde meydana gelen olayları öğrenme isteği bulunmaktadır. Bu istek, insanların kendilerini ve yakınlarını tehdit edebilecek gelişmeleri bilmek ve bunlara karşı önlem almak dürtüsünden kaynaklanır. Bu yüzden, gazetecilik meslek pratiğinde olaylara haber değeri atfedilirken, hedef kitleye coğrafi olarak yakınlık önemli bir etken olarak kabul edilir. İnsanlar kendilerine yakın yerlerde gelişen eylem ve söylemleri öğrenmek isterler çünkü, bu gelişmeler uzaktakilere göre hayatlarını daha çabuk etkiler. İnsanları etkileyecek en yakın olaylar, yaşadıkları semtlerde, mahallelerde ve kentlerde meydana gelenlerdir. Diğer yandan mahalle, semt veya kent ölçeğinde önemli olabilen, insanların hayatını etkileyebilen olayların bir bölümü, daha uzakta yaşayanlar için aynı etkiyi göstermeyeceğinden haber değeri taşımaz. Birtakım olaylar ise mahalle, semt, kent sınırlamasını aşır, yakın kentlerde ve kimi zaman bir ülkede yaşayan tüm insanları etkileyebilecek boyuta ulaşır. Hatta bazı olaylar, ülke sınırlarını da aşır, başka ülkelerdeki insanlar için haber değeri taşımaya başlayabilir.

Yerel basın olarak adlandırılan yayın organları, yukarıdaki olayların bir kentte veya yakın kentlerde yaşayanları ilgilendiren bölümünü haberleştiren kuruluşlardır. Bir kentte meydana gelen olayların büyük bölümü, ulusal ya da uluslar arası basın kuruluşları açısından haber değeri taşımaz ve dolayısıyla yayınlanma şansı bulamaz. Yerel basının haber verme işlevi işte tam olarak bu noktada başlar. Görece daha önemsiz, ancak bir kentte yaşayan insanların yaşamını olumlu-olumsuz etkilemesi olasılığı bulunan olaylar, yerel basın kuruluşları tarafından haberleştirilir ve hedef kitleye iletilir.

Yerel basının işlevi, kentteki olayları haberleştirmekle sınırlı değildir. Demokrasilerde, yöneticiler, binlerce yerleşim biriminde

yaşayan insanın desteğiyle seçilmekte, iktidarlar bu şekilde belirlenirken, siyasal iktidarların el değiştirmesi de aynı yöntemle gerçekleşmektedir. Hem ülke hem de kent yöneticilerini seçecek olan kitlelerin, bu demokratik görevlerini bilinçli bir şekilde yapabilmeleri, basının bilgilendirme işlevini yerine getirmesiyle mümkün olabilmektedir. Seçilmiş olanların icraatlarının denetlenmesi, yolunda gitmeyen işlerin, olumsuzlukların seçmenlerce öğrenilmesi de yine basın yoluyla gerçekleşecektir. Basının bilgilendirme ve yönetenleri kamu adına denetleme işlevinin önemli bir bölümü ulusal medya tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak bilindiği gibi, siyasal iktidar ulusal iktidardan ibaret değildir. Özellikle Türkiye'nin geniş coğrafyasında pek çok yerel yönetici seçilmekte, bu yönetimler, ulusal iktidarla birlikte veya belli konularda ulusal iktidardan bağımsız olarak, halkı etkileyebilecek icraatlar yapmaktadır. Yerel basının özgün işlevi, ulusal basının merkezi iktidar üzerindeki denetim görevini, yerel iktidar üzerinde yapması, yerel iktidarın icraatları hakkında halkı bilgilendirmesi, gerektiğinde olumsuzlukları gündeme getirerek yerel iktidarın el değiştirmesini sağlamasıdır.

Diğer yandan Türkiye'de ulusal medyada hızla gelişen tekelleşme eğiliminin, basının iktidar sahiplerini denetlemekten uzaklaşmasına yol açtığı, ekonomi-politik ilişkiler nedeniyle, ulusal medyanın halktan yana olmak yerine güç ve iktidar sahiplerinden yana bir duruş sergilediği sıkça yakınma konusu olmaktadır. Bu noktada, henüz büyük sermayenin eline geçmemiş olan ve sayısı fazla olduğu için çok sesliliğin mümkün olabileceği bir yerel basından ve bu basın kuruluşlarının ulusal medyanın yerine getirmediği işlevi yerine getirebileceği beklentisinden sıkça söz edilmektedir. Güçlü bir yerel basın yapısı kurulduğunda, çok sesliliğin, gerçek demokrasinin egemen olacağı, ekonomi-politik kısıkaç nedeniyle dile getirilemeyen sorunların, istismarların ve halkın bilmesi gereken tüm olumsuzlukların ortaya çıkacağı umulmaktadır.

Ne var ki, Türkiye'deki yerel medya yapısı, özellikle de yerel medyanın büyük bölümünü oluşturan gazetelerin durumu, öteden beri, kendisinden beklenen işlevleri yerine getirebilecek düzeyde bulunmamaktadır. Sayıca çok fazla gazete yayınlanmakla birlikte, bu gazetelerin büyük bölümü, resmi ilan geliri için çıkarılmaktadır. Düşük tirajlı, az sayfalı, özgün içeriğe sahip olmayan, niteliksiz çalışanlar tarafından hazırlanan bu gazeteler çoğunlukla okuyucuya ulaşmamakta, dar bir çevrede basılıp dağıtılmakta ve yerel gündemi oluşturabilecek güce sahip bulunmamaktadır. Başta habercilik olmak üzere temel işlevlerini yerine getirmekten uzak olan bu gazeteler, yerel demokrasinin gelişmesi, seçmenin bilinçli tercihler yapması, yönetenlerin yönetilenler adına denetlenmesi gibi konularda beklenen görevi yapamamaktadır.

Türkiye genelinde, günlük olarak düzenli çıkan ve Basın İlan Kurumu'nun kriterlerini taşıyarak resmi ilan hakkını elde eden gazetelerin sayısının 1000'i aştığı, haftada birkaç kez, haftalık ve daha uzun periyotta yayınlanan gazetelerle birlikte bu sayının 2000'in üzerinde olduğu ilgili kurumlarca belirtilmektedir. Ancak bu gazetelerin tirajları son derece düşük, çalışanlarının sayıları ve niteliği belirsiz, içeriklerinin yeterliliği tartışmalıdır. Akademik çalışmalarda ve mesleki etkinliklerde öteden beri Türkiye'deki yerel basının iki farklı grupta incelenmesi eğilimi bulunmaktadır. Birinci gruptaki gazeteler, genellikle küçük Anadolu il ve ilçelerindeki matbaacıların resmi ilan almak için ek iş olarak çıkardıkları, az sayfalı, özgün içeriği bulunmayan, eski teknolojiyle çok az sayıda basılıp, resmi kurumlara ve ilan verenlere dağıtılan bir tür kapalı devre yayın niteliğindeki gazetelerdir. Kendilerinden beklenen işlevler düşünüldüğünde, bu yayınların gazete olarak değerlendirilmesi bile mümkün değildir. Resmi ilan açısından denetimi valiliklere bırakılan bu gazetelere ilişkin sağlıklı bilgiye ulaşamamaktadır. İlgili kurum olan Basın Yayın ve Enformasyon

Genel Müdürlüğü dahi bu yerel gazetelerle dair ayrıntılı ve güncel bilgi verememektedir.

İkinci gruptaki gazeteler ise, gerçekten gazetecilik yapma eğiliminde olan kişilerce çıkarılan, görece çok sayfalı, gazetecilerin çalıştığı, olabildiğince yeni teknolojilerle basılan, okuyucuya ulaşmak için bayilerde satışa sunulan ve haber verme, bilgilendirme, kamuoyu oluşturma gibi işlevlerini yerine getirmeye çalışan yayınlardır. Bu yerel gazeteler, sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş illerde çıkmaktadır. Yerel basının okuyucu bulabildiği, özel ilan ve reklam verebilecek kuruluşların faaliyet gösterdiği illerdeki bu gazeteler görece güçlü ve işlevsel yayın organlarıdır. Yerel basının güçlü olduğu bu tür illerin önemli bir bölümünde Basın İlan Kurumu şubesi kurulmakta ve gazetelerin faaliyetinin ilgili mevzuata uygunluğu bu Kurum'un elemanlarınca denetlenmektedir. Dolayısıyla, bu gruptaki gazetelerin sahiplik yapısı, çalışan sayıları, tirajları, teknolojileri, içerikleri gibi bazı temel bilgiler Basın İlan Kurumu tarafından sürekli takip edilmektedir. Bu gruptaki gazeteler, Türkiye'deki gerçek yerel gazeteler olarak kabul edilmekte, yerel basının olası gelişme hareketinin bu gazetelerden başlayacağı ve ulusal basındaki yozlaşmaya alternatifin yine bu yerel gazetelerle yaratılacağı umulmaktadır. Ancak bu illerdeki gazetelerle ilgili olarak yapılmış akademik ve/veya mesleki bilimsel çalışmaların sayısı son derece sınırlıdır. Görüşler genellikle görgül yöntemlerle derlenmemiş, güncelliği bulunmayan ve çoğunlukla yanlış, sığ bilgilere dayandırılmaktadır. Bu çalışma, yerel basın için bir çıkış noktası olması umulan görece gelişmiş gerçek yerel gazeteleri, Basın İlan Kurumu şubesi bulunan illerdeki gazeteler örnekleminde, görgül yöntemlerle ve bilimsel bir bakış açısıyla incelemeye yöneliktir. Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Türkiye'deki yerel gazeteciliğin gelişim süreci, yapısal özellikleri ve sorunları ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. İkinci bölümde ise 10 ildeki 89 gazete yetkilisi ile yapılan görüşmelerle ve temin edilen örnek

gazete nüshalarının incelenmesiyle elde edilen veriler araştırmanın amaçlarına uygun olarak değerlendirilmiştir.

1. Sorun

Yukarıda değinildiği gibi, Türkiye’de çok sayıda yerel gazete bulunmakta ancak bunların gelişmiş bazı illerde yayınlananları dışındakiler gerçek gazete özelliğini taşımamaktadır. Gerçek anlamda yerel basın olarak nitelenen gelişmiş illerdeki gazetelere ilişkin olarak ise temel sorun yeterli, güncel ve doğru bilgiye ulaşamamasıdır. Dolayısıyla bu illerdeki yerel basın üzerine yapılan değerlendirmeler, ortaya atılan görüşler ve hatta beslenen umutlar dayanaksız kalmaktadır. Basın İlan Kurumu’ndan, şubesi bulunan illerdeki gazetelerin bazı temel özelliklerine ilişkin bilgi almak mümkün olabilmektedir. Ancak bu bilgiler, gazetelerin işlevlerine ilişkin değerlendirme yapmaya yetebilecek düzeyde değildir. Bu çalışmanın temel sorunu, üzerine çokça konuşulan gelişmiş illerdeki yerel gazetelere ilişkin temel özelliklerin saptanmasıdır. Basın İlan Kurumu şubesi bulunan illerdeki gazetelerin sayfa sayıları ve içerikleri, teknik altyapıları, tiraj, satış ve ilan-reklam gelirleri, sahiplik yapıları ve ekonomi-politik bağlantıları, temel haber kaynakları ve gündemi belirleme güçleri gibi özelliklerinin belirlenmesi bu sorunun ayrıntılarını oluşturmaktadır.

2. Amaç

Tanımlanan sorun çerçevesinde, çalışmanın amacı, gelişmiş illerdeki yerel gazetelere ilişkin görgül bilimsel yöntemlerle veri toplanması, bu verilerin işlenmesiyle yerel basına ilişkin akademik ve mesleki değerlendirmelerde kullanılabilecek kapsamlı ve güncel bulgular ortaya konmasıdır. Yanıtı aranan aşağıdaki sorular, araştırmanın amacını açıklamaktadır.

Basın İlan Kurumu şubesi bulunan 10 ildeki gazetelerin sayfa sayıları ve içeriğin konulara göre dağılımı ne şekildedir? Bu gazetelerin sayfa sayıları, sayfaları ayırdıkları konu kategorileri oku-

yucu açısından tatmin edici bir içerik sağlamaya uygun mudur? Gazeteler kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirebilecek hacimde midir?

Bu yerel gazetelerde çalışanların nicel ve nitel özellikleri nelerdir? Gazetelerde kaç kişi çalışmaktadır? Kadın çalışanların oranı nedir? Çalışanların içinde iletişim eğitimi almış olanların, üniversite mezunlarının, lise, ortaokul, ilkokul mezunlarının sayısı ve oranı nedir? Çalışanların gazetenin birimlerine dağılımı ne şekildedir? Sarı Basın Kartı sahibi ve 212'ye göre kadrolu çalışanların sayısı nedir?

Gelişmiş illerdeki yerel gazetelerin sahip olduğu teknik altyapı hangi düzeydedir? Gazeteler hangi teknikle basılmakta, baskı öncesi hazırlık için ne tür bir altyapıya sahip bulunmaktadırlar. Gazetelerde, film çıktı makinesi var mıdır? Fotoğraf makinesi, haber ve grafik bilgisayar sayısı nedir? İnternet bağlantısı bulunmakta mıdır? Ajans aboneliği var mıdır ve varsa hangi teknikte sağlanmaktadır? Gazete üretiminde kullanılan bilgisayar yazılımları nelerdir?

Bu illerdeki gazetelerin tiraj, satış ve ilan-reklam gelirleri ne kadardır? Gazetelerin baskı sayısı, bayi ve abone sayısı nedir? Gazete bayilerde satılmakta mıdır? Satış fiyatı ne kadardır? Abone ve satıştan ne kadar gelir elde edilmektedir? Resmi ilan geliri ne kadardır? Özel ilan ve reklam geliri ne kadardır? Gelir, giderlerin karşılanması, gazetenin gelişimi ve işlevlerini daha iyi yerine getirmesi için yeterli midir?

Gazetelerin sahiplik yapısı ve ekonomi-politik bağlantılarından kaynaklanan sorunlar nelerdir? Gazete sahibinin başka iş alanlarında faaliyeti var mıdır? Varsa bu alanlar nelerdir? Haber seçiminde ve içeriğin oluşmasında reklam verenlerin etkisi ne ölçüde belirleyicidir? Gazete sahip veya çalışanları arasında aktif politikayla uğraşanlar bulunmakta mıdır? Siyasi parti haberlerine eşit yer verilme midir yoksa gazetenin desteklediği bir siyasi görüş bulunmakta mıdır? Gazetenin siyasi yaklaşımı nasıl tanımla-

nabilir? Gazete iktidardaki partiyi desteklediği yönünde eleştirilmiştir mi? Yayınlanan haberlere siyasi partilerden tepki gelmekte midir? Siyasi partiler, haberlerini yayınlamak için baskı, teşvik veya rica şeklinde çaba göstermekte midir ve bu çabalar etkili olmaktadır mı?

Bu gazetelerin haber kaynaklarından kaynaklanan sorunlar nelerdir ve gazete yetkilileri yerel gündemi belirleyebilme konusunda ne düşünmektedir? Gazeteler birincil haber kaynaklarına ne kadar bağımlıdır? Halk ve sivil toplum örgütleri seslerini gazetelerde duyurabilmekte midir? Ajans kaynaklı malzemenin oranı nedir? Okuyuculardan olumlu olumsuz tepki gelmekte midir? Okuyucular sorunlarını ve haberlerini gazetede yayınlamak için çaba göstermekte midir? Gazeteler gerektiğinde ortak hareket edebilmekte ve gündemi belirleyebilmekte midir yoksa, aralarındaki rekabet gazetelere ve gazetecilere güveni sarsacak boyutlarda mıdır?

Yerel gazete yetkilileri, sorunları ve çözüm yolları konusunda ne düşünmektedir? Gazetecilere göre en önemli sorunlar nelerdir? Gazetelerin satışlarını etkileyen faktörlerin en önemlileri nelerdir? Merkezi ve yerel yönetimler sorunların çözümü için neler yapabilir? Gazete sahipleri ve çalışanları çözüm için ne şekilde hareket etmelidir? Gazete yetkililerinin okuyuculardan ne gibi beklentileri vardır? Basın İlan Kurumu şubesinin katkılarını ve resmi ilan gelirinin önemini ne şekilde değerlendirmektedirler? Yönetimin merkezden yerele kaydırılması yönündeki çalışmaların yerel gazetelere olası etkisi hakkındaki görüşleri nelerdir?

3. Önem

Yerel basınla ilgili yapılmış akademik çalışmaların örneklemini genellikle bir il veya yakın birkaç ille sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle, elde edilen bulguların Türkiye genelindeki yerel basın için genellenmesinde sorunlarla karşılaşmaktadır. Ülkenin geniş

coğrafyasında, farklı gazetecilik kültürleri, birbirine benzemeyen yapısal özellikler ve sorunlar bulunduğundan, yerel basınla ilgili varolan durumu yansıtacak bulguların daha geniş bir örneklemle yapılması şarttır. Bu çalışma, gelişmiş illerdeki gerçek yerel gazeteleri temsil ettiği düşünülen, Basın İlan Kurumu şubesi bulunan farklı bölgelerde yayınlanan, farklı yapısal özelliklere sahip 10 ildeki 89 gazeteyi incelediğinden, elde edilen verinin genellenmesi olanağı bulunmaktadır.

Diğer yandan, bu çalışma ile elde edilen yerel basınla ilgili kapsamlı veriler, görevi yerel basını takip etmek olan Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü ile Basın İlan Kurumu'nun elindeki bilgilerden daha kapsamlı ve günceldir. Benzer bir şekilde, yerel basının sorunları üzerine eğitim seminerleri düzenleyen gazetecilik meslek örgütleri ve bazı sivil toplum girişimlerinin elinde de Türkiye'deki yerel basının yapısal özellikleri ve sorunlarına ilişkin kullanılabilir, bilimsel yöntemlerle toplanmış, ayrıntılı ve güncel veri bulunmamaktadır. Bu tür çalışmalarda, sorunlar için üretilen çözümler ve tartışmalar genellikle tahmini bilgilerle dayanmakta ve dolayısıyla somut sonuçlar doğurmamaktadır. Bu çalışma ile elde edilen veriler ve ulaşılan sonuçlar, konuyla ilgili akademik çalışmalara zemin oluşturacaktır.

Diğer yandan bulgular meslek kuruluşlarının, yerel basına yönelik çalışma yapan örgütlerin ve hatta doğrudan yerel gazetelerin ve bu gazetelerin çalışanlarının yararlanabileceği niteliktedir.

4. Varsayımlar

Çalışmada görece gelişmiş yerel basını temsil eden Basın İlan Kurumu şubesi bulunan illerdeki yerel gazetelere ilişkin şu ana ve alt varsayımlardan hareket edilmiştir:

Yerel gazetelerin sayfa sayıları ve içerikleri okuyucuyu tatmin edecek ve gazetenin işlevlerini yerine getirecek nicel ve nitel düzeyde değildir.

Çalışanların sayısı, eğitim durumu yeterli düzeyde olmadığı gibi, gazetenin kalitesini etkileyen içerikle ilgili birimler olan haber merkezi ve yazı işlerinde ve estetikle ilgili birimler olan grafik ve tasarım birimlerinde çalışanların sayısı yetersizdir. Ancak gerçekte gazetede çalışmayanların da kadroda gösterilmesi sonucu 212'ye göre kadrolu ve sarı basın kartı sahibi çalışan sayısı yüksektir.

Gazetelerin tümü ofset teknikle basılmakla birlikte, daha hızlı gazete basabilen web ofset matbaaların sayısı yeterli düzeyde değildir. Gazetenin teknik kalitesini belirleyen çıktı materyali gazetelerin çoğunda film yerine aydındır. Nitelikli gazete üretmek için gerekli olan sayıda bilgisayar, ajans aboneliği ve internet bağlantısı bulunmaktadır.

Görece gelişmiş olmakla birlikte, bu illerdeki yerel gazetelerin satış ve özel-ilan reklam geliri düşüktür. Temel gelir resmi ilanlardan elde edilmekte bu da resmi ilan için çıkarılan gazetelerin gelişmiş illerde de bulunmasına yol açmaktadır.

Yerel gazeteler bazı manipölasyonlara gitme olasılıklarını doğuracak bir ekonomi-politik yapı içindedirler. Yerel gazete sahiplerinin birçoğu bazı ekonomik yönlendirmelerin ortaya çıkabilmesine yol açacak şekilde başka iş alanlarında faaliyet göstermektedir. Satış geliri düşük olduğundan reklam verenlerin içeriğe müdahalesi ileri düzeydedir. Gazete sahipleri ve yöneticileri arasında aktif politikayla ilgilenenler bulunduğundan, gazeteler birtakım siyasi parti, grup ve görüşlerin temsilcisi durumundadır ve gazetelerin bilinen siyasi duruşları vardır. Gazeteler siyasi yönlendirmelere ve iktidardaki partilerin baskısına açık durumdadır.

Yerel gazeteler büyük oranda yerel birincil kaynaklara ve ajans haberlerine dayalı bir habercilik yapmaktadır. Halkın sesini duyurmaktan uzak olmaları nedeniyle, okuyucular sorunlarını gazeteler iletmemekte, gazeteleri dikkate almamaktadır. Diğer

yandan gazeteler birlikte hareket edememekte, tirajları, içerikleri ve güçleri sınırlı olduğundan gündemi etkileyememektedirler.

Yerel gazetelerin en önemli sorunları gelirin ve devlet desteğinin yetersizliğidir. Gazete yetkilileri, sorunları aşmak için çözümleri devlet desteğinde görmektedir. Desteğin önemli bir boyutunu oluşturan resmi ilanların yerel gazeteler için yaşamsal önemde olduğu düşünülmekte, bu nedenle miktar ve fiyatının artırılması gelir sorununun çözümü için en önemli beklenti olarak görülmektedir.

5. Sınırlılıklar

Çalışma Basın İlan Kurumu şubesi bulunan 10 ildeki gazetelerle sınırlandırılmıştır. Elde edilen verilerin doğruluğu, görüşülen gazete yetkililerinin verdiği bilgilerle ve bu bilgilerin örnek gazete nüshaları üzerinden denetlenmesiyle sınırlıdır.

Bir başka ifadeyle çalışma, sosyal bilimlerdeki tüm çalışmalarda olduğu gibi görgül çalışmanın insan ögesine dayanmasından kaynaklanan sınırlılıklar taşımaktadır. Diğer yandan, daha önce yapılmış yerel basınla ilgili kuramsal ve görgül çalışmaların sayısı ve içerik bakımından yetersizliği bu çalışmada da bir sınırlılık oluşturmuştur.

5. Yöntem

Araştırmada kullanılan yöntem yapılanmış (formel) görüşme yöntemidir (Karasar, 1998: 167-175). Araştırmacının amacına uygun olarak önceden bir soru formu hazırlanmış, görüşmeler, toplanması istenen verileri belirleyen bir plana uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Böylelikle görüşmecinin istenmeyen konularda görüş belirtme olasılığı en aza indirilmiş ve cevaplar denetim altında tutularak, alınan verilerin sayısallaştırılabilir bir nitelikte olması sağlanmıştır.

6. Evren ve Örneklem

Araştırmamızın evreni, Türkiye'nin görece gelişmiş illerinde yayınlanan, okuyucuya ulaşabilen, gazetecilerin hazırladığı, gündemi etkileyebilen "gerçek" yerel gazetelerdir. Bu gazeteleri temsil ettiği düşünülen Basın İlan Kurumu Şubesi bulunan 10 ildeki resmi ilan yayınlama hakkına sahip 107 gazeteden görüşmeyi kabul eden 89'u örneklemi oluşturmuştur. Bu gazetelerin illere göre dağılımı şu şekildedir: İstanbul'da yayınlanan yerel nitelikteki ve resmi ilan hakkına sahip 16 gazeteden 10'u, aynı özellikteki 11 Ankara gazetesinden 10'u, 5 İzmir gazetesinden 4'ü, 13 Adana gazetesinin tamamı, 4 Bursa gazetesinin tamamı, 7 Konya gazetesinin tamamı, 14 Gaziantep gazetesinden 9'u, 14 Kayseri gazetesinden 13'ü, 15 Antalya gazetesinden 12'si, 8 Trabzon gazetesinden 7'si... Bu illerde belirtilen özellikleri taşıyan toplam 18 gazete araştırmaya katılmayı istememiştir.

Görüşülen gazetelerin isimleri ve kuruluş tarihleri illere göre şöyledir:

İstanbul gazeteleri: Ayrıntılı Haber (Kuruluş Tarihi: 1976), Çağdaş Ulus (Kuruluş Tarihi: 2000), Gazete 34 (Kuruluş Tarihi: 1967), İstanbul (Kuruluş Tarihi: 1949), İstiklal (Kuruluş Tarihi: 1975), Son An (Kuruluş Tarihi: 1990), İstanbul Son Saat (Kuruluş Tarihi: 1924), Tünaydın (Kuruluş Tarihi: 1972), Yeni Devir (Kuruluş Tarihi: 1976), Yenigün (Kuruluş Tarihi: 1969).

Ankara gazeteleri: Anayurt (Kuruluş Tarihi: 1990), Ankara İl (Kuruluş Tarihi: 1983), Belde (Kuruluş Tarihi: 1968), Günlük Haber (Kuruluş Tarihi: 1969), Olay (Kuruluş Tarihi: 1975), Sonsöz (Kuruluş Tarihi: 1970), Tasvir (Kuruluş Tarihi: 1960), Ankara Ticaret (Kuruluş Tarihi: 1954), Ekonomik Yorum (Kuruluş Tarihi: 1986), Gündem (Kuruluş Tarihi: 2001).

İzmir gazeteleri: Ege Telgraf (Kuruluş Tarihi: 1960), Haber Ekspres (Kuruluş Tarihi: 2001), Yeni Asır (Kuruluş Tarihi: 1895), Yen Ekonomi (Kuruluş Tarihi: 1980).

Adana gazeteleri: Adana Haber (Kuruluş Tarihi: 2005), 5 Ocak (Kuruluş Tarihi: 1999), Bölge (Kuruluş Tarihi: 1989), Çukurova Barış (Kuruluş Tarihi: 2004), Ekspres (Kuruluş Tarihi: 1990), Haber (Kuruluş Tarihi: 2002), İlkh Haber (Kuruluş Tarihi: 2004), Yenigün (Kuruluş Tarihi: 2001), Son Nokta (Kuruluş Tarihi: 2004), Süper Gazete (Kuruluş Tarihi: 2004), Toros (Kuruluş Tarihi: 1994), Yeni Adana (Kuruluş Tarihi: 1918), Zirve (Kuruluş Tarihi: 1996).

Bursa gazeteleri: Bursa Haber (Kuruluş Tarihi: 1946), Bursa Hakimiyet (Kuruluş Tarihi: 1974), Kent (Kuruluş Tarihi: 2002), Olay (Kuruluş Tarihi: 1987).

Konya gazeteleri: Anadolu Manşet (Kuruluş Tarihi: 1995), Hakimiyet (Kuruluş Tarihi: 1997), Konya Postası (Kuruluş Tarihi: 1977), Memleket (Kuruluş Tarihi: 2004), Merhaba (Kuruluş Tarihi: 1969), Yeni Meram (Kuruluş Tarihi: 1950), Yeni Konya (Kuruluş Tarihi: 1949).

Gaziantep gazeteleri: Doğu (Kuruluş Tarihi: 1978), Gaziantep Bulvar (Kuruluş Tarihi: 1996), Gaziantep Ekspres (Kuruluş Tarihi: 1972), Gaziantep Oluşum (Kuruluş Tarihi: 2002), Haber (Kuruluş Tarihi: 1950), Gaziantep 27 (Kuruluş Tarihi: 1993), Gaziantep'te Zafer (Kuruluş Tarihi: 1977), Yeni GAP (Kuruluş Tarihi: 1997).

Kayseri gazeteleri: Büyük Kayseri (Kuruluş Tarihi: 1996), Erciyes (Kuruluş Tarihi: 1997), Kayseri Akın Günlük (Kuruluş Tarihi: 1966), Kayseri Anadolu Haber (Kuruluş Tarihi: 1960), Kayseri Hakimiyet (Kuruluş Tarihi: 1950), Kayseri Star Haber (Kuruluş Tarihi: 1995), Kayseri Yeni Sabah (Kuruluş Tarihi: 1975), Kayseri Gündem (Kuruluş Tarihi: 1994), Kayseri Havadis (Kuruluş Tarihi: 2004), Kayseri Maç (Kuruluş Tarihi: 2004), Kayseri Meydan (Kuruluş Tarihi: 2003), Kayseri Postası (Kuruluş Tarihi: 2005), Ülker (Kuruluş Tarihi: 1927).

Antalya gazeteleri: Akdeniz Gerçek (Kuruluş Tarihi: 2004), Akdeniz Manşet (Kuruluş Tarihi: 2001), Akdeniz Meydan (Kuruluş Tarihi: 2001), Antalya Ekspres (Kuruluş Tarihi: 1982), Antalya

Gündem (Kuruluş Tarihi: 2001), Antalya Körfez (Kuruluş Tarihi: 2005), Antalya Son Haber (Kuruluş Tarihi: 1987), Antalya Yenigün (Kuruluş Tarihi: 2005), Antalya (Kuruluş Tarihi: 1922), Bakış (Kuruluş Tarihi: 2005), Gazetebir (Kuruluş Tarihi: 2000), Hürses (Kuruluş Tarihi: 1957).

Trabzon gazeteleri: Hizmet (Kuruluş Tarihi: 1957), Hür yol (Kuruluş Tarihi: 2004), Karadeniz'den Günebakış (Kuruluş Tarihi: 2000), Karadeniz'de İlkhaber (Kuruluş Tarihi: 2006), Kuzey Ekspres (Kuruluş Tarihi: 2004), Taka (Kuruluş Tarihi: 2002), Türksesi (Kuruluş Tarihi: 1975).

7. Verilerin Toplanması ve İşlenmesi

Araştırma için yapılan ön hazırlık aşamasında, yerel gazetecilerle görüşülmüş, yerel basın eğitim seminerlerine katılmış ve eğitim seminerlerinin kitapçıları ile yerel basına ilişkin daha önce yapılmış kuramsal ve uygulamalı çalışmalar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Araştırmanın yöntemi "yapılanmış (formel) görüşme" olarak seçildiğinden, amaca uygun soruları içeren bir görüşme formu hazırlanmıştır (EK 1). Form, gazete ve görüşmenin yapıldığı yetkiliye ilişkin bilgilerle başlamakta, gazetenin sayfa sayısı ve içeriğin konulara dağılımını ölçmeye yönelik sorularla devam etmektedir. Daha sonra çalışan sayısı ve çalışanların niteliklerine ilişkin sorular yer almaktadır. Gazetenin teknik alt yapısını ölçmeye yönelik soruları, satış, abone, ilan ve reklam gelirinе ilişkin sorular izlemektedir. Bu soruların ardından sahiplik yapısı ve ekonomi-politik bağlantıları ölçmeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Ardından gazete yetkililerinin haber kaynakları ve gündem belirleme güçlerine ilişkin sorular yer almaktadır. Formdaki son soru kategorisi yerel gazete yetkililerinin sorunlar ve çözüm yollarına ilişkin görüş/beklentilerine ilişkindir. Bu kategori içinde ayrıca, yetkililerden Basın İlan Kurumu şubesinin çalışmalarını ve resmi ilanın kendileri açısından önemini değerklen-

dirmeleri istenmiş, yönetimin merkezden yerele doğru kaydırılmasının gazetelere olası etkileri konusunda görüşleri alınmıştır.

Formlarının tümü yüz yüze görüşme yöntemiyle 10 ildeki 89 gazetenin yetkililerine yöneltilmiş ve alınan yanıtlar forma işlenmiştir. Görüşmelerin bir bölümü konu hakkında önceden ayrıntılı bir şekilde bilgilendirilen 7'si gazetecilik yüksek lisans, 1'i gazetecilik lisans öğrencisi olan yardımcı araştırmacılar tarafından, bir bölümü de araştırmacının kendisi tarafından yapılmıştır. Verilen yanıtlarda anlaşılamayan veya çelişkili yanıtlarla karşılaşıldığında, gazete yetkililerine telefon ve elektronik iletişim yollarıyla ulaşılmış ve görüşleri yeniden alınmıştır.

Sorular çalışmanın amacına uygun şekilde kategorize edildiğinden elde edilen veriler bu ana kategoriler çerçevesinde illere göre tablolastırılmış ve yorumlanmıştır. Soruların içeriğine göre bazı tablolarda sayı yanında yüzdeler hesaplanmış, oransal hesaplama uygun olmayan bazı tablolarda ise sayıların verilmesiyle yetinilmiştir. Gazetecilerin sorunlara ilişkin değerlendirmelerinden oluşan son kategori ise tablolastırılmaya uygun olmadığından, elde edilen verilerin özet olarak aktarılması ve yorumlanması yoluyla oluşturulmuştur. Görüşme verileri, gazetelerden alınan örnek nüshaların incelenmesiyle elde edilen verilerle karşılaştırılmış ve çelişkili ya da yanıltıcı bilgiler bu yolla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

8. Tanımlar

Çalışmada kullanılan tanımlar, mesleki terimler ve kısaltmalar ilk kez kullanıldıkları yerde açıklanmış olmakla birlikte, okuyucuya kolaylık sağlanması bakımından aşağıdaki tanım, terim ve kısaltmaların bu bölümde de açıklanmasında yarar görülmüştür.

Yerel gazete: İl veya ilçelerde yayınlanan, dağıtımı yayınlandığı yer veya yakın yerleşim birimleriyle sınırlı olan, ülke genelinde satılmayan gazeteler.

Ulusal gazete: Tüm ülke genelinde dağıtımı ve satışı yapılan gazeteler, yaygın basın.

BİK: Basın İlan Kurumu, ulusal ve yerel gazetelere resmi ilan dağıtımını gerçekleştirmek üzere 1961 yılında kurulan ve mevcut durumda İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Konya, Gaziantep, Kayseri, Antalya ve Trabzon illerinde şubesi bulunan kurum.

BYEGM: Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Türkiye'deki ulusal ve yerel gazetelerle ilgili bilgileri derlemekle ve yerel gazetelerle ilgili eğitim, kontrol, istatistik gibi bilgileri tutmakla yükümlü kurum.

Resmi İlan: İlgili mevzuata göre kanun, tüzük veya yönetmelik gereği yayınlanması zorunlu olan ilanlar ile kamu tüzel kişiliği taşıyan ve sermayesinin yarısından fazlası kamuya ait kuruluşların ilanları ve kanunla kurulan müesseseler ve bunların iştiraklerine ait ilanlar.

Düz ofset: Tabaka kağıda, düşük hızda baskı yapan ve basılan gazetelerin ayrıca kırım/katlama işleminden geçmesini zorunlu kılan yerel gazetelerde yaygın olarak kullanılan bir baskı tekniği.

Web ofset: Rotatif ofset makine. Bobin kağıda, entegre üniteler aracılığıyla yüksek hızda baskı yapan ve gazetenin tüm sayfalarını aynı anda basıp katlayarak üreten, ulusal gazetelerin ve az sayıda yerel gazetenin kullandığı sistem.

Film makinesi: Ofset baskı için gerekli olan sayfa filmlerini bilgisayara bağlı olarak çıkarmaya yarayan cihaz.

Aydinger: Film yerine kullanılan ve sayfaların lazer yazıcılarda üzerine yazdırıldığı şeffaf kağıt.

VBI (Vertical Blanking Interval): Ajansların, veriyi televizyon yayınına ekleyerek abonelerine uydu ya da kablolu yayın aracılığıyla ulaştırmasını sağlayan sistemin kısa adı. İlk olarak Reuters'in CNN aracılığıyla uyguladığı, Anadolu Ajansı tarafından 1997'den bu yana kullanılan televizyon yayınındaki satırların arasında kalan boşluğu bilgi yerleştirilmesi sistemi.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YEREL GAZETECİLİĞİN

GELİŞİM SÜRECİ, YAPISAL ÖZELLİKLERİ VE SORUNLARI

1. 1860'tan 2000'lere Yerel Basın

Yerel basının ilk örneklerinin ortaya çıktığı 1860'lardan günümüze kadar uzanan süreçte yerel gazetecilik, genellikle siyasal gelişmelerle de bağlantılı bir gelişim seyri izlemiştir. Osmanlı'da resmi yerel basın şeklinde ortaya çıkan ilk yerel gazeteleri, II. Meşrutiyet'ten sonraki özgürlük ortamında gelişen özel girişimin yerel gazeteleri izlemiştir. I. Dünya Savaşı, işgal yılları ve bağımsızlık mücadelesi dönemleri, yerel basının halkı bağımsızlık konusunda bilinçlendiren, mücadeleye katılmalarını sağlayan önemli işlevler üstlendiği yıllar olmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra yeni rejimin yerleştirilmesi sürecinde, harf devriminden sonra ve tek parti yönetimi döneminde yerel gazeteler inişli çıkışlı bir gelişim göstermişlerdir.

1946'dan sonra başlayan çok partili dönemde, siyasal ortamın hareketlenmesine bağlı olarak yerel gazetelerin sayıca arttığı görülmektedir. Demokrat Parti hükümeti döneminde yerel basının iktidara yakın olan bölümünün çeşitli desteklerle güçlendirildiği bilinmektedir. 1960'tan sonraki dönemde resmi ilanların belli kurallar dahilinde dağıtılması, yerel gazetelerin sayısında büyük artış meydana getirmişse de, nicel ilerleme niteliğe yansımamıştır. 1970'lerde siyasal ve toplumsal gerginlik ortamından olumsuz etkilenmekle birlikte yerel gazetelerin sayıca artışı sürmüştür.

1980'den sonra, ekonomideki yapısal değişiklik ve askeri müdahale döneminin etkisiyle yerel basının gelişiminde bir duraklama yaşanmıştır. Ancak liberal ekonominin taşrada yarattığı yeni sermaye ve buna bağlı olarak ortaya çıkan özel ilan reklam potansiyeli, 1990'lardan sonra bazı gelişmiş illerde yeni ve görece daha güçlü yerel gazetelerin çıkmasını sağlamıştır.

2000’li yıllara gelindiğinde, resmi ilanlarla yaşayan az sayfalı, eski teknolojiyle üretilen geleneksel yerel gazeteler varlıklarını küçük illerde ve ilçelerde sürdürürken, sosyo-ekonomik anlamda gelişme gösteren illerde ofset teknolojiyle üretilen, çok sayfalı, içeriği zengin ve bu bağlamda ulusal gazetelerle yarışma şansı bulunan yerel gazetelerin sayısı artmıştır.

Yerel basının gelişim sürecinin, ulusal basını da etkileyen siyasal, ekonomik ve sosyal gelişmelere ve bunların doğurduğu yasal değişikliklere de değinilerek ele alınması gerekmektedir. Dönemsel gelişim sürecinin, yerel gazetelerin bugün içinde bulunduğu pek çok soruna kaynaklık ediyor oluşu da, tarihsel çizginin incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

1.1. Osmanlı’da Yerel Basının Başlangıcı: Vilayet Gazeteleri

Bugün büyük bir bölümü Türkiye sınırları dışında kalmış olan geniş Osmanlı coğrafyasında ilk yerel gazeteler 19. yüzyılın ortalarında çıkmıştır. Vilayet matbaalarında basıldığı için vilayet gazeteleri adını alan bu ilk yerel gazetelerin bir bölümü Milli Mücadele yıllarında ve Cumhuriyet döneminde de varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu gazeteler için kurulan altyapı, yetişen basım elemanları ve gazeteciler Türkiye’de büyük kentler dışında bir gazetecilik kültürü oluşmasını sağlamıştır. Bugün her biri başka bir ülke olan eski Osmanlı vilayetlerindeki gazeteler ayrıca bu oldukları ülkelerin basım ve basın tarihinin de başlangıcını oluşturmuşlardır.

Osmanlı’da ulusal resmi basının yönetsel nedenlerle doğmuş olması gibi (Erdoğan ve Kartarı, 1999: 79) vilayet gazetelerinin doğmasını sağlayan vilayet matbaaları da, siyasal sorunlarla ve değişimlerle bağlantılı bir sürecin sonucudur. 1864 yılında eyalet sistemi yerine vilayet sistemine geçilmesi kararıyla birlikte Tuna, Bosna, Suriye, Erzurum, Halep, Edirne ve Trablusgarp vilayetleri kurulmuştur. Vilayet matbaaları temelde bu yeni birimlerin basım işlerini yürütmek için oluşturulmakla birlikte, özel

girişimcilere de hizmet vermek üzere düzenlenmiştir. Bu matbaalarda il yıllıkları ve resmi vilayet gazeteleri basılmıştır. İlk vilayet gazetesi olarak Mithat Paşa tarafından 1865'te çıkarılan *Tuna* gazetesi gösterilmektedir (Yazıcı, 1999:13). Vilayet gazetelerinin sayısı hakkında farklı bilgiler bulunmaktadır. Faraç, 1999a: 22), İstanbul dışındaki Osmanlı vilayetlerinde 29 gazete yayınlandığını ancak bunların 22'sinin vilayet gazetesi formunda olduğunu belirtmektedir.

Koloğlu'nun (1994:21) saptamasına göre ise 1860 ile 1908 yılları arasında Osmanlı coğrafyasında 36 vilayet gazetesi yayınlanmıştır. Coğunluğu Türkçe'nin yanında vilayette konuşulan ikinci hatta üçüncü dillerde yayınlanan bu gazetelerin ilki 1860 yılında Beyrut'ta çıkarılan *Hadika-al-Ahbar*'dır. 1865'te Rusçuk'ta *Tuna*, aynı yıl şam'da *Suriye*, 1866'da Trablusgarp'ta *Trablusgarp*, gazeteleri yayınlanmıştır. 1867'de dört vilayette gazete yayınlamaya başlamıştır. Bunlar Halep'te *Gadir el Fırat*, Cebeli Lübnan'da *Lübnan*, Erzurum'da *Envar-ı şarkiye*, Girit'te *Girit* adını taşıymaktadır. Edirne, şkodra ve Yanya'da vilayetlerle aynı adı taşıyan üç gazete 1868'de yayına girmiştir. 1869'da, Diyarbekir'de *Diyarbekir*, Bursa'da *Hüdavendigâr*, Halep'te *Fırat*, Konya'da *Konya*, Selanik'te *Selanik*, Trabzon'da *Trabzon*, Bağdat'ta *Zevra* adını taşıyan yeni vilayet gazeteleri yayınlanmıştır. 1871'de Prizren'de ve 1872'de Kastamonu'da vilayetle aynı adla gazeteler çıkarılmıştır. Aynı yıl Adana'da *Seyhan*, Yemen'de de *Yemen* adlı gazeteler yayına girmiştir. 1873'te Manastır'da *Rumeli*, 1874'te, Ankara'da *Ankara* ve İzmir'de *Aydın* gazeteleri, 1876'da Hersek'de *Neretva* gazetesi, 1877'de Priştine/Üsküp'te *Kosova*, San'a'da *San'a* gazetesi, 1878'de Sivas'ta *Sivas* gazetesi yayınlanmıştır. 1882'de Rodos'ta *Cezair-i Bahri Sefid*, ertesi yıl Mamuretü'l Aziz'de, 1884'te Manastır ve Musul'da vilayetin adını taşıyan gazeteler yayına başlamıştır. 1888'de Beyrut'ta, 1903'te Kudüs'te, 1908'de Hicaz'da yayına giren ve vilayetle aynı adı taşıyan gazeteler vilayet gazetelerinin sonuncuları olmuştur. Bu 36 gazetenin 27'si iki dillidir. Türkçe

yanında Arapça, Bulgarca, Ermenice, Rumca, Sırpça kullanılırken Selanik'teki Selanik gazetesi, Türkçe, Rumca, Bulgarca ve Yahudi dillerinde yayınlanmıştır. Lübnan gazetesi ise Arapça ve Fransızca çıkmıştır. Fakat çok dilli yayınların uzun süreli olmadığı, zamanla gazetelerin sadece Türkçe olarak yayınlarını sürdürdüğü bilinmektedir (Varlık, 1999: 102). Anadolu'daki bazı vilayet gazetelerinde ise metinlerin ikinci dil yerine Ermeni ve Rum harfleriyle ancak Türkçe olarak dizildiği bilinmektedir (Topuz, 1999: 207; Girgin, 2001: 90).

Vilayet gazetelerinin ağırlıklı olarak azınlıkların yaşadığı ve ayrılıkçı hareketlerin güçlendiği bölgelerde çıktığı, ayrılıkçı yayın yapan azınlık gazeteleriyle mücadele etmeyi amaçladığı belirtilmektedir. Balkanlar'daki ayrılıkçı hareketler kadar, Arap ülkelerindeki benzer eğilimler ve Avrupa'da bu eğilimleri desteklemek üzere yayınlanan gazetelere cevap vermek temel amaçtır. Bu amaçla Arapça olarak çıkarılan El Cevaib'in büyük başarı kazandığı ve Avrupa ülkelerinin bu gazetenin kendi sömürgelerine sokulmasını yasakladıkları bilinmektedir. Koloğlu'nun (1994: 20) ilk vilayet gazetesi olarak değerlendirdiği, Beyrut'ta Arapça çıkan *Hadikat-al-Ahbar* adlı gazetenin Suriye'deki ayrılıkçı eğilimleri bastırmak için 1860'tan itibaren Türkçe-Arapça olarak yerel yönetimin sözcüsü haline getirilmesi benzer bir yaklaşımın sonucudur.

Diğer yandan, özellikle Balkanlar'daki azınlıkların milliyetçi eğilimlerini gazetelerin doğurduğu, kışkırttığı ve yaydığı şeklindeki kanaat tartışmalıdır. Ortaylı (1999: 19-24), özellikle Slav milliyetçiliğinin Rönesans'a kadar uzanan tarihsel geçmişi bulunduğu dikkat çekerek, azınlık gazetelerinin düşük tirajlı, haber fonksiyonlarını yerine getiremeyen ve kitap basınının boşluğunu doldurmaktan başka bir işlevi bulunmayan yayınlar olduğunu, bu nedenle milliyetçi-ayrılıkçı eğilimleri önemli oranda etkilemiş olamayacağını savunmaktadır. Ancak, vilayet gazetelerinin kurulduğu bölgelere bakıldığında Osmanlı yönetiminin aksi görüşte

olduğu ve ayrılıkçılığı yerel gazeteleri kullanarak önlemeyi amaçladığı da görülmektedir. Gazetelerin Türkçe yanında bölgede konuşulan ikinci dilde de yayınlanması verilen mesajların azınlıklara ulaşmasını sağlamaya yöneliktir.

Bu temel amaç nedeniyle vilayet gazetelerinin içeriği büyük oranda resmi söylemlerle oluşturulmuştur. Gazetelerin sorumlusu vilayet mektupçusudur ve yazıların büyük bölümü mektupçular tarafından kaleme alınmaktadır. Bazı illerde gazeteler için yayın kurulları oluşturulurken, vilayet mektupçularının gazetecilik ve yazarlık deneyimine sahip kişilerden seçildiği de görülmektedir. Vilayet gazetelerinde içerik genellikle yasalar, yönetmelikler, tayinler, vali ve diğer kamu görevlilerinin eylem ve söylemleri, kolluk kuvvetlerinin başarıları gibi konulardan oluşmakla birlikte, edebi yazılar ve tarihle ilgili araştırmalar da yayınlanmıştır. Gazetelerin içeriğinin bir bölümünün de İstanbul basınından alıntılı olduğu, hatta genel içeriğin İstanbul basınına paralel oluşturulmasının Osmanlı yönetimi tarafından emredildiği bilinmektedir. İçerikteki edebi yazı türleri 1889'dan sonra yasaklanmış bu nedenle vilayet gazeteleri tirajlarının önemli bir bölümünü kaybetmiştir (Varlık, 1999: 101).

Koloğlu (1994: 23), vilayet gazetelerinin resmi oluşları nedeniyle içeriklerinde kamusal haberlere ağırlık verdiklerini ve eğitime amaçlı yayın yaptıklarını belirtmekte ancak yerel gelişmelere de yer verildiğini, haber ağını genişletmek, teknik kaliteyi yükseltmek gibi gazeteciliğe dair amaçlarla çalışmalar yapıldığını belirtmektedir. Vilayet gazetelerinde, sağlık, kadın hakları, çalışkanlık, ulusal dayanışma gibi konularda bilinç kazandırmaya yönelik yazı ve haberlerin yer aldığı da görülmektedir.

Genellikle haftalık olarak yayınlanan, 2 ya da 4 sayfa çıkan ve 500 civarında tirajı bulunan, görsel malzeme kullanamayan vilayet gazetelerinin işlevi, 1900'lerden sonra sorgulanmaya başlanmıştır. 1909 yılında yayınlanan bir kararnamede vilayet gazetelerinin yörenin tarımı ve doğal kaynaklarıyla ilgili sorunları aydın-

latamadığı, halkın kültürel ve mesleki gelişmesine katkıda bulunamadığı belirtilmiş ve çözüm olarak bilgi sahibi kişilerin yazı yazmalarının sağlanması, yazıların anlaşılabilir bir Türkçe ile kaleme alınması ve muhtarların gazetelere abone yapılması istenmiştir (Girgin, 2001: 90; Varlık, 1999: 101).

Kurulan vilayet gazetelerinin bir bölümü kısa ömürlü olurken bazıları Birinci Dünya Savaşı'na kadar yayınını sürdürmüştür. Mütareke ve Kurtuluş Savaşı döneminde yayınlanan ve Cumhuriyet'ten sonra da varlığını sürdüren vilayet gazetesi kökenli gazeteler olmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra vilayet gazetelerinin son örnekleri özel girişimin desteklenmesi amacıyla kapatılmıştır (Girgin, 2001: 90; Varlık, 1999: 102) Geçmiş vilayet gazetelerine dayanan ve bugün de yayınını sürdüren bazı yerel gazeteler bulunmaktadır (Faraç, 1999a:22).

Vilayet gazetelerinin basının İstanbul'un tekeline çıkması, Anadolu'da yerel gazetecilik kültürünün ve geleneğinin oluşmasını sağlaması gibi önemli etkileri olmuştur. Sonraki dönemlerde vilayet gazeteleri ve matbaa altyapıları özel girişimin eline geçmiş, böylece gerçek anlamda yerel basın doğmuştur.

1.2. II. Meşrutiyet Döneminde Yerel Basın: "Özel" Yerel Gazeteler

II. Meşrutiyet'e kadar olan dönemde yerel basın ağırlıklı olarak vilayet gazetelerinden oluşmakla birlikte bazı gelişmiş vilayetlerde özel girişim tarafından çıkarılan yerel gazeteler de bulunmaktadır. Varlık (1999:102), bu tür yerel gazetelerin Batı'yla kültürel ve ticari yakınlığı bulunan illerde çıkarıldığına dikkat çekerek İzmir, Bursa, Edirne gibi illerdeki gazetelerle ilgili bilgiler aktarmaktadır. Batı ile öteden beri ticari ve kültürel ilişkileri gelişmiş olan ve aynı zamanda azınlık basını kültürüne sahip bulunan İzmir'de 1908'e kadar 21 süreli yayın çıkmıştır. Benzer özelliklere sahip olan Bursa'da da aynı dönemde vilayet gazetesi dışında dört, Edirne'de ise 10 gazete yayınlanmıştır. Merkeze uzak vilayetlerde yerel basının gelişimi daha hızlıdır. Mısır'da Türkçe

ve Arapça dillerinde 50'yi aşkın süreli yayın çıkarken, Beyrut'ta 10'u aşkın gazete yayınlanmıştır. Aynı dönemde Kıbrıs ve Balkanlar'da da özel girişim tarafından yayınlanan pek çok yerel gazete bulunmaktadır. Selanik, Filibe, Sofya, Rusçuk, Saraybosna, Varna, Köstence, Girit gibi şehirlerde kayda değer sayıda yerel gazete çıkarılmıştır. Varlık (1999:104), II Meşrutiyet öncesinde Anadolu'da sıkı bir siyasi denetimin bulunduğunu, Mısır, Ortadoğu, Kıbrıs, Balkanlar gibi uzak bölgelerde bu denetimin dışındakalındığı için muhalif gazetelerin bile yayınlanabildiğini belirtmektedir. Batılıların yoğun olarak yaşadığı İzmir, Bursa, Selanik gibi şehirlerde ise merkezin siyasi katılımını zorunlu olarak gelişmesi yerel basının gelişimine imkan vermiştir.

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ve ertesi yıl çıkarılan yeni basın kanunu İstanbul basınında önemli gelişmeler sağlamıştır (Alemdar, 1999: 5). Meşrutiyetin ilan edildiği 24 Temmuz 1908'in akşamında sansür memurları gazetelere sokulmamış ve ertesi gün gazeteler 33 yıldan sonra ilk kez sansür edilmeden çıkmıştır. Bu tarih basın açısından o denli önemlidir ki Cumhuriyet'ten sonra Gazeteciler Bayramı olarak kabul edilmiştir. II. Meşrutiyet'in ilk üç buçuk yılında çoğunluğu muhalif görüşte 607 gazete ve dergi yayınlandığını saptayan Topuz (1996:60), 1918'e kadarki dönemde 918 gazete ve dergi çıktığını belirtmektedir. Koloğlu (1994:54) ise, II. Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük ortamında 1908 başında tüm ülkede 120 olan gazete ve dergi sayısının 730 başvuruyla patlama yaptığını belirtmektedir. Bu yayınların yarısı İstanbul'dadır ve bu kentteki yayın sayısı 52'den 377'ye çıkmıştır. İzmir-Aydın bölgesinde 110, Suriye-Lübnan bölgesinde 85, Selanik'te 57 yayın başvurusu yapılmıştır. Bu yayınların 308'i Türkçe, 41'i Türkçe-Arapça, 20'si Türkçe-Fransızca, 16'sı Türkçe-Rumca, 109'u Rumca, 67'si Arapça, 36'sı Fransızca, 34'ü Ermenice, 19'u Ladino Yahudicesi, 11'i Bulgarca, 5'i Arnavutça. 4'ü Sırpça'dır. Almanca, İtalyanca, Farsça, Romence süreli yayınlar da çıkmıştır. Koloğlu'nun saptamasına göre II. Meşrutiyet'ten sonraki altı yıl

içinde Osmanlı topraklarında 1600 yayın başvurusu yapılmıştır. Aynı dönemde İstanbul'dan Anadolu'ya matbaalar taşınmış, hemen her kentte özel girişimcilere ait Türk basımevleri kurulmuştur.

İstanbul basınındaki bu hareketlilik böylece Anadolu'ya da yansımıştır. 1908-1918 döneminde Anadolu kentlerinde vilayet gazetelerinin dışında ilk özel gazeteler çıkmaya başlamıştır. Varlık (1999:104), bu yerel gazetelerin siyasi niteliğine dikkat çekmekte, başlangıçta İttihatçı çizginin egemen olduğunu sonraları ise Hürriyet ve İtilaf yanlısı gazetelerin çıkmasıyla birlikte kamplaşmaların başladığını belirtmektedir. Siyasi nitelikli yayınların yanında edebiyat ve sanat, eğitim, din gibi konularda da süreli yayınlar çıkmıştır. Özel girişimin çıkardığı süreli yayınların merkezleri de ağırlıklı olarak ekonomik ve kültürel açıdan gelişmiş kentlerdir. 1908 sonrasında özel yerel gazetelerin yayınlandığı illerin başında İzmir gelmektedir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra 1908'de 17, ertesi yıl 9, 1910'da 3, 1911-1918 arasında da 21 süreli yayın çıkmaya başlamıştır. 1918'e kadar olan dönemde İzmir'de 50'ye yakın süreli yayın çıkmıştır. Aynı dönemde Trabzon'da da pek çok yerel gazete ve dergi yayınlanmıştır. 1908 ile 1918 arasında Trabzon'da çıkan süreli yayınların sayısı 22'ye ulaşmıştır. Öteden beri vilayet gazeteleri dolayısıyla yerel gazete kültürüne sahip olan Bursa'da 1918'e kadar 5, Konya'da 15, Kayseri'de 6, Kastamonu'da 8 ve Antep'te 10 süreli yayın çıkmıştır.

1.3. İşgal ve Savaş Yıllarında Yerel Basın

II. Meşrutiyet'le başlayan ve hem İstanbul hem de taşra basınının, özellikle de azınlık gazetelerinin son derece özgür bir ortamda yaptıkları yayıncılık dönemi Birinci Dünya Savaşı ile birlikte sona ermiştir. İstanbul basını ve yerel basında bu dönem boyunca oluşan kamplaşmaya ve azınlık gazetelerine gösterilen hoşgörü, savaşla birlikte yerini kontrol altındaki basına bırakmıştır. Sıkı denetim ve kağıt sıkıntısı nedeniyle pek çok gazete ka-

panmış, yayınıni sürdürebilenler ise sadece İttihat ve Terakki iktidarının açıklamalarına yer vermekten ibaret olan bir çizgide kalmışlardır (Koloğlu, 1994:60). Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı 1914'te Osmanlı coğrafyasında 73 süreli yayın bulunurken, bu sayı 1915'te 6'ya düşmüştür. 1916'da 8, 1917'de 15 olan yayın sayısı, savaşın sona erdiği 1918'de yeniden 71'e yükselmiştir (Girgin, 2001:102).

Mondros Mütarekesinin ardından 1918'de İstanbul'un işgal edilmesiyle birlikte Mütareke ve Milli Mücadele basını dönemi başlamıştır. 1919'da Yunanlıların İzmir'i işgali ve Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışı ile başlayan Milli Mücadele döneminde İstanbul basınının yanında Anadolu basını çok önemli görevler üstlenmiştir. İşgal bölgelerindeki gazetelerin bir bölümü işgalcilerle anlaşma yoluna giderken daha önemli bir bölümü işgale karşı yayınlar yapmışlardır. İşgalci Yunan askerlerine ilk kurşunu İzmirli gazeteci Hasan Tahsin'in atması anlamlıdır. Hasan Tahsin, şehit olduğu bu olaydan önce başyazarlığını yaptığı Hukuk-u Beşer gazetesinde düşmana karşı direnişi savunan makaleler yazmıştır. İstanbul gazetelerinin Milli Mücadele ve işgalciler karşısındaki tavırları, Mustafa Kemal'in bağımsızlık savaşını başlatmasıyla netleşmiştir. İşgal kuvvetlerinin sansürüne rağmen bazı gazeteler Milli Mücadele'yi desteklemişlerdir. *İleri*, *Akşam*, *Yeni Gün* ve *Vakit* gazeteleri İngilizler'in baskılarına direnerek Mustafa Kemal'in yanında yer almışlardır. Milli Mücadele'nin sözcüsü haline gelen *İleri* gazetesinde Mustafa Kemal tarafından yazılan ve İstanbul'a yollanan yazılar, başka isimlerle yayınlanmıştır. Milli Mücadele boyunca "Yunanistan yıkılmalıdır" başlığıyla çıkan Yunus Nadi'nin sahibi olduğu *Yeni Gün* gazetesi işgalcilerin baskılarına dayanamayarak Ankara'ya taşınmış ve Milli Mücadele'yi desteklemeye devam etmiştir (İnuğur, 2005: 337).

İstanbul gazetelerinin bir bölümü ise Milli Mücadele aleyhinde yayın yapmışlardır. *İstanbul*, *Alemdar* ve *Peyam-ı Sabah* gazeteleri Mustafa Kemal'e ve kurtuluş mücadelesine ağır bir şekilde

saldırmışlardır. Bunlardan *İstanbul* gazetesi İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin kontrolündedir ve Osmanlı'nın İngiliz himayesiyle kurtulabileceğini savunmaktadır. *Alemdar* gazetesinde de Kuvayı Milliyecileri eleştiren pek çok yazı yayınlanmıştır. Milli Mücadele aleyhtarı en sert yazılar ise *Peyam-ı Sabah* gazetesinde, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra halk tarafından linç edilen, Ali Kemal tarafından yazılmıştır (İnuğur, 2005: 341).

İnuğur (2005: 344), *Tasvir-i Efkar*, *İkdam*, *Tercüman-ı Hakikat* gazetelerinin Milli Mücadele'ye sempati beslediğini, zaman zaman destek verdiğini, halifelîği savunan *Tanin*, İslamcı eğilimli *Sebil-ür Reşad* ve sosyalist görüşteki *Aydınlık* dergisinin ise farklı bir grup oluşturduğunu belirtmektedir.

Milli Mücadele döneminde kurulan ve öncesinde yayınlanan Anadolu gazeteleri ise daha zor şartlar altında çıkan ancak çok önemli görevler üstlenen yayınlardır. Bu gazetelerin ilki Sivas Kongresi sırasında Mustafa Kemal tarafından Kuvayı Milliye'nin sözcülüğünü yapmak üzere 1919'da kurulan *İrade-i Milliye* gazetesidir. Önceleri haftalık olan daha sonra haftada iki kez yayınlanan ve günlük hale dönüştürülen bu gazete vilayet matbaasında basılmış, ağırlıklı olarak Mustafa Kemal'in bildirilerine yer vermiştir. İnuğur (2005: 353), Anadolu'nun her tarafına gönderilen bu gazetede yazıların Mustafa Kemal tarafından dikte ettirildiğini belirtmektedir. Mustafa Kemal *İrade-i Milliye*'yi Ankara'ya taşımak istemiş ancak şehrin önde gelenlerinin ricası üzerine gazete yayınını Sivas'ta sürdürmüştür (Unbehauen, 1998: 47). Mustafa Kemal, Ankara'ya yerleştikten sonra, tamamen kendi kontrolünde olan yeni bir gazete kurmaya karar vermiştir. Önce adı *Anadolu'nun Sesi* olarak düşünülen gazete 1920'de *Hakimiyet-i Milliye* adıyla çıkarılmıştır. Gazete Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kararlarını millete duyurmayı amaçlamıştır. Vilayet matbaasındaki elle işletilen eski bir makinede basılan *Hakimiyet-i Milliye* önce haftada iki gün, sonraları ise günlük olarak yayınlanmıştır. Teknik sıkıntıların yanında o yıllarda Ankara'da yetişmiş eleman

da bulunmadığı için gazetenin yayını zor şartlar altında gerçekleşmiş, İstanbul'dan mürettip getirilerek ve yeni elemanlar yetiştirilerek günlük yayına geçilmiştir. Şapolyo, (1971: 193), *Hakimiyet-i Milliye*'nin az bir sermayeyle kurulduğunu ve başta bu parayı Mustafa Kemal'in verdiğini, ilk başyazıyı da kendisinin yazdığını, sonraki sayılarda tüm yazıları gözden geçirdiğini belirtmektedir. Eskişehir'de yayınlanan *Yeni Dünya* gazetesi kapandıktan sonra matbaasının *Hakimiyet-i Milliye*'ye verildiği de aynı kaynak tarafından aktarılmaktadır. Matbaa ve teknik eleman sıkıntısına rağmen Milli Mücadele boyunca düzenli olarak çıkarılan *Hakimiyet-i Milliye* gazetesi 500 civarında basılmış, 300'ü İstanbul'da kalanı ise Ankara ve diğer kentlerde dağıtılmıştır (Girgin, 2001: 105). *Hakimiyet-i Milliye*, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra da yayını sürdürmüş ve 1935'te *Ulus* adını alarak Türk basınındaki önemli gazetelerden biri ve Cumhuriyet Halk Fırkası'nın yayın organı olmuştur (Kabacalı, 2000: 155; Gevgilili, 1983: 213).

Milli Mücadele'yi İstanbul'dan destekleyen *Yeni Gün* gazetesi de işgalcilerin baskıları nedeniyle 1921'den itibaren Ankara'ya taşınmış ve yayını burada zor şartlar altında sürdürmüştür. Gazetenin matbaası Sakarya Savaşı sırasında kağınlarla Kayseri'ye taşınmış ve bir süre burada yayınlanmış, savaşın zaferle sonuçlanmasının ardından yeniden Ankara'ya getirilmiştir. Şapolyo (1971: 199) *Yeni Gün*'ün de zor şartlar altında yayınlandığını ancak zengin haberleri, yazarları ve makaleleriyle Milli Mücadele'nin en güçlü gazetelerinden biri olduğunu belirtmektedir.

1918'de Afyon'da kurulan, Yunan işgali üzerine Konya'ya taşınan, işgal kuvvetlerinin baskısı nedeniyle 1921'de Ankara'ya nakledilen ve 1923'e kadar yayını sürdürülen *Öğüt* de bu dönemin önemli gazetelerinden biridir. Önder (1986: 6) *Öğüt*'ün Afyon'da haftalık olarak 96 sayı çıktığını, Konya'da ise günlük olarak 248 sayı yayınlandığını, İngiliz komutanın baskısı üzerine İtalyanlar tarafından kapatıldıktan sonra, kaçırılan matbaada *Nasihat* adıyla 23 sayı daha yayınlandığını ve 1920'de adının ye-

niden *Öğüt*'e çevrildiğini saptamıştır. *Öğüt* başlangıcından itibaren Milli Mücadele'ye tam destek vermiş, bu nedenle işgal kuvvetlerinden ve İstanbul hükümeti yanlılarından baskı görmüştür. Bu gazetenin dönemine göre iyi bir baskı tesisine sahip olduğu, Mustafa Kemal'in isteğiyle matbaanın bir bölümünün Ankara'ya taşındığı ve Meclis matbaası olarak hizmete sokulduğu bilinmektedir. 1921'den itibaren Ankara'da günlük olarak yayınını sürdüren *Öğüt*, 1923 tarihine kadar Afyon, Konya ve Ankara'da toplam 1146 sayı yayınlanan ve bağımsızlık mücadelesinde önemli görev üstlenen bir gazete olmuştur (Önder, 1986: 26). İnuğur, (2005: 353) İzmir'de yayınlanan *Hukuk-u Beşer* gazetesini birlikte *İrade-i Milliye*, *Hakimiyet-i Milliye* ve *Öğüt* gazetesini diğerlerinden farklı bir sınıfa koymakta, bu gazeteleri "Milli Mücadele'ye öncülük eden gazeteler" olarak adlandırmaktadır.

Ancak bu dönemde Anadolu'nun pek çok kentinde yüze yakın gazete yayınlanmış ve bunların büyük bölümü Milli Mücadele'yi desteklemiştir (Kabacalı, 2000: 155). Varlık, (1999: 105), 1919-1923 döneminde Anadolu'da çıkan süreli yayınların sayısının 200'ün üzerinde olduğunu, yayınların ülke çapında yaygınlık göstermekle birlikte özellikle işgale uğrayan ya da bu bölgelere yakın kentlerde yoğunlaştığını belirtmektedir. Adana'da *Yeni Adana*, Kastamonu'da *Açıksöz*, Ankara'da *Sebilürreşat*, İzmir'de, *Sada-i Hak* ve *Anadolu*, Nazilli'de *Aydın İli*, Bursa'da *Ertuğrul*, *Hüdavendigâr*, *Kardâş* ve *Arkadaş*, Eskişehir'de *Ahrar* ve *Yeni Dünya*, Kayseri'de *Adana'ya Doğru*, *Erciyes*, *Misak-ı Milli* ve *Kayseri*, Ordu'da *Güneş*, *Ses* ve *Ordu Bucak*, Balıkesir'de *Ses*, *Doğru Söz* ve *İzmir'e Doğru*, Konya'da *Babalık* ve *Öğüt*, Trabzon'da *İstikbal*, Giresun'da *Işık*, *Yeni Giresun* ve *Gedikkaya*, Erzurum'da *Şarkın Sesi*, *Albayrak* ve *Varlık*, Amasya'da *Emel*, *Hakikat* ve *Hadise*, Edirne'de *Ahali*, *Trakya* ve *Yeni Edirne*, Samsun'da *Aksiseda* ve *Ahali*, Antalya'da *Anadolu*, Elazığ'da *Satvet-i Milliye*, Maraş'ta *Amal-i Milliye*, Bolu'da *Dertli* ve *Türkoğlu*, Artvin'de *Yeşil Yuva* (Koloğlu, 1994:63;

İnuğur, 2005: 361; Girgin, 2001:111; Faraç, 1999a: 23; Şapolyo, 1971: 201) bu gazeteler arasında öne çıkanlardır.

Bunların önemlilerinden üçü İzmir'in işgaline karşı çıkan ve Balıkesir'de yayınlanan *Ses*, *Doğru Söz* ve *İzmir'e Doğru* gazetele-ridir. 1918'de haftalık olarak yayınlanan ve 1919'da yerini *Doğru Söz*'e bırakan *Ses* gazetesi İzmir ve havalisinin hiç kimseye verilemeyeceğini savunmuştur. İzmir'in işgalinin hemen ardından yayına giren *Doğru Söz*, vilayet matbaasında haftada bir basılan ve mandaya karşı, bağımsızlığı savunan bir gazetedir. 1919'da yayına başlayan *İzmir'e Doğru* ise Kuvayı Milliye'nin Ege'deki sözcülüğünü üstlenmiştir. İnuğur (2005. 355) bu gazetenin teknik yetersizliğe ve kağıt sıkıntısına rağmen cephelerden haber veren ve cephelerde dağıtılan, Milli Mücadele karşıtlarını ağır şekilde eleştiren, zaman zaman üç-dört bin basılan önemli bir gazete olduğunu aktarmaktadır. Mustafa Kemal'in faaliyet ve açıklamalarına gazetede yer verilmekte, İstanbul'da yayınlanamayan yazılar Balıkesir'e gönderilerek bu gazetede yayınlanmaktadır. Anadolu'nun her tarafındaki Milli Mücadele'ye ilişkin haberleri aktaran *İzmir'e Doğru* gazetesi Balıkesir'in 27 Haziran 1920'de Yunanlılar tarafından işgal edilmesi üzerine yayınına son vermiştir.

Adana'nın Fransızlar tarafından işgali üzerine 1918'de yayına başlayan ve üç sayı sonra kapatıldığı için *Yeni Adana* olarak yayını sürdüren *Adana* gazetesi de Çukurova bölgesinde direnişin sesi olmuştur. Gazeteyi basan matbaanın Fransızlar tarafından basılması ve matbaa sahibi ile yazarların tutuklanması nedeniyle gazete Adana yakınlarındaki tren istasyonlarında yayınlanmıştır. *Yeni Adana*'nın yayını sürdürmek için Konya'daki *Öğüt* gazetesinden eski bir baskı makinesi alınmış, Toroslardaki bir tren istasyonunda, eski bir vagonun içinde gazete çıkarılmıştır. Gazetenin bir sonraki sayısı, vagonlar yer değiştirdiği için bir başka istasyonda basılmıştır. İnuğur (2005: 357) Mustafa Kemal'in Toroslar'a geldiğini ve *Yeni Adana*'nın 11. sayısında Pozantı'dan Adana halkına yolladığı beyannameye yer verildiğini belirtmek-

tedir. Bu gazete, makinelerinin iş göremez duruma gelmesi üzerine bir süre kalıpların mermere bağlanması ve merdane ile kağıda basılması gibi ilkel yöntemlerle de olsa yayını sürdürmüş, 9 Eylül 1920'den sonra Pozantı'da yayınlanmaya başlanmış ve daha sonra günlük çıkmıştır. Sakarya zaferinden sonra 1921'de Adana'ya taşınan gazete Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar yayını sürdürmüştür. Bu gazetede günümüzde de yayınlanmaktadır.

1919'da Kastamonu'da yayınlanan *Açıksöz* gazetesi de teknik sıkıntılara ve kağıt yokluğuna rağmen Milli Mücadele boyunca yayını sürdürmüş, periyodu bazen haftalık, bazen daha sık olabilmektedir. İki ya da dört sayfa basılan gazete Cumhuriyet'in ilanından sonra da 1932 yılına kadar yayınlanmış, beş yıllık bir aradan sonra 1937 yılından itibaren *Doğrusöz* adıyla yayını sürdürmüştür. Konya'da yayınlanan *Babalık* gazetesi de Milli Mücadele'ye önemli destekler vermiştir. 1910'dan itibaren yayını sürdüren bu gazete, önceleri haftalık olarak 1921'den sonra ise günlük olarak yayınlanmıştır (Önder, 1949. 26). İtalyan işgaline rağmen Mustafa Kemal'in belirlediği ilkeler doğrultusunda yayın yapan *Babalık* gazetesi, Büyük Taarruz sırasında gelişmeleri sabah akşam çıkardığı ilavelerle duyurmuş, Mustafa Kemal'in "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri" cümlesiyle biten tarihi emrinin tam metnini 3 Eylül 1922'de yayınlamıştır. Cumhuriyet'ten sonra da yayını sürdüren gazete 1930'da sahibinin ölmesinin ardından bir süre daha yayınlanmış ancak daha sonra kapanmıştır (İnuğur, 2005: 359).

Milli Mücadele'yi destekleyen gazeteler yanında yerel basın arasında da muhalif yayınlar bulunmaktadır. Adana'da *Ferda*, Balıkesir'de *İrşad*, Kastamonu'da *Ferda*, İzmir'de *Köylü*, *Şark*, *Müsavat* ve *Islahat*, Edirne'de *Teammîn*, Bandırma'da *Adalet*, Bursa'da *Bursa* ve *Mücadele* adlı Milli Mücadele karşıtı gazeteler yayınlanmıştır (İnuğur, 2005: 363; Girgin, 2001: 111).

Milli Mücadele dönemi gazeteleri dönemin koşullarından kaynaklanan sıkıntılar yanında özellikle kağıt, mürekkep, baskı makinesi ve yetişmiş eleman sıkıntısı çekmişlerdir. Genellikle 2 sayfa olarak haftalık ya da daha sık periyotlarda yayınlanan bu gazetelerin Ankara'da yayınlananları 2 bin 500 civarında tirajlara ulaşırken, taşradaki gazetelerin tirajı 200-400 arasında değişmiştir (Varlık, 1999: 107).

Bu dönemin basın üzerindeki önemli etkilerinden biri de farklı dillerdeki gazetelerin 1922'den itibaren büyük oranda ortadan kalkmasıdır. Eylül 1922'de Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanması üzerine Kuvayı Milliye karşıtı basın ile azınlık basını yayınlarına son vermiştir. 1860'tan itibaren başlayan ve II. Meşrutiyet'ten sonra yaygınlaşan çok dilli gazeteler 1922'de tarihe karışmıştır. Azınlıklara ait bazı gazeteler yayınlarını sürdürmüşlerse de etkinliklerini yitirmişlerdir (Koloğlu, 1994: 63).

1.4. Tek Parti Dönemi'nde Yerel Basın

Milli Mücadele döneminde işgal kuvvetlerine karşı direnen ve büyük oranda birlik içinde bulunan İstanbul basını ve yerel basın, Cumhuriyet'in ilanından sonra farklı yönelimlere girmiştir. Yeni rejimin yerleştirilmesi çabaları, ilkin, henüz kaldırılmamış olan hilafeti destekleyen gazetelere, ardından da tek parti yönetimine muhalif tüm gazetelere yönelik sert tedbirlerin uygulanması sonucunu doğurmuştur.

Bu tedbirlerin ilki hilafet yanlısı yayın yaptıkları gerekçesiyle *Tanin*, *İkdam* ve *Tevhid-i Efkar* gibi dönemin önemli gazetelerinin yazar ve sorumlularının İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmasıdır. Yargılamada gazetecilerin çoğu beraat etmişse de, bu süreç basın üzerinde önemli bir tedirginliğe yol açmıştır. Basınla yönetimin ilişkilerini yoluna koymak için bizzat Mustafa Kemal ile gazete başyazarları arasında 1924'te İzmir'de bir toplantı düzenlenmiştir. Ancak ertesi yıl çıkan Şeyh Sait isyanı sırasında basının tutumu, hükümete muhalif Terakkiperver Cemiyeti'nin bazı ga-

zetelerce desteklenmesi gibi nedenler ve bu olağanüstü dönemde basının kontrol altında tutulması amacı, Takrir-i Sükûn Kanunun çıkarılmasına yol açmıştır. Kanun, hükümete muhalif yayınları yasaklama ve sorumlularını İstiklâl Mahkemelerine gönderme yetkisi vermiştir. Nitekim Kanunun çıkışını takip eden günler ve aylarda İstanbul'da yayınlanan muhalif, İslamcı ya da sosyalist eğilimli *Tevhid-i Efkar*, *Son Telgraf*, *İstiklâl*, *Sebilürreşat*, *Aydınlık*, *Orak Çekiç*, *Tanin* ve *Vatan* gazeteleri ile *Resimli Ay* dergisi kapatılmıştır. Takriri Sükun Kanunu yerel basın için de sıkıntılı bir dönemi başlatmıştır. Adana'da yayınlanan *Toksöz* ve *Savha*, İzmir'de yayınlanan *Sadayı Hak*, Trabzon'da yayınlanan *İstikbâl* ve *Kahkaha* adlı yayınlar da 1925 yılında kapatılmıştır. Kapatılan gazetelerin yazar ve sorumluları Elazığ İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmış bir bölümü beraat ederken, hapis ve sürgün cezaları alanlar da olmuştur (Topuz, 1996:80, Koloğlu, 1994, 64; İnüğü, 1992: 51; Kabacalı, 2000: 162).

Topuz, (1996, 85), Takrir-i Sükûn Kanunu ile basına uygulanan baskıların ve gazetecilerin isyancılarla birlikte İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmasının basın üzerinde uzun süren bir sessizliğe yol açtığını belirtmekte, bu süreci, halkın devrimlerden uzaklaşmasının, gericilik akımlarının yeniden başkaldırmasının ve çok partili dönemde Halk Partisi'nin bir daha çoğunluğu kazanamamasının nedeni olarak göstermektedir.

1928'de yapılan dil devrimi sonrasında gazeteler dört ay içinde Latin harflerine geçmişler ve bu süreç hem İstanbul gazetelerinde hem de yerel gazetelerde büyük tiraj kayıplarına yol açmıştır. İstanbul gazetelerinin toplam satışı 30 binlerden 20 binlere inmiş, yeni harflere uygun teknik altyapı ve yetişmiş eleman sıkıntısı nedeniyle gazeteler önemli güçlükler yaşamışlardır. Bazı gazeteler kapanırken, Hükümet, İstanbul'daki gazete ve dergilere maddi yardımda bulunmuştur. İstanbul basını harf devriminin olumsuz etkilerinden bu şekilde kurtulurken 1925-26'da sayılarının 406'yı bulduğu saptanan çoğunluğu 250-1000 tirajlı (Kabacalı,

2000: 162-172), teknik sıkıntılar içindeki yerel basının bu süreçten çok daha olumsuz etkilendiğine kuşku yoktur. Sayısal veri bulunmamakla birlikte yerel yayınların büyük bölümünün harf devrimi sürecinde kapandığı ya da yayınlarına ara verdiği bilinmektedir.

Takrir-i Sükun Kanunu 1929'a kadar yürürlükte kalırken, takip eden dönemde de basına yönelik baskılar sürmüştür. İstanbul'da yayınlanan *Yarın* ve *Son Posta*, İzmir'de yayınlanan *Hizmet*, *Halkın Sesi* ve *Yeni Asır* gibi gazetelerin 1930'da kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı desteklemeleri, iktidar partisinde hoşnutsuzluğa yol açmıştır. Özellikle *Yarın* gazetesinin 50 bini aşan yüksek tirajı hükümette tedirginliğe neden olmuştur. Şapolyo (1971: 236), Serbest Fırka tarafından desteklenen bu gazetenin Halk Partisi'ne yönelik muhalif yayınlar yaptığı ve tirajının 85 bine kadar çıktığını belirtmektedir. Serbest Fırka Atatürk'ün uyarısıyla kapatılırken, *Yarın* gazetesinin de yayınına son verilmiş yazarları Bulgaristan'a kaçmışlardır (Gevgilili, 1983: 215).

Bu gelişmelerin sonunda, 1931 yılında çıkarılan Matbuat Kanunu'nda da rejimi yerleştirme çabalarının ve muhalefetten duyulan endişenin öne çıktığı görülmektedir. Kanun gazete çıkabilecek kişiler konusunda sınırlamalar getirdiği gibi, eski rejim yanlısı, komünist ve anarşist eğilimli yayınları yasaklamış, Bakanlar Kurulu'na gazete ve dergileri kapatma yetkisi vermiştir. 1938'de Kanun daha da ağırlaştırılmış, gazete ve dergi çıkarmak için 1000-5000 lira arasında banka garanti mektubu ve hükümetten izin alınması zorunluluğu getirilmiş, Kanun'a, kötü ünlü kişilerin gazete çıkaramayacağı şeklinde bir madde eklenmiştir (Topuz, 1996: 88-95; Koloğlu, 1994: 66).

1935 yılında gazetelerin sorunlarını çözmek amacıyla Birinci Basın Kongresi toplanmış, Basın Birliği gibi kurumların kurulması ve ertesi yıl yeniden toplanılması kararlaştırıldığı halde İkinci Basın Kongresi ancak 1975 yılında yapılabilmektedir. İlk Kongre'nin toplandığı 1935 yılında 38 günlük 78 periyodik gazete, 127 dergi

olmak üzere toplam 243 yayının çıktığı belirlenmiştir (Şapolyo, 1971:237; Gevgilili, 1983: 216).

1939'dan sonraki dönemde ise İkinci Dünya Savaşı'nın izleri görülmektedir. Savaşın getirdiği ekonomik ve siyasal sıkıntılar, İstanbul'da uygulanan sıkıyönetim, Türkiye'deki gazetelerin savaşın farklı taraflarını destekleme eğilimleri, dönemin temel özellikleri olarak öne çıkmaktadır. Özellikle solcu çizgideki *Tan* gazetesinin Sovyet yanlısı yayınları tepki görmüş, hükümetin de desteklediği kışkırtmalar sonucu gazetenin matbaası 1945 yılın Aralık ayında üniversite öğrencileri tarafından parçalanmıştır (Topuz, 1996: 98). Çok partili dönemin hemen öncesinde, basına yönelik yasal ve yönetsel baskıların yanında, kışkırtmalarla sağlanan *Tan* baskını olayı, tek parti döneminde basın özgürlüğü konusundaki sıkıntıların önemli bir göstergesidir. Bu yıllarda 295 olan gazete sayısı savaş koşullarının da etkisiyle azalma eğilimine girmiş ve 1942 yılında 251'e, 1944'te 159'a, 1945'te 154'e düşmüştür (Şapolyo, 1971: 316).

Tek parti dönemi boyunca yerel gazetelerin durumuna ilişkin bilgiler sayısal verilerden ibarettir. 1919 ile 1938 arasında 176'sı İstanbul'da, 406'sı taşrada olmak üzere 582 gazete yayınlandığı; taşradaki gazetelerin 54'ünün İzmir'de, 28'inin Trabzon'da, 27'sinin Adana'da, 25'inin Ankara'da, 24'ünün Bursa'da, 16'sının Samsun'da, 13'ünün Eskişehir'de, 12'sinin Kastamonu'da, 11'inin Gaziantep'te çıktığı; 11 ilde birer gazete yayınlanırken, 10 ilde hiç gazete çıkmadığı saptanmıştır. Yerel gazetelerin yarısının tirajı 1000'in altındadır. Ankara'da yayınlanan ulusal nitelikteki *Ulus* gazetesi dışında 10 bin tirajı aşan gazete bulunmamaktadır. İzmir'de yayınlanan *Anadolu*, *Ahenk*, *Hizmet* gazeteleri ile Gaziantep'te yayınlanan *Halk Dili* gazetesi 5 binin üzerinde basılmakta, Erzurum'daki *Envar-i Şarkıyye*, Konya'daki *Babalık*, Bursa'daki *Yeni Fikir* gazeteleri 1000'in üzerinde tiraja sahip bulunmaktadır (Girgin, 2001: 113; Kabacalı, 2000: 162).

1940 yılı verilerine göre toplam 113 gazete ve 227 derginin yayın hayatını sürdürdüğü belirlenmiştir. 113 gazetenin 37'si İstanbul'da çıkmakta, Ankara'da 5, İzmir ve Adana'da 3 gazete yayınlanmaktadır. 55 gazete ise diğer illerde yayınlanmaktadır. 1923'ten 1940 sonuna kadar 550 gazete ve 1008 derginin yayın hayatına girdiği (Kabacalı, 2000: 194) göz önüne alındığında, tek parti döneminin sonlarında bu yayınların yaklaşık yüzde 80'inin kapanmış olduğu dikkat çekmektedir. Bu gelişmede yasal ve yönetsel baskıların yanında, harf devriminin ve dönemin ekonomik koşullarının etkili olduğu açıktır. Çok partili döneme doğru gidilirken 1941'de 113 gazete, 227 dergi; 1942'de 121 gazete, 188 dergi; 1943'te 131 gazete, 172 dergi; 1944'te 130 gazete, 206 dergi; 1945'te 126 gazete, 214 dergi yayınlandığı saptanmıştır (Kabacalı, 2000: 203). Bu dönemde gazetelerin toplam tirajı 60 bini geçmezken en yüksek tiraj 20 binlerde bulunmaktadır (Koloğlu, 1994: 70).

Aynı yıllarda İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük illerdeki matbaa altyapısında önemli gelişmeler yaşanmış, elle ya da gaz kuvvetiyle çalışan makineler yerini elektrikli makinelere bırakmış, düz makineler yerine saatte 30 bine kadar basabilen rotatif makineler getirilmiş ve elle dizgi yerine linotip ve entertip dizgi makineleri kullanılmaya başlanmıştır. Gazetelerde kullanılmakla birlikte ilk ofset makinelerin de getirildiği bilinmektedir. Yerel gazetelerin teknik donanımında ise gelişme olmamıştır. Ankara gazeteleri bile İstanbul'a göre çok eski teknolojiyle yayınlanmıştır (Kabacalı; 2000: 166-192).

Tek parti döneminde muhalif gazetelere baskı uygulanırken dağıtılan resmi ilan ve reklamlarda, kağıt, makine ve malzeme tahsisinde, hükümet yanlısı yayınların kayırıldığı, en yüksek payın CHP'nin sözcüsü *Ulus* gazetesine verildiği belirtilmektedir (Koloğlu, 1994:70). Yerel gazetelerin resmi ilanlardan ne oranda yararlandıklarına ilişkin veri bulunmamaktadır.

1.5. Çok Partili Dönemde Yerel Basın

1945'te Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ile Fuat Köprülü'nün çok partili demokrasi isteyen ve "dörtlü karar" olarak anılan önergesi Meclis'te reddedilmiş ve Aralık ayında CHP'den istifa eden Celal Bayar'ın 1946 Ocak ayında Demokrat Parti'yi kurmasıyla çok partili döneme geçilmiştir. Yapılan ilk seçimi CHP kazanmışsa da, seçimlere hile karıştırıldığı yönündeki bilgiler ve Demokrat Parti'ye yönelimin giderek artması basın üzerindeki baskıların yumuşatılması gündeme gelmiş, hükümete gazete kapatma yetkisi veren kanun maddesi 1946 yılında kaldırılmıştır (İnuğur, 1992: 200).

1946'dan Demokrat Parti'nin iktidara geldiği Mayıs 1950'ye kadar olan dönemde, İstanbul ve Ankara'da yeni gazeteler çıkmış, var olan gazeteler de basına büyük özgürlükler vaat eden Demokrat Partiyi desteklemeye başlamışlardır. Yeni gazetelerin en önemlileri *Hürriyet* ve *Milliyet*'tir. Demokrat Parti'nin yayın organı konumundaki *Vatan*, tarafsız konumdaki *Akşam*, *Yeni Sabah*, *Tanin*, *Tasvir*, Ankara'da yayınlanan ve Demokrat Partiyi destekleyen *Zafer* dönemin önemli gazeteleridir. *Cumhuriyet* gazetesi bile Demokrat Parti'yi desteklerken, CHP'nin yayın organı konumundaki *Ulus* tiraj kaybetmiştir (Topuz 1996: 101).

Çok partili dönemin başladığı 1946 yılında 202 gazete ve 302 dergi yayınlandığı (Kabacalı, 2000: 203) ve günlük tirajların 100 bine yaklaştığı saptanmıştır (Koloğlu, 1994: 71). Şapolyo'nun (1971:316) verdiği sayılara göre ise 1946'da 194, 1947'de 322, 1948'de 408, 1949'da 420 gazete yayınlanmıştır. Veriler çok partili döneme geçişle birlikte gazete sayısının hızla arttığını göstermektedir. İllere göre dağılımına ilişkin veri bulunmamakla birlikte sayıları 400'ü aşan gazetelerin önemli bir bölümünün İstanbul dışında yayınlandığı söylenebilir.

Demokrat Parti iktidara geldikten sonra yapılan en önemli değişiklik yasal düzenlemelerle ilgilidir. Seçimlerden iki ay sonra, Temmuz 1950'de yürürlüğe giren yeni basın yasası ile 1931 yılın-

da çıkarılan ve 1938 yılında ağırlaştırılan basın yasasının gazete çıkarmayı izne bağlayan, kötü şöhretli kişilerin gazete çıkarmayacağına hükmeden maddeleri kaldırılmıştır. Yasayla, basın suçlarının özel mahkemelerde yargılanması, gazete sahiplerinin cezai sorumluluktan kurtulması, cevap ve düzeltme hakkının düzenlenmesi gibi yenilikler getirilmiştir. Ayrıca 1952 yılında basın çalışanların haklarını düzenleyen bir yasa çıkarılmış ve gazetecilerin sendika kurabilmesi, sigortalı olması, iş mukavelesi yapabilmesi, izinlerin düzenlenmesi gibi çok önemli haklar sağlanmıştır (Gevgilili, 1983: 221).

Bu dönemde gazeteler ve gazeteciler yeni iktidarı desteklemiş, gazete yöneticileriyle Başbakan Menderes arasında yakın bir diyalog ve işbirliği süreci yaşanmıştır. Ancak bu süreç iktidarın bazı gazetelerce eleştirilmesiyle başlayan gerginliğin tırmanması sonucu 1954 yılında sona ermiştir. Hükümet yeni bir kanun çıkararak, “namus, şeref veya haysiyete tecavüz edilmesi veya hakarette bulunulması veya itibar kıracak veya şöhret ve servete zarar verebilecek bir hususun isnat edilmesi” durumunda ağır para cezaları getiren ve bu suçları şikayet olmaksızın savcıların soruşturmasını emreden düzenlemeler yapmıştır. 1960’taki askeri müdahaleye kadar yürürlükte kalan ve gazeteciler hakkında binlerce kovuşturmanın yapılmasına yol açan bu kanun (Topuz, 1994: 108) haberle ilgili ispat hakkını da ortadan kaldırdığı için basın özgürlüğünü son derece kısıtlamıştır. 1955’te çıkan 6-7 Eylül olaylarının ardından sıkıyönetim ilan edilmiş ve basına çok önemli yasaklar getirilmiştir. Bu yasaklar arasında Meclis görüşmelerinin yayınlanması, hükümetin eleştirilmesi, hükümet çalışmalarını etkileyecek yazılar yazılması, sıkıyönetim çalışmalarının haberleri, NATO ile ilgili haberler, darlık, kıtlık, yokluk haberleri, 6 Eylül olaylarını komünistlerden başkalarının yaptığı yolunda haberler, bu olaylarla ilgili haber ve resimler, cinayet haberleri, Kıbrıs’la ilgili haberler vs. bulunmaktadır. İlan edilen yasaklara uymadıkları gerekçesiyle *Ulus* ve *Medeniyet* gazeteleri süresiz, *Hürriyet*,

Tercüman, Hergün, Dünya ve *Vakit* gazeteleri 15'er gün kapatılmıştır. 1956'da mevcut yasalarda değişiklikler yapılarak 1950'deki yasayla verilen hakların önemli bir bölümü geri alınmıştır. İktidarla basın arasındaki gerginlik 1960 yılına yaklaşıldıkça artmış, sadece 1954-58 arasında 1161 gazeteci hakkında kovuşturma yapılmış ve 238 mahkumiyet kararı verilmiştir (Topuz, 1996: 105). Demokrat Parti, iktidarının son günlerinde kendi grubundaki 15 milletvekilinden oluşan bir "Tahkikat Encümeni" kurmuş ve pek çok gazeteciye sorguya çekmiştir (İnuğur, 1992: 363).

Demokrat Parti'nin 1957 yılında kağıt ithalatının sadece devlet eliyle yapılacağına ilişkin kararı ve 1958'de resmi ilan ve reklamların devlet tekeliyle dağıtılması yönündeki uygulaması (İnuğur, 1992: 327; Girgin, 2001: 131), basına yasal baskıların yanında ekonomik yaptırımların da getirildiğini göstermektedir. Topuz (1996: 113), resmi ilanlarla ilgili süreçte, iktidarın yayın organı veya destekçisi olan *Zafer*, *Havadis*, *Yeni Asır* gibi gazetelere tiraj ve abonelerine bakılmaksızın yüksek resmi ilan verildiğini ve kağıt tahsisi yapıldığını, tarafsız gazetelere daha düşük ilan ve reklam aktarıldığını, muhalif gazeteler olan *Ulus*, *Dünya*, *Yeni Gün*, *Yeni Sabah* gibi gazetelere hiç ilan ve reklam verilmediğini belirtmektedir. İktidarı destekleyen gazetelere ve gazetecilere ayrıca örtülü ödenekten para aktarıldığı 1960'tan sonra yapılan incelemelerle ortaya çıkmıştır. Besleme basın olarak adlandırılan gazeteler arasında *Yeni Asır*'ın yanında, *Ege Ekspres*, *İzmir gazetesi*, *Aydın DP gazetesi* gibi iktidar yanlısı yerel gazetelerin de bulunduğu belirlenmiştir. Yücel (1999: 174), DP döneminde yerel gazete sayısının arttığını ancak güçlenen yerel basının büyük bölümünün resmi ilanlar yoluyla yaratılan besleme basın tanımına girdiğini belirtmektedir. Şapolyo (1973: 258), Demokrat Parti'nin ilan yardımı dolayısıyla meslekten olmayan insanların hatta milletvekillerinin pek çok gazete çıkardıklarını, sahiplerinin; az sayfalı, yazı kadrosu dar bu gazetelere tahsis edilen kağıtları piyasada satarak kolayca zengin olduğunu belirtmekte ve bu du-

rumu mesleki bir çöküntü olarak nitelemektedir. Aynı kaynaktaki sayısal bilgilere göre (Şapolyo, 1971: 316) 1950'de 57 yeni gazete çıkmış ve toplam gazete sayısı 477'ye ulaşmıştır. 1951'de 484, 1952'de 333'ü günlük olmak üzere 983 gazete yayınlanmıştır. 1955'te 797, 1956'da 806, 1957'de 885, 1958'de 784, 1959'da 855, 1960'ta 942 gazete çıkmıştır. 1961'den sonra gazete sayısındaki yükselme eğilimi yavaşlamıştır.

Demokrat Parti döneminde, basın sanayileşme ve kapitalistleşme eğilimine girmiş, pazar ekonomisinin kurallarına göre işlemeye başlamıştır. Gazeteler teknolojik açıdan yenilenmiş, halka yönelik bir içerikle, haber ağırlıklı olarak yayınlanmaya başlamış, İstanbul dışında da günlük dağıtım imkanları zorlanmıştır (Gevgilili, 1983: 222). Basın dışı sermayenin ilk örneklerinden olan *Akşam* gazetesinin sahibi Malik Yolaç, 1958'de gazetesini Marmara Bölgesi'ne otomobille, Ege'ye ve Ankara'ya uçakla göndermiş, ardından bu yöntemi Adana bölgesi için de uygulamıştır (Ceyhun: 1985: 56). Sonraki yıllarda bölge baskılarının yolunu açan bu gelişmenin kaynağı, hem Demokrat Parti döneminde yapılan karayolları, hem de basın dışı sermayenin getirdiği yeni bakış açısıdır.

Basın-iktidar ilişkilerinin son derece gerginleştiği dönemde 1960 askeri müdahalesi yapılmıştır. Milli Birlik Komitesi, Basın Kanunu ve diğer yasal düzenlemelerle uygulamaya sokulan basın özgürlüğünü kısıtlayıcı maddeleri yürürlükten kaldırmıştır. Basın Ahlak Yasası çıkarılmış ve yasayı yürütmekle görevli Basın Şeref Divanı kurulmuştur. Demokrat Parti iktidarında gazetelere baskı yapmak amacıyla kullanılan resmi ilan ve reklamların dağıtımını yapmak üzere de Basın İlan Kurumu 1961 yılında faaliyete sokulmuştur (Gevgilili, 1983: 224). Gazetecilere çeşitli haklar sağlayan 212 Sayılı Yasa çıkarılmış ve gazeteciliğin profesyonel meslek oluşu yolunda önemli bir adım atılmıştır. Önceki dönemlerde, iş güvencesi bulunmayan, sosyal haklara sahip olmayan, düşük ücretlerle çalışan ve ek iş yaparak yaşamlarını sürdüren gazeteci-

lere (Şapolyo, 1971: 239) verilen bu haklar gazete patronları tarafından üç gün gazete çıkarılmayarak protesto edilmiştir (Gevgilili, 1983: 224). Başka meslek sahipleri tarafından ek iş olarak sürdürülen veya maceracıların girdiği bir iş olarak görülen gazetecilik (Başkut, 1967: 77) bu yasal düzenlemeyle profesyonel bir mesleğe dönüşme yolunda önemli bir mesafe almıştır. Basın özgürlüğünü güvenceye almak amacıyla yeni Anayasa'ya gazetelerin sansür edilemeyeceği, toplatılmayacağı, kapatılmayacağı, gazete çıkarmak için izin alınmayacağı, matbaalara ve basın araçlarına el konulamayacağı gibi önemli hükümler konmuştur. Bütün bu yararlı düzenlemelerin yanında Milli Birlik Hükümeti, özellikle 27 Mayıs darbesine ilişkin haberleri kısıtlamak amacıyla Tedbirler Kanunu adıyla bir yasal düzenlemeye de gitmiştir (İnuğur, 1992:369).

1960'tan sonra bazı İstanbul gazetelerinin yönetimleri değişmiş, Ankara'da *Haber*, *Kudret* gibi gazeteler ile *Yön* adlı sol gazete yayına girmiştir (İnuğur, 1992: 385). Sonraki yıllarda yüksek tirajlar elde edecek olan ve Türk basınında ofset teknolojik yenilenmeyi başlatan *Günaydın* gazetesi de 1968'de yayın hayatına başlamıştır. 1960-71 arasında ulusal basın çok büyük gelişmeler kaydetmiş, haber ağırlıklı gazeteler yüksek tirajlara ulaşabilmiştir (Topuz, 1996: 130). Bu dönemde gazete sayısında da dalgalanmalar olmuş, günlük gazetelerin sayısı 1961'de 472, 1962'de 413, 1963'te 420, 1964'te 382, 1965'te 375, 1966'da 396, 1967'de 411 olarak saptanmıştır (Kabacalı, 2000: 235). Resmi ilanların 1961'den sonra Basın İlan Kurumu tarafından düzenli olarak dağıtılması yerel basında da canlanma sağlamıştır. Sadece resmi ilan almak için yerel gazete çıkarma dönemi de bu tarihlerde başlamıştır. Resmi ilan yayınlama hakkı olan yerel gazete sayısının 1962'de 200, 1963'te 181, 1964'te 169, 1965'te 170, 1966'da 176, 1967'de 170, 1968'de 173, 1969'da 186, 1970'te 198 olduğu saptanmıştır. İlan hakkı kazanamamış olanlarla birlikte yerel gazete sayısının 1970'e gelindiğinde 1100'e ulaştığı belirlenmiştir (Yücel, 1999: 175). Basın

İlan Kurumu'nun resmi ilan için aradığı asgari nitelikler, yerel basında teknik, içerik, çalışan sayısı ve sayfa sayısı bakımından kalitenin görece yükselmesini sağlamıştır.

1960'larda sonraki yıllarda yerel basını derinden etkileyecek olan bir başka gelişme daha yaşanmıştır. Ulusal gazetelerin diğer illere taze gazete dağıtmak amacıyla yeni dağıtım organizasyonları oluşturması, ardından da Ankara, İzmir, Adana gibi kentlerde baskı tesisleri kurarak bölge baskılarına yönelmeleri yerel gazetelerin günümüze kadar uzanan en önemli sorunlarından biri olmuştur. 1950'den önce trenle, vapurla ya da uçakla diğer illere gönderilen ancak gecikmeli olarak okuyucuya ulaşan gazeteler, Demokrat Parti döneminde karayolu ağının genişlemesiyle birlikte uçak bağlantılı kamyonlarla taşınmaya başlanmıştır. Gazetelerin kendi dağıtım ağını kurdukları dönemin ardından 1960'lara gelindiğinde artan tirajlar gazetelerin taşınmasını ekonomik olmaktan çıkarmış, diğer illerde kurulan matbaalara matris adı verilen kalıpların gönderilmesi ve gazetelerin buralarda çoğaltılması yoluna gidilmiştir. Bu yöntemi ilk uygulayan gazete 1962 yılında *Akşam* olmuştur (Ceyhun, 1985: 60). 1960-67 arasında *Akşam*, *Hürriyet*, *Milliyet*, *Tercüman* gibi gazeteler Ankara, İzmir ve Adana'da baskı yapmaya başlamışlardır (Binatlı, 2002: 77). Dağıtım organizasyonunda ise *Tercüman*, *Milliyet*, *Cumhuriyet*, *Yeni Sabah* ve *Dünya* gazeteleri ile *Hayat* dergisinin ortaklığında kurulan GAMEDA ile *Hürriyet*'in kurduğu Hür Dağıtım şirkettir, 1960 sonrasında yerel basını etkileyen önemli gelişmelerdendir.

1970'li yıllara gelindiğinde artan öğrenci olayları, sosyal ve ekonomik bunalım, grevler, işyeri işgalleri gibi sorunlar gerekçe gösterilerek Ordu, Cumhurbaşkanı'na bir muhtıra sunmuş ve Hükümet istifa ederek yerini asker güdümündeki yeni yönetime bırakmıştır. Ardından 11 ilde sıkıyönetim ilan edilmiş, 1961 Anayasası ile güvence altına alınan gazetelerin toplatılmayacağına ilişkin maddeler değiştirilmiştir. Ertesi yıl sıkıyönetim tarafından

pek çok gazeteci gözaltına alınmış, tutuklanmış mahkum edilmiş ya da işkence görmüştür. 1973'te yeniden sivil rejime dönülmüşse de 1980'e kadar geçen yıllara toplumsal çatışmalar ve anarşi damgasını vurmuştur. Bu dönemde pek çok gazeteci saldırıya ve suikaste uğramıştır (Topuz, 1996:133).

1970-80 döneminin ulusal basın açısından en önemli özelliği gazetelerin ofset baskıya geçmeleridir. Kabacalı'nın (2000: 229) saptamalarına göre Türkiye'de ofset baskıyla çıkan ilk gazete *Hürriyet*'in matbaasında basılan *Yeni Gazete*'dir. Ancak, 1952 yılında düz ofset teknikle İzmir'de *Ege Güneşi* adlı kısa ömürlü bir gazete yayınlandığı da bilinmektedir (Taş, 1993: 26) Aynı dönemde Haldun Simavi rotatif ofset bir makine getirmiş ve 1967 yılında önce İstanbul'da ardından Ankara'da ofset tekniğiyle *Son* adlı bir magazin gazetesi yayınlamıştır. Bu teknikle yayınlanan ilk büyük gazete ise *Günaydın* olmuştur. İzmir'de yayınlanan *Yeni Asır* gazetesi de 1967'de ofsete geçerken (Ceyhun, 1985: 91) *Hürriyet*, *Milliyet*, *Tercüman* gibi gazeteler 1973'te ofsette basılmaya başlanmıştır (Kabacalı, 2000: 232). Ofset baskı, dizgi sistemlerini de değiştirmiş kısa zamanda renkli ve kaliteli sayfa düzenine sahip gazeteler ortaya çıkmıştır.

Yeni Asır'dan sonra ofsette basılan ilk yerel gazete ise *Bursa Hakimiyet* olmuştur. Günaydın grubunun ortaklığıyla yayınlanan gazete 1974'ten itibaren web ofset makinelerde renkli olarak basılmıştır. Günaydın grubu yerel basınla ortaklıklar kurarak sonraki yıllarda, yeni teknikle İzmir'de *Kocaeli*, Adapazarı'nda *Sakarya*, Adana'da *Ekspres*, Konya'da *Yeni Meram*, Ankara'da *Ulus* gazetelerini çıkarmıştır (İnuğur, 1992: 467). Yücel (1999: 175), *Hürriyet* gazetesinin de Trabzon'da yerel gazetelerle işbirliğine gittiğini belirtmektedir. Ulusal ve bazı yerel gazetelerin ofset teknikle basılması, tipoyla basılan yerel gazeteler için rekabette yeni bir haksızlığa yol açmış, sonraki yıllarda yerel basının ofset sisteme geçmek için önemli yatırımlar yapması sonucunu doğurmuştur.

1970'ten sonra yerel gazete sayısında resmi ilan dağıtımının etkisiyle önemli artışlar olduğu da bilinmektedir. Basın İlan Kurumu tarafından aktarılan ilan ve reklam gelirlerinden 1980 öncesi dönemde İstanbul gazeteleri ile Anadolu gazetelerin aşağı yukarı eşit pay almışlardır (Dursun ve Alemdar, 1999: 196). 1970'te toplam 1100 yerel gazete yayınlandığı, bu sayının 1975'te 2600'e ulaştığı, resmi ilan hakkı kazanmış yerel gazetelerin sayısının 1974'te 214 olduğu (Yücel, 1999: 175) saptanmıştır. Kayacan'ın (1996: 312) verdiği bilgilere göre ise, 1978'de Türkiye'de toplam gazete sayısı 610'dur. Bu tarihte 10 ve daha üzerinde gazete yayınlanan il sayısı 27'dir. 1978'de Hakkari'de hiç gazete yayınlanmadığı, Bingöl'de ise sadece 1 gazete çıktığı görülmektedir.

Türkiye'deki yerel basınla ilgili ilk önemli veriler 1976'da düzenlenen İkinci Türk Basın Kurultayı, 1977'de düzenlenen Anadolu Basın Semineri ve Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün 1979 yılında yayınladığı Türkiye'de Yerel Basın adlı yayınlara birlikte elde edilmiştir. Tokgöz (1981:283) anılan kaynaklara dayanarak 1975-80 dönemini kapsayan incelemesinde yerel basının Ankara ve İzmir'de gelişmiş olduğunu, Konya, Adana ve Bursa'da da kısmen gelişmiş yerel gazeteler bulunduğunu belirtmektedir. İstanbul gazetelerine göre tirajları çok düşük olmakla birlikte bu illerdeki gazetelerin sayısı yüksektir. Ankara'da 29, İzmir'de 6, Konya'da 5, Bursa'da 5, Adana'da 3 gazete resmi ilan alabilecek niteliklere sahiptir. İncelenen dönem içinde Ankara gazetelerinin tirajlarının 2 bin ile 9 bin arasında değiştiği, pek çoğunun 3 bin civarında basıldığı saptanmıştır. Tirajı 50 bini aşan Yeni Asır bir tarafa bırakıldığında İzmir gazeteleri de benzer özellikler göstermektedir. Konya ve Adana gazetelerinin tirajı 1975-80 döneminde 1000-2000 arasındadır. Bursa gazetelerinden Bursa Hakimiyet'in 6-10 bin arasındaki tirajına rağmen diğer gazetelerin tirajları 700 ile 4 bin arasında gerçekleşmektedir. Tokgöz (1981) bu illerin dışındaki yerel basın hakkında kesin bilgiler bulunmadığını belirtmekte ve Basın Yayın Genel Müdürlüğü verilerine dayanarak

1979 yılı itibariyle çeşitli illerde çıkan gazete sayılarını vermektedir. Marmara, Ege, İç Anadolu, Akdeniz ve Karadeniz’de çıkan gazete sayısının Doğu ve Güneydoğu illerine oranla yüksek olduğuna dikkat çeken Tokgöz’ün aktardığı verilere göre 1979’da İstanbul’da 42 Ankara’da 32, İzmir’de 17, Bursa’da 16, Adana’da 14, Konya’da 19 gazete yayınlanmaktadır. Nüfusça küçük olmalarına rağmen Hatay’da 27, Balıkesir’de 26, Zonguldak ve Çanakkale’de 19, İçel ve Denizli’de 17, Antalya ve Tokat’ta 16, Kars, Mardin, Ordu ve Aydın’da 14, Afyon, Samsun ve Urfa’da 13, Erzurum ve Gaziantep’te 12, Kastamonu, Kayseri, Manisa ve Muğla’da 11, Edirne, ve Uşak’ta 10 gazete yayınlanmaktadır. Diğer illerdeki gazete sayısı 10’un altındadır. En az gazete yayınlanan iller 1 gazete ile Hakkari ve Bingöl’dür. Bu verilere göre 1979 yılı itibariyle il merkezlerinde 338, ilçe merkezlerinde 341 olmak üzere 679 gazete yayınlanmıştır.

1980'lere gelinirken yerel gazeteciliğin nicel anlamla geliştiği görülmekle birlikte bu gazetelerin nitelikleri hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Bazılarının resmi ilan için yayınlandıkları ve okuyucuya ulaşmadıkları, tirajlarının birkaç yüzü geçmediği bilinmektedir. Bu gazetelerin düzenli olarak yayınlanıp yayınlanmadıkları konusunda bile kesin bilgilere ulaşılammamaktadır. Yerel basının kalitesini artırmaya yönelik ilk çabaların bu dönemde ortaya çıktığı görülmektedir. 1977’de Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından ilk defa yerel gazetecilere yönelik “Anadolu Basını Semineri” adıyla bir eğitim programı düzenlenmiştir. Çalışmanın amacı dönemin Basın Yayın Genel Müdür Vekili Doğan Kasaroğlu (1977: 7) tarafından, taşradaki gazetecilere mesleğin yeni gelişmeleri hakkında bilgi vermek olarak açıklanmaktadır. Dönemin ünlü gazetecilerinin katıldığı eğitim seminerinde Nihad Subaşı (1977: 9-17) gazete yayınlama tekniği, Muammer Yaşar Bostancı (1977: 19-37) haber yazma, Erdoğan Tamer (1977: 47-61) yazı türleri ve imla, Şevket Evliyagil (1977, 63-77) basın ve basım tekniği konularında bilgiler vermişlerdir.

Tokgöz, (1982: 285), Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü verilerine Basın İlan Kurumu verilerini de ekleyerek 1978-80 arası dönemdeki yerel gazeteleri değerlendirdiği bir başka çalışmasında, Marmara Bölgesi'nde 150, Akdeniz Bölgesi'nde 97, Ege Bölgesi'nde 100, İç Anadolu Bölgesi'nde 95, Karadeniz Bölgesi'nde 122, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 52 ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde 61 olmak üzere Türkiye'de toplam 667 yerel gazete yayımlandığını saptamıştır. Bu çalışmaya göre Türkiye'de 10 ila 40 arasında gazete çıkarılan illerin sayısı 29, bu illerde yayınlanan toplam gazete sayısı ise 480'dir. Bir başka ifadeyle yerel gazetelerin yüzde 70'ten fazlası 29 ilde çıkmaktadır. 1 ila 10 gazete çıkarılan illerin sayısı 38 olurken, bu illerdeki toplam gazete sayısı 197'de kalmaktadır. Bu da toplam yerel gazetelerin yüzde 29.1'ini oluşturmaktadır.

Anılan dönemde çıkan günlük gazetelerin sayısı ise Akdeniz'de 65, Ege'de 46, Güneydoğu'da 32, İç Anadolu'da 72, Doğu Anadolu'da 45, Karadeniz'de 65, Marmara'da 102 olmak üzere toplam 427'dir. Tüm bölgelerde yayınlanan 250 gazete ise daha uzun periyotlarda çıkmaktadır. En çok günlük gazete çıkan iller 37 gazete ile İstanbul, 31 gazete ile Ankara, 22 gazete ile Hatay, 17 gazete ile İçel, 13 gazete ile Kars ve Çanakkale, 12 gazete ile Zonguldak ve Konya, 11 gazete ile Mardin ve Balıkesir, 10 gazete ile Gaziantep ve İzmir'dir. (Tokgöz, 1982: 302). Kayacan (1996: 312) ise 1978 yılında çıkan toplam gazete sayısını 610 olarak vermektedir.

1960-80 arası dönemi değerlendiren Gevgilili (1983: 228), basında düşünce çeşitliliği ve özgürlük ortamı doğduğunu ve basının profesyonel kuşakların eline geçtiğini, geleneksel yazı biçimlerinin yerini uzmanlık gerektiren araştırma incelemelere bıraktığını belirtmekte, yükselen maliyetler ve reklam gelirlerinin televizyona kayması nedeniyle ekonomik darboğazlar, tekelleşme ve büyük sermayeye yönelme eğilimlerinin oluştuğunu vurgulamaktadır.

1.6. 12 Eylül Rejiminde ve Liberal Ekonomi Döneminde Yerel Basın

12 Eylül 1980'de başlayan ve 1983'e kadar doğrudan sonraki yıllarda da dolaylı olarak basın üzerinde etkileri hissedilen askeri rejim, önemli kısıtlamalar getirmiştir. Tüm yurttaki sıkıyönetim ilan edildikten sonra *Demokrat*, *Aydınlık*, *Hergün* gibi ideolojik gazeteler ile Gazeteciler Sendikası Ankara Şubesi kapatılmıştır. Diğer gazetelerden *Milli Gazete* ve *Cumhuriyet* dört kez, *Tercüman*, *Hürriyet* ve *Günaydın* iki kez, *Güneş*, *Milliyet* ve *Tan* birer kez kapatılmıştır. Kapatmalar bir haftadan 72 güne kadar uzayan sürelerde uygulanmıştır. Aynı dönemde her türlü siyasi görüşteki yüzlerce gazeteci hakkında kovuşturmalar yapılmış, davalar açılmıştır. 1982'de alınan bir kararla Sıkıyönetim Komutanlığı'na gazeteleri ve diğer yayınları sansürleme, basımını, yayını, dağıtımını, birden fazla bulundurulmasını ve taşınmasını yasaklama, toplatma, matbaaları kapatma, yeni yayınları izne bağlama gibi yetkiler verilmiştir. Ayrıca asılsız ve abartılı haber yayanlara iki yıla kadar hapis cezası verileceği de aynı kararla duyurulmuştur. 1982'de kabul edilen Anayasa'da da önceki döneme göre kısıtlı bir basın özgürlüğü çerçevesi çizilmiş, 1983'te Basın Kanunu'nun birçok maddesi değiştirilerek para cezaları artırılmıştır (Topuz, 1996: 139).

Sivil yönetime geçildikten sonra da basın üzerindeki yasalarla baskı kurma eğilimi devam etmiştir. Özal döneminde Muzır Yasası'nın sansür amaçlı olarak kullanılması, Terörle Mücadele Kanunu dolayısıyla basın üzerinde baskı kurulması, yüzlerce gazeteci hakkında davalar açılması söz konusu olmuştur. 1980 ile 1990 arasında basına yönelik 2 binin üzerinde dava açıldığı ve 3 bin gazeteci, yazar ve yayıncının yargılandığı, 850 yayın yasağı konulduğu, 300 yayın için toplatma kararı alındığı, sorumlu müdürlere toplamı binlerce yılı bulan hapis cezaları verildiği saptanmıştır. Gazetelere ve gazetecilere yönelik dava açma, yasaklama, toplatma gibi yöntemler 90'lı yıllarda da sürmüş, ayrıca Çetin Emeç, Uğur Mumcu, Turan Dursun gibi pek çok gazeteci silahlı

saldırılarda hayatını kaybetmiştir. 12 Eylül sonrasında ulusal basının önemli bir bölümü ve yerel basının çoğu politik içerikten uzaklaşmayı tercih etmiştir (Topuz, 1996: 148; Yücel, 1999: 176).

1980 yılında başlayan ve sonraki yıllarda süren devletçi ekonomiden liberal ekonomiye geçiş süreci, ulusal ve yerel gazeteleri askeri rejim kadar etkilemiştir. 24 Ocak 1980’de alınan kararların sonucu olarak gazete kağıdına uygulanan sübvansiyon kaldırılmıştır. Kilosu 30-55 lira arasında olan kağıt gazetelere 9 liradan aktarılırken, 25 Ocak 1980’de kağıt fiyatı 41 liraya çıkarılmıştır. Koloğlu (1994: 86), sübvansiyonun gazetelere milyonlarca dolar katkısı olduğunu belirtmektedir. 1978 yılı verilerine göre sübvansiyon *Günaydın* grubuna 6.2 milyon dolar, *Hürriyet* ve *Tercüman*’a 3 milyon dolar, *Milliyet* ve *Yeni Asır*’a 2 milyon dolar, *Dünya*’ya 1.5 milyon dolar, *Cumhuriyet*’e 1 milyon dolar katkı sağlamıştır. Kağıt, gazete maliyetinin yaklaşık üçte birini oluşturduğundan sübvansiyonların kaldırılmasıyla *Cumhuriyet* kapanma tehlikesi geçirirken, *Aydınlık* başta olmak üzere küçük sol yayınların pek çoğu yayın hayatına son vermişlerdir. Tokgöz (1981:279), Ocak 1980’deki kağıt fiyat artışlarının ardından takip eden aylarda ulusal gazetelerin büyük tiraj düşüşleri yaşadığını belirtmektedir.

Kağıt fiyatlarını artırma eğilimi sonraki yıllarda da sürmüştür. 1980-89 yılları arasında genel fiyat artışı yüzde 21.6 kat olurken kağıt fiyatlarındaki artış 80 kat olarak gerçekleşmiştir. Özal’ın basınla mücadelede kağıt fiyatlarını bir silah olarak kullandığı bilinmektedir. 1986 ile 1988 arasında kağıda beş kez zam yapılmış, zam oranı yüzde 233’ü bulmuştur. Sağnak’ın (1996:104-252) belirlediği rakamlara göre Özal’ın başbakan olduğu yıl tonu 120 bin lira olan gazete kağıdının fiyatı, 1992 tarihinde 4 milyon 200 bin liraya çıkmıştır. Hasan Cemal bir yazısında, Özal hükümetinin SEKA grevini bilinçli olarak uzattığını ve 131 gün süren grev döneminde gazetelerin yüzde 30-40 daha pahalı olan ithal kağıt kullandıklarını, grevin bitiminde de yerli kağıda yüzde 62 zam yapıldığını dile getirmiştir (Sağnak, 1996: 253).

Kağıt zamları ulusal gazetelerin maliyetini artırmış, sayfa sayılarını düşürmelerine ve gazete fiyatına zam yapmalarına yol açmıştır. Bu dönemde kağıt fiyatları ve genel ekonomik dalgalanmalar nedeniyle küçük ulusal gazeteler gibi yerel gazetelerin pek çoğunun da kapandığı belirlenmiştir. Yücel (1999: 176), 1984-86 arasında Anadolu'da 244 gazetenin yayınına son verdiğini bu sayının da toplam yerel gazetelerin yüzde 24'ünü oluşturduğunu saptamıştır. Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü verilerine göre (1985: 430) sadece 1985 yılında 203 yerel gazete kapanmıştır.

1981'de toplam gazete sayısı 620 iken 1985'te 647, 1989'da 739, 1990'da 766, 1993'te 875 gazete yayınlandığı saptanmıştır (Kayacan, 1996:314). İnuğur'un (1992: 498) Basın İlan Kurumu verilerine dayanarak aktardığına göre 1983 yılında toplam 915 gazete yayınlanmıştır. Bu gazetelerin 360'ı resmi ilan kriterlerine uyan gazetelerdir. Bu gazetelerin 260'ının il merkezlerinde, 100'ünün ise ilçelerde yayınlandığı belirlenmiştir. Aynı yıl Basın İlan Kurumu şubesi bulunan illerdeki kriterlere uyan gazete sayıları şöyledir: İstanbul 31, Ankara 13, İzmir 5, Konya 5, Bursa 4, Adana 3.

Koloğlu (1994: 120) da 1970'lerin ortasından itibaren yerel gazetelerin önemi ve satışlarının arttığını, özellikle 1983'ten sonra gazete sayısının 400'e toplam tirajlarının da 350-400 bine ulaştığını belirtmektedir. Yücel (1999: 176), 1986'da Türkiye'de toplam 745 gazete yayınlandığını bunların 391'inin günlük, 354'ünün ise daha uzun periyotlara sahip olduğunu belirlemiştir. Anadolu'da yayınlanan 391 günlük gazetenin toplam tirajının 450 bin civarında olduğu, günlük olmayanların tirajları eklendiğinde bu sayının 700 bine ulaştığı, bu tirajın yüzde 60'ının kırsal alan ve kasabalarda gerçekleştiği aynı kaynak tarafından ifade edilmektedir.

1987 yılında ise resmi ilan hakkı bulunan gazete sayısı 688'dir. Bu gazetelerin 59'u Basın İlan Kurumu şubesi bulunan illerde ve 29'u İstanbul'da, 13'ü Ankara'da, 5'i İzmir'de, 3'ü

Adana'da, 4'ü Bursa'da, 5'i Konya'da yayınlanmaktadır. Kalan 629 gazetenin 221'i il merkezlerinde 408'i ilçelerde çıkmaktadır. Aynı yılın verilerine göre gazetelerin 221'i günlük, 202'si haftalıktır. 112 gazete haftada iki gün, 6 gazete haftada 3 gün, 6 gazete haftada 4 gün, 19 gazete ise iki haftada bir ve aylık periyotta yayınlanmaktadır (İnuğur, 1992: 500).

Gazete sayısına ilişkin farklı kaynakların verileri 1980 sonrası dönemde yıllara göre küçük farklılıklar göstermekle birlikte, 600 ila 800 arasında gazete yayınlandığı ortaya koymaktadır. Öteden beri yerel gazete kültürüne sahip olan iller ile nüfus ve sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş illerde gazete sayısı daha fazla, geri kalmış iller ve bölgelerde ise daha düşüktür.

80'li yılların ortalarından itibaren yerel gazetelerin sayısında görülen artış liberal ekonominin doğurduğu yerel sermaye gücüne bağlanmaktadır. Özellikle belli gelişmişlik düzeyine ulaşmış illerde, endüstri, sanayi ve ticaretin yarattığı yerel ilan ve reklam potansiyeli ofset teknoloji kullanan yeni gazetelerin çıkmasını sağlamıştır. Tokgöz (1988: 176), bu iller arasında Adana, Bursa, İzmit, Adapazarı, Eskişehir, Antalya, Gaziantep, Malatya ve Tekirdağ'ı saymaktadır. Takip eden yıllarda aynı kategoriye Konya, Kayseri, Trabzon gibi illerin de girdiği söylenebilir.

Aynı dönemde yerel gazetelerin teknolojik açıdan yenilendikleri ve ofsete geçmeye başladıkları, Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün tespitlerinde de görülmektedir. 1986'da bilgisayarla dizilip ofsette basılan yayınların sayısı 77, oranı yüzde 10 iken, 1992'de aynı özellikteki yayınların sayısı 189'a, oranı yüzde 22.8'e çıkmıştır. Aynı yıl pedalla basılan 30 gazete kaldığı, ofset olmayan gazetelerin düz tipo makinelerle basıldığı, 347 gazetede dizginin makineyle, 280 gazetede ise elle yapıldığı belirlenmiştir. Gazete sayısındaki artış eğilimi de sürmektedir. 1992 verilerine göre 827 yerel gazete yayınlanmaktadır. Bunların 317'si günlük 510'u ise daha uzun periyotlarda yayınlanmaktadır. Günlük yerel gazetelerin 360 bin, diğerler yerel gazetelerin ise 420 bin

tiraja sahip oldukları belirtilmektedir. 1993 yılında İstanbul, Ankara ve İzmir il merkezlerinin dışında yayınlanan gazetelerin sayısı 854 olarak belirlenmiştir. En çok gazete 60 ile Samsun'da çıkmaktadır. İçel'de 37, Hatay'da 36, Adana'da 34, Balıkesir'de 27, Konya'da ve Zonguldak'ta 26, Muğla'da 25, Bursa'da 21, Antalya'da 20 gazete yayınlanmaktadır. 10 ve üzerinde gazete çıkan il sayısı üç büyük il dışında 34'e ulaşmıştır. Bayburt, Bingöl ve Şırnak'ta 1, Tunceli ve Muş'ta 2, Siirt, Iğdır, Erzincan, Batman ve Aksaray'da 3 gazete yayınlanmaktadır. Ocak 1995'te Basın İlan Kurumu şubesi bulunan illerdeki resmi ilan hakkı bulunan gazetelerin sayısı ise İstanbul'da 29, Ankara'da 9, İzmir'de 4, Adana'da 5, Konya'da 4 şeklindedir (Yücel, 1999: 177).

Kayacan (1996:60), 1996 yılı verilerine göre 700 civarında gazete bulunduğunu, bunların toplam tirajının 800 bine ulaştığını ancak bu tirajın dörtte birinin Bursa, Eskişehir, Kocaeli, Konya, Adana ve Trabzon'da yayınlanan 13 ofset gazete tarafından gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Yerel basındaki toplam 2 bin 500 çalışanın beşte birini oluşturan 500 kişinin de sayılan illerdeki 13 ofset gazetede istihdam edildiği aynı kaynakta belirtilmektedir. Benzer bir bulgu Altun (1995: 142) tarafından yapılan gazetecilerin hangi bölgede çalıştıklarına ilişkin araştırmada da görülmektedir. Gazetecilerin yüzde 11.5'inin İstanbul'da, yüzde 15.9'unun Ankara'da, yüzde 2.7'sinin İzmir'de çalıştığı belirlenirken, taşradaki yaklaşık yüzde 5'lik dilimin yüzde 1.6'sının Konya, Adana, Kayseri, Bursa ve Gaziantep'te görev yaptığı saptanmıştır.

1999 yılı Basın İlan Kurumu verilerine göre (Gürel, 1999a: 9), Türkiye'de yayınlanan gazetelerin toplam sayısı 759'dur. Bu gazetelerden 34'ü İstanbul'da, 10'u Ankara'da, 4'ü İzmir'de, 6'sı Adana'da, 3'ü Bursa'da, 5'i Konya'da olmak üzere BİK şubesi bulunan illerde yayınlanmakta, kalan 697'si ise diğer il ve ilçelerde çıkmaktadır. Bu gazetelerin 242'sinin resmi ilan kriterlerine göre vasıflı olduğu ve 197'sinin il merkezlerinde, 45'inin ilçelerde

yayınlandığı, vasıfsız olan 455'inin ise 126'sının il merkezlerinde 329'unun ilçelerde çıktığı belirtilmektedir (Cillov, 2001: 59).

Faraç (1999a: 27) yerel gazetelerin yüzde 25'inin tipoyla basılan tirajı 100-300 arasındaki küçük gazeteler olduğunu, satışı bini geçen gazete sayısının 300 civarında kaldığını belirtmektedir. Toplamı 700 bin olarak gösterilen yerel basın tirajının resmi ilan gelirlerinin artması için şişirildiğini belirten Faraç, gerçek sayının 300 bin civarında olduğunu ileri sürmektedir.

Gürel de (1999a: 14) 1999 yılında İstanbul'da yayınlanan 34 gazetenin tirajının 3.185.547 olduğunu, Ankara, İzmir, Konya, Adana ve Bursa'daki 62 gazetenin eklenmesiyle bu sayının ancak 3.294.592'yi ulaşabildiğine dikkat çekmekte, diğer il ve ilçelerdeki gazetelerin satışlarının ise yüzler hanesini geçemediğini, bine ulaşan az sayıda yerel gazete bulunduğunu belirtmektedir.

1990'lı yıllarda yerel gazetecilere yönelik eğitim seminerleri ve yerel basının sorunlarına yönelik konferans, panel gibi etkinlikler hız kazanmıştır. Çeşitli bölgelerde gazeteciler cemiyetleri tarafından düzenlenen organizasyonların en kayda değer olanı Çukurova Gazeteciler Cemiyeti tarafından 1992'de düzenlenen Yerel Basın Kurultayı'dır. Yerel gazeteciler ve akademisyenlerin yerel basının sorunlarına ilişkin bildiriler sunduğu, kurulan uzmanlık komisyonlarının ekonomik sorunlar, tiraj, yerel basın girdileri, ilan reklam, yasalar, sosyal güvenlik, yerel habercilik gibi konularda hazırladığı raporların düzenlenen panelde tartışıldığı bu organizasyon o güne kadar yapılanlar arasında en kapsamlısıdır.

Konrad Adenauer Vakfı ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti işbirliğiyle 1997'da başlatılan Yerel Basın Eğitim Seminerleri dizisi de bu bağlamdaki önemli çabalardan biridir. Akademisyenlerin, ulusal ve yerel basında çalışan gazetecilerin katıldığı organizasyon çerçevesinde 2000 yılına kadar 15 ilde seminer düzenlenmiştir. Seminerlerde yerel gazetelerin sorunları yanında giderek yaygınlaşmakta olan yerel radyo ve televizyonların sorunları da ele

alınmış, gazeteci, radyocu ve televizyoncuların mesleki konular-da bilgilendirilmesine yönelik sunumlar yapılmıştır. Seminerler-de, organizasyonun yapıldığı bölgenin özel sorunlarının da ele alındığı ve örneğin 1997’de Diyarbakır’da düzenlenen ikinci se-minerin “Olağanüstü Hallerde Yerel Gazetecilik ve Yerel Basın” başlığını taşıdığı görülmektedir.

1998’den itibaren Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdür-lüğü de Yerel Medya Eğitim Seminerleri adlı bir eğitim çalışması başlatmıştır. 2000 yılına kadar Diyarbakır, Trabzon ve Bursa’da bölgedeki diğer illerde çalışan yerel basın mensuplarının da katı-lımıyla üç seminer düzenlenmiş, akademisyenler ve tanınmış ulusal gazeteciler, yerel basın çalışanlarına çeşitli konularda bilgi-ler aktarmışlardır.

1.7. 2000’li Yıllarda Yerel Basın

Yerel basın 2000’li yıllara, önceki dönemden çok farklı bir ya-pıda girmemiştir. Görece gelişmiş ve endüstri, sanayi, ticaret alanlarındaki reklam potansiyeli güçlenmiş bazı illerde, ofsette basılan, tirajları bin ila 10 bin arasında dolaşan yerel gazeteler bulunmakta, diğer il ve ilçelerdeki yerel basın ise resmi ilana bağımlı geleneksel yapılarını sürdürmektedir. Bu dönemin he-men başındaki ekonomik kriz ve buna bağlı olarak medya kuru-luşlarının da sahibi olan bazı sermaye gruplarının iflası, ulusal gazeteleri zor durumda bırakmıştır. Gazete tirajları 2001’de 2.5 milyona kadar düşmüş ve takip eden yıllarda kademeli olarak eski düzeyine yaklaşabilmiştir. Ekonomik sıkıntılar yerel gazete-lerin de okuyucu kaybetmesine yol açmıştır. Ekonomideki makro dengesizliklerin, yerel ilan ve reklam veren küçük ve orta çaplı işletmeleri de etkilemesi nedeniyle büyük illerde yayınlanan yerel gazeteler de zorluklar yaşamışlardır.

Basın İlan Kurumu’nun tespitlerine göre (Özdemir, 2001: 202), 2000 yılı itibariyle resmi ilan yayınlayan gazetelerin toplam sayısı 799’dur. Bu gazetelerin 63’ü Kurum’un şubesinin bulundu-

ğu altı ilde yayınlanmaktadır. Diğer 75 ilde çıkan 736 gazetenin 351'i il merkezlerinde 385'i ilçelerde yayınlanmaktadır. İl merkezlerindeki gazetelerin 206'sı resmi ilan kriterlerine göre vasıflı, 145'i vasıfsızdır. İlçelerdeki gazetelerin ise sadece 50'si vasıflı, 335'i vasıfsızdır. 252'si iller merkezlerinde 78'i ilçelerde olmak üzere günlük gazetelerin toplam sayısı 330'dur.

Aynı Kurumun 2002 yılına ilişkin saptamalarına göre gazete sayılarında önemli bir değişim görülmemektedir. Kurum şubesi dışında 798 gazete yayınlandığı, bunların 361'inin günlük olarak çıktığı belirlenmiştir. Günlük gazetelerin 277'si illerde, 84'ü ilçelerde yayınlanmaktadır. 798 gazetenin 290'ı resmi ilan kriterlerine göre vasıflı, 508'i vasıfsızdır. Vasıflı gazetelerin 240'ı il merkezlerinde, 50'si ilçelerde; vasıfsız gazetelerin 141'i il merkezlerinde 367'si ilçelerde yayınlanmaktadır. 2002 yılı içinde 42 yeni gazete çıktığı da belirlenmiştir (Basın İlan Kurumu, 2004: 123).

Basın İlan Kurumu'nun resmi ilan hakkı bulunan gazetelerle ilgili sayılarının yanında, Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün gazete sayısına ilişkin verileri daha farklıdır. Genel Müdürlüğün 2000 yılı verilerine göre (Tokgöz, 2001: 11), 81 ilde toplam 800-900 günlük gazete ile 3450 civarında daha uzun periyotlu yayın çıkmaktadır. Bu yayınların yüzde 45'i il merkezlerinde yüzde 55'i ilçelerde bulunmaktadır. Aynı kurumun 2003 yılı verilerine göre ise Türkiye'de toplam 2322 gazete yayınlanmaktadır. Bunların 551'i günlük, 849'u haftalık, 253'ü 15 günlük, 470'i aylık, 200'ü daha uzun periyotta çıkmaktadır. Ancak bu veriler valiliklere yapılan başvurulara dayandığından, güncelliği ve gerçekliği tartışmalıdır (Şeker, 2005: 108).

Türkiye'deki yerel basın sayısına ilişkin son veri Basın İlan Kurumu Yönetim Kurulu 2005 Yılı Faaliyet Raporu'nda (2006: 122) yer almaktadır. Buna göre Kurum şubesi bulunan 8 ilde (2004'te Gaziantep ve 2005'te Kayseri'de yeni şube açıldığı için sayı 8'e çıkmıştır) 2005 yılı verilerine göre 108'i il merkezlerinde 32'si büyükşehir sınırları içinde olmak üzere 145 gazete bulun-

maktadır. Diğer illerde yayınlanan gazetelerin sayısı 2004 yılı sonu itibarıyla 519'u günlük olmak üzere toplam 875 olarak belirlenmiştir. Bunların 422'si illerde, 453'ü ilçelerde yayınlanmaktadır. Günlük gazetelerin 355'i il merkezlerinde, 164'ü ilçelerde çıkmaktadır. 2002 verilerine göre gazete sayısının 77 adet artarak, 798'den 875'e çıktığı görülmektedir. Günlük gazete sayısı ise 158 adet artarak 361'den 519'a çıkmıştır. Bu yeni günlük gazetelerin 78'i il merkezlerinde, 80'i ilçelerde yayına başlamıştır. Özellikle ilçelerde yayınlanan günlük gazete sayısının ikiye katlanması dikkat çekicidir. İncelenen dönemde haftalık gazetelerin sayısı 297'den 274'e; 15 günlük gazetelerin sayısı 31'den 12'ye; aylık gazetelerin sayısı 22'den 11'e düşmüştür. Yeni günlük gazetelerin yanında daha uzun periyottaki yayınların günlüğe dönüşmüş olması da güçlü bir olasılıktır.

2000'li yıllarda yerel basını doğrudan ilgilendiren ve bazı illerdeki gelişmeye işaret eden önemli bir bulgu, Basın İlan Kurumu'nun uzun yıllardan sonra yeni şubeler açmaya başlamasıdır. 1961 yılında çıkan Kanun'la İstanbul, Ankara, İzmir illerinde birer şube açmış olan Basın İlan Kurumu, Genel Kurul kararıyla bu şubelere Adana, Bursa, Konya, Erzurum, Eskişehir, Diyarbakır ve Zonguldak şubelerini eklemiştir. Ancak 1973 yılına kadar olan süreçte Erzurum, Eskişehir, Diyarbakır ve Zonguldak şubeleri kapatılmıştır. Yapılan girişimler sonunda 2004'te Gaziantep'te, 2005 yılında Kayseri'de, 2006 yılında Antalya ve Trabzon'da yeni şubeler açılmıştır. Kurum Genel Müdürü Cillov'un (2006) açıklamasına göre, 2005 yılında şube açılması için bazı kriterler belirlenmiş bulunmaktadır. Bu kriterlerden en önemlisi, başvuran ilde yayınlatılan resmi ilan ve reklam bedelinden 195 sayılı Kanun hükmü gereğince BİK tarafından alınacak yüzde 15 komisyon tutarının şube giderlerini karşılayabiliyor olmasıdır. Bunun dışında başvuran ildeki gazetelerin her gün asgari 1000 adetlik fiili satış ortalamasını gerçekleştirmesi 30 puan, gazetelerde asgari 2 ila 7 kişilik fikir işçisi kadrosunun bulunması 25 puan, her gazete

nüshasının toplam yüz ölçümünün 1.60 metrekareden az olması 15 puan, münderecatlarının (içerik) uygun olması 10 puan, dizgi baskı tekniği 10 puan, bilanço esasına göre defter tutmaları 5 puan, il nüfusu, okur-yazar oranı, yazılı ve görsel basın sayısı ve ekonomik ve sosyal gelişmişlik gibi hususlar da 5 puan olarak değerlendirilmekte ve bu kriterlerden en az 70 puan alabilen illerde yeni şube açılabilir. Erzurum, Samsun, Denizli ve Mersin illerinin talepleri, belirlenen kriterlere uymadıkları için reddedilirken, Kocaeli ve Eskişehir illerinde şube açılmasına karar verilmiştir. Bu şubelerin 2007 içinde faaliyete başlaması planlanmaktadır.

Yerel basının kalitesini eğitim çalışmalarıyla yükseltme çabaları bu dönemde artarak sürmüştür. Konrad Adenauer Vakfı ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin birlikte düzenlediği Yerel Basın Eğitim Seminerleri 2002 yılına kadar devam etmiş ve Yalova, Muğla, Malatya, Tekirdağ, Balıkesir, Ordu, Antakya, Denizli ve Batman'da da 9 seminer yapılarak çalışma toplam 25 ile ulaşmıştır.

Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün düzenlediği Yerel Medya Eğitim Seminerleri de 2000'den sonra sürmüştür. Bölge illerinin de katıldığı seminerlerin sayısı 2000'de Denizli ve Erzincan, 2001'de Edirne, Düzce ve Mardin, 2002'de Tunceli, 2004'te Kayseri, 2005'te Adıyaman, 2006'da Adana ve Konya'da düzenlenen organizasyonlarla 13'e ulaşmıştır. Ağırlıklı olarak yerel basınla ilgili sorunların ele alındığı, gazetecilik, radyo ve televizyonculuk meslek pratiğine ilişkin bilgilerin aktarıldığı, yasal düzenlemelerin konuşulduğu seminerlerin 2007'de de sürmesi planlanmaktadır.

2001-2003 arasında Avrupa Birliği'nin desteğiyle IPS İletişim Vakfı öncülüğünde kurulan Bağımsız İletişim Ağı (BİA) kapsamında gerçekleştirilen Yerel Medya Eğitim Programı adlı çalışma da yerel basını eğitim yoluyla güçlendirme girişimlerinin bir örneğidir. İki basamak halinde düzenlenen eğitim programı 2001'de

Mersin, Diyarbakır, Bursa, İzmir, Sivas, Trabzon, Antalya, Ankara ve Bolu'da; 2002'de İzmir'de, 2003'te Ankara, Bursa, Alanya ve Malatya'da gerçekleştirilmiştir. Programın içeriği, kitap olarak da yayınlanan, Medya ve Toplum, Medya Etik ve Hukuk, Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya, Gazetecilik ve Habercilik, Radyo ve Radyoculuk başlıklarından oluşmuştur. Akademisyen ağırlıklı bir eğitimi kadrosu tarafından verilen seminerlerde eleştirel bir bakış açısıyla hareket edilmiş ve yerel medyanın güçlendirilmesiyle, tekelci ulusal medyaya yeni bir alternatif oluşturulması amaçlanmıştır (Alankuş, 2003: 5).

2. Yerel Gazetelerin İşlevi

Yerel gazetelere çoğunlukla liberal öğretiye dayanan bilgilendirme, öğretme, demokratik katılımın sağlanmasında öncülük yapma, yerel yönetimleri denetleme, yerel kültürel mirasın ve farklılıkların korunması gibi bilinen işlevler yüklenmektedir. Diğer yandan Türkiye'de ulusal medyanın tekelleşmesi ve dolayısıyla işlevlerini tam olarak yerine getirememesi gerçeğine dikkat çekilerek yerel basının işlevini kaybeden ulusal basına alternatif oluşturabileceği, yerel basından başlayacak bir yenilenme hareketinin Türkiye'deki medyaya ilişkin pek çok sorunun çözümünde ilk basamağı oluşturabileceği belirtilmektedir (Atılğan, 1998; Belovacıklı, 2002; Mutlu, 1998; Bek, 2005; Vural, 1998: 17; Sürmeli, 1998: 18).

Türkiye'deki yerel gazetelerin var olan durumunun kendisine atfedilen işlevleri ve beklenen görevleri ne ölçüde yerine getirdiği ise tartışma konusudur. Gerek yerel gazeteciler gerekse mesleki ve akademik çevreler yerel gazetelerin büyük bölümünün beklenen işlev ve görevleri yerine getirmekten uzak olduğunda hemfikirdir. Yaşama savaşı içindeki yerel gazetelerin başta ekonomik olmak üzere yine ekonomik temelli teknoloji, nitelikli gazeteci çalıştıramama, doyurucu bir içerik oluşturamama, gazetecilik kültürü ve anlayışı gibi sorunları bulunmaktadır. Yerel

gazetelerden beklenen çok önemli işlev ve görevlerin yerine getirilmesi için öncelikle bu yapısal sorunların çözülmesi gerekmektedir.

Mevcut durumda yerel gazeteler, gelirlerinin büyük çoğunluğunu resmi ilanlardan elde etmektedir ve bu bağlamda devlete desteğine muhtaç durumdadır. Sınırlı sermayeleri nedeniyle teknolojilerini yenileyemeyen, satış şansı bulabilecek nitelikte gazeteler üretemeyen, ürettikleri gazeteleri okuyucuya ulaştıramayan yerel basın kuruluşları çoğunlukla çözümü devletten beklemekte, sürekli olarak devletin kendilerine destek vermesini, sahip çıkmasını talep etmektedir. Devletle başta resmi ilan olmak üzere yakın bağların kurulması, yerel gazetelerden beklenen yöneticileri halk adına denetleme işlevini zedelemektedir. Hatta yerel gazetelerin bir bölümünün varlığını sürdürmek için özellikle yerel yönetimde iktidarı elinde bulunduran siyasi oluşumları desteklemek durumunda kaldığı, diğerlerinin de başka siyasi parti veya oluşumların sözcülüğünü yaptığı bilinmektedir. Diğer taraftan devlet desteğinin yeterli olmaması nedeniyle, yerel ekonomik güçlerin güdümüne giren hatta bu güçler tarafından satın alınan, çıkarılan pek çok yerel gazete bulunmaktadır. Her iki durumda da gazetelerin kendilerine yüklenen işlevleri yerine getirmeleri söz konusu değildir.

Yerel gazeteler, içerik ve teknik kalitesi bakımından da ulusal rakipleriyle kıyaslanamayacak düzeyde olduğu için, okuyucu tarafından tercih edilmemektedir. Dolayısıyla düşük tirajlı, kalitesiz ve işlevsiz binlerce yerel gazete yayınlanmaktadır. Bunların bir bölümünün gazetecilik yapmak gibi bir amaçları da bulunmamakta, matbaacılığın yan işi, kişisel tatmin aracı, baskı ve şantaj silahı vs. olarak kullanılmaktadır. Gerçek anlamda yerel gazetecilik yapmak isteyen kuruluşların önünde ise bir kısmı kronikleşmiş pek çok sorun bulunmaktadır. Yerel gazetelerin kendilerine yüklenen geleneksel işlevleri yerine getirebilmesi ve Türkiye'deki tüm medyanın içinde bulunduğu sorunların çözümünde

ilk basamağı oluşturabilmesi için öncelikle yapısal bir değişim gerekmektedir. Ancak temel sorunların çözümüyle birlikte yeniden yapılanan ve dönüşen yerel gazetelerden işlevsel olmaları beklenebilir.

3. Yerel Gazetelerin Yapısal Özellikleri ve Sorunları

19.yüzyılın ortalarından itibaren varlığını sürdüren yerel gazetelerin aslında halkın ihtiyacından değil elitlerin ve siyasi toplumun ihtiyacından doğduğu belirtilmektedir. Yerel basın bir Batı kurumu olarak niteleyen Alkan (1998: 58) Orta Çağ boyunca süren şehir devletlerinin her alanda kendi kendine yetmek zorunda olan feodal yapısının yerel gazeteleri doğurduğunu savunmaktadır. Türkiye’de ise yerel basın merkezi hükümet eliyle kurumuş ve dolayısıyla merkezin taşraya söylemek istediklerini aktarma aracı olarak planlanmıştır. Meşrutiyet ve Milli Mücadele döneminde sivil, bağımsız ve hatta muhalif kimliklere sahip olan yerel gazeteler, tek parti yönetimi boyunca merkeze itaat etmek zorunda kalmış, Demokrat Parti döneminde ise ulusal basının taşraya ulaşmasını sağlayan imkanların gelişmesiyle birlikte işlevini yitirmiştir. Alkan, 1960’lardan bu yana resmi ilan desteğiyle ayakta tutulmaya çalışılan yerel gazetelerin merkezîyetçi yönetim yapısının da etkisiyle aslında gerçek bir ihtiyaca karşılık gelmediğini savunmakta ancak bazı şehirlerde oluşmakta olan gerçek anlamdaki yerel gazeteciliği de ümit verici bulmaktadır.

Büyük oranda resmi ilan desteğinin sonucu olarak Türkiye’nin geniş coğrafyasında yayınlanan gazete sayısının ihtiyaçtan fazla olduğu bir gerçektir. 2006 yılı itibarıyla günlük olarak çıkan yerel gazetelerin sayısının 1000’i aştığı, haftalık ve daha uzun periyotta çıkanlarla yerel gazete sayısının 2000’den fazla olduğu belirtilmektedir (Cillov, 2006). Bu gazetelerin önemli bir bölümünün işlevsiz, kapalı devre yayınlanan, resmi ilanla doldurulmuş, birkaç sayfalık ürünler olduğu bilinmektedir. Diğer yandan yerel

gazetelerin nicel ve nitel özellikleriyle ilgili sağlıklı bilgilere ulaşmak da oldukça zordur.

Yerel gazetelerle doğrudan ilgili iki kurum bulunmaktadır. Bunlardan birincisi olan Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, yerel basınla ilgili verileri 1978’den itibaren yayınladığı Anadolu Basını Yıllıkları aracılığıyla duyurmuştur. Ancak yıllıkların yayını 1993 yılında sona erdirilmiştir. 1996 yılından sonra derlenen bilgiler 2000 yılından bu yana Genel Müdürlüğün web sayfasında yayınlanmaktadır. Tokgöz (2001: 13), Anadolu Basını Yıllıkları’nda gazetenin adı, adresi kuruluş tarihi, sahibinin ve yazı işleri müdürünün adı, yayın süresi, çalışan sayısı gibi kimlik bilgilerine, gazetenin teknolojisi hakkındaki bilgilere, gazetenin çıktığı il ve ilçeler itibarıyla sayısı ve tirajına ulaşılabildiğine dikkat çekmektedir. BYEGM’nin (byegm.gov.tr) adlı web sitesinde ise illerde yayınlanan gazete, dergi, bülten gibi tüm süreli yayınlar verilmekte, bunların ayrıştırılması mümkün olmamaktadır. Sitede gazetelerin teknolojisine, tirajına, yazı işleri müdürünün adına, çalışan sayısına ve il-ilçe bazında gazete sayısına ait bilgiler bulunmamaktadır. Sayfada valiliklere yapılan tüm süreli yayın başvuruları verilmekle birlikte bu bilgilerin uzun zaman aralıklarıyla güncellenmesi, verileri tartışılır kılmaktadır (Şeker, 2005: 108; Tokgöz, 2001: 14). Tokgöz bu nedenle Anadolu Basını Yıllıklarının daha ayrıntılı ve işlevsel olduğunu, web sayfasının ise daha az bilgi içerdiğini belirtmektedir.

Resmi ilan ve reklamları dağıtmakla yükümlü olduğu için yerel basının bir bölümünü doğrudan, bir bölümünü de dolaylı olarak takip eden Basın İlan Kurumu ise yerel gazetelerle ilgili veri sağlayan ikinci resmi kaynaktır. Kurum, 1961 yılından bu yana şubesi bulunan 6 ildeki gazeteleri tür, tiraj, sayfa sayısı, çalışan sayısı, içerik gibi konularda sıkı bir şekilde denetlemektedir. 2004-2006 arasında eklenen dört yeni şubeyle birlikte 10 ildeki gazetelere ait bilgiler kanun gereği BİK tarafından aylık olarak yayınlanan “Resmi İlan ve Reklam Verilebilecek Mevkuatlara Ait

Liste" başlığıyla açıklanmaktadır. Ayrıca Kurum'un (bik.gov.tr) adlı web sayfasından 10 ildeki gazetelerin sahibi, adresi, telefon numarası ve fiyatına ilişkin bilgilere ulaşmak mümkün olmaktadır.

Gazetecilikle ilgili ulusal ve yerel cemiyetlerin, yerel gazetelerin nicel ve nitel özelliklerine ilişkin veri sağlamadıkları, bazı araştırmacıların kısmi saptamaları yanında yerel basınla ilgili bilgilerin, BİK ve BYEGM'nin verilerine, ayrıca gözlem ve tahminlere dayandığı bir gerçektir. Diğer yandan özellikle tiraj, gelir, çalışan sayısı gibi konulardaki elde edilen verilerin yerel gazetelerin beyanlarına dayanıyor oluşu da bilgilerin kalitesi konusunda kuşkulara yol açmaktadır. Bu nedenle yerel gazetelerin yapısal özelliklerine ilişkin bilgiler BİK şubesi bulunan 10 il göz önüne alındığında görece denetlenmiş ve doğrulanmış bilgilerken, diğer illerde ve ilçelerde yayınlanan yüzlerce gazeteye ilişkin bilgiler güncelliğini yitirmiş, abartılmış ya da tamamen yanlış olabilmektedir.

Yerel gazetelerin sorunları söz konusu olduğunda da aynı sınırlılıklar geçerlidir. Bu sorunlar, yerel basın üzerine yapılan araştırmalarda sınıflandırılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca 1990'lı yıllardan itibaren düzenlenen eğitim semineri, panel, kurultay gibi etkinliklerin kitapçıklarında yer alan bilgiler de yerel basının öne çıkan sorunlarına işaret etmektedir. Bu kaynaklarda yerel gazetecilerin yoğun olarak ekonomik sıkıntılara, tirajın düşüklüğüne, yetişmiş eleman bulunmamasına, resmi ilan desteğinin yetersizliğine, teknik altyapının eskiliğine, haber kaynaklarının tutumlarına, girdi maliyetlerine ve bazı yasal düzenlemelerden doğan sorunlara dikkat çektikleri görülmektedir.

Yerel basınla ilgili en eski akademik incelemelerden biri olan çalışmasında Tokgöz (1981: 271-294), yapısal özellikleri bakımından Türkiye'deki gazeteleri üçe ayırmaktadır. İstanbul merkezli ulusal basın birinci grubu oluştururken, Basın İlan Kurumu'nun şubesi bulunan altı ildeki yerel basın Tokgöz tarafından "belli bir

gelişmişlik düzeyine erişmiş olan gazeteler” başlığı altında değerlendirilmektedir. İstanbul, Ankara, İzmir, Konya, Adana ve Bursa’daki yerel gazetelere ilişkin verileri de kuşkuyla karşılayan Tokgöz yine de bu gazetelerin diğer illerdeki yerel gazetelere göre farklı özelliklere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Üçüncü grubu ise Anadolu gazeteleri oluşturmaktadır. Bu gazetelerin genellikle matbaacılar tarafından çıkarıldığını, az sayıda çalışanı bulunduğunu, haber malzemesi sıkıntısı çektiklerini dile getiren Tokgöz, bu gruptaki gazetelerin iller ve bölgeler bağlamındaki dağılımını ele alarak gelişmişlik/azgelişmişlik bağlamında bir çözümleme yapmaktadır. Tokgöz (1982: 284-309), bir başka çalışmasında aynı noktadan hareket ederek, yerel gazetelerin coğrafi dağılımını ayrıntılı olarak incelemekte, iller ve bölgelerdeki gazete sayılarını sosyo-ekonomik göstergelerle karşılaştırmaktadır. Tokgöz’ün saptamalarına göre sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş illerde daha fazla gazete yayınlanmakla birlikte, 2. ve 3. derecede gelişmiş kabul edilen bazı illerde de yüksek sayıda gazete yayınlanıyor olması bu bağlamdaki çözümlemeyi sağlıklı kılmaktadır.

Daha yakın tarihli bir çalışmasında da benzer yaklaşımını sürdüren Tokgöz (2001: 5-23), yerel basın yapısının özelliklerinin, teknoloji, mülkiyet yapısı, çalışanların konumu, yayınların türü, yayınların dağıtımı gibi noktaların görgül analizlerle çözümlenmesiyle ortaya çıkarılabileceğini belirtmekte ve yerel gazeteler üzerine yapılacak çalışmalara bir çerçeve çizmektedir.

Yerel gazetelerin yapısal özelliklerini değerlendiren Girgin (2001: 173) de Anadolu’daki gazetelerin bir bölümünün aile işletmesi şeklinde, eski teknolojiyle basılan, tirajı ve dağıtımı sınırlı, resmi ilan geliri için matbaacılar tarafından yayınlanan gazetelerden oluştuğunu vurgulamaktadır. İkinci gruptaki gazeteler ise ekonomisi gelişmiş, sermaye birikimi oluşmuş illerde yayınlanan ofset baskılı, görece yüksek tirajlı, kamuoyu oluşturabilen, siyasal ve ekonomik baskı aracı olarak kullanılabilen yerel gazetelerdir.

Girgin, ikinci gruptaki gazetelerin yerel basının tirajının dörtte birini gerçekleştirdiğini, yerel basında çalışanların beşte birinin de bu gazetelerde istihdam edildiğini belirtmektedir.

Yerel gazetelerin sorunlarını da sıralayan Girgin (2001: 175), ulusal gazetelerin bölge sayfalarının geleneksel yapıdaki yerel gazeteleri olumsuz etkilediğini ancak bazı illerde ileri teknikleri kullanan yeni gazetelerin çıkmasını sağladığını vurgulamaktadır. Yerel gazetelerin bayilerde satılmaması, evlere girmemesi gibi etkenler yanında, fiilen gazetecilik yapmayan kişilerin gazeteci kadrosunda gösterilmesi, gazeteciliğin genellikle matbaacılığın yan işi olarak konumlandırılması, baskı ve baskı hazırlık sistemlerinin eskiliği, yetişmiş basım elemanı ve gazeteci bulunamaması, kaliteli personel istihdam etmenin imkansızlığı, yerel gazetelerin büyük bir bölümünün resmi ilan almak amacıyla yayınlanıyor oluşu, yerel politikada partilerin yayın organına dönüşme gibi sorunlara dikkat çeken Girgin (2001: 181), yerel gazetelerin bir bölümünde gazetecilik kaygısı taşınmadığını belirtmektedir. Bu gazetelerin önemli bir bölümü resmi ilan geliri elde etmek, siyasi ya da ekonomik çıkar sağlamak gibi amaçlarla çıkarılmakta ancak resmi ilanlar ile özel ilan ve reklam gelirlerinin yetersizliği, satıştan gelir elde edilememesi nedeniyle yaşamlarını zorlukla sürdürmektedirler. Dolayısıyla geleneksel yapıdaki yerel gazetelerin az sayfalı, özgün içeriğe sahip olmayan, okuyucuya ulaşmayan, teknik açıdan sorunlu yayınlar olduğu bir gerçektir.

Vural (1999: 140) ise yerel basının yapısal özelliklerini ve sorunlarını, iç ve dış faktörler başlıkları altında iki ana kategoride incelemiştir. İç faktörler; gazetelerin sahip oldukları kadro, gazetenin üretildiği teknolojik altyapı, gazetenin yönetim ve organizasyonu, gazetecilerin çalışma koşulları, gazetelerin ilke ve politikaları, içerikleri ve ekonomik güçleri olarak sıralanmıştır. Dış faktörler ise; yerel gazete okuru, hedef kitle ve haber kaynağı olması nedeniyle yerel yönetimler, ülkedeki ve illerdeki genel ekonomik düzey, reklam potansiyeli, rekabet edilen diğer yayın

kuruluşları, gazetenin bulunduğu coğrafi bölgenin sosyo-ekonomik durumu ile kentin yapısal ve kültürel özellikleri şeklinde belirlenmiştir.

Yerel basın eğitim seminerleri, paneller ve kurultaylarda da yerel gazetelerin yapısal özelliklerine ve sorunlarına ilişkin çerçeveler çizilmiştir. Çukurova Gazeteciler Cemiyeti tarafından düzenlenen Yerel Basın Kurultayı'nın Uzmanlık Komisyonu Raporları'nda (1992) bu tür bir sınıflama yapılmıştır. Uzmanlık komisyonları; ekonomik sorunlar, tiraj, girdiler, ilan-reklam, yasalar, yerel basın mensuplarının sosyal güvenliği ve yerel habercilik konularında oluşturulmuş ve ayrı ayrı raporlar hazırlamışlardır.

Yapılmış araştırmalar ve gazetecilik eğitim seminerlerinde dile getirilen sorunlar ışığında, yerel gazetelerin sorunları, bu çalışmanın uygulama bölümüne çerçeve oluşturması amacıyla bazı temel sınıflara ayrılmıştır. Çoğunluğu birbiriyle ilintili olan yapısal özelliklerin ve sorunların temelinde ekonomik sıkıntıların yattığı görülmektedir. Genel ekonomik sıkıntılar yanında, yerel gazetelere özgü ekonomik zorluklar diğer pek çok sorunu oluşturan ya da tetikleyen bir niteliğe sahiptir. Diğer yandan yerel gazetelerin olası okur kitlesinin sosyo ekonomik açıdan gelişmişlik düzeyi tirajları etkileyen temel faktördür. Yerel gazetelerin gelişimini sağlayacak olan özel ilan ve reklam gelirleri de gazetelerin yayınlandığı kentteki ekonomik gelişmişlikle yakından ilgilidir. Ayrıca, gazeteyi çıkaracak olan teknik elemanların ve içeriği oluşturan gazetecilerin niteliği, yerel gazetelerin başlıca sorunları arasındadır. Habere ulaşmada yaşanan sıkıntılar, haber kaynaklarıyla ilişkiler de sorunların önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Yerel gazetelerin büyük bölümünün siyasi partilerle bağlantılı oluşu, hatta gazetelerin büyük bölümünün siyasi amaçlarla yayınlanıyor olması bir başka temel sorundur. Yerel gazetelerin başka ekonomik girişimlerin ve sermaye yapılarının kontrolünde olması da sorunun ekonomi-politik boyutunun göstergesidir.

Yerel gazetelerin özelliklerini ve sorunlarını, yapılmış araştırmalar, gözlemler ve çeşitli mesleki platformlarda dile getirilen konulardan yola çıkarak belli başlıklar altında toplamak ve bu şekilde tartışmak yerinde olacaktır.

3.1. Ekonomik Yapı ve Yol Açtığı Sorunlar

Yerel gazetelerin ekonomik sorunlarının önemli bir bölümü diğer sektörleri de etkileyen genel ekonomik sıkıntılara dayanmaktadır. Sorunların bir bölümü ise gazeteciliğe özgüdür. Ülkedeki ekonomik istikrarsızlık, enflasyon, kişi başına düşen gelir, satın alma gücü gibi sorunlar gazete tirajlarını ve dolayısıyla buradan elde edilecek geliri sınırlamaktadır. Gazetelere ilan ve reklam vermesi beklenen sektörlerin aynı sorunlar nedeniyle gelişmemesi de ikinci ana gelir kalemi olan ilan reklam gelirlerinin yeterli düzeye ulaşmamasına yol açmaktadır. Yerel gazeteciliğin görece geliştiği ve geri kaldığı illere bakıldığında, yöredeki genel ekonomik yapının etkileri hemen fark edilmektedir. Endüstri ve sanayi anlamında gelişmiş bölgelerdeki illerde daha güçlü gazetelerin çıkabildiği, geri kalmış yörelerdeki yerel gazetelerin ise sayı ve nitelik bakımından geri kaldığı görülmektedir.

Genel ekonomik yapının ve yarattığı sorunların yerel gazetelere etkisini Çukurova Gazeteciler Cemiyeti tarafından düzenlenen Yerel Basın Kurultayı'ndaki konuşmasında dönemin başbakanı sıfatıyla değerlendiren Demirel (1992: 13-23), yerel basının sorunlarının kökünde yüksek enflasyon, hızlı nüfus artışı, düşük büyüme hızı, gelir dağılımındaki eşitsizlik gibi sorunların yattığını belirtmektedir. Yerel gazetelerin potansiyel okurları olan orta sınıfın yok olmasına dikkat çeken Demirel, günlük geçim derdine düşen insanların uygarlığın diğer nimetleriyle ilgilenemeyeceklerini, 40 ilin göç vermekte olduğunu ve bu insanların hayat kaygısı içinde gazeteden önce ekmek derdini düşündüklerini vurgulamaktadır. Ekonomik sorunların kısa vadede çözülmesi konusunda umut verici sözler söyleyemeyeceğini belirten Demirel diğer

yandan yerel gazetelerin profesyonel yaklaşımlarla ve halkın desteğini almaya yönelik çabalarla gelişebileceğini ve güçlü olanın ayakta kalacağını söyleyerek, devletteki liberal ekonomik yaklaşımı bir kez daha vurgulamaktadır.

Yerel gazetelerin kendi imkanları çerçevesinde çözebilecekleri –Demirel’in de altını çizdiği- sorunlar bulunduğu bir gerçektir. Ancak Türkiye genelindeki tüm yerel gazetelerin benzer ekonomik yapıda olmadığını ve dolayısıyla sorunlarının da farklılıklar gösterdiğini vurgulamak gerekir. Yerel gazetelerin geleneksel yapıda olanları çoğunlukla aile işletmesi şeklindedir. Matbaacılar tarafından çıkarılan bu gazeteler, babadan oğula miras yoluyla geçen, muhabirlik, teknik elemanlık gibi işlerin aile fertleri tarafından yürütüldüğü küçük işletmeler şeklinde yapılanmıştır. Ekonomik güçleri ve sermayeleri son derece sınırlı olduğundan, bu gruptaki gazeteler gerçek anlamda gazete çıkarmak için gereken yatırımları yapamamaktadırlar. Dolayısıyla bu gazetelerde eski teknoloji kullanılmakta, eğitilmiş ve nitelikli gazeteci çalıştırmamakta, özgün ve okunabilecek kalitede bir içerik hazırlanamamaktadır. Tirajları da son derece düşük olduğundan bu gruptaki gazeteler yörelerindeki özel ilan ve reklamları alamamakta, sadece resmi ilan gelirleriyle ayakta durmaya çalışmaktadırlar. Bir tür kapalı devre yayın şeklinde yaşamlarını sürdüren bu gazetelerin ekonomik açıdan en önemli beklentileri devletin kendilerine yardım etmesidir. Resmi ilanların artırılması, fiyatlarının yükseltilmesi, devletin kendilerine kredi vermesi, kağıda ve diğer girdilere sübvansiyon uygulanması, makine ithalatında teşvik verilmesi, gazetelere ve gazetecilere sağlanan bazı avantajların artırılması gibi belli başlı talepler, devletin gazetecilere konut yapması, çeşitli illerde gazeteciler evi kurulması gibi isteklere kadar uzanmaktadır. Bu gruptaki gazeteciler, yerel gazeteciliğin mutlaka devlet tarafından desteklenmesi gerektiğine inanmakta, ulusal gazetelere verilen destekleri ve teşvikleri bu taleplerinin dayanağı olarak göstermektedirler.

Diğer yandan yerel basına devletin yardımının gerekliliğini, düşünce hürriyetinin sağlanması bağlamında değerlendirenler de bulunmaktadır. Örneğin Atılğan (1998), her kesimin düşüncesini özgürce yazıp basabilmesi için devletin küçük gazetelerin yaşayabileceği şartları oluşturması gerektiğini savunmakta, bunu sağlamak için girdileri ucuzlatmak, resmi ilanları hakça dağıtmak, altyapı hizmetlerini kurmak, dağıtımı üstlenmek gibi görevleri yerine getirmesini istemektedir. Mutlu (1998) ise, yerel medyadaki devlet bağımlılığına girme eğilimini eleştirmekte ve devletten yardım beklenmesini, yerel gazetelerin kendi iplerini çekmeleri olarak nitelemektedir.

Devlet desteği konusunda özgün bir görüş ortaya atan Türkiye Gazeteciler Federasyonu ise yerel gazete, radyo ve televizyonların KOBİ statüsüne alınması için çaba göstermektedir. Yerel basının ekonomik sorunlarının kökten çözüleceği bir yöntem olarak sunulan bu önerinin gerçekleşmesi durumunda, KOBİ statüsündeki diğer işletmelere uygulanan teşvik, indirim ve kredilerin yerel medya kuruluşlarına da verileceği, devletin denetimlerini sağlıklı olarak yapabileceği ve yerel medyanın çok ciddi bir iyileşmeye kavuşacağı savunulmaktadır (Ukav, 2005). Ancak 1980'li yıllardan bu yana artarak yerleşen liberal ekonomik yaklaşımın gereği olarak devlet yerel gazeteler verdiği desteği giderek azaltmaktadır. Mevcut durumda yerel gazetelere devlet tarafından verilen destek resmi ilanlarla sınırlıdır.

Gelişmiş illerde yayınlanan yerel gazetelerin de devlet desteği konusunda benzer beklenti ve talepleri bulunmakla birlikte, bu gazeteler satış ve özel ilan reklam gelirlerini artırmak için çaba göstermektedirler. Görece güçlü bir sermayeyle kurulan, teknolojik altyapılarını yenileyen, çok sayfalı ve okunabilecek içerikte gazeteler hazırlamaya çalışan, ulusal gazetelerle yarışabilmek için normlara uygun habercilik yapmayı amaçlayan, ürettikleri gazeteleri bayilerde satışa sunan bu gazetelere gerçek anlamda yerel basını oluşturmaktadır. Ancak bu gazetelerin de önemli ekono-

mik sıkıntıları ve açmazları bulunmaktadır. Sorunların başında güçlü bir gazete çıkarmak için gerekli sermayenin temin edilmiş olması gelmektedir. Yerel basınla ilgili eğitim çalışmalarının hemen hepsinde, yerel gazetenin de bir işletme olduğu vurgulanmakta, dolayısıyla üretimin gerçekleşmesi için gerekli olan yatırımın yapılmasının kaçınılmazlığı dile getirilmektedir. Konunun üzerinde sıklıkla duran Demirkent (1998: 59), eğitim seminerlerindeki hemen her konuşmasında, gazete çıkarmanın bir heves işi olmadığını, ciddi finansman gerektirdiğini vurgulamaktadır. Finansman sağlandıktan sonra iyi bir teknolojik altyapının kurulabileceğini ve kaliteli insan gücünün temin edilebileceğini ifade eden Demirkent, çok sayıda güçsüz yerel gazeteler çıkarmak yerine, birleşmeyi ve güçlü sermaye ile nitelikli gazeteler çıkarmayı önermektedir. Demirkent, gerçek anlamda habercilik yapabilen, teknik açıdan kaliteli ve geç saatte basılan, yayınlandığı yörenin sorunlarının sözcüsü olabilen gazetelerin satış ve reklam gelirlerinin artacağını, ekonomik ve siyasi anlamda bir güç haline gelebileceğini ve ulusal gazetelerle de rekabet edebileceğini belirtmektedir.

Yerel gazetecilerin ve yerel gazeteciler örgütleri temsilcilerinin de güçlü sermayenin gerekliliği konusunda aynı görüşleri paylaştığı bilinmektedir. Ancak siyasi, ticari, vb. pek çok nedenle yerel gazetelerin bir araya gelmelerinin ve ortak güçlü gazeteler çıkarmalarının mümkün olmadığı da dile getirilmektedir. Dolayısıyla güçlü sermaye yapısına sahip gazeteler çıkarmak için başvuru yolu genellikle yöredeki ekonomik ve/veya siyasi güçlerin desteğini almak şeklinde gerçekleşmektedir. Özellikle endüstri ve sanayi alanında büyükçe şirketlerin bulunduğu illerde çıkan yerel gazeteler ya doğrudan bu kuruluşların bünyesine girmekte ya da bu kuruluşların dolaylı desteğini alarak yayınlanmaktadır. Bu yapılanmanın tipik bir örneği olan Bursa'da, yerel gazetelerin ulusal nitelikteki ekonomik güçlerin ve siyasi oluşumların desteğini aldığı bilinmektedir. Başlangıçta ulusal gazetelerin sermaye

ve teknik desteğiyle başlayan süreç, daha sonra yerel sermayenin dikkatini çekmiş ve gazeteler yerel ekonomik ve siyasi güçlerin eline geçmiştir. Bursa Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nuri Kolaylı (1998), 1980'li yıllardan sonra sanayici ve işadamı gibi ekonomik güç sahiplerinin yerel gazeteleri satın aldıklarını, güçlü sermaye desteği sayesinde gelişmiş teknolojilerin kullanıldığını, iyi gazeteler çıkarılarak yüksek tirajlar elde edildiğini ve hatta ulusal gazetelerle rekabet edebilmek için ciddi promosyon uygulamalarına girildiğini ifade etmektedir. İleri teknoloji kullanmak için 100 milyonlarca dolarlık yatırımlar gerektiğini ve bu nedenle sanayici, işadamı gibi çevrelerin getirdiği sermayenin kullanılmasının zorunlu olduğunu dile getiren Kolaylı, gazete ve diğer medya kuruluşlarına akan bu sermayenin kısa zamanda siyasi amaçlarla kullanıldığını ve her gruptan Bursa milletvekillerinin çıktığını belirtmektedir. Benzer bir örnek Trabzon yerel basınında da yaşanmaktadır. Hürriyet gazetesinin ortaklığıyla kurulan bir gazete daha sonra çeşitli işadamları tarafından yerel politikada güç olarak kullanıldığı gibi yöre için önemli bir başka gücü oluşturan Trabzonspor başkanının belirlenmesinde de etkili olmuştur (Demirkent, 2000: 115).

Benzer ekonomi-politik yapılanmaların güçlü yerel gazetele- rin çıktığı diğer illerde de geliştiği görülmektedir. Yerel gazeteleri ekonomik veya siyasi amaçları için kullanmak isteyen yerel güç- lerin yanında, özellikle seçim dönemlerinde yeni gazeteler çıkaran veya çıkardıkları gazeteleri para karşılığında adaylara kul- landıran gazete sahipleri bulunmaktadır. Seçim gazetesi olarak tanımlanan bu gazeteler (Ukav, 2005) tarafından politikacılardan ve özellikle adaylardan tehdit ve şantaj yoluyla para alınması, meslek mensupları tarafından en sık dile getirilen sorunlar ara- sında yer almaktadır (Gürel, 2004: 63). Diğer yandan yerel gaze- telerin sahipleri ya da kontrol edenleri arasında, mafyanın (Erel, 1998: 160), Hizbullah gibi yasadışı örgütlerin (Faraç, 1999b: 167) dahi bulunduğu dile getirilmektedir.

Ekonomik gücün siyasi gücü elinde bulundurmak gibi bir amacı bulunduğu ve bu iki gücün birbirini doğuran, geliştiren özelliğe sahip olduğu bilinmektedir. Yerel gazetelerin sahipleri ya da dolaylı destekçileri arasında yerel politikacıları, milletvekillerini, siyasi parti il temsilcilerini, dini grupları vs. görmek olağandır. Anılan güçlerin siyasi alanda olduğu gibi yerel ekonomide de güç sahibi olmaları, gazetelerin içeriğine yansımaktadır. Bu güçler yerel gazeteler yanında yerel televizyon ve radyolara da sahip ya da destek olarak bir tür yerel medya tekeli yaratmaktadırlar. Bu anlamda, ulusal gazetelerdeki ekonomi-politik yapıdan kaynaklanan yatay ve dikey tekelleşme, siyasi yönlendirme gibi sorunların yerel medyada da yaşandığı açıktır. Dolayısıyla yerel medyanın işlevleri arasında sıkça dile getirilen ulusal medyadaki yapıya alternatif oluşturma beklentisinin hayata geçirilebilirliği tartışmalıdır.

3.2. Haber Kaynakları

Yerel gazetelerle ilgili tartışma yaratan sorunlardan biri de haber kaynaklarıyla ilişkilerdir. Yerel gazetelerin haber kaynakları genellikle valilik, belediye, adliye, il özel idaresi, siyasi parti il başkanlıkları gibi yerel resmi kurumlarla ve ticaret, sanayi, esnaf odaları gibi kuruluşlarla sınırlı kalmaktadır. Kuramsal çalışmalarda birincil kaynaklar olarak nitelenen haber hammaddesi üreten bu kuruluşların eylem ve söylemlerinin haber yapılması bir sorundur. Haber kaynaklarının yerel ortamda ekonomik ve politik gücü elinde bulunduran çevrelerle sınırlı kalması, halk adına yönetenleri ve güç sahiplerini denetleme işlevinin yerine getirememesine yol açmaktadır. Bu haber kaynakları, gazetelere haber hammaddesi sağlarken, bilgiyi kendi güç ve iktidarlarını sürdürecektir şekilde biçimlendirerek sunmaktadırlar.

Genel bir gazetecilik sorunu olarak tartışılan kaynaklarla ilişkiler, yerel gazetecilikte farklı ekonomi-politik ilişkilerin de etkisiyle gazetelerin birtakım güç odaklarının sözcüsü konumuna

girmelerine yol açabilmektedir. Yerel güç sahiplerine eleştirel yaklaşmayı engelleyen, bu haber kaynaklarının her eylem ve söyleminin yalnızca habere dönüştürülerek aktarılması şeklinde gerçekleşen yerel gazetecilik anlayışı, okuyucunun bu gazetelere itibar etmemesinin de en önemli nedenlerindendir. Güreli (1999b: 212), yerel basın eğitim seminerleri sırasında kaynaklarla ilişkilerde mesafenin korunmasının önemine değinmekte, yakınlığın derecesinin ayarlanamaması durumunda kaynağın gazeteciyi ciddiye almayacağı uyarısında bulunmaktadır. Yerel ortamda kaynaklarla mesafe-yakınlık dengesini korumanın güçlüğüne hak veren Güreli, yine de yerel yöneticilerin kızmalarından ya da kırılmalarından çekinilerek gazetecilik yapılamayacağını özellikle vurgulamaktadır. Kolaylı (1998) da dar bir bölgede çalışıldığı için yerel gazetecilik ortamında gazetecilerin politikacı, bürokrat ve işadamlarıyla yakın ilişkiler kurulduğunu, sonuçta gazetecilerle bu çevreler arasında mesafenin kaybolduğunu belirtmekte ve bu sorunun yerel medya için çok yüksek düzeyde söz konusu olduğunu vurgulamaktadır.

Kaynaklarla ilişkilerde yaşanan bir başka sorun ise gazetecilerin resmi kurumlardan bilgi alamamalarıdır. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nu gerekçe gösteren kamu görevlileri, gazetecilere ilgili oldukları konularda dahi bilgi vermekten kaçınmaktadırlar. Yerel gazetecilerin en fazla yakındıkları konuların başında gelen bu durum, haber kaynaklarıyla özel ilişkiler kurulması yoluyla çözülmeye çalışılmakta, bu da haberci-kaynak ilişkisindeki mesafeyi ortadan kaldırmaktadır.

Yerel gazetecilikteki egemen güçlerin eylem ve söylemlerine dayalı habercilik anlayışını değiştirmeye yönelik önemli girişimlerden biri BİA'nın eğitim çalışmalarıdır. Yerel basını güçlendirmek ve ulusal basında yaşanan tek sesliliğe alternatif oluşturmak amacıyla başlatılan bu çalışmalarda yurttaş gazeteciliği, egemen güçlerin sözcüsü konumundan kurtulma sürecinde bir çözüm olarak sunulmaktadır. ABD'de ortaya çıkan ve gazeteciliğin öze

dönüşü olarak nitelenen yurttaş gazeteciliği, temelde haber kaynaklarının çoğaltılmasına dayanmaktadır. Haber konusuyla ilgili tüm kaynaklara ulaşılması, görüşlerinin alınması, sadece resmi kaynakların görüşleriyle sınırlı kalınmaması bu gazetecilik anlayışının önemli ilkelerinden biri olarak gösterilmektedir. Resmi kaynaklarla birlikte yurttaşın da görüşünün haberde yer bulması sonucunda resmi bakış açısı yerine kamunun bakış açısının yakalanması önerilmektedir. Bu anlayışın bir başka önerisi haber kaynaklarıyla ilişkilerin yeniden düzenlenmesini de bir çözüm olarak sunmaktadır. ABD’de özellikle yerel gazeteler tarafından uygulanan, yurttaşın haberin oluşum sürecine katmayı ve araştırmaya dayalı haberciliği gerekli kılan yurttaş gazeteciliğinin gazetelere güveni yeniden kazandırdığı, okurla somut ve canlı ilişki kurulmasını sağladığı, yurttaşları kendi sorunlarıyla ilgilenmeye ve çözüme yönelik eyleme geçmeye yönlendirdiği belirtilmektedir (Duran, 2003: 89). Dolayısıyla yurttaş gazeteciliği aslında gazeteciliğe atfedilen geleneksel işlevlere dönüş anlamına gelmektedir. Yerel gazeteler okuyucularını güncel sorunlarla ilgili olarak bilgilendirmekte, karar alınma sürecine katılmaları yönünde teşvik etmekte, kendilerine düşen sorumlulukları hatırlatmaktadır. Ege- men güçler yerine okuyucuyu temel alan yurttaş gazeteciliği anlayışının uygulanabilmesi için yerel gazetelerin, varolan gazeteci- kaynak ilişkilerini sorgulamaları gerekmektedir. ABD’deki uygu- lamalardan yola çıkılarak yerel gazetelerin bazı sayfalarını yurt- taş gazeteciliğine ayırabilecekleri ve geçişi bir sürece yayabilecek- leri belirtilmektedir (Cangöz, 2003: 104).

Yerel gazetelerin haber kaynaklarını kullanmalarına ilişkin bir başka nokta ise, ajans aboneliğidir. Yerel gazeteler yayınlan- dıkları merkezdeki haberleri sınırlı sayıdaki elemanlarıyla ve güçlkle takip edebilmektedir. Yakın kentlerdeki haberlere ulaşıl- lamamakta, ulusal ve dış haberlere ise pek çok yerel gazetede hiç yer verilememektedir. Başta Anadolu Ajansı olmak üzere İHA, Cihan Haber Ajansı, ANKA gibi haber ajansları, politika, ekono-

mi, spor, sağlık, kültür-sanat gibi kategorilerde yerel, bölgesel, ulusal ve dış haberlerden oluşan yüzlerce haberi yerel abonelerine cazip şartlarda sunmaktadır. Yerel gazeteler, eğitim seminerlerinde ajans aboneliği konusunda sürekli olarak teşvik edilmektedir. Anadolu Ajansı'nın uydu üzerinden sunduğu ve bir asgari ücretli çalışanın maliyetinden daha düşük ücretle servise koyduğu yüzlerce haber ve fotoğrafı, son yıllarda internet üzerinden de almak mümkün olmuştur. Geleneksel yapıdaki yerel gazeteler bütün bu teşviklere rağmen hiçbir ajansa abone olmamakta, içeriği başka gazetelerden ve günümüzde internet sitelerinden iktibas ederek doldurmaktadır. Görece gelişmiş illerdeki yerel gazetele-rin bir bölümünün ise özellikle Anadolu Ajansı ve İHA'ya, gide-rek artan bir oranda abone olduğu gözlenmektedir. Ajans abone-liği sayesinde gazetelerin içeriklerini doldurma sıkıntısı ortadan kalkmakta, önemli ulusal ve dış olaylar ile yakın illerdeki bölge-sel gelişmeleri fotoğrafly olarak yayınlamak mümkün olmaktadır. Ancak, bu gelişmeyle birlikte yerel haberlerin de ajanslardan alınması veya gazetenin büyük bölümünün ajans kaynaklı mal-zemelerle doldurulması gibi yeni sorunlar da ortaya ıkımış bu-lunmaktadır.

3.3. Teknik Sorunlar

Teknik, üretilen gazetenin kalitesini belirleyen önemli unsur-lardan biridir. Gazetenin hazırlanıp basıldığı teknik, sayfa düze-nine, baskı kalitesine ve dolayısıyla ürünün niteliğine etki eden faktörlerden biridir. Özellikle gazete estetiği, kullanılan baskı öncesi hazırlık ve baskı tekniğinin sınırlılıklarıyla yakından bağ-lantılıdır (şeker, 2004: 8). Bu bağlamda yerel gazetelerin en önem-li sorunlarından birinin teknik yetersizlikler olduğu ve bu gere-đin satışa sunulan ürünün kalitesine doğrudan yansıdağı açıktır. Ekonomik sıkıntılarla ve düşük sermaye gücüyle bağlantılı ola-rak, pek çok yerel gazete, teknik altyapısını günün gereklerine

göre yenileyememektedir. Dolayısıyla üretilen gazeteler, ileri teknolojiyle sahip ulusal gazetelerle rekabet edememektedir.

Gazete üretiminde kullanılan teknik araç gereçler, baskı makineleri ve baskı öncesi hazırlık işleminde kullanılan sistemler olarak iki ana grupta değerlendirilebilir. Gazete basımında kullanılan baskı sistemi yüzyıllarca tipo sistem olmuştur. Bu sistem metalden dökülmüş harflerle yazı oluşturulması, görsel malzemenin de yine metal klişeler şeklinde hazırlanması temeline dayanmaktadır. Baskı, kalıp şeklinde birleştirilen metal yazıların ve görsel malzemelerin makinede mürekkep alıp kağıda doğrudan geçirilmesi yoluyla gerçekleşmektedir. Gazetecilikte ABD’de 1950’lerden sonra, Avrupa ve Türkiye’de ise 1960’lardan itibaren kullanılmaya başlanan ikinci baskı sistemi ise ofsettir (Şeker, 2000: 46). Bu sistem foto-kimyasal temele dayanmaktadır. Yazıların ve görsel malzemelerin basılması için önce filme, sonra metal kalıplara pozlama/banyo etme yöntemiyle geçirilmesi baskı öncesi işlemlerde kaliteyi artırmaktadır. Baskı ise tipo yöntemde olduğu gibi kalıptan doğrudan kağıda değil, önce özel bir kauçuğa, oradan kağıda yapıldığı için daha kaliteli olarak gerçekleşmektedir (Evliyagil, 1981 :154; Dağlı, 1995: 209).

Diğer yandan gazete üretmek üzere kurulan baskı sistemleri, ünitelerden oluşan ve gazeteyi bir defada bitmiş ürün haline getiren rotatif sistemlerdir. Bobin kağıda baskı yapan rotatif baskı makineleri yüksek tirajlı gazetelerin kısa zamanda basılmasını sağlayan hızı sahiptir. Tipo teknolojisi döneminde rotatif olarak adlandırılan bu sistemler, ofset rotatif baskı makineleri kullanılmaya başladıktan sonra web ofset adını almıştır. Öteden beri tipo rotatif ofsetlerde basılan ulusal gazeteler günümüzde web ofset tesislerde üretilmektedir. Bu sistemlerin gelişmiş modelleri yarıya yakını renkli olmak üzere 30- 40 sayfalık gazetelerden saatte 100 binlerce nüsha üretebilecek kapasitelere sahiptir (Evliyagil, 1977: 32). Rotatif olmayan ve “düz” olarak adlandırılan tipo veya ofset makineler ise baskı hızı bakımından sınırlı

olmalarının yanında, tabaka kağıda baskı yaptıkları için bir defada tam boy gazetelerin iki sayfasını basabilmektedir. Günümüzde yerel gazetelerin büyük bölümünün kullandığı düz ofsetler renkli sayfalar söz konusu olduğunda aynı iki sayfanın dört defada basılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu makinelerin iki veya dört renkli olanları renkli sayfaların basımını hızlandırmış olmakla birlikte, iki ön iki arkadan oluşan dört sayfalık gazete parçalarının kırım adı verilen işlemde geçerek katlanması ve iç içe atılması zorunluluğu nedeniyle gazete üretimi çok uzun zaman almaktadır. Yerel gazeteler ulusal gazetelerle kıyaslanamayacak düşük tirajlarda basıldığı halde, günlük bir gazetenin basımı ve kırımı çok uzun saatler almaktadır. Bu da gazetelerin erken saatlerde baskıya girmelerine ve dolayısıyla yeni gelişmeleri içermelerine yol açmaktadır.

Teknik sınırlılıklar baskı öncesi hazırlık sistemlerinde de sınırlayıcı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Tipo sistemi için yapılan sıcak dizgi ya entertip denilen makinelerde ya da hurufat adı verilen metal harflerin birleştirilmesi yöntemiyle gerçekleştirilmektedir. Ulusal gazetelerde 1970'li yıllarda uygulamadan kalkan sıcak dizgi yöntemi, tipo makinelerde basılan küçük yerel gazetelerde halen uygulanmaktadır. Ofsete geçen yerel gazetele-
rin dizgi ve baskı öncesi hazırlık işlemleri de sorundur. Dizgi ve tasarıma ilişkin sorunlar günümüzde giderek ucuzlayan bilgisayarlar sayesinde çözüme kavuşmuşsa da, pek çok yerel gazete-
de film çıktı makinesi bulunmadığı için sayfalar lazer yazıcılarda aydın-
ger kağıda iki parça olarak çıkarılmaktadır. Pahalı film ma-
kineleri yerine lazer yazıcıların kullanılması ve film yerine aydın-
ger kağıda çıktı alınması ekonomik bir çözüm olmakla birlikte,
tasarlanan sayfaların aynı kalitede basılamamasına neden olmak-
tadır. Aydın-
ger kağıt çıktısı özellikle renkli sayfalarda kalite düş-
üşüklüğüne yol açtığından, ofsette basılan yerel gazetelerin bir
kısmının tamamı, bir kısmının da sayfalarının çoğu siyah beyaz
basılmak durumundadır. Rekabet edilen ulusal gazeteler film

çıktı aşamasını da kaldıran ve bilgisayardan doğrudan ofset kalıbına çıktı veren sistemler kullanmaya başladığı halde, yerel gazetelerin aydınlar kağıt kullanmaları iki ürün arasında görsel kaliteyi belirgin şekilde farklılaştırmaktadır.

Diğer yandan yerel gazetelerin tümünün teknik altyapı bakımından aynı düzeyde olduğu da söylenemez. Yerel basının geliştiği illerde, film çıktı cihazına sahip, dört renkli düz ofsette ya da web ofset makinelerde basılan ve dolayısıyla teknik açıdan ulusal gazetelerle aynı düzeyde olan yerel gazeteler bulunmaktadır. Görece geri kalmış illerde ve genellikle ilçelerde ise gazetelerin teknik altyapıları çok yetersizdir. Özellikle tipo sistemle basılan küçük ilçe gazetelerinde kullanılan dizgi ve baskı teknolojisi 50 hatta 100 yıl öncesinden kalmaz.

Dolayısıyla teknik altyapı söz konusu olduğunda da yerel gazeteleri iki grupta incelemek gerekmektedir. Geleneksel yapıyı sürdüren, matbaacılığın yan işi olarak üretilen ve ağırlıklı olarak tipo makinelerde, az sayıda basılan birinci grup gazetelerle görece gelişmiş illerdeki ofset gazetelerin teknik sorunları farklı boyutlardadır.

Yerel gazetelerin kullandığı tekniklerle ilgili sağlıklı ve güncel verilere ulaşmak konusunda sınırlılıklar bulunmaktadır. Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü en son 1993 yılında gazetelerin kullandığı teknolojiye ilişkin bir saptama yapmıştır. Bu tarihten sonra, ilgili araştırmaların yer aldığı Anadolu Basını Yıllıkları yayınlanmamıştır. Günümüzde ise Genel Müdürlüğün web sitesinde yerel gazetelerle ilgili olarak verilen bilgiler arasında kullandıkları teknolojiye ilişkin veri bulunmamaktadır. 1993 yılı verilerine göre, Türkiye’de yayınlanan 800’ü aşkın yerel gazetenin yüzde 28.6’sı elle, yüzde 39.6’sı sıcak dizgi makineleriyle dizilmektedir. Bilgisayarla dizilen gazetelerin oranı yüzde 31.7’dir. Gazetelerin yüzde 5.4’ünün pedal olarak bilinen ilkel bir baskı makinesiyle basıldığı, yüzde 62.6’sının ise tipo makinelerde üretildiği belirlenmiştir. Ofsette basılan gazetelerin oranı yüzde

31.6'dır (Girgin, 2001: 195). Bu tarihten günümüze kadar geçen süreçte özellikle gelişmiş illerdeki tipo gazetelerin ofset sisteme geçtikleri gözlenmekte ve dolayısıyla ofset/tipo dengesinin ofset lehine döndüğü sanılmaktadır. 1990'ların ortalarından itibaren bilgisayarla dizgi ve sayfa düzeninin yerel gazeteler tarafından da yaygın olarak kullanıldığı bilinmekle birlikte, konuyla ilgili istatistiksel bir veri bulunmamaktadır. Ancak yerel basınla ilgili toplantılardan elde edilen bilgiler, pek çok ildeki yerel gazetenin ofset sisteme geçtiğini göstermektedir. Halen tipo ile yayınlanan gazetelerin, sıcak dizgi ve baskı elemanı bulmakta sıkıntı çektikleri, makinelerin bakım ve onarımının yaptırılmadığı, sarf malzemesi konusunda güçlük çekildiği dile getirilmektedir. Tipo teknolojisi, yerel gazeteciler arasında alaycı bir şekilde Gutenberg tekniği ya da Dede Korkut teknolojisi (Toprak, 1999:187) olarak adlandırılmaktadır.

Türkiye'de ofsete geçen ilk gazetelerden biri olan Yeni Asır (Ceyhun, 1985: 91) bir tarafa bırakıldığında, Bursa, Konya, Trabzon, Eskişehir, Kocaeli, Sakarya, Adana, Antalya, Gaziantep, Kayseri gibi iller ofsete diğer illerden daha önce geçmişlerdir. Bu illerin bazılarında ulusal gazetelerin sermaye koyarak ofset yerel gazeteler çıkardıkları, bazılarında ise yerel sermayenin ofset tesisler kurma yoluna gittiği bilinmektedir. Hürriyet gazetesi Trabzon'da, Günaydın gazetesi Adana, Bursa, Eskişehir, Kocaeli ve Sakarya'da ilk ofset yerel gazetelerin çıkmasını sağlamışlardır (Tokgöz, 1988: 16).

Ulusal gazetelerin yerel basınla ortaklığına ilk örnek Hürriyet gazetesinin 1970'li yıllarda Trabzon'da yerel girişimcilerle birlikte yüzde 25 ortaklıkla kurduğu Karadeniz gazetesidir. Bu girişimin mimarı olan Nezih Demirkent (2000: 115), bugün halen bölgenin en önemli gazetelerinden biri olan Karadeniz gazetesinin 3000-3500 tirajı ulaştığını belirtmektedir.

Benzer biri girişimin Günaydın gazetesi tarafından 1974 yılında başlatıldığı illerden biri olan Bursa'da da ofset teknoloji

erken dönemde yaygınlaşmıştır. Bu ildeki gazete tirajlarının 15 binlere çıktığı, bazı gazetelerin web ofset tesislerde basıldığı bu dönemin ardından, gazeteler işadamları ve politikacılar tarafından satın alınmış, özellikle 1980-90 döneminde Bursa basınına önemli yatırımlar yapılmış ve teknolojik ilerlemede süreklilik sağlanmıştır (Kolaylı, 1998).

Çukurova Gazeteciler Cemiyeti tarafından düzenlenen Yerel Basın Kurultayı Uzmanlık Komisyonları Raporu'na göre (1992: 7), 1991 yılı itibarıyla ofset gazete çıkan il sayısı 48 olarak belirlenmiştir. Ofset matbaaların ve bu matbaalarda yayınlanan gazetelerin sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş illerde yoğunlaştığı, geri kalmış 26 ilde ise ofset matbaa bulunmadığı belirlenmiştir. Bu iller genellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Karadeniz'de yer almaktadır. Aynı raporda Adana, Aydın, Bursa, İzmir, Eskişehir, Samsun, Zonguldak ve Denizli'de 7-12 arasında; Afyon, Ankara, Antalya, Balıkesir, Çanakkale, Çorum, Elazığ, Isparta, Kastamonu ve Kayseri'de 3-6 arasında ofset gazete yayınlandığı; Aksaray, Bilecik, Bolu, Burdur, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İçel, İstanbul ve Karaman'da 1-2 ofset gazete çıktığı belirlenmiştir. Ofset gazete çıkmayan iller ise Adıyaman, Ağrı, Artvin, Amasya, Bartın, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Çankırı, Erzincan, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Kars, Kahramanmaraş, Kırklareli, Manisa, Mardin, Muş, Nevşehir, Siirt, Şırnak, Tokat, Tunceli ve Van olarak saptanmıştır. Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından yapılan ve 1996 yılında I. Anadolu Basını Kurultayı'nda sunulan bilgilere göre Anadolu'da 194 ofset matbaa bulunmaktadır. Genel Müdürlük 1996'dan sonra ofset matbaa ve ofsette basılan gazete sayısı hakkında bir çalışma yapmamıştır (Tokgöz, 2001: 19).

Ofset gazetelerin 2000'li yıllarda arttığı ve özellikle il merkezlerindeki gazetelerin ofsetle basıldıkları bilinmektedir. Araştırmaya dayanan saptamalar bulunmamakta birlikte, geri kalmış küçük iller dışındaki tüm illerde ofset teknolojiyle gazete yayın-

landığı söylenebilir. Tipo tekniğini kullanan küçük gazeteler ise genellikle ilçelerde, resmi ilan için yayını sürdüren, 50-100 adet tirajlı, kapalı devre yayınlardır. Diğ r yandan yerel gazeteciliğın geliştiğı illerde, ofset teknolojisinin bir üst basamağı olan web-ofset sisteme de ge ildiğı görülmektedir. Bu illerde gazeteler, ulusal gazetelerin eski makinelerini alarak veya yurt dışından kullanılmış makineler satın alarak web ofsette yayınlanmaya başlamaktadırlar. Bir başka yöntem ise, bu illerde kurulan bir web-ofset tesiste diğ r gazetelerin de basımının yapılması şeklinde-
 dedir. Web-ofsette basılan gazetelerin resmi ilandan aldığı payın artması yanında, bu sistemde gazete maliyetinin daha düşük olması ve üretim s resinin kısılması gelişmiş illerdeki yerel gazeteleri bu yönteme yönlendirmektedir. Özellikle Bursa, Kocaeli, Sakarya, Antalya, Konya, Trabzon, Adana, Gaziantep gibi şehirlerde yerel gazetelerin kendilerine ya da başka girişimcilere ait web ofset matbaalarda basılması şeklindeki yönelim giderek yaygınlaşmaktadır. Bu noktadaki bir başka sorun ise öteden beri dile getirilen İstanbul gazetelerinin eski makinelerinin Anadolu’yu matbaa mezarlığına çevirmesidir (Ak an, 1986: 70). Ofsete geçişle birlikte ulusal gazetelerin artık kullanmadığı baskı öncesi hazırlık ve baskı ekipmanları yerel gazetelere satılmıştır. Benzer bir durum bugün web-ofset baskı makineleri için söz konusudur.

3.4.  alışan Sayısı ve Niteliğı

Yerel gazetelerde çalışanların sayısı ve niteliğıyle ilgili önemli sorunlar yaşanmaktadır. Geleneksel yapıdaki k  k yerel gazetelerin çalışanı bulunmadığı, gazetenin sahibi ve yakınlarının hem içeriğı hazırladıkları, hem teknik süreci gerçekleştirdikleri bilinmektedir. Genellikle bayilerde satılmayan bu gazetelerin dağıtım ve satışı da aynı kişiler tarafından yapılmaktadır. Yerel basın çalışanlarına yönelik bir saptamaya göre, 876 yerel gazetenin yüzde 78.7’sinin çalışan sayısı 5’in altındadır. Bu gazetelerin yüzde 16.6’sının bir kişi tarafından, yüzde 25.9’unun 2 kişi tarafından

hazırlandıkları, dolayısıyla yerel gazetelerin yüzde 42.5'inin çalışan sayısının 2'yi geçmediği belirlenmiştir (Girgin, 2001: 197). Bu yapıyı aile işletmesi şeklindeki işleyişe bağlayan Tokgöz (1988: 167), asıl işi matbaacılık olan birçok geleneksel yerel gazetenin baba oğul veya iki kardeş tarafından çıkarıldığını, Batı ülkelerinde geçen yüzyılda ortadan kalkan bu yapının Anadolu'da halen sürdüğünü belirtmektedir. Aynı kaynağın aktardığı bilgiye göre 1987 sonu itibarıyla 716 yerel gazeteni toplam çalışan sayısı 2313 kişidir. Kayacan (1996: 60), yerel gazetelerde çalışanların sayısının 2500 olduğunu, bu sayının 500'ünün de gelişmiş illerde yayınlanan 13 ofset gazetede istihdam edildiği belirtmektedir. Gelişmiş illerdeki gazete çalışanı sayıları ise daha yüksektir. Özellikle öteden beri yerel gazeteciliğin ilerlemiş olduğu, İzmir, Bursa, Adana, Konya, Sakarya, Kocaeli, Antalya, Kayseri, Gaziantep, Trabzon gibi illerdeki gazetelerde çalışan sayıları 10 ve daha üzerindedir. Bursa ve İzmir'deki bazı yerel gazetelerde bu sayı 100'ü aşmaktadır.

Yerel gazetelerde asgari çalışan sayısı ile ilgili sınır resmi ilan mevzuatıyla belirlenmiş bulunmaktadır. Resmi ilan almak için yerine getirilmesi gereken şartlardan biri, asgari gazeteci kadrolarıdır. Bu kadrolarla ilgili esaslar Basın İlan Kurumu Genel Kurul kararlarıyla belirlenmektedir. Halen yürürlükte olan Genel Kurul kararına göre Kurum şubesi bulunan illerden İstanbul, Ankara ve İzmir'de yayınlanan günlük siyasi gazetelerde 1 sorumlu müdür, 1 sayfa sekreteri, 1 haber müdürü, 7 muhabir, 2 yazar veya düzeltmen olmak üzere 12 gazetecinin istihdam edilmesi zorunludur. Aynı illerdeki günlük ticari gazetelerde 1 sorumlu müdür, 1 sayfa sekreteri, 4 muhabir 1 yazar veya düzeltmen olmak üzere asgari kadro şartı 7'dir. Meslek gazeteleri ve yabancı dilde yayınlanan gazetelerde ise muhabir sayısı 2'ye indirilerek toplam asgari kadro 4 olarak belirlenmiştir. BİK şubesi bulunan diğer illerde ise asgari kadro 1 sorumlu müdür, 1 sayfa sekreteri, 4 muhabir 1 yazar veya düzeltmenden oluşmak üzere 7 olarak uygulanmak-

tadır. Ayrıca asgari kadro sayısının üç katı oranında fikir işçisi çalıştıran gazetelerin resmi ilan kontenjanlarının 1/3 oranında artırılması yoluyla da çalışan sayısının artışı teşvik edilmektedir. Çalıştırılacak gazetecilerin basın mesleğinde en az iki yıl sigortalı olarak çalışan, gazeteyle yazılı sözleşme yapan gerçek gazetecilerden oluşması da istenen nitelikler arasında yer almaktadır (Basın İlan Kurumu, 2006: 83-88).

Aynı mevzuata göre, Kurum şubesi bulunmayan ve valilikler aracılığıyla resmi ilan dağıtılan illerdeki gazetelerin asgari kadro şartı üç kategoride belirlenmiştir. Yüzölçümü 1.20 metrekareden az olmayan gazeteler birinci kategoride, yüzölçümü 0.90 metrekareden az olmayan gazeteler ikinci kategoride, yüzölçümü 0.60 metrekareden az olmayan gazeteler üçüncü kategoride değerlendirilmektedir. Birinci kategorideki yerel gazetelerin 1 sorumlu müdür ve 4 muhabir, ikinci kategorideki gazetelerin 1 sorumlu müdür ve 3 muhabir, üçüncü kategorideki gazetelerin 1 sorumlu müdür ve 2 muhabir istihdam etmeleri resmi ilan alabilmeleri için zorunludur. Bu kategorilere uyan gazete bulunmayan illerde ise en az 1 sorumlu müdür ve 2 muhabir istihdam eden yüzölçümü 0.40 metrekareden az olmayan “vasıfsız” gazetelere de resmi ilan verilebilmektedir. Asgari fikir işçisi kadrosunun iki katı gazeteci çalıştıran yerel gazetelerin resmi ilan kontenjanının yüzde 30 artırılması da teşvik edici bir uygulama olarak sürdürülmektedir.

Basın İlan Kurumu’nun verilerinden yola çıkılarak, Kurum şubesi bulunan ve bulunmayan illerdeki gazetelerin çalışan sayısı ile ilgili bir çıkarım yapmak mümkündür. Kasım 2006 itibarıyla resmi ilan hakkı bulunan gazeteler listesine göre, BİK şubesi bulunan İstanbul’da yerel nitelikte 16, Ankara’da 3’ü ticari, 8’i siyasi olmak üzere 11, İzmir’de 2’si ticari, 3’ü siyasi olmak üzere 5, Adana’da tümü siyasi 13, Bursa’da tümü siyasi 4, Konya’da tümü siyasi 7, Gaziantep’te tümü siyasi 14, Kayseri’de tümü siyasi 14, Antalya’da tümü siyasi 15, Trabzon’da tümü siyasi 8 gazete resmi ilan hakkına sahip bulunmaktadır. Toplamı 107 olan bu gazetele-

rin İstanbul, Ankara ve İzmir’de yayınlananlarının sayısı 5’i ticari 27’si siyasi olmak üzere 32’dir. Kurum şubesi bulunan diğer 7 ilde ise resmi ilan hakkına sahip tümü siyasi 75 gazete yayınlanmaktadır.

Mevzuattaki asgari kadrolar üzerinden çalışan sayısı hesaplandığında üç ildeki siyasi gazetelerin en az 12 gazeteci çalıştırmak zorunda olduğu, bu özellikteki 27 gazetede asgari 324 gazetecinin istihdam edildiği ortaya çıkmaktadır. En az 7 gazeteci çalıştırmak zorunda olan 5 ticari gazetede asgari istihdamın da 35 olması gerekmektedir. Böylelikle İstanbul, Ankara ve İzmir’deki yerel gazetelerde çalışan asgari gazeteci sayısı 359’a ulaşmaktadır. Kurum şubesi bulunan diğer 7 ildeki 75 gazetenin tümü siyasedir ve çalıştırılması gereken asgari gazeteci sayısı 7’dir. Böylelikle bu illerdeki gazetelerde çalışan asgari gazeteci sayısının 525 olduğu ortaya çıkmaktadır. Kurum şubesi bulunan 10 ildeki gazetelerin çalıştırması gereken asgari gazeteci sayısının 940 olduğu görülmektedir. Belirtildiği gibi gazeteler asgari kadroyu üçte bir oranında artırdıkları takdirde resmi ilan kontenjanları aynı oranda artmaktadır. Bu teşvik nedeniyle BİK şubesi bulunan illerdeki kadrolu gazeteci sayısının hesaplanandan daha yüksek olduğu söylenebilir. Diğer yandan İzmir, Bursa, Konya gibi illerdeki yerel gazetelerde asgari kadronun çok üzerinde gazeteci istihdam edildiği bilindiğinden, Basın İlan Kurumu şubesi bulunan 10 ildeki gazeteci sayısının 2000’e yaklaştığı söylenebilir.

BİK Şubesi bulunmayan ve valilik aracılığıyla resmi ilan alan gazetelerde çalışan asgari gazeteci sayısı hakkında çıkarımda bulunmak da mümkündür. Basın İlan Kurumu’nun (2006: 124), valiliklerden elde ettiği 2004 yılı sonu verilerine göre 404’ü vasıflı, 471’i vasıfsız olmak üzere 875 “taşra” gazetesi bulunmaktadır. Aynı verilere göre bu gazetelerin yüzölçümü 1.20 metrekaresinin üzerinde olan 53’ü birinci kategoride, yüzölçümü 0.90 metrekaresinin üzerinde olan 45’i ikinci kategoride, yüzölçümü 0.60 metreka-

renin üzerinde olan 351'i üçüncü kategoride yer almaktadır. Yüzölçümü 0.40 metrekaresinin üzerinde olan 243 gazete ise vasıfsız kategorisinden resmi ilan almaktadır. Mevzuatta, birinci kategori için 5, ikinci kategori için 4, üçüncü kategori ve vasıfsız gazeteler için 3 asgari gazeteci çalıştırma şartı aranmaktadır. Buna göre, birinci kategorideki 53 gazetede 265, ikinci kategorideki 45 gazetede 180, üçüncü kategorideki 351 gazetede 1053 gazeteci istihdam edildiği görülmektedir. 243 vasıfsız gazetede çalıştırılmakta olan asgari gazeteci kadrosu da 729'dur. Dolayısıyla Basın İlan Kurumu şubesi bulunmayan illerde yayınlanan 875 gazetede çalıştırılan asgari gazeteci sayısının toplam 2227'yi bulduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu illerdeki gazetelerde asgari kadronun iki katına çıkarılması durumunda resmi ilan kontenjanının yüzde 30 artırılması şeklinde teşvik edici bir uygulama olmasına rağmen, çalışan sayısının hesaplanan sayının üzerinde olmadığı söylenebilir. Diğer yandan taşra gazetelerinde asgari kadro zorunluluğunun yerine getirilmesi için, aslında fiilen gazetecilik yapmayan, teknik servis elemanlarının veya gazete sahibinin aile bireylerinin kadroya alındığı ve "naylon kadro" olarak bilinen durumun yaratıldığı bilinmektedir (Girgin, 2001: 176).

Yerel gazetecilerin çalışma koşulları ve çalışanların nitelikleri de işgücü sorununun bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Eğitim seminerlerinde yerel gazeteciler ve meslek örgütü yöneticileri sürekli olarak nitelikli eleman bulunamadığından veya nitelikli eleman istihdam edecek ekonomik şartlara sahip olunamadığından yakınmaktadırlar. Sorunun temeli ekonomik olmakla birlikte yerel gazetecilik kültürüyle ve hatta Türkiye'deki gazetecilik şartlarıyla ilintilidir. Güreli (1999a: 179), makine, dağıtım, promosyon, tanıtım gibi alanlarda bonkörce harcama yapılırken işletme sahiplerinin insana yatırım konusunda tasarruflu davrandıklarını belirterek, Anadolu'da çalışan gazetecilerin, aldığı ücretle geçinebilen, mesleğin sosyal koşullarına uygun yaşayabilen bir konuma

gelmelerinin, ikinci iş yapmaya mecbur kalmamalarının önemine işaret etmektedir.

Yerel gazetecilere geçimlerini dahi sağlayamayacak düzeyde düşük ücretler ödenmekte, sosyal güvence sağlanmamakta, örgütlenme ve sendika hakkı verilmemekte, iş sürekliliği ve güvenesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla yerel gazetecilik tercih edilen bir meslek konumuna ulaşamamaktadır. Yerel gazetelerde, “toplumdan dışlanmış, okuldan atılmış, birileri ile kavgalı insanların” gazetecilik yapmak istediğinden yakınılmaktadır (Kahraman, 1997: 49). Gazetecilik iş bulamayan gençlerin macera için girip çıktığı bir iş haline gelmiştir. Gaziantep’li bir gazeteci, bu kentteki 18-24 yaş arası gençlerin birçoğunun radyo, televizyon veya gazetelerden birinde çalışıp ayrıldığını belirtmekte, kentteki bir yerel televizyonun kurulduğu günden itibaren 3-4 bin eleman değiştirdiğini ileri sürmektedir (Güneş: 1999. 193). Bu bilgiyi aynı kentteki bir başka gazeteci de desteklemekte, Gaziantep’li gençlerin yüzde 50-60’ının bir basın kuruluşundan iki üç ay çalışıp ayrıldığını belirtmektedir (Kırmızıtaş, 1999: 194). Birçok yerel gazetesinin gazeteciliği ek iş olarak yaptığı bilinmektedir (Acar, 1998: 137). Konya basınıyla ilgili bir saptamada 1998 yılında Konya Gazeteciler Cemiyeti’nin 150 üyesinden 100’ünün gazeteciliği ek iş olarak yaptığı, 212’ye tâbi sarı basın kartlı üye sayısının 50 olduğu ortaya çıkmıştır (Özteke, 1998: 127). Diğer illerde de benzer bir yapının bulunduğu dile getirilmektedir. Yozgat Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Hakan Kiracı, (1998: 80), yerel basının en önemli sorunlarından birinin eğitilmiş, ufuk ve vizyon sahibi eleman eksikliği olduğunu, meslek içinden yetişen alaylı gazetecilerle başarıya ulaşamadığını belirtmekte, iletişim fakültesi mezunlarının ise yerel basında çalışmayıp genel medyayı tercih ettiğini dile getirmektedir. Vural (1998: 10), yerel basının nitelikli eleman ihtiyacını karşılamak için iletişim fakültesi dışındaki üniversite mezunlarının da bir alternatif oluşturduğunu, böylelikle yüksek öğrenim kültüründen gelen, birikimli kişilerin sektöre girmiş

olacağını belirtmektedir. Vural'a göre, yerel gazetecilik kişilik tatmini, etkin bir kimlik sahibi olma arzusu gibi nedenlerle rağbet gören bir meslek haline gelmiştir. Ancak, soru sormasını, haber yazmasını bilen, Türkçe'yi iyi kullanan dinamik insanların istihdam edilmesi gereklidir. Demirkent (1998: 99), ise yerel gazetecilerin niteliğinin Anadolu kentlerinin ekonomik olarak güçlenmesiyle çözümlenebileceğini, aksi halde nitelikli gazetecilerin büyük şehirlere gitmesinin önlemeyeceğini savunmaktadır.

Sonuç olarak yerel gazetelerde çalışanların önemli sorunlar yaşadığı, gazetelerin ise nitelikli eleman bulamadıkları, nitelikli elemanları istihdam etmekte ekonomik nedenlerle zorlandıkları ve gazeteciliğin yerel anlamda saygın bir mesleğe dönüşmediği söylenebilir. Ancak, görece gelişmiş yerel gazetecilik ortamına sahip illerde, yerel gazetecilerin durumu, diğer Anadolu kentlerine oranla daha iyi durumdadır. Yerel gazetelerin gelişimine bağlı olarak yerel gazetecilerin çalışma koşullarının ve niteliklerinin yükselmesi söz konusu olabilecektir.

3.5. İçerik

Yerel gazetelerle ilgili yakınmaların başında, içeriğin yetersizliği gelmektedir. Gazetenin etkinliğini azaltan, işlevini yerine getirememesine yol açan ve tirajların artmamasına neden olan etkenlerin en önemlisi, okuyucuyu tatmin edecek bir içeriğin sunulamamasıdır. Yerel gazetelerin pek çoğunda içeriğin hacmi, özgünlüğü ve niteliği sorunludur. Hatta resmi ilan için çıkan küçük yerel gazetelerde haber ve köşe yazısı gibi okunacak içeriğin bulunmadığı, gazetelerin resmi ve özel ilanlarla, hazır kalıp olarak tabir edilen önemli telefonlar, nöbetçi eczane listesi vs. gibi bilgilerden oluşturulduğu bilinmektedir. Kayacan'ın (1996: 82) saptamasına göre küçük yerel gazetelerin bazıları resmi ilan bulunmayan iç sayfaların kalıplarını değiştirmemekte, sadece birinci sayfayı ve ilan giren sayfaları yenileyerek baskı yapmaktadır. Bu nedenle bazı yerel gazetelerin iç sayfalarında tarih bulunmamak-

ta ya da günün tarihi yerine sadece ay veya yılın tarihi yazılmaktadır.

Basın İlan Kurumu mevzuatında, resmi ilan alacak yerel gazetelere ilişkin vasıflar düzenlenirken, içeriğin hacmi ve niteliği “münderecat” başlığıyla bir koşul olarak getirilmiştir. 67 Sayılı Genel Kurul Kararı’nın 17. Maddesi’nde, yerel gazetelerde ilan ve reklamların oranının, yüzölçümü 1.60 metrekareyi geçen yerel gazetelerde gazetenin yarısını, daha az yüzölçümüne sahip gazetelerde ise üçte birini geçemeyeceği kural olarak konmuştur. Kalan kısımlarda ise okunacak türdeki haber ve diğer malzemelerin yer alması, bu tür malzemenin sayfa doldurmak amacıyla büyük puntolu dizilmemesi, başlık ve spot dışındaki haber metinleri, köşe yazısı, makale, röportaj gibi ürünlerin en fazla 10 punto olması istenmektedir. Aynı kaygıyla; kullanılacak resim, grafik gibi malzemelerin de haber metniyle uyumlu büyüklükte olması şartı getirilmiştir. Diğer yandan gazete içeriklerinin özgün olması, ajanslardan alınanlar dışında başka yayınlarla aynı olmaması bir kural olarak konmuştur.

Kurum şubesi bulunan illerdeki gazetelerin konu ve içerikleri ile alıntı ölçüsü ise aynı Karar’ın 47. ve 49. Maddelerinde daha ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Buna göre gazetelerde yer alacak haber, resim, fotoğraf, grafik, röportaj, fıkra, makale, yorum gibi ürünlerin gazetecilik açısından orijinal, aktüel ve gazetenin türüne uygun olacak şekilde değer ifade etmesi istenmektedir. Siyasi gazetelerin en az yarısının iç ve dış güncel aktüel olaylara, günlük haberlere, kültür sanat, magazin ve spor konularına ve bunlarla ilgili yorumlara, ticaret gazetelerinin ticari konulara ve meslek gazetelerinin meslekle ilgili yazılara ayrılması gerekmektedir. Başka yayınlardan yapılacak alıntıların gazetenin yüzde 10’unu geçemeyeceği, alıntının yapıldığı yayının adı ve tarihinin açıkça belirtileceği ve alıntıların yeniden dizilip düzenleneceği kuralla bağlanmıştır.

Kurallar içerikle ilgili suiistimalleri önlemeye yöneliktir ve görülen yeni sapmalar nedeniyle BİK Genel Kurul kararlarıyla zaman zaman güncellenmektedir. İçerikle ilgili kuralların BİK şubesi bulunan illerde Kurum görevlileri tarafından denetlendiği, valiliklerce resmi ilan dağıtılan illerde ise yeterli denetimin yapılmadığı ve dolayısıyla içeriğin hacim ve niteliğine ilişkin kurallara uyulmadığı görülmektedir.

Basın İlan Kurumu, içerikle ilgili ikinci grup kuralları gazetelerin sayfa sayılarına ilişkin olarak koymuştur. Buna göre Kurum şubesi bulunan illerdeki gazetelerin resmi ilan alabilmek için en az 1.60 metrekare yüzölçümüne sahip olması gerekmektedir. Tam boy gazete ebadında 8 sayfaya karşılık gelen bu asgari yüzölçümünün iki katı hacimde olan ve bobin kağıt işleyen makinelerde basılan gazetelerin resmi ilan kontenjanının üçte bir oranında artırılması da söz konusudur. Bu kural da gazetelerin daha çok sayfalı dolayısıyla içerik bakımından daha doyurucu olmalarını teşvik etmektedir.

Kurum şubesi bulunmayan illerde ise resmi ilanların ağırlıklı olarak çok sayfalı gazetelere verilmesi şeklinde bir yaptırım söz konusudur. Bu amaçla “vasıflı” gazeteler üç kategoride değerlendirilmektedir. Birinci kategori yüzölçümü 1.20 metrekareden az olmayan gazetelerden, ikinci kategori, yüzölçümü 0.90 metrekareden az olmayan gazetelerden, üçüncü kategori ise yüzölçümü 0.60 metrekareden az olmayan gazetelerden oluşmaktadır. 67 Sayılı Genel Kurul Kararı’nın 75. Maddesine göre resmi ilanlar birinci kategorideki gazeteler arasında eşit olarak paylaştırılmakta, ikinci kategoridekilere diğerlerinin payının yarısı, üçüncü kategoridekilere ise üçte biri oranında resmi ilan verilmektedir. Ancak birinci kategoride gazete yayınlanmayan illerde ikinci kategorideki gazetelere eşit, üçüncü kategoridekilere ise diğerlerinin yarısı kadar resmi ilan verilmektedir. Bir ilde, üç kategoride de uyan gazete yayınlanmadığı durumlarda yüzölçümü 0.40 metrekareden az olmayan, içerik, asgari kadro ve diğer şartları

taşıyan gazetelere resmi ilan verilebilmektedir. Birinci kategorideki bir yerel gazete yüzölçümünü iki katına çıkardığında resmi ilan kontenjanı da yüzde 30 oranında artırılmaktadır.

Yerel gazetelerin içeriğinde, BİK'in zorlayıcı ve teşvik edici uygulamalarına rağmen önemli bir gelişme sağlanamadığı ortadadır. Gelişmiş illerde ve BİK şubesi bulunan illerde yayınlanan gazetelerin sayfa sayıları ve içerikleri görece tatmin edici boyutta ise de özellikle küçük illerde ve ilçelerde yayınlanan gazetelerin yüzölçümleri ve dolayısıyla içerikleri son derece zayıftır. Kurum şubesi bulunan illerdeki gazetelerin sayfa sayılarının da illere göre farklılıklar gösterdiği gözlenmektedir. Basın İlan Kurumu'nun Ekim 2006 tarihli aylık listesine göre, İstanbul'da yayınlanan yerel nitelikteki 16 gazetenin 11'i 8 sayfa (1.60 metrekaare) asgari sınırında çıkmaktadır. Dört gazete 16 sayfa, bir gazete ise 12 sayfa olarak yayınlanmaktadır. Ankara'daki 11 yerel gazetenin biri 24, biri 16 sayfa olarak çıkmakta, diğer 9 gazete ise 8 sayfalık asgari sınırda yayınlanmaktadır. İzmir gazetelerinden Yeni Asır'ın ortalama sayfa sayısı 31, siyasi nitelikteki diğer iki gazetenin sayfa sayısı 16, ticari gazetelerin sayfa sayısı ise 8'dir. Adana'da yayınlanan 13 gazetenin 7'si 8 sayfa, 5'i 12 sayfa, biri ise 16 sayfa çıkmaktadır. Yerel basının gelişmiş olduğu Bursa'da gazetelerin sayfa sayısı bakımından zengin görünmektedir. Bu ildeki dört gazeteden biri olan Olay gazetesinin ortalama sayfa sayısı 35'i bulurken, Bursa Hakimiyet gazetesi 32, Bursa Haber gazetesi 24 ve Kent gazetesi 16 sayfa olarak yayınlanmaktadır. Konya gazetelerinde de sayfa sayısı görece yüksektir. Bu ildeki 7 gazeteden 4'ünün sayfa sayısı 20'nin üzerindedir. Diğer üç gazete ise 12 ile 16 sayfa arasında yayınlanmaktadır.

BİK şubelerinin yeni açıldığı illerde, Trabzon dışında gazetelerin genellikle 8 sayfa olarak çıktıkları görülmektedir. Gaziantep'te yayınlanan 15 gazeteden 14'ü 8 sayfa biri ise 12 sayfadır. Kayseri'de çıkan 16 gazetenin 15'i 8 sayfa biri 12 sayfa olarak yayınlanmaktadır. Antalya'daki 15 yerel gazetenin 12'si 8 sayfa,

2'si 10 sayfa, biri 16 sayfa çıkmaktadır. BİK'in en son şube açtığı il olan Trabzon'daki gazetelerin ise sayfa sayısı bakımından daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Bu ilde yayınlanan 8 gazetenin 3'ü 20 ve üzerinde sayfa sayısına sahiptir. 2 gazete 16, 2 gazete 12 ve 1 gazete de 10 sayfa olarak çıkmaktadır.

Kurum şubesi bulunmayan illerdeki gazetelerin sayfa sayısına ilişkin veri bulunmamakla birlikte farklı ebatlarda yayınlanan bu gazetelerin yüzölçümleri valilikler tarafından tespit edilmektedir. Valiliklerin 2004 yılı sonu itibarıyla derledikleri bilgilere dayanan Basın İlan Kurumu 2005 Yılı Faaliyet Raporu'nda (2006: 123) yer alan verilere göre BİK şubesi bulunmayan illerdeki yerel gazete sayısı 875'tir. Bu illerde 1.60 metrekarenin üzerinde yayınlanan 60 gazete bulunmaktadır. 1.60 metrekare yüzölçümüne sahip 112, 1.50 metrekare yüzölçümüne sahip 9, 1.40 metrekare yüzölçümüne sahip 1, 1.20 metrekare yüzölçümüne sahip 53 gazete yayınlanmaktadır. Kurum mevzuatına göre 1.20 metrekare ve üzerinde sayfa sayısına sahip ve dolayısıyla birinci kategoriyi oluşturan bu gazetelerin toplam sayısı 235'tir. İkinci kategoriyi oluşturan 0.90 metrekare ve üzerindeki gazetelerin sayısı 45'tir. Üçüncü kategoriyi oluşturan gazetelerin sayısı; 0.60 metrekare olarak çıkan 113 ve 0.80 metrekare olarak çıkan 238 olmak üzere toplam 351'dir. BİK şubesi bulunmayan illerdeki gazetelerin büyük çoğunluğunun üçüncü kategoride olduğu görülmektedir. Vasıfsız gazeteler grubunda ise 0.45 metrekare olarak yayınlanan 5, 0.40 metrekare olarak yayınlanan 238 ve 0.40 metrekarenin altında yayınlanan 1 gazete bulunmaktadır. Bu verilere göre BİK şubesi bulunmayan illerdeki gazetelerin yalnızca 172'si 1.60 metrekare ve üzerindedir. Bir başka ifadeyle 875 yerel gazetenin 703'ü tam boy gazete ebadına göre 8 sayfanın altında yayınlanmaktadır. Geleneksel yapıdaki yerel gazetelerin 594'ünün 2 ila 4 sayfa çıktığı görülmektedir. Bu sayfa sayısı yeterli içeriğin aktarılması ve okunabilecek nitelikte bir gazetenin çıkarılması ise elbette mümkün değildir.

Yerel gazete içeriğinin nicel yönleri yanında ele alınan haber konuları, bu konuların işlenişi, dil, imlâ ve dizgi hataları gibi konularda niteliğin düşüklüğü şikayet konusudur. Yerel basına yönelik eğitim seminerlerinde üzerinde durulan başlıca konulardan biri, haberin gerçekte ne olduğu ve haber olarak seçilen olayların nasıl işleneceğidir. Tartışmalar, yerel gazetelerin yerel konularla sınırlı kalıp kalmayacağı, ulusal ve dış haberlere ne ölçüde gireceği noktasından başlayarak, haberlerin ele alınışında karşılaşılan normatif yanlışlar, etik ihlaller, haber tekniği ve imla hatalarına kadar uzanmaktadır. Kayseri’de yapılan bir eğitim semineri dolayısıyla bu ildeki gazetelerle ilgili bir değerlendirme yapan Sözen (2004:109), içerikte şehrin sorunlarıyla ilgili haberlerin yer almamasını eleştirmekte, yerel basının temel görevinin yerel sorunları ortaya çıkarmak ve bu sorunlar hakkında halkı bilgilendirmek olduğunu belirtmekte gazetelerin daha çok asayiş olaylarıyla sınırlı bir habercilik yaptığından yakınmaktadır. Sözen’e göre, halkın görüşlerini yansıtmayı ve dolayısıyla yönetilenlerin demokrasiye katılımının sağlanması sürecinde görev üstlenmesi gereken yerel basın yerel değildir.

Liberal öğretinin basına biçtiği bilgilendirme ve öğretme görevinden yola çıkarak, yerel gazetelerin yerel demokrasinin gelişimini sağlayacak kurumlar olduğunu belirten Bek (2005) de, içerikte yerelliğin önemine dikkat çekmekte ve bu yönde bir içeriğin oluşturulması için yurttaş gazeteciliği anlayışının benimsenmesini önermektedir. Benzer bir görüşü savunan Mutlu (1998) da yerel basın için yerel konuların ulusal konulara göre daha öncelikli olması gerektiğini ancak siyasi örgütlenmede olduğu gibi gazetecilikte de birinci sırayı merkezin işgal ettiğini belirtmektedir. Mutlu’ya göre yerel medya halkın toplumun sorunlarına katılmasını sağlayabilmeli, halkın sesini duyurabileceği ortamları oluşturmalı ve bu anlamda ulusal medyanın gerçekleştiremediği asıl işlevi yerine getirebilmelidir. Yerel gazetelerin temel işlevini demokratik katılımın sağlanması olarak tanımlayan Atıl-

gan (1998), yerel basın bu anlamda tekelleşmiş ve kontrol altındaki ulusal medyadan daha avantajlı olduğunu vurgulamaktadır. Belovacıklı (2002) da yerel basının yerel demokrasinin yerleşmesi ve kurumlaşması, yurttaşlık bilincinin oluşması açısından önemi-ne dikkat çekmekte ve bunun sağlanabilmesi bağlamında yerel gazetelerin ulusal gazetelerden farklı olarak halkın sorunlarıyla içi içe olduğunu ve dolayısıyla yerel yönetimleri yakından denetleme şansı bulunduğunu belirtmektedir. Bu nedenle yerel gazeteler ulusalların ulaşamadığı, görmezden geldiği yerel sorunlara yönelmeli, yerel sivil toplum örgütlerinin sesini duyarak farklı bir içerik yaratmalıdır. Yerel gazetelerin yerel politikacıları etkileyerek sorunların gündeme gelmesini ve çözümünü sağlayabileceğini ifade eden Gerçekler (2002) ise ulusal demokrasinin yerelde oluşması gerektiğini, bunun da yerel gazeteler tarafından oluşturulacağını belirtmektedir.

Yerel gazeteciler de içeriğin gücüne dikkat çekmekte ve başarının okunabilecek hacimde, kalitede gazeteler üretmekten geçtiğini dile getirmektedirler. Bursa basınında başarının nasıl yakalandığına ilişkin görüşlerini açıklayan Cemiyet Başkanı Nuri Kolaylı (1998), yerel gazetelerin kentin sesi, kulağı ve gözü olması gerektiğini belirterek toplumla bütünleşmenin önemine dikkat çekmektedir. Haberciliğin önemini vurgulayan Kolaylı, güvenilir ve doyurucu bir habercilik için yeterli sayıda ve kalitede muhabir çalıştırılması gerektiğini, ajanslara abone olunmak yoluyla da haber sıkıntısının çözülebileceğini belirtmektedir. Güncelliğin önemine de işaret eden Kolaylı, Bursa gazetelerinin gece geç saatlerde hatta önemli günlerde sabaha karşı basıldığını, böylelikle ulusal gazetelerden daha taze haber verebildiğini ve okuyucunun taze içerik nedeniyle yerel gazeteleri tercih ettiğini ifade etmektedir. Yerel gazetecilikte başarının ulusal basının yöntemlerine, habercilik anlayışına ve sansasyon arayışına itibar etmemekten geçtiğini belirten Yüreğir (2006) de, yerel gerçeklerin iyi teşhis edilmesini başarının yolu olarak göstermektedir.

Yerel gazetelerin başarı sağlayabilmesi için içeriğe dair nicel ve nitel eksiklerin giderilmesi gerekmektedir. Ancak, bu sorunlar, yeterli sermayeye sahip, teknolojik olarak geri olmayan, sayı ve kalite bakımından içeriği oluşturabilecek düzeyde gazeteci çalıştıran, kurumlaşmış yerel gazetelerin oluşturulmasıyla çözülebilecektir. Dolayısıyla içerik sorunu yerel gazetelerin diğer yapısal sorunlarıyla yakından bağlantılıdır.

3.6. Tiraj

Tiraj bir gazetenin gücünün ve etkinliğinin en önemli göstergesidir. İçerik, estetik ve teknikle ilgili bütün çabalar, basılan gazetelerin okuyucuya ulaşmasıyla anlam kazanır. Gazeteye yüklenen bilgilendirme, kamuoyu oluşturma, yönetenleri denetleme gibi işlevler de ancak belli bir tiraja ulaşılmasıyla mümkün olabilir. Tiraj sorunu Türkiye’de yayınlanan tüm gazeteler için söz konusudur. Ulusal gazetelerin de nüfus, eğitim düzeyi, gelir artışı gibi etkenlerdeki artışlara rağmen yeterince tiraj alamamalı üzerinde tartışılan bir sorundur.

Yerel gazetelerin tiraj sorunu bir yönüyle ulusal gazetelerdekiyle benzerlik göstermektedir. Okuma alışkanlığının gelişmemiş oluşu, eğitim ve kültür düzeyindeki düşüklük, yeni kitle iletişim araçlarının gazeteye olan gereksinimi azaltması, düşük gelir düzeyi gibi etkenler yerel gazetelerin tirajlarını da olumsuz yönde etkileyen faktörlerdendir. Ancak yerel gazetelerin tiraj sorununun kendine özgü başka yönleri de bulunmaktadır. Bunlardan biri yerel gazetelerin büyük bölümünün yüksek tiraj elde etmek gibi bir çaba içinde olmayışıdır. Geleneksel nitelikteki küçük yerel gazetelerin satıştan gelir elde etme gibi bir amacı bulunmamaktadır. Bu türdeki gazeteler ağırlıklı olarak resmi ilan gelirleri için yayınlanmakta ve çok düşük sayıda basılmaktadır. Bu gazetelerin içinde sadece resmi kurumlara ve ilan alınan kurumlara dağıtılacak sayıda basılanları dahi bulunmaktadır. İyimser bir yaklaşımla geleneksel yapıdaki yerel gazetelerin tamamına yakını kentteki

işyerlerinden oluşan kısıtlı sayıdaki aboneye ulaştığı söylenebilir. Ancak temel sorun bu gazetelerin evlere girmemesi, bayilerde satılmaması ve kimi zaman yayınlandıkları yörede yaşayanların bu gazetelerden haberdar bile olmamalarıdır. Dolayısıyla bu tür yerel gazetelerin aslında gazete olarak nitelenmeleri de sorgulanabilir. Bunlar okuyucuya ulaşmayan, kapalı devre yayınlanan “naylon gazeteler”dir.

Basın İlan Kurumu şubesi bulunmayan illerde ve ilçelerde yayınlanan gazetelerin tirajlarının denetlenmemesi ve gazetelerin beyanlarına itibar edilmesi, yerel gazetelerin tirajları hakkındaki verilerin sağlıklı olmasına yol açmaktadır. Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü’nün 1993 yılından sonra yerel gazete tirajlarına ilişkin araştırma yapmaması ve bilgileri yayınlaması da tirajlara ilişkin çalışmaların bütünüyle tahminlere ve gözlemlere dayanmasına neden olmaktadır. Tokgöz’ün (1988: 167-177), Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü verilerine dayanarak yaptığı değerlendirmeye göre yerel gazetelerin toplam tirajı 250 bin civarındadır. Bu tirajın yarıdan fazlasını geliştirmiş illerdeki yerel gazeteler elde etmektedir. Aynı Kurum’un 1993 yılı verilerine dayanarak bir çıkarım yapan Girgin’e (2001: 189-191) göre ise yerel gazetelerin toplam tirajları 700 bini aşmaktadır. Ancak Girgin gibi Kayacan (1996: 308) da bu sayının gazetelerin beyanına dayandığı için abartılı olduğunu, gerçek tirajların saptanamadığını vurgulamaktadır. Girgin’in çalışmasına göre 1993 yılı itibarıyla yayınlanan 879 yerel gazetenin yüzde 3’ünün tirajı 100’ün altındadır. Tirajı 100-250 arasında olan gazetelerin oranı yüzde 12.9, 250-500 arasında olanların oranı yüzde 21.9, 500-1000 arasında olanların oranı yüzde 29.3, 1000-2500 arasında olanların oranı yüzde 25.5’tir. Tirajı 2500-5000 arasındaki gazetelerin oranı yüzde 4.9’da kalırken, 5000’den fazla basılan gazetelerin oranı yüzde 2.5 olarak belirlenmiştir. Faraç (1999a: 27), özellikle tipo yöntemiyle basılan gazetelerin yüzde 25’inin tirajının 100-300 arasında kaldığını, tirajı 1000’i geçen gazete sayısının 300’ü

aşmadığını belirtmekte, toplam 700 bin olarak hesaplanan yerel gazete tirajlarının ilan gelirlerinin artması için abartıldığını ve gerçek sayının 300 bin civarında olduğunu ifade etmektedir. Vural (1999: 131) tarafından dönemin Başbakanlık Basın Danışmanı Yusuf Turan'a dayanılarak verilen bilgiye göre 1996 yılı itibarıyla Türkiye'deki 600 civarındaki yerel gazetenin toplam tirajı 135-140 bin civarındadır ve bunun üstündeki sayılar tamamen yanlış, abartılmış rakamlardır. Bu tirajın da yüzde 40'ı, tek başına 50 bin tiraja ulaşan Bursa gazeteleri ile toplam 70 bin tiraj gerçekleştiren Kocaeli, Sakarya, Eskişehir, Trabzon ve Adana'da yayınlanan 40 ofset gazete tarafından elde edilmektedir. Benzer bir saptamayı Kavaklı (aktaran Vural, 1999: 130) yapmaktadır. Bu kaynağa göre 697 yerel gazetenin toplam tirajı 400-500 bin civarındadır. Bu sayının yaklaşık 100 bini Bursa, Eskişehir, Kocaeli, Sakarya, Konya, adana ve Trabzon'da yayınlanan 13 ofset gazeteye aittir. Geriye kalan 689 gazete ise 300-400 bin tiraja ulaşabilmektedir.

Farklı kaynaklardaki tiraj sayıları ve bu sayıların gerçekliğine ilişkin kuşkular bir yana, beyanlara göre ortaya çıkan sayılara itibar edildiğinde dahi toplam yerel gazete tirajının gazete sayısına oranla çok düşük olduğu görülmektedir. Bu bağlamda düşük tirajlı bir yerel gazete enflasyonundan söz etmek mümkündür. Gazete sayısının fazlalığına rağmen tirajların düşüklüğü, özellikle geleneksel yapıdaki yerel gazetelerin okuyucuya ulaşma dışında başka amaçlarla çıkarıldıklarına işaret etmektedir. Bu amaçların başında resmi ilan ve kısıtlı da olsa özel ilanlardan elde edilen gelirlerinden pay almak ve başka kişisel, siyasi-ekonomik amaçlar için gazeteyi kullanma gelmektedir.

Gelişmiş illerdeki yerel gazetelerin tirajları da istenilen düzeyin çok altındadır. Ofsette hatta kimi illerde web-ofsette basılan, içerik ve estetik anlamında emek verilmiş, çok sayfalı gazetelerin tirajları da binlerle ifade edilmektedir. Bu illerde gazeteler bayilerde satılmakta ancak tirajın önemli bir bölümü kentteki işyerleri ve abonelere dağıtılarak gerçekleştirilmektedir. Basın İlan Kuru-

mu şubesi bulunan illerde, gazetelerin tirajları Kurum elemanları tarafından denetlenmekte ve asgari düzeye uyup uymadıkları belirlenmektedir. Kurum Genel Kurulu'nun yürürlükteki kararına göre İstanbul'da yayınlanan sabah gazetelerinin günlük 5000, akşam gazetelerinin 3000, Ankara ve İzmir'de yayınlanan sabah gazetelerinin 3000, akşam gazetelerinin 2500, şube bulunan diğer illerde yayınlanan gazetelerin ise 1000 fiili satış sayısına ulaşmaları veya belirtilen sayılarda abonelerinin bulunması resmi ilan almaları için zorunludur. Ticari gazetelerin de 1000 fiili satış yapmaları veya abone bulmaları gerekmektedir.

Kurum elemanları bayi satışları ve aboneleri denetledikleri gibi iade oranlarını, kağıt girdi ve çıktılarını da hesaba katarak asgari satış şartının yerine getirilip getirilmediğini belirlemeye çalışmaktadır. Abonelerin dikkate alınması için en az 6 aylık süreyle abone yapılmış olmaları şartı aranmakta ve abone yoluyla elde edilen satışın asgari fiili satış miktarının yüzde 30'una kadar olan bölümü dikkate alınmaktadır. Basın İlan Kurumu, şubesi bulunan illerdeki gazetelerin aylık tirajını ve günlük fiili satış ortalamasını her ay hazırladığı listelerle duyurmaktadır.

Kasım 2006'da Resmi İlan Ve Reklam Verilebilecek Mevkuteler listesine göre İstanbul'da yayınlanan yerel nitelikteki sabah gazetelerinin günlük fiili satış ortalamaları asgari sınır olan 5000 ile 10.000 arasında değişmektedir. Sayıları 16 olan bu gazetelerin toplam tirajları ise 100.000'i biraz aşmaktadır. İstanbul'da asgari fiili satış ortalaması olan 3000 sınırını zorlukla aşabilen bir de akşam gazetesi yayınlanmaktadır.

Ankara'da çıkan yerel gazetelerin fiili satışları da benzer özellikler göstermektedir. Bu ilde yayınlanan 8 siyasi sabah gazetesinin çoğunluğunun satışı 1000 ila 4000 civarında seyretmekte bir gazete ise 13.000'i aşan satış elde etmiş görülmektedir. 3 ticari gazetenin satışları ise 1000 ila 1500 arasında değişmektedir. Bu ildeki yerel gazetelerin tümünün elde ettiği günlük fiili satış 40.000'i biraz aşmaktadır.

İzmir’de tek başına 50.000’i aşan günlük satış ortalaması bulunan Yeni Asır bir tarafı bırakıldığında diğer gazetelerin asgari satış sınırlarını zorlukla aştığı görülmektedir. Bu ildeki 5 gazeteden siyasi akşam gazetesi olan bir gazete 2500, siyasi sabah gazetesi olan bir gazete 3000, iki ticaret gazetesinin biri 3000, diğeri 1.000 civarında satılmaktadır. İzmir’de yayınlanan yerel gazetelerin toplam satışı ise Yeni Asır faktörüne rağmen 60.000’i bulmaktadır.

Bursa’da yayınlanan 4 gazetenin satışları farklılık göstermektedir. Bu gazetelerden biri 6000 civarında satılırken biri 15.000’i aşan satışa sahip bulunmaktadır. Diğer iki gazete ise 1500 ila 1700 arasında satılmaktadır. Bursa’da yayınlanan gazetelerin toplam satışı 25.000’i geçmektedir.

Adana’da yayınlanan tamamı siyasi sabah gazetesi niteliğindeki 13 gazeteden sadece birinin satışı 2000’i geçmekte diğerleri 1000 ila 1400 arasında satılmaktadır. Bu gazetelerin toplam tirajı ise 15.000’i biraz aşmaktadır.

Konya gazetelerinin durumu da benzer özellikler göstermektedir. Birlikte bu ilde yayınlanan 7 gazeteden ikisi 5000’i, biri de 3000’i bulan satışlar elde etmektedirler. Diğer 4 gazetenin satışı ise asgari sınır olan 1000’i güçlkle aşabilmektedir. Konya’daki gazetelerin toplam satışı ise 17.000’i geçmektedir.

2004-2006 yılları arasında BİK şubesi açılan Gaziantep, Kayseri ve Antalya gazetelerinde satış miktarları asgari sınır olan 1000’i biraz geçmektedir. Trabzon’da yayınlanan gazetelerden biri 8000, biri 4500, biri ise 3500 civarında satış rakamlarına ulaşmış görünmektedir. 15 gazetenin yayınlandığı Gaziantep’te oluşan toplam fiili satış 15.000’i zorlukla aşabilmektedir. Resmi ilan hakkına sahip 16 gazetenin yayınlandığı Kayseri’de de benzer bir durum bulunmaktadır. Bu ildeki gazetelerin elde ettiği toplam satış 16.000 civarındadır. Resmi ilan hakkı bulunan 15 gazetenin yayınlandığı Antalya’da da gazetelerin satışları asgari sınırlar dolayındadır. Bu ildeki toplam gazete satışı da 15.000’i güçlkle

geçebilmektedir. En son BİK şubesi açılan il olan Trabzon'da ise köklü gazetelerin görece yüksek satış ortalamaları sayesinde, yayınlanan 8 gazetenin toplam günlük fiili satış ortalaması 20.000'i aşmaktadır.

Basın İlan Kurumu şubesi bulunan 10 ildeki yerel gazetelerin elde ettiği günlük fiili satış; 100.000'i İstanbul, 40.000'i Ankara, 60.000'i İzmir, 25.000'i Bursa, 15.000'i Adana, 17.000'i Konya, 15.000'i Gaziantep, 16.000'i Kayseri, 15.000'i Antalya ve 20.000'i Trabzon'da olmak üzere yaklaşık 323.000 olarak gerçekleşmektedir. Yerel basının görece gelişmiş olduğu bu illerdeki toplam satışın, bir ulusal gazetenin satışına bile ulaşamadığı görülmektedir. Kaldı ki bu satışın 10 ildeki resmi ilan hakkı bulunan 107 gazete tarafından gerçekleştirdiği düşünüldüğünde gelişmiş yerel gazetelerin dahi tiraj açısından zorluklar içinde oldukları görülmektedir.

Yerel basının tiraj sorununun pek çok faktörden etkilendiği bilinmekle birlikte gazete sayısının fazlalığı, ulusal gazetelerin etkisi, yerel gazetelerin politik ya da ekonomik çıkar gruplarının sözcülüğünü yapması, dağıtım sorunu, ulusal ve yerel televizyonların etkisi, yerel okuyucunun ilgisizliği gibi başlıca nedenler tirajların artmasını engellemektedir. Çukurova Gazeteciler Cemiyeti tarafından düzenlenen Yerel Basın Kurultayı Uzmanlık Komisyonu Raporları'nda (1992: 23), yerel anlamda sınırlı bir okuyucu sayısı bulunduğu, buna karşılık gazete enflasyonu yaşandığı dolayısıyla toplam tirajın çok sayıda gazete tarafından paylaşılmasının tüm gazeteler için düşük tiraj sorunu yarattığı belirtilmektedir. Yerel gazetelerin ulusal gazeteler tarafından uygulanan cazip promosyonlarla rekabet edemediği, ayrıca yerel gazetelerin ellerindeki kısıtlı imkanlarla, ulusal gazetelerin pek çok bölgede verdiği eklerle yarışmasının mümkün olmadığı ve okuyucunun yerel gazete almasının sağlanamadığı ifade edilmektedir. Rapora göre önemli sorunlardan biri de yerel gazetelerin ayakta kalabilmek için bazı çıkar çevrelerinin sözcüsü durumuna gelme-

sidir. Özellikle seçim dönemlerinde, yerel yönetimleri destekleyen ve karşılığında çıkar bekleyen pek çok yerel gazete bulunmaktadır. Belli siyasi görüşlerin sözcülüğünün yapılması okuyucunun yerel gazetelere itibar etmemesi sonucunu doğurmaktadır. Yerel gazetelerin bayilerde satılmayan, sadece abonelere ulaştırılan veya postayla yollanan ürünler oluşu da tiraj artışını engelleyen önemli faktörlerden biridir. Yerel gazeteler tanıtımlarını ve pazarlamalarını profesyonelce yapamadıkları gibi ürünü satış noktalarında bulundurma konusunda da başarısızdır. Diğer yandan, hızla yaygınlaşan ulusal ve yerel televizyonlar yerel gazetelere olan ihtiyacı ve ilgiyi azaltmaktadır. Buna yerel gazetelerin potansiyel okuyucularının öteden beri varolan ilgisizliği de eklendiğinde tirajların yıllardır aynı noktalarda kalması hatta gerilemesi kaçınılmaz olmaktadır.

3.7. İlan-Reklam

Satıştan elde edilen gelirler ve ilan-reklam gelirleri tüm gazetelerin iki ana gelir kaynağını oluşturmaktadır. Hatta yüksek kâr elde etmesi planlanan bir gazetenin gelirlerinin yarıdan fazlasının ilan-reklam gelirlerinden oluşması beklenir. Bir gazetenin yüksek tiraj amaçlaması yalnızca satıştan elde ettiği geliri artırmak için değil aynı zamanda bu tirajın getireceği yüksek ilan-reklam geliri içindir. İlan-reklam geliri bakımından amaçladıkları payı elde etmiş olan gazetelerin tirajlarını daha fazla artırmak için çaba göstermedikleri dahi ileri sürülmektedir. Dönemin önemli medya patronlarından Dinç Bilgin ulusal basının tirajın artmasını istemediğini çünkü mevcut tirajla alabileceği azami ilan-reklamı alabildiğini belirtmektedir. Bilgin'e göre bir gazete 1.5 milyon bastığında aldığı ilan-reklam 1.5 katına çıkmayacağı için bu yöndeki çabalar ve yatırımlar verimli olmayacaktır (Ceyhun, 1985: 256).

Bu anlamda ulusal gazetelerin bir bölümünün ilan-reklam geliri açısından amaçlarına ulaşmanın verdiği bir rahatlık içinde

olduğu söylenebilir. Ancak yerel gazeteler açısından durum oldukça farklıdır. Geleneksel yapıdaki yerel gazetelerin büyük bölümü satıştan hiçbir gelir elde edememektedir. Bu gazetelerin tek gelir kaynağı resmi ilanlar ile yöredeki kısıtlı miktardaki özel ilan-reklamlardır. Gelişmiş illerdeki yerel gazetelerin de satıştan kayda değer bir gelir elde ettiği söylenemez. Bunda tirajların düşüklüğü yanında birim gazete maliyetinin yüksekliği de etkindir. Sınırlı sayıda basılan gazetelerin birim maliyeti, rekabet edilen ulusal gazetelere göre çok yüksek olmakta, ancak rekabet adına aynı fiyatlara hatta ulusal gazetelerden daha ucuza satış yapılmaktadır. Tiraj arttığında gelir artmadığı hatta kimi zaman zarar arttığı için ve ayrıca yüksek tirajı üretmenin getirdiği altyapı ve eleman sorunu nedeniyle yerel gazetelerin de tirajlarını belli bir düzeyin üzerine çıkarma gibi bir amaçları bulunmamaktadır. Diğer yandan ilan-reklam potansiyeli sınırlı olduğundan tirajın katlanarak artması, ilan-reklam gelirlerinin aynı paralelde artması anlamına gelmemektedir. Dinç Bilgin'in ulusal gazeteler için yaptığı saptamanın bir benzeri yerel gazeteler için de söz konusudur. Düşük tirajla azami ilan-reklamı alabilen yerel gazeteler bununla yetinmektedirler. Dolayısıyla yerel gazetelerin kısıtlı gelirinin büyük bölümü resmi ilanlardan ve alınabilen özel ilan-reklamlardan oluşmaktadır. Bu gelirler arasında resmi ilanın payı, ulusal gazeteler açısından çok önemli olmadığı halde yerel gazeteler için yaşamsal önemdedir. Hatta, küçük yerel gazetelerin varlık nedeni ve yayınlanma amacı sadece resmi ilana bağlıdır. Gelişmiş illerdeki yerel gazetelerin de en önemli gelir kaynağını resmi ilanlar oluşturmaktadır. Alkan (1998: 63), yerel basının bitkisel hayatta olduğunu ve resmi ilanların kesilmesi durumunda taşradaki gazeteciliğin öleceğini belirtmektedir.

Resmi ilanların dağıtımı 1961 yılından bu yana Basın İlan Kurumu kanalıyla dağıtılmaktadır. Bu tarihten önce, 1931 yılına kadar kamu kurumları istedikleri gazetelerde ilan ve reklamlarını yayınlamışlar, 1931'den 1943'e kadar İstanbul, Ankara ve İz-

mir'deki resmi ilan dağıtımı Maarif Cemiyeti kanalıyla yürütülmüştür. 1943'ten sonra resmi ilan aracılık hizmeti Basın Birliği'nin kurduğu Resmi İlan Şirketi'ne devredilmiştir. 1957-1960 arasında Demokrat Parti iktidarı Resmi İlan Şirketi'nin haklarını genişletmiş, iktidar yanlısı ulusal ve yerel gazetelere keyfi olarak yüksek resmi ilan ve reklam aktarılırken, muhalif gazetelerin hakları kısıtlanmış ya da tamamen ortadan kaldırılmıştır. Bu düzensizliklerin giderilmesi amacıyla 2 Ocak 1961 tarihinde 195 Sayılı Kanun'la Basın İlan Kurumu kurulmuştur (Cillov, 2002). Kanunla, İstanbul, Ankara ve İzmir'de şubeler açan Basın İlan Kurumu, Genel Kurul kararıyla Adana, Bursa, Konya, Zonguldak, Eskişehir, Erzurum ve Diyarbakır'da da şubeler kurmuşsa da 1973 yılına kadar Zonguldak, Eskişehir, Erzurum ve Diyarbakır'daki şubeler kapatılmıştır (Duran, 2005). Kurum uzun bir aradan sonra 2004 yılında Gaziantep'te, 2005'te Kayseri'de, 2006'da Antalya'da (Cillov, 2006) ve Trabzon'da şubeler açmıştır. BİK halen bu 10 ildeki şubeleri aracılığıyla doğrudan resmi ilan ve reklam aracılığı görevini sürdürmektedir. Diğer illerde valilikler tarafından yapılan aracılık işlemleriyle ilgili anlaşmazlıkların çözümü de BİK tarafından gerçekleştirilmektedir.

Basın İlan Kurumu, 12'si resmi kurumlardan, 12'si gazete temsilcilerinden, 12'si ise üniversitelerden ve tarafsız kamu kurumlarından atanan 36 kişilik bir genel kurul ve bu gruptan seçilen 2'şer kişiyle genel müdürün oluşturduğu 7 kişilik yönetim kurulu aracılığıyla yönetilmektedir. Gazeteler, Kurum'un işleyişinden ve resmi-ilan dağıtımından genellikle memnun görünmektedir. Zira resmi ilan dağıtımı yasalar, yönetmelikler ve BİK Genel Kurul kararlarıyla belirli kurallara bağlanmış ve bu kurallar kabul görmüştür. Zaman zaman Genel Kurul kararlarıyla güncellenen resmi ilan şartları tartışılmamakla birlikte, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen resmi ilan fiyatlarının yetersiz bulunması yönündeki şikayetler sık sık dile getirilmektedir. Diğer yandan fiyatlandırma tiraja bağlandığından ulusal gazetelerde

aynı ilanın çok daha yüksek fiyatla yayınlanması, yerel gazeteler açısından yakınma konusudur.

Resmi ilan şartları Kurum şubesi bulunan iller ve diğer iller için farklılıklar göstermekte ayrıca İstanbul, Ankara ve İzmir için diğer illere göre daha ağır şartlar bulunmaktadır. Şartlar gazetele-
rin içeriği, yüzölçümü, kadrosu, tekniği, baskı, dağıtım ve fiyatı, fiili satışı gibi konularda asgari sınırlar ve kurallar getirmektedir. Bu kuralları yerine getiren gazeteler belirlenen bekleme süresini tamamladıklarında resmi ilan almaya başlamaktadırlar. Gazetele-
rin resmi ilan kontenjanı temelde tirajlarına göre belirlenmekte-
dir. Ancak, kadro, yüzölçümü, dağıtım, farklı merkezlerde basıl-
ma gibi etkenler de kontenjanları belirlenen ölçülerde etkilemek-
tedir. Şartları yerine getiren gazeteler Yasa'daki tanımıyla; "ka-
nun, tüzük ve yönetmeliklerle yayınlanması zorunlu olan veya
genel ve katma bütçeli dairelerle il özel idareleri, belediyeler,
köyler ve iktisadi devlet teşekkülleri ve sermayesinin yarısından
fazlası kamu hukuku tüzel kişiliklerine ait bulunan teşekküllerin
verdikleri reklam mahiyeti taşımayan ilanları" alabilmektedir.

Resmi ilanlarla ilgili yasal düzenlemelerde zaman zaman de-
ğişikliğe gidilmekte, bu değişiklikler yerel gazeteleri olumlu ya
da olumsuz yönde etkilemektedir. 1997 yılında yapılan bir de-
ğişiklikle tüm Türkiye'de aynı tarifenin uygulanmaya başlanması
olumlu değişiklikler arasındadır. 2003 yılı başında yürürlüğe
giren Kamu İhale Kanunu'nda yapılan ihale miktarlarıyla bağlan-
tılı bir değişiklik yerel basın açısından önemli sıkıntılar getirmiş,
yerel gazetelerde yayınlanacak resmi ilanları son derece kısıtla-
mıştır. Yerel gazetelerin ilanlarını üçte bir oranında düşüreceği
ileri sürülen değişiklikler yerel basın temsilcilerinin ve meslek
örgütlerinin çabasıyla aynı yılın Ağustos ayında değiştirilmiştir
(Şeker, 2005: 113; Cillov, 2004: 114). Bu değişikliğin yerel gazete-
lerde yayınlanacak resmi ilanları artırdığı ve eski uygulamadan
daha da iyi yenilikler getirdiği belirtilmektedir. Hatta, 2003 yılın-
dan sonra yerel resmi ilan gelirinin artışından pay almak isteyen

girişimcilerin yeni gazeteler çıkardıkları ileri sürölmektedir. Gerçekten resmi ilan yayınlanan gazete sayısında bir artış söz konusudur. Cillov'un (2006) verdiği bilgiye göre, 2004 yılında BİK aracılığıyla resmi ilan alan gazete sayısı 168, valilikler aracılığıyla resmi ilan alan gazete sayısı 875 iken 2005 yılında Kurum şubesi bulunan illerde 145 gazetede, valiliklerin aracılık ettiği illerde ise 1012 gazetede resmi ilan yayınlatılmıştır.

Özellikle BİK şubesi bulunmayan illerdeki gazete sayısında artış dikkat çekicidir. Cillov, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu'nda 2003 yılında yapılan değişikliğin yerel gazetelerin resmi ilan gelirlerinde beklenenin üzerinde bir artış meydana getirdiğini ve bu gelir nedeniyle ilgili ilgisiz pek çok kişinin gazete çıkarmaya başladığını vurgulamaktadır. 2004 yılında Kurum şubesi bulunmayan illerde toplam 50 milyon YTL tutarında resmi ilan yayınlatılırken bu rakamın 2005 yılında yüzde 20 artışla 60 milyon YTL'ye ulaştığını belirten Cillov (2006), bu artıştan pay daha fazla pay almak gazeteler arasındaki ihtilafların da arttığını belirtmektedir. Temel amacı resmi ilan almak isteyen gazetelere yenilerinin eklenmesi, yıllardır sorgulanan resmi ilan desteğine ilişkin tartışmaları yeniden gündeme getirmiştir. BİK İlan Kontrol Servisi Şefi Nail Duran (2005), kadro, bekleme süresi, yüzölçümü gibi konulardaki şartları ağırlaştırarak resmi ilan için çıkan gazetelerin önünü kesmeyi planladıklarını belirtmektedir.

2005 yılına ait 60 milyon YTL tutarındaki resmi ilan rakamı, her ne kadar 1000'in üzerinde gazete tarafından bölüşölmüş olsa da önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Aynı yıl, BİK Şubesi bulunan 10 ilde dağıtılan resmi ilanların tutarı yaklaşık 45 milyon YTL olarak gerçekleşmiştir. Bu tutarın da yaklaşık yüzde 75'ini oluşturan 29 milyon YTL'lik bölüm çoğunluğu ulusal gazetelerden oluşan İstanbul gazetelerine verilmiştir.

Gazeteciliğe yatırım yapan, gazeteci çalıştıran ve yerel basının gerçek anlamda gelişmeye çalıştığı BİK şubesi bulunan illerdeki gazetelere ise toplam 15 milyon YTL civarında resmi ilan

dağıtılmıştır. Dağılımda gazetelerin tirajları yanında resmi ilanı veren kurumun mevzuatı gereği ortaya çıkan zorunluluklar, ilanın mahallinde yayınlanması zorunluluğu gibi faktörler etkili olmaktadır. Bu zorunluluklar nedeniyle 2005 yılı itibariyle 100 milyon YTL'yi aşan toplam resmi ilan pastasının yarıdan fazlası küçük yerel gazetelere aktarılmıştır. Kalan kısmın da büyük bölümü ulusal gazetelere verilmiştir. 2005 yılında BİK Şubesi bulunan diğer 7 ildeki gazetelerin resmi ilan desteği ise yeterli düzeye ulaşmamıştır. Basın İlan Kurumu 2005 Yılı Faaliyet Raporu'nda (2006: 135) yer alan verilere göre yaklaşık rakamlarla, Ankara gazetelerine 5.8 milyon, İzmir gazetelerine 3.9 milyon, Adana gazetelerine 1.5 milyon, Bursa gazetelerine 1.9 milyon, Konya gazetelerine 1.5 milyon, Gaziantep gazetelerine 905 bin, Kayseri gazetelerine 898 bin YTL resmi ilan dağıtılmıştır. Bu rakamlara göre BİK şubesi bulunan illere verilen resmi ilandan Ankara gazeteleri yüzde 8.32, İzmir gazeteleri yüzde 5.74, Adana gazeteleri yüzde 2.34, Bursa gazeteleri yüzde 3.32, Konya gazeteleri yüzde 2.38, Gaziantep gazeteleri yüzde 1.36, Kayseri gazeteleri yüzde 1.31 pay alabilmişlerdir.

Resmi ilanlarla ilgili temel sorun, aslında bir destek olarak düşünülen uygulamanın amacından sapmış olmasıdır. Küçük yerel gazetelerin pek çoğu resmi ilan alabilmek için yayınlanmakta, gerekli koşulları asgari düzeyde sağlamakta veya sağlıyor görünmektedir. Özellikle BİK şubesi bulunmayan illerdeki yerel gazetelerin yeterince denetlenmediği, resmi ilanların aslında asgari şartları dahi taşımayan, gerçek anlamda gazete özelliği taşımayan yayınlara verildiği bilinmektedir.

Bu durum, anılan illerde gerçek anlamda yerel gazetecilik yapmak isteyen girişimcileri de olumsuz etkilemektedir. Pek çok yerel gazeteci, gerçek anlamda gazete çıkaran, bu iş için yatırım yapan, eleman istihdam edenlerle, suiistimalcilerin resmi ilandan aynı payı almasından yakınmaktadır. Diğer yandan resmi ilanın varlığı ve rakamların giderek artması, yerel basının en önemli

sorunlarından olan gazete enflasyonunu daha da artırmakta, az sayıda ancak güçlü ve nitelikli yerel gazetelerin oluşmasını engellemektedir. Gelişmiş illerdeki yerel gazeteler açısından da resmi ilanların ilerlemeyi önleyen, gazetelerin yeni girişimlerle tirajı artırma, özel ilan ve reklam gelirine yönelme çabalarını azaltan bir etkisi bulunmaktadır. Ancak sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş illerde resmi ilanlar kadar hatta daha fazla özel ilan ve reklam geliri elde edilebilmesi, gerçek anlamda gazetecilik yapmak isteyen girişimcilerin resmi ilanla yetinmemesi şeklinde bir yönelimi de doğurmaktadır.

Aslında, Türkiye genelinde verilen resmi ilanların, özel ilan ve reklamlarla kıyaslanamayacak kadar küçük boyutta olduğu da bilinmektedir. Yerel basın için yaşamsal önem taşıyan resmi ilanların özel ilan-reklamların ancak yüzde 2 ila 3'ü oranına ulaşabildiği saptanmıştır. Özdemir (2000: 161), yerel gazetelerin sadece resmi ilan almak, resmi ilan gelirini artırmak çabası içinde olmasını eleştirerek, tüm ilan reklam pastası içinde yüzde 3'lük bir dilimi hedef seçmenin yanlışlığına işaret etmektedir.

Resmi ilan fiyatlarının gazete girdi maliyetlerinin üstünde arttığını belirten Özdemir, buna rağmen yerel gazetelerin sadece resmi ilana dayanarak yaşamasının ve gelişmesinin mümkün olmadığını vurgulamaktadır. Daha radikal bir öneri getiren Tokgöz (1988: 179) ise resmi ilan desteğinin yerel basının gelişimini frenleyen mekanizmalardan biri olduğunu, bu nedenle kaldırılmasının ya da asgariye indirilmesinin yerinde olacağını belirtmektedir. Bu önerinin gerçekleşmesi, yerel gazetelerin yerel ve ulusal siyasetteki etkileri nedeniyle mümkün görünmemekle birlikte, resmi ilan yayını için aranan şartların ağırlaştırılması, bu şartların gerçekten yerine getirilip getirilmediğinin sıkı bir şekilde denetlenmesi bir çözüm olabilecektir.

Ciddi bir denetim mekanizması kurulduğu takdirde, ilan için çıkarılan yerel gazetelerin birçoğu yayınına son verecek, yerel gazete sayısı azalacak ve resmi ilanların gerçek gazetelere akta-

rılması sağlanacaktır. Böylelikle resmi ilan desteği, başlangıçta tasarlandığı şekilde yerel gazetelerin gelişmesi yönünde etkili olabilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

BASIN İLAN KURUMU ŞUBESİ BULUNAN İL MERKEZLERİNDE YAYINLANAN RESMİ İLAN HAKKINA SAHİP GAZETELERE İLİŞKİN VERİLER

1. Yerel Gazetelerin Sayfa Sayıları ve İçeriğin Konulara Dağılımı

İçerik bir gazetenin başarısında en önemli öğedir. Teknik açıdan kaliteli de olsa, içeriği zayıf bir gazetenin okuyucu tarafından dikkate alınması söz konusu olamaz. Araştırmada bu nedenle ilk olarak yerel gazetelerin içeriği ele alınmıştır. İçerikle ilgili saptama, gazetelerin kaç sayfa olduklarının ve sayfaların ne kadarının habere ayrıldığının belirlenmesiyle başlamaktadır. Ardından incelenen gazetelerin yerel özelliğinin ölçülmesi amacıyla bu sayfaların ne kadarını yerel ve bölgesel haberlere ayrıldığı belirlenmiştir. Gazetelerde habere ayrılan sayfaların spor, ulusal gelişmeler, ekonomi, magazin gibi konulara ne şekilde dağıldığı da belirlenmiştir.

Diğer yandan gazete içeriğini oluşturan ve araştırma inceleme, söyleşi, makale, televizyon sayfası gibi haber dışı ürünler diye genellenebilecek sayfaların sayısı da belirlenmiştir. Yerel gazetelerle ilgili önemli yakınma konusu olan ilan-reklam sayfalarının gazetenin ne kadarını oluşturduğu da saptamalar arasında yer almıştır. Bu sınıflandırmalara göre yöneltilen sorulara verilen yanıtlar ve gazetelerin örnek nüshalarının incelenmesiyle elde edilen bulgular bir arada değerlendirilerek, incelenen gazetelerin içerik bakımından okuyucuyu tatmin edebilecek bir düzeyde olup olmadığı değerlendirilmiştir.

1.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

İstanbul'da yayınlanan ve resmi ilan hakkı bulunan yerel süreli yayın niteliğindeki 16 gazeteden 10'u araştırmaya katılmayı kabul etmiştir. 10 gazetenin tümünün resmi ilan için alt sınır olan 8 sayfa hacminde yayınlandığı, yerel süreli yayın niteliğini taşımalarına rağmen hiçbirinde yerel ve bölgesel haberlere sayfa

ayrılmadığı görülmüştür. Gazete yetkilileriyle yapılan görüşmelerden ve alınan örnek nüshaların incelenmesinden çıkan en belirgin sonuç, İstanbul'da yayınlanan yerel gazetelerin yerel özellik taşımadığıdır. Bu gazeteler genellikle Anadolu Ajansı'ndan aldıkları haberlerle sayfalarını doldurmaktadır.

Gazete	Toplam Sayfa Sayısı	Habere Ayrılan Toplam Sayfa Sayısı	Yerel ve Bölgesel Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Ulusal Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Spor Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Ekonomi Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Magazin Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Haber Dışı Sayfa Sayısı	İlan Reklam Ayrılan Sayfa Sayısı
Ayrıntılı Haber	8	6	-	5	-	1	-	1	1
Çağdaş Ulus	8	6	-	4	1	1	-	1	1
Gazete 34	8	7	-	5	-	1	1	-	1
İstanbul	8	6	-	3	1	2	-	1	1
İstiklal	8	6	-	6	-	-	-	1	1
Son An	8	6	-	3	-	2	1	1	1
İstanbul Son Saat	8	6	-	3	1	1	1	1	1
Tünaydın	8	7	-	3	1	2	1	-	1
Yeni Devir	8	7	-	5	-	2	-	1	-
Yeni Gün	8	6	-	5	-	1	-	1	1

TABLO 1: İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sayfa Sayıları ve İçerik Dağılımı

Sayfaların büyük bölümü haber kategorilerine göre ayrılmaktadır. Gazetelerde belirgin olarak ekonomi ve spor haberlerinin ayrı sayfa ya da sayfalara toplandığı, diğer sayfalarda ise her türden habere yer verildiği görülmektedir. Bu yüzden, gazetelerin hemen tamamında sayfanın konusunu belirten ve seksiyon başlığı olarak adlandırılan sınıflamaya rastlanmamaktadır.

Bu gazeteler, içeriği belli konulara göre tasnif etmek yerine sayfaları dolduracak sayıda ve hacimdeki ajans haberlerini sayfalara rast gele serpiştirmektedirler. Aynı sayfada dış haber, sağlık haberi, toplumsal olaylar, eğitim haberi, siyasi haberler vs. bir arada verilebilmektedir. Dolayısıyla İstanbul'da yayınlanan yerel gazetelerin içeriklerinin okunacak düzeyde olmadığı ve esasen okunması amaçlanarak oluşturulmadığı söylenebilir. Diğer yandan, görüşmelerde gazete yetkililerinin sayfaların dağılımına ilişkin verdikleri bilgilerin de örnek nüshalarla çeliştiği görülmüş,

bu nedenle çalışmada, basılmış üründeki içerik dağılımı da göz önünde bulundurulmuştur.

1.2. Ankara Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Ankara’da yayınlanan resmi ilan hakkına sahip 11 gazetenin 10’u araştırmaya katılmış ve soruları cevaplamıştır. Bu gazetelerden Anayurt, Ankara İl ve Belde gazeteleri, Ankara merkezli olmakla birlikte yaygın süreli yayın niteliğindedir. Ancak bu gazetelerin ağırlıklı olarak Ankara ve çevresine hitap etmeleri nedeniyle içerik bakımından bölgesel nitelik taşıdıkları görülmektedir. Bu üç gazeteden Anayurt’un sayfa sayısı 16, Ankara İl’in sayfa sayısı 12, Belde’nin sayfa sayısı ise tabloid ebatla 48’dir. Yerel süreli yayın niteliğindeki diğer 7 gazetenin ise 8’er sayfa çıktığı belirlenmiştir.

Ankara’da yayınlanan gazetelerin sayfa sayıları gibi içerikleri de farklılık göstermektedir. Anayurt, Ankara İl ve Belde gazeteleri çok sayfalı oldukları gibi içerik açısından da daha doyurucu görünmektedirler. Bu gazetelerde yerel ve bölgesel gelişmeleri içeren sayfalara yer verilmekte, önemli ulusal ve dış haberlerden oluşan sayfalar hazırlanmaktadır.

Spor, ekonomi, magazin gibi konulara sayfalar ayrılmaktadır. İçerik ajansların yanında gazetenin kendi elemanları tarafından da oluşturulmakta ve böylelikle okunabilir nitelikte gazeteler üretilmektedir. Özellikle Anayurt ve Belde gazetelerinin sayfa sayısı ve içerik bakımından belli bir düzeye sahip olduğu söylenebilir.

Gazete	Toplam Sayfa Sayısı	Habere Ayrılan Toplam Sayfa Sayısı	Yerel ve Bölgesel Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Ulusal ve Dış Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Spor Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Ekonomi Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Magazin Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Haber Dışı Sayfa Sayısı	İlan Reklam Ayrılan Sayfa Sayısı
Anayurt	16	14	8	2	2	1	1	1	1
Ankara İl	12	8	4	1	1	1	1	-	4
Belde	48	30	6	6	4	10	2	4	14
Günlük	8	6	2	1	1	1	1	-	2

118 - Yerel Gazeteler

Haber									
Olay	8	7	3	1	1	1	1	-	1
Son Söz	8	5	-	3	-	1	1	-	3
Tasvir	8	6	-	4	1	-	1	-	2
Ankara Ticaret	8	2	-	-	-	2	-	-	6
Ekonomik Yorum	8	3	-	-	-	3	-	-	5
Gündem	8	3	-	-	-	3	-	-	5

TABLO 2: Ankara Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Ankara’da yayınlanan ve yerel süreli yayın niteliğindeki diğer gazeteler ise 8 sayfalık hacimleri ve ajans haberlerine dayalı içerikleriyle dikkat çekmektedir. Günlük Haber, Olay, Son Söz ve Tasvir gazetelerinde ilan reklamdan kalan 5-6 sayfa yerel-ulusal önemli gelişmelere ve ekonomik haberlere ayrılmakla birlikte, içeriğin sayfalara kesin hatlarla dağıtılmadığı, farklı kategorilerdeki haberlerin aynı sayfalarda yer alabildiği görülmektedir. Bu gazetelerin ilan-reklam amaçlı olarak çıktığı, okuyucuyu tatmin edecek bir içerik sağlamanın birincil amaç olmadığı ortadadır.

Ekonomi gazetesi olarak çıkan Ankara Ticaret, Ekonomik Yorum ve Gündem gazeteleri de 8’er sayfaya sahiptir. Bu gazetelerde 2-3 sayfa ekonomi haberlerine ayrılmakta, diğer sayfalarda ise ilan- reklamlar ve ihale duyuruları yer almaktadır. Dolayısıyla bu üç gazetenin de içerik açısından okunabilir nitelikte olmadığı, özellikle ihale duyurularını takip eden işadamlarına yönelik yayınlandığı açıktır.

1.3. İzmir Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

İzmir’de yayınlanan 5 yerel gazeteden 4’ü görüşmeyi kabul etmiş ve soruları yanıtlamıştır. Bu gazetelerden Ege Telgraf ve Haber Ekspres 16 sayfa hacminde yayınlanmaktadır. 10-12 sayfaının habere ayrıldığı bu iki gazetede haber sayfalarının yarısı yerel ve bölgesel gelişmelere ayrılmakta, ulusal ve dış haberlere çok az yer verilmektedir.

Her iki gazetede de spora 2, ekonomiye 1 sayfa ayrılmakta, televizyon, bulmaca, sağlık sayfası gibi haber dışı sayfalara yer

verilmektedir. Bu gazetelerin yerel habercilik anlamında belli bir düzeye sahip oldukları görülmektedir. Ancak, rakipleri olan Yeni Asır'ın, 40 sayfayı bulan hacmi ve doyurucu içeriğine ulaşmaları mümkün değildir.

Yeni Asır, yaklaşık 30 sayfasını haberle doldurmakta, bu sayfaların üçte birini yerel ve bölgesel haberlere, 4'ünü ulusal ve dış gelişmelere, 6'sını spora, 3'ünü ekonomiye, 7'sini magazine ayırmakta, televizyon, bulmaca, sağlık, güzellik vs. gibi haber dışı sayfalara yer vermektedir. Yeni Asır'ın 8 sayfası küçük ilanlarla doldurulmakta, diğer sayfaların da yaklaşık yüzde 50'sine varan bölümü reklamlara ayrılmaktadır.

Gazete	Toplam Sayfa Sayısı	Habere Ayrılan Toplam Sayfa Sayısı	Yerel ve Bölgesel Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Ulusal ve Dış Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Spor Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Ekonomi Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Magazin Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Haber Dışı Sayfa Sayısı	İlan Reklama Ayrılan Sayfa Sayısı
Ege Telgraf	16	12	7	1	2	1	1	2	2
Haber Ekspres	16	10	6	1	2	1	-	1	5
Yeni Asır	40	30	10	4	6	3	7	2	8
Yeni Ekonomi	8	3	-	-	-	3	-	-	5

TABLO 3: İzmir Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Ulusal bir grubun içinde yer alması ve köklü geçmişiyle Türkiye'nin en önemli yerel gazetesi olan Yeni Asır, sayfa sayısı ve içeriği bakımından pek çok ulusal gazeteyi geride bırakacak kalitedeki çizgisini sürdürmektedir. Araştırma kapsamında ele alınan İzmir'deki son gazete Yeni Ekonomi'dir. Diğer illerdeki benzerleri gibi 8 sayfa çıkan ve sayfalarının çoğunluğunu ihale duyuruları ile ilan-reklama ayıran Yeni Ekonomi'de 3 sayfayı aşmayan ekonomi haberine yer verilmektedir. Gazete bu görünümüyle, iş ve ticaret adamlarından oluşan abonelerine yönelik bir içeriğe sahiptir.

1.4. Adana Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Adana’da yayınlanan ve resmi ilan hakkına sahip bulunan 13 gazetenin tamamı araştırmaya katılmış ve soruları yanıtlamıştır. Bu gazetelerin sayfa sayısı ve içerik bakımından birbirlerinden çok büyük farklılıkları bulunmamaktadır. Ancak, bölgesel nitelikteki İlk Haber gazetesi 16 sayfalık hacmi ve dağıtıldığı Güney, Güneydoğu illerini kapsayan içeriğiyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Yerel nitelikteki Adana gazetelerinde yerel ve bölgesel haberlerin ağırlığı dikkat çekici boyuttadır. Gazetelerin bazıları ulusal ve dış gelişmelere hiç yer vermemekte, bazıları ise en fazla bir sayfa ayırmaktadır.

Gazete	Toplam Sayfa Sayısı	Habere Ayrılan Toplam Sayfa Sayısı	Yerel ve Bölgesel Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Ulusal ve Dış Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Spor Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Ekonomi Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Magazin Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Haber Dışı Sayfa Sayısı	İlan Reklam Ayrılan Sayfa Sayısı
Adana Haber	8	7	3	-	2	1	1	-	1
5 Ocak	12	9	4	1	3	1	-	2	1
Bölge	12	7	2	1	3	1	-	2	3
Çukurova Barış	8	7	4	-	1	1	1	-	1
Ekspres	12	9	6	-	2	1	-	-	3
Haber	8	7	2	1	2	1	1	1	-
İlk Haber	16	13	9	-	2	1	1	1	2
Yeni Gün	12	10	6	1	1	1	1	1	1
Son Nokta	8	7	4	1	1	1	-	-	1
Süper Gazete	8	6	3	-	-	1	1	1	2
Toros	12	11	5	-	4	1	1	-	1
Yeni Adana	8	7	2	3	1	1	-	-	1
Zirve	8	6	3	-	1	1	1	1	1

TABLO 4: Adana Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Ajans kaynaklı ulusal haberlerin ağırlıkta olduğu Yeni Adana’nın ve yine içerik açısından hayli zayıf görünen Süper Gazete’nin çizgisi ise biraz farklı görünmektedir. Spor sayfaları gazetelerin kısıtlı sayfa sayılarının önemli bir bölümünü oluşturmakta, her gazetede ekonomiye dair haberlere birer sayfa yer verilmektedir. Gazeteler içerik olarak birbirlerine benzemekte, şehir haber-

leri öncelikli bir habercilik yapılmaktadır. Ancak, 8-12 sayfa hacmindeki gazetelerde okuyucuyu tam olarak tatmin edecek bir içeriği sunmak mümkün olmamaktadır.

1.5. Bursa Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Öteden beri yerel basının gelişmiş olduğu illerin başında gelen Bursa’da, resmi ilan hakkına sahip 4 gazete bulunmaktadır. Araştırmaya katılmayı kabul eden ve soruları yanıtlayan 4 gazetenin sayfa sayısı ve içerik bakımında diğer illerden farklı boyutta olduğu açıktır. Gazeteler 16 - 34 sayfa arasında sayfa sayısına sahiptir. Sayfaların önemli bir bölümü yerel ve bölgesel gelişmelere ayrılırken ulusal ve dış haberlerin de 2 ila 4 sayfada aktarıldığı görülmektedir. Spor ve ekonomi sayfalarının yanı sıra Bursa gazetelerinde magazine önemli sayıda sayfa ayrılmaktadır. Bursa Hakimiyet ve Olay gazeteleri, ana gazetenin yanında 8’er sayfalık magazin eki vermektedir.

Gazete	Toplam Sayfa Sayısı	Habere Ayrılan Toplam Sayfa Sayısı	Yerel ve Bölgesel Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Ulusal ve Dış Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Spor Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Ekonomi Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Magazin Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Haber Dışı Sayfa Sayısı	İlan Reklama Ayrılan Sayfa Sayısı
Bursa Haber	24	17	7	2	3	3	2	2	5
Bursa Hakimiyet	30	25	6	4	4	3	8	2	3
Kent	16	11	4	2	3	1	1	1	4
Olay	34	23	4	3	5	3	8	1	10

TABLO 5: Bursa Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Dört gazetenin tümünde belli bir gelişmişlik çizgisi, hacim ve nitelik açısından doyurucu bir içerik ve okuyucuyu tatmin etmeye yönelik bir çaba egemendir. Bursa gazeteleri, tıpkı İzmir’deki Yeni Asır gibi ulusal benzerleriyle yarışabilecek içeriğe sahiptir. İzmir’den farklı olarak Bursa’da gelişmişlik düzeyinin tüm yerel gazetelerde görülmesi dikkat çekicidir.

1.6. Konya Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Konya’da yayınlanan 7 yerel gazetenin tümü araştırmaya katılmıştır. Görüşme verileri ve örnek nüsha incelenmesiyle elde edilen verilere göre Konya gazeteleri sayfa sayısı bakımından pek çok ildeki yerel gazetelere göre zengindir. Ancak sayfaların önemli bir bölümü ilan reklama ayrılmaktadır. Hakimiyet, Merhaba, Yeni Konya ve Yeni Meram gazetelerinde bu tür sayfaların 8-10 civarında olması dikkat çekicidir. İlan reklama ayrılan sayfalar gazetelerin neredeyse yarısına ulaşmaktadır.

Diğer taraftan Konya gazetelerinde haber dışı sayfaların sayısı da yüksektir. Makale, araştırma inceleme ve daha ağırlıklı olarak ulusal basından iktibaslardan oluşan bu tür sayfalar haber içeriğini yoksullaştırmaktadır. Dolayısıyla gazetelerde habere ayrılan sayfa sayısı 10 civarında kalmaktadır. Bu sayfaların ağırlıklı olarak yerel ve bölgesel gelişmelere ayrıldığı görülmektedir. Ulusal ve dış olaylar ile magazin haberlerine bazı gazeteler hiç yer vermemekte veya bir-iki sayfayı aşmayacak şekilde yer ayırmaktadır.

Habere ayrılan sayfaların önemli bir bölümü ise spor sayfası olarak düzenlenmekte ve şehrin çeşitli liglerdeki futbol takımlarının haberleri işlenmektedir.

Gazete	Toplam Sayfa Sayısı	Habere Ayrılan Toplam Sayfa Sayısı	Yerel ve Bölgesel Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Ulusal ve Dış Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Spor Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Ekonomi Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Magazin Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Haber Dışı Sayfa Sayısı	İlan Reklama Ayrılan Sayfa Sayısı
Anadolu Manşet	12	7	4	-	2	1	-	3	2
Hakimiyet	20	9	3	1	4	1	-	3	8
Konya Postası	16	10	5	1	3	1	-	2	4
Memleket	16	12	5	1	4	1	1	2	2
Merhaba	24	10	6	-	4	-	-	4	10
Yeni Konya	20	10	5	2	2	1	-	2	8
Yeni Meram	20	10	3	2	3	1	1	2	8

TABLO 6: Konya Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Konya gazetelerinde yerel ve bölgesel haberlerin bir bölümünün de Anadolu Ajansı ve İHA kaynaklı oluşu, içerik bakımından tüm gazetelerin birbirlerine benzemelerine yol açmaktadır. Gazetenin kendi elemanlarınca oluşturulmuş haber türü içerik açısından Konya gazetelerinin güçsüz olduğu söylenebilir. Ancak haber dışı sayfalarda, özellikle köşe yazısı, makale, araştırma inceleme vb. türdeki malzeme bakımından gazeteler pek çok ildeki yerel gazetelere göre daha zengindir.

1.7. Gaziantep Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Gaziantep'te resmi ilan hakkına sahip 14 gazete yayınlanmaktadır. Bu gazetelerden 19'u araştırmaya katılmış ve görüşme sorularını cevaplamıştır. Gaziantep'te Yenigün, Metropol, Olay ve Sabah gazeteleri ise araştırmaya katılmamışlardır. Bu ilde yayınlanan gazeteler, 12 sayfa olan Gaziantep Hakimiyet gazetesi dışında, resmi ilan için asgari sınır olan 8 sayfa şeklinde çıkmaktadır. Gazetelerin içerik bakımından iki ayrı yol izledikleri görülmektedir. Bazı gazeteler ulusal ve dış olaylara hiç yer vermemekte, gazeteyi yerel ve bölgesel ağırlıklı haberlerle doldurmaktadır. Ajans haberi ağırlıklı olarak hazırlanan Doğuş gazetesinde yerel ve bölgesel haberlere çok az yer verilmektedir. Aynı türdeki Gaziantep 27 gazetesinde ise yerel ve bölgesel haberler için sayfa ayrıldığı görülmektedir. Bu ildeki tüm gazetelerde spor haberlerine önemli yer ayrılmakta, bu sayfalar bazı gazetelerin yarısını oluşturmaktadır. Hatta bazı gazeteler sadece spor ve yerel haber sayfalarından ibaret bir içerikle çıkmaktadır.

Gazete	Toplam Sayfa Sayısı	Habere Ayrılan Toplam Sayfa Sayısı	Yerel ve Bölgesel Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Ulusal ve Dış Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Spor Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Ekonomi Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Magazin Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Haber Dışı Sayfa Sayısı	İlan Reklamına Ayrılan Sayfa Sayısı
Doğuş	8	7	2	3	1	1	-	1	-
Gaziantep Bulvar	8	6	2	1	2	1	-	1	1
Gaziantep	8	6	4	-	2	-	-	1	1

Ekspres									
Gaziantep Oluşum	8	6	2	2	1	1	-	1	1
Haber	8	5	2	-	3	-	-	2	1
Gaziantep 27	8	6	-	4	1	-	1	-	2
Gaziantep Hakimiyet	12	10	7	-	2	1	-	-	2
Gaziantep'te Zafer	8	7	1	1	4	1	-	1	-
Yeni GAP	8	5	1	1	2	1	-	2	1

TABLO 7: Gaziantep Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Gaziantep gazetelerinde ilan reklam sayfaları sınırlıdır ve bazı gazetelerde bu amaçla sayfa ayrılmayacak kadar az ilan ve reklam alınmaktadır. Ancak haber dışı sayfaların gazetelerin birçoğunda yer aldığı, bu sayfalarda genellikle sağlık, edebiyat gibi konuların ele alındığı görülmektedir. Gaziantep gazeteleri köşe yazısı, araştırma inceleme gibi yazı türleri bakımından zengin değildir. Bu ildeki gazetelerin içeriği genel olarak yetersizdir. Sayfa sayılarının azlığının da etkisiyle sınırlı bir habercilik yapılmakta, haberler şehirdeki önemli rutin ve sıcak gelişmelerin aktarılmasıyla sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla Gaziantep'te yayınlanan yerel gazetelerin okuyucunun gereksinimi karşılayacak bir hacme ve içeriğe sahip olmadığı açıktır.

1.8. Kayseri Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Kayseri'de BİK'in 31 Ekim 2006 tarihli listesine göre resmi ilan hakkı bulunan 14 gazete yayınlanmaktadır. Bu gazetelerden 13'ü araştırmaya katılmış ve görüşme sorularını yanıtlamıştır. Bu gazetelerden Kayseri Anadolu Haber 12 sayfa, diğerlerinin tümü 8 sayfa olarak yayınlanmaktadır. Gazetelerin içerikleri genellikle yerel ve bölgesel önemli gelişmelerin işlenmesiyle oluşturulmaktadır. Kayseri gazetelerinin birçoğunda ulusal ve dış haberlere hiç yer verilmemekte ya da bir sayfadan daha az yer verilmektedir. Ancak ajans haberleri ağırlıklı olarak çıkan Kayseri Yeni Sabah ve Ülker gazetelerinde ulusal haberlerin ağırlığı daha fazladır. Kayseri Akın Günlük gazetesi dışında hiçbir gazetede magazin sayfa-

sı bulunmamaktadır. Bu gazetede ki magazin sayfası da kültür-sanat-magazin başlığını taşımaktadır. Kayseri gazetelerinin pek çoğunda araştırma inceleme, makale, röportaj gibi türlerden oluşan haber dışı sayfalar da bulunmamaktadır.

Gazete	Toplam Sayfa Sayısı	Habere Ayrılan Toplam Sayfa Sayısı	Yerel ve Bölgesel Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Ulusal ve Dış Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Spor Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Ekonomi Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Magazin Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Haber Dışı Sayfa Sayısı	İlan Reklama Ayrılan Sayfa Sayısı
Büyük Kayseri	8	6	2	1	3	-	-	-	2
Erciyes	8	7	5	1	1	-	-	-	1
Kayseri Akın Günlük	8	6	2	-	2	1	1	-	2
Kayseri Anadolu Haber	12	8	5	-	3	-	-	-	4
Kayseri Hakimiyet	8	6	4	-	2	-	-	1	1
Kayseri Star Haber	8	6	3	1	2	-	-	1	1
Kayseri Yeni Sabah	8	8	4	2	1	1	-	-	-
Kayseri Gündem	8	6	3	-	2	1	-	-	2
Kayseri Havadis	8	7	4	-	3	-	-	-	1
Kayseri Maç	8	7	3	-	4	-	-	-	1
Kayseri Meydan	8	7	2	1	3	1	-	-	1
Kayseri Postası	8	8	5	-	3	-	-	-	-
Ulker	8	7	2	3	1	1	-	-	1

TABLO 8: Kayseri Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Gazeteler reklama genellikle 1-2 sayfa ayırmaktadır. Birçok gazete, içeriği yerel ve bölgesel gelişmelerin yanında gazetenin yarısını kaplayan spor sayfalarıyla oluşturmaktadır. Bu sayfalar da Kayseri'nin futbol kulüplerine ilişkin haberlere yer verilmektedir. 12 sayfalık hacmi ve farklı yaklaşımıyla dikkat çeken Kayseri Anadolu Haber dışındaki gazetelerin içerik bakımından yetersiz oldukları, bazılarının zorunlu hacim olan 8 sayfayı doldurmak için haber ve fotoğrafları abartılı şekilde büyütürken kullandıkları, özel haberlere ve emek verilerek hazırlanmış diğer yazı türlerine yer vermedikleri görülmektedir.

1.9. Antalya Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

BIK mevzuatına göre Antalya'da Ekim 2006 itibarıyla resmi ilan hakkı bulunan 15 gazete yayınlanmaktadır. Bu gazetelerden 12'si araştırmaya katılmış ve görüşme sorularını yanıtlamıştır. Antalya'daki yerel gazetelerin içerik açısından durumu, Kayseri ve Gaziantep'ten çok farklı değildir. Basın İlan Kurumu'nun son 3 yıl içinde şube açtığı bu illerde gazete sayısı çok fazla, nitelik ise düşüktür.

Antalya gazetelerinden Antalya Ekspres sayfa sayısı ve görece zengin içeriğiyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Bu gazete 16 sayfasında yerel ve bölgesel haberler yanında ulusal ve dış gelişmeleri, spor, ekonomi ve magazin olaylarını ayrı sayfalar şeklinde vermektedir. Araştırma-inceleme, sağlık, kadın sayfası gibi konulara da 4 sayfa ayıran Antalya Ekspres gazetesi içeriğin işlenişi bakımından da diğer Antalya gazetelerine göre daha özenli görünmektedir. Antalya gazetelerinde ilan-reklama çok fazla sayfa ayrılmamakta, gazetelerin birçoğunda diğer illerdeki yerel gazetelerden daha fazla magazin içeriğine ve sayfasına rastlanmaktadır. Spor sayfaları Antalya gazetelerinde diğer illerdeki hacimde ve yoğunlukta değildir. Spora genellikle bir sayfa ayrılmaktadır.

Gazete	Toplam Sayfa Sayısı	Habere Ayrılan Toplam Sayfa Sayısı	Yerel ve Bölgesel Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Ulusal ve Dış Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Spor Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Ekonomi Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Magazin Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Haber Dışı Sayfa Sayısı	İlan Reklama Ayrılan Sayfa Sayısı
Akdeniz Gerçek	8	7	3	1	1	1	1	-	1
Akdeniz Manşet	8	6	2	1	1	1	1	1	1
Akdeniz Meydan	8	4	2	1	1	-	-	3	1
Antalya Ekspres	16	10	3	3	2	1	1	4	2
Antalya Gündem	8	6	3	2	1	-	-	1	1
Antalya Körfez	8	7	4	-	1	1	1	-	1
Antalya Son Haber	8	6	3	1	1	1	-	1	1
Antalya'da Yenigün	8	6	4	-	1	1	-	1	1
Antalya	8	6	3	-	1	1	1	1	1

Bakiş	8	7	3	1	1	1	1	-	1
Gazete Bir	8	7	4	1	1	1	-	-	1
Hürses	8	6	3	1	-	2	-	1	1

TABLO 9: Antalya Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Gazetelerin birçoğu, yerel ve bölgesel ağırlıklı bir habercilik yapmaktadır. Ancak bu haberlerin belediye, emniyet, valilik gibi yerel birincil kaynakların eylem ve söylemlerinden oluştuğu, gündem yaratabilecek özel haber çalışmalarına fazlaca girilmediği görülmektedir. Hacim olarak 8 sayfayla sınırlı olan Antalya gazetelerinin doyurucu bir içerik sunamadıkları ortadadır.

1.10. Trabzon Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Basın İlan Kurumu'nun Eylül 2006'da şube açtığı Trabzon'da resmi ilan şartlarını taşıyan 8 gazete yayınlanmaktadır. Bu gazetelerden 7'si araştırmaya katılmış ve görüşme sorularını yanıtlamıştır. Trabzon gazetelerinin hacim ve içerik açısından BİK'in 2004 yılından bu yana şube açtığı, Gaziantep, Kayseri ve Antalya'daki yerel gazetelerden daha nitelikli olduğu söylenebilir. Bu ildeki gazetelerden Hizmet, Hüryol ve Türk Sesi az sayfalı ve yerel haber ağırlıklı çıkarken, diğer 4 gazete 16-20 sayfa civarında bir hacimle yayınlanmaktadır. Trabzon gazetelerinde ilan-reklam ve haber dışı malzemelerin kullanıldığı sayfalar fazladır. Bu sayfalarda genellikle bulmacaya yer verilmekte ve sağlık konuları işlenmektedir. Ekonomi ve magazin haberlerinin ağırlığı çok fazla değildir. Benzer bir şekilde ulusal haberlere de 1-2 sayfa ayrılmaktadır. Trabzon gazetelerinin en belirgin özelliği spor sayfalarının fazlalığıdır. 7 gazetenin 4'ünde spor sayfası sayısı 8'dir. Bu sayfalar Karadeniz'de İlkhaber gazetesinde spor ekine dönüştürülmüştür. Diğer gazetelerden siyah beyaz yayınlanan Hizmet dışındaki ikisinde; Hüryol ve Türk Sesi'nde de gazetede habere ayrılan sayfaların yarısı spor haberiyle doldurulmaktadır. Bu ildeki yerel ve bölgesel haberlere yaklaşımın da diğer illerdekinden farklı olmadığı, ağırlıklı olarak yerel birincil kaynakların

eylem ve söylemleriyle, bölgede meydana gelen asayiş olaylarının haber yapıldığı görülmektedir. Trabzon gazetelerinin içerik ve hacim bakımından görece kaliteli görünümü, spor haberlerine ayrılan sayfaların fazlalığından kaynaklanmaktadır. Bu sayfalar çıkarıldığında, diğer haber türlerine ayrılan sayfa sayısı, yerel basındaki genel standarda yakındır. Dolayısıyla Trabzon gazetelerinin spor içeriği bakımından hayli doyurucu olduğu, ancak diğer konularda yerel basındaki yerleşmiş kısırlığın bu ilde de görüldüğü söylenebilir.

Gazete	Toplam Sayfa Sayısı	Habere Ayrılan Toplam Sayfa Sayısı	Yerel ve Bölgesel Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Ulusal ve Dış Haberlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Spor Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Ekonomi Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Magazin Haberlerine Ayrılan Sayfa Sayısı	Haber Dışı Sayfa Sayısı	İlan Reklamına Ayrılan Sayfa Sayısı
Hizmet	10	8	3	1	2	1	-	1	1
Hürriyet	12	8	2	1	4	1	-	2	2
Karadeniz'den Günebakış	18	14	4	2	8	-	-	2	2
Karadeniz'de İlkhaber	20	15	4	1	8	1	1	2	3
Kuzey Ekspres	16	11	2	-	8	1	-	2	3
Taka	20	13	2	1	8	1	1	4	3
Türk Sesi	12	9	2	1	4	1	1	1	2

TABLO 10: Trabzon Gazetelerinin Sayfa Sayıları ve İçerikleri

Araştırmaya katılmayan ancak Trabzon'un en önemli gazetelerinden biri olan bölgesel süreli yayın niteliğindeki Karadeniz gazetesinin örnek nüshasının incelenmesi sonucu da diğer gazetelerdekine paralel bulgulara ulaşılmıştır. Bu gazete de 20 sayfalık hacminin önemli kısmını spora ayırmakta, diğer haberler konusunda istenilen düzeyi yakalayamamaktadır.

2. Yerel Gazetelerde Çalışanların Sayısı ve Özellikleri

Yerel gazetelerle ilgili sorunlar arasında personel sorunu sürekli dile getirilmektedir. Bu sorunun birinci boyutu, yerel gazetelerin nitelikli bir içeriği üretecek sayıda gazeteci çalıştırmamala-

rıdır. İkinci boyut ise yerel gazetelerde çalışanların eğitim düzeyidir. Araştırmada yerel gazetelerin çalışan yapısı bu iki sorunu saptamaya yönelik olarak incelenmiştir. Yerel gazete çalışanlarının eğitim durumu; iletişim fakültesi mezunu, iletişim dışında fakülte mezunu, lise, ortaokul ve ilkokul mezunu sayısı şeklinde sınıflandırılmıştır. Çalışanlar gazetede birimlerine göre ise; haber merkezi ve yazı işlerinde çalışanların sayısı, grafik servisinde çalışanların sayısı, teknik serviste çalışanların sayısı şeklinde üç sınıfta incelenmiştir.

Yerel gazetecilerin çalışma koşullarının bir göstergesi olması bakımından hangi kadrodan çalıştıkları da belirlenmeye çalışılmıştır. Sarı basın kartı sahibi çalışan sayısı, 212 Sayılı Yasaya göre kadrolu toplam çalışan sayısı ve stajyer konumundaki çalışanların sayısı belirlenmeye çalışılmıştır. Diğer yandan yerel gazete içeriğini zenginleştirmesi beklenen köşe yazarlarının sayısı ve konuları da görüşmelerde sorulmuştur. Gazetede kadrolu olan köşe yazarları ile dışarıdan yazan köşe yazarları ayrı kategoriler halinde belirlenmiştir.

2.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

İstanbul'da çıkan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 10 yerel gazetede çalışan sayısının 12-36 arasında değiştiği görülmektedir. 7 gazetede çalışan sayısı 12-14 arasındadır. Yeni Devir gazetesi 19 çalışanıyla genel ortalamanın üzerinde yer alırken, Ayrıntılı Haber ve İstanbul gazetelerinin 36 çalışanı bulunmaktadır. 14 çalışanından 10'unun kadın olduğunu beyan eden Yenigün gazetesi ile 13 çalışanından 7'sinin kadın olduğunu belirten İstanbul Son Saat gazeteleri dışında yerel İstanbul gazetelerinde çalışanların çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Kadın çalışan oranı genellikle yarıdan daha az, bazı gazetelerde üçte birdir. Yeni Devir gazetesinde ise çalışanların tümü erkektir.

İstanbul'daki yerel gazetelerde iletişim eğitimi almış çalışanların sayısı da oldukça düşüktür. 10 gazetenin 4'ünde iletişim

fakültesi mezunu çalışan bulunmamaktadır. Diğerlerinde ise 2 - 5 arasında iletişim eğitimi almış çalışan bulunmaktadır. İletişim mezunlarının oranı yerel İstanbul gazetelerinde yüzde 13.8 ile yüzde 33.3 arasında değişmektedir. İletişim dışında üniversite mezunları eklendiğinde bu oran yüzde 20 ile 50 aralığına yükselmektedir. Lise mezunu çalışanların oranının Ayrıntılı Haber dışındaki gazetelerde yüzde 50'nin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu oran 5 gazetede yüzde 60 ile 79 aralığındadır. Ayrıntılı Haber gazetesinde yüzde 16.6, Yenigün gazetesinde ise yüzde 7.1 oranında ortaokul mezunu çalışan bulunmaktadır. İstanbul gazetelerinde özellikle iletişim eğitimi almış çalışan oranının düşük olduğu ortadadır. Gazetelerin kalitesini etkileyen bu durum, nitelikli eleman istihdamını mümkün kılacak şartların oluşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Çalışanların gazetedeki birimlere göre sınıflamasına ilişkin verilere göre ise içeriği oluşturan haber merkezi ve yazı işleri biriminde çalışanların sayısı saptanmıştır. Görece daha fazla çalışanı bulunan Ayrıntılı Haber'de içerikle ilgili bu birimlerde çalışanların oranının sadece yüzde 8.4, İstanbul gazetesinde yüzde 16.6, İstanbul Son Saat gazetesinde ise yüzde 30.7 olduğu belirlenmiştir. Diğer gazetelerde ise çalışanların yüzde 60 ile 80'i haber merkezi ya da yazı işlerinde görevlidir. Ancak bu birimlerde çalışanların sayısının 3 ile 14 arasında değişiyor oluşu, yerel nitelikli İstanbul gazetelerinin içeriklerinin önemli bir bölümünü ajans haberleriyle hazırladığını göstermektedir.

Gazetelerin grafik servislerinin ise 1 ile 4 çalışandan oluştuğu belirlenmiştir. Oransal olarak bu serviste çalışanların toplam elemanların yüzde 5 ile 25'ini oluşturduğu görülmektedir. Genellikle 8 sayfa çıkan bu gazetelerin birkaç kişi tarafından tasarlandığı ve sayfalarının yapıldığı, dolayısıyla gazetenin estetiğine gereken önemin verilmediği ortadadır.

Teknik servis çalışanları değerlendirildiğinde de benzer bir sonuçla karşılaşmaktadır. Gazetelerin 3'ünde teknik servis çalış-

şanı bulunmamaktadır. 6 kişi çalıştıran İstanbul Son Saat bir tara-
fa bırakıldığında, diğerlerinde bu serviste 1 ila 2 kişinin çalıştığı
görülmektedir. Bu serviste çalışanların oranı genellikle toplam
çalışanların yüzde 7 ila 16'sı arasındadır. İstanbul Son Saat gaze-
tesinde ise bu oran yüzde 46.1'e ulaşmaktadır. Gazetelerin bir
bölümünün teknik işlerini ve baskılarını dışarıda yaptırması,
diğerlerinde ise gazetenin az sayıda teknik eleman tarafından
baskıya hazırlanması söz konusudur.

Gazete	Ayrıntılı Haber	Çağdaş Ulus	Gazete 34	İstanbul	İstiklal	Son An	İstanbul Son Saat	Tünaydın	Yeni Devir	Yeniğün
Toplam Çalışan Sayısı	36	13	12	36	12	12	13	12	19	14
Kadın	11 %30.5	3 % 23	3 % 25	8 % 22.2	4 % 33.3	5 %41.7	7 % 53.9	3 % 25	-	10 % 71.4
Erkek	25 % 69.5	10 % 77	9 % 75	28 %77.8	8 % 66.6	7 %58.3	6 % 46.1	9 % 75	19 % 100	4 % 28.6
İletişim Fakültesi Mezunu	5 %13.8	-	2 % 16.6	-	2 % 16.6	4 %33.3	3 % 23	3 % 25	-	-
İletişim Dışında Üniversite Mezunu	15 % 41.6	5 % 38.4	2 % 16.6	15 % 41.6	2 % 16.6	1 % 8.3	-	3 % 25	4 % 21	6 % 42.8
Lise Mezunu	10 % 27.8	8 %61.6	8 % 66.6	21 % 58.4	8 % 66.6	7 %58.3	10 % 77	6 % 50	15 % 79	7 % 50
Ortaokul Mezunu	6 % 16.6	-	-	-	-	-	-	-	-	1 % 7.1
İlkokul Mezunu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haber Merkezi ve Yazı işlerinde Çalışan Sayısı	3 % 8.4	9 % 69.2	10 % 83.3	6 % 16.6	10 % 83.3	7 %58.3	4 %30.7	7 % 58.3	14 %73.6	11 % 78.6
Grafik Servisinde Çalışan Sayısı	4 % 11.1	3 % 23	1 % 8.3	3 % 8.4	1 % 8.3	3 % 25	2 % 15.4	3 % 25	1 % 5.2	2 % 14.2
Teknik Serviste Çalışan Sayısı	-	1 % 7.7	1 % 8.3	-	1 % 8.3	2 %16.6	6 % 46.1	2 % 16.6	-	1 % 7.1
Sarı Basın Kartlı Çalışan Sayısı	11 % 30.5	7 % 53.8	12 % 100	32 %88.8	12 % 100	9 %75	8 % 61.5	8 % 66.6	12 % 63.1	9 % 64.2
212'den Kadrolu Toplam Çalışan Sayısı	36 % 100	13 %100	12 %100	36 %100	12 % 100	12 %100	13 %100	12 %100	19 %100	14 %100
Stajyer	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kadrolu Köşe Yazan Sayısı	1	-	1	2	1	-	2	-	-	-
Gazete Dışından Yazan Köşe Yazan Sayısı	8	-	-	-	-	-	-	-	3	1

TABLO 11: İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

İstanbul'daki yerel gazetelerde sarı basın kartlı gazeteci sayısı oldukça yüksektir. Genellikle 7 ila 12 arasında değişen sarı basın kartı sahibi çalışan sayısı İstanbul gazetesinde 32'ye çıkmaktadır. Gazete 34 yetkilileri ise tüm çalışanlarının sarı basın kartı sahibi olduğunu beyan etmişlerdir. Sarı basın kartlı gazetecilerin oranı da Ayrıntılı Haber gazetesi dışında yüzde 50 ila yüzde 100 arasında değişmektedir. 212'ye göre kadrolu çalışanların toplam sayısı da İstanbul yerel gazetelerinin yetkililerinin verdiği bilgilere göre tüm çalışanlardır. Bu iki verinin belli bir ihtiyatla karşılanması gerektiği açıktır. Çünkü sarı basın kartlı ve/veya 212'ye göre kadrolu çalışanların gazetede, gazetecilikle ilgili birimlerde görev alması gerekir. Ancak yukarıda değinildiği gibi İstanbul yerel gazetelerinde içerik, estetik ve teknik hazırlık birimlerinde çalışanların sayısı, beyan edilen kadrolu ve sarı basın kartlı gazetecilerin sayısından daha düşüktür. Bu durum, yerel basında yaygın olarak görülen ve yakınma konusu olan, "aslında gazetecilik yapmayan kişileri kadrolu gösterip, sarı basın kartı almalarını sağlamak" şeklindeki uygulamayla açıklanabilir.

İstanbul yerel gazetelerinde köşe yazarı sayısının ise son derece az olduğu görülmektedir. 10 gazetenin 3'ünde köşe yazarı bulunmamakta, 9 köşe yazarı olan Ayrıntılı Haber dışındaki diğer gazetelerde ise 1 ila 3 arasında köşe yazarı görev yapmaktadır. 10 gazeteden 7'sinde köşe yazarları aynı zamanda gazetede kadrolu elemanlardır. Ayrıntılı Haber gazetesinde dışarıdan 8, Yeni Devir'de 3, Yenigün'de ise 1 köşe yazarı bulunmaktadır. Okuyucuyu tatmin edecek bir içeriğin oluşturulmasına, olayların yorumlanmasında işlevsel olması beklenen köşe yazarlarının İstanbul yerel gazetelerinde yeterli sayıda olmadığı açıktır.

2.2. Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Ankara gazetelerinde çalışanların sayısı İstanbul'a göre yüksektir. Anayurt, Ankara İl ve Belde gazetelerinde toplam çalışan sayısının 25 ila 40 arasında değiştiği görülmektedir. Diğer gazete-

lerde bu sayı 9 ila 17 arasındadır. Çalışanların çoğunluğunun erkek olması durumu Ankara gazeteleri için de geçerlidir. Kadın çalışanların oranı iki gazete dışında yüzde 23 ila yüzde 45 arasında değişmektedir. Ankara İl gazetesinin 25 çalışanının tümü erkektir. 11 çalışanından 7'sinin kadın olduğunu belirten Ekonomik Yorum gazetesinde ise kadın gazetecilerin oranı yüzde 64'e ulaşmaktadır.

Ankara gazetelerinde iletişim eğitimi almış çalışanların sayısı oldukça azdır. 10 gazeteden 4'ünde hiç iletişim fakültesi mezunu bulunmamaktadır. 39 çalışanından 15'inin iletişim fakültesi mezunu olduğunu belirten Anayurt gazetesi dışında diğer 5 gazete de ise bu sayı 1 ila 5 arasında değişmektedir. Oransal olarak bakıldığında iletişim mezunlarının Ankara gazetelerinde yüzde 2.5 ila yüzde 38 aralığında bir yere sahip olduğu görülmektedir. İletişim dışında eğitim almış üniversite mezunlarının oranının yüzde 17 ila yüzde 60 arasında olduğu belirlenmiştir. Böylelikle toplam üniversite mezunlarının oranı yüzde 9 ila yüzde 77 aralığına yükselmektedir. Üniversite mezunlarının sayısı ve oranı bakımından Ankara gazetelerinde homojen bir yapı olmadığı ortadadır. Bazı gazetelerde bu oran yüzde 50'nin üzerindeyken, özellikle Gündem ve Ankara Ticaret gazetelerinde oldukça düşüktür.

Lise mezunlarının sayısı Ankara İl (10) ve Belde (21) gazeteleri dışında 1 ila 7 arasındadır. Lise mezunu gazetecilerin oranı da gazetelere göre farklılık göstermektedir. En fazla lise mezunu yüzde 52 oranıyla Belde gazetesinde çalışmaktadır. Diğer gazetelerin 4'ünde de bu oran yüzde 40 ve üzerindedir. Ekonomik Yorum (yüzde 9) ve Anayurt (yüzde 10) en az lise mezunu çalıştıran gazetelerdir. 10 gazetenin 5'inde ortaokul mezunu, 9'unda ise ilkokul mezunu çalışan bulunmamaktadır. Ortaokul mezunlarının en fazla bulunduğu gazete Anayurt (yüzde 20) ve Ankara Ticaret (yüzde 53) gazeteleridir. Anayurt gazetesinin çalışanlarının yüzde 18'i ise ilkokul mezunudur.

Çalışanların birimlere göre dağılımına bakıldığında, haber merkezi ve yazı işlerinde çalışanların oranının Belde (yüzde 35) ve Ankara İl (yüzde 46) dışındaki gazetelerde yüzde 53 ile yüzde 92 aralığında olduğu görülmektedir. Çalışan sayısının azlığı bir yana bırakılırsa, oransal olarak içerikle ilgili çalışanların İstanbul gazetelerine göre daha yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Grafik servisinde çalışanların sayısı 2 ile 12, oranı yüzde 7.6 ile 40 arasında değişmektedir. Ankara gazetelerinin İstanbul gazetelerine oranla daha çok sayfaoluşu, grafik servisi çalışanlarının sayısını da artırmaktadır. Ancak 10 gazeteden birinde grafik servisi çalışanı bulunmadığını, birinde sadece 1 çalışanın, ikisinde de 2'şer çalışanın bulunduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Çok sayfaoluşu olarak çıkan gazetelerde ise grafik servisi çalışanı sayısı 5'in üzerindedir.

Ankara gazetelerinin teknik servis çalışanları açısından çok daha sorunlu olduğu görülmektedir. Bu servis 10 gazetenin sadece 3'ünde bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle 7 gazete teknik işlerini dışarıda yaptırmaktadır. Teknik servisi bulunan gazetelerde ise bu birimde 2 ile 14 arasında çalışan bulunduğu ve oransal olarak toplam çalışanların yüzde 12'si ile 35'inin bu birimlerde görev yaptığı ortaya çıkmaktadır.

Sarı basın kartlı ve 212'den kadrolu gazetecilerin sayı ve oranı bakımından yine yüksek rakamlarla karşılaşılmaktadır. Ankara gazetelerinde çalışanların yüzde 50'sinden fazlası sarı basın kartı sahibidir. Bu oran Anayurt ve Belde gazetelerinde yüzde 70'leri aşmaktadır. Diğer yandan 10 Ankara gazetesinden 8'i, tüm çalışanlarının 212'ye göre kadrolu olduğunu beyan etmiştir. Ankara İl gazetesinde bu oran yüzde 80, Ankara Ticaret gazetesinde ise yüzde 53'tür. Bilgilerin sağlıklı olduğu kabul edilirse, bu durumun açıklaması İstanbul gazetelerinde olduğu gibi, fiilen gazete-de çalışmayan kişilerin kadrolu gösterildiği ve sarı basın kartı almalarının sağlandığı şeklinde olmalıdır.

Gazete	Anayurt	Ankara İl	Belde	Günlük Haber	Olay	Son Söz	Tasvir	Ankara Ticaret	Ekonomik Yorum	Gündem
Toplam Çalışan Sayısı	39	25	40	13	15	17	15	15	11	9
Kadın	9 %23	-	18 % 45	4 %30	6 % 40	7 %41	5 % 33	2 % 13	7 % 64	2 % 22
Erkek	30 %77	25 %100	22 % 55	9 %70	9 % 60	10 % 59	10 % 67	13 % 87	4 % 36	7 % 78
İletişim Fakültesi Mezunu	15 %38	-	1 % 2.5	2 %15	-	5 % 29	-	1 % 6.6	2 % 18	-
İletişim Dışında Üniversite Mezunu	7 % 17	10 % 40	18 % 45	8 %61	9 % 60	5 % 29	9 % 60	3 % 20	6 % 54	6 % 66
Lise Mezunu	4 % 10	10 % 40	21 % 52	1 %7.6	6 % 40	7 % 41	6 %40	3 % 20	1 % 9	3 % 34
Ortaokul Mezunu	8 % 20	5 % 20	-	2 % 15	-	-	-	8 % 53	2 % 18	-
İlkokul Mezunu	7 % 18	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haber Merkezi ve Yazı İşlerinde Çalışan Sayısı	30 % 77	14 % 46	14 %35	12 % 92	9 % 60	12 % 70	9 % 60	8 % 53	9 % 81	7 % 78
Grafik Servisinde Çalışan Sayısı	5 % 13	6 % 24	12 %30	1 %7.6	6 % 40	3 % 17	6 % 40	-	2 % 18	2 % 22
Teknik Serviste Çalışan Sayısı	-	5 % 20	14 %35	-	-	2 %12	-	-	-	-
Sarı Basın Kartlı Çalışan Sayısı	30 % 77	14 % 46	28 %70	8 %61	9 % 60	10 % 59	8 % 53	8 % 53	6 % 54	6 % 66
212'den Kadrolu Toplam Çalışan Sayısı	39 % 100	20 % 80	40 % 100	13 %100	15 % 100	17 %100	15 % 100	8 % 53	11 % 100	9 % 100
Stajyer	3	4	-	1	-	-	-	-	-	-
Kadrolu Köşe Yazarı Sayısı	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-
Gazete Dışından Yazan Köşe Yazarı Sayısı	36	15	4	-	3	4	-	1	-	4

TABLO 12: Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Ankara gazetelerinde köşe yazarı sayısı da değişkendir. Köşe yazarları genellikle dışarıdan yazmakta ve sayıları 1 ila 36 arasında bulunmaktadır. Özellikle Anayurt ve Ankara İl gazetelerinde çok sayıda köşe yazarı bulunduğu belirtilmiştir. Diğer gazetelerde ise 1 ila 4 arasında köşe yazarı bulunmaktadır. Olayları yorumlamaları ve içeriği zenginleştirmeleri bakımından önemli olan köşe yazarlarının bulunduğu iki gazete sayfa sayısı bakımından da diğerlerinden zengindir.

2.3. İzmir’de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

İzmir gazetelerinde çalışanların sayısı farklılık göstermektedir. Yeni Asır dışındaki 3 gazetede çalışanların sayısı 12 ila 36 arasında değişirken, bu gazetede 163 kişi çalışmaktadır. Kadın çalışanların oranını, Haber Ekspres (yüzde 46.6) ve Yeni Asır’da (yüzde 38.6) görece yüksek olmasına karşın Ege Telgraf (yüzde 19.5) ve Yeni Ekonomi (yüzde 16.6) gazetelerinde oldukça düşüktür.

Eğitim durumu açısından bakıldığında bu soruları cevaplamayan Ege Telgraf gazetesi dışındaki İzmir gazetelerinde iletişim mezunlarının yaklaşık yüzde 16 ila 20 arasında bir oran oluşturduğu görülmektedir. İletişim dışında üniversite bitirmiş çalışanların oranı ise daha yüksektir ve yüzde 33 ila 46 arasında değişmektedir. Veriler, köklü ve gelişmiş bir yerel basına ve benzer özellikle iletişim eğitimi veren okullara sahip olunmasına rağmen İzmir’de de iletişim mezunlarının gazetelerde yeterince yer bulamadığını göstermektedir. Yeni Asır’da dahi iletişim mezunlarının oranı yüzde 16, diğer üniversite mezunlarının oranı ise yüzde 35.6’dır.

İzmir yerel gazetelerinde lise mezunlarının oranı yüzde 33.4 ila yüzde 50 arasında değişmektedir. Yeni Asır dışındaki iki gazetede ortaokul ve ilkokul mezunu çalışan bulunmazken, bu gazetede yüzde 6.1 oranında ortaokul, yüzde 0.6 oranında da ilkokul mezunu çalışan bulunmaktadır. Ancak İzmir gazetelerinde çalışanların yarısından fazlasının üniversite, yarıya yakının da lise mezunu olduğu görülmektedir.

Haber merkezi ve yazı işlerinde çalışanların yüzde 33 ila 66 aralığında olduğu görülmektedir. Sayı olarak bu birimlerde çalışanlar Yeni Ekonomi gazetesinde 5 iken Yeni Asır’da 60’a çıkmaktadır. Grafik servisi çalışanlarının sayısı da düşüktür. Bu serviste Ege Telgraf’ta 3, Haber Ekspres’te 2, Yeni Asır’da 7, Yeni Ekonomi’de 2 çalışanın bulunduğu ve oransal olarak tüm çalışanların yüzde 4.2 ila 16.6’sını oluşturduğu görülmektedir. Diğer

yandan Yeni Asır dışındaki İzmir gazetelerinde teknik servis çalışanı bulunmadığı belirtilmiştir. Yeni Asır'da ise bu serviste 10 kişi çalışmakta ve toplam çalışanların yüzde 6.1'ini oluşturmaktadır.

Gazete	Ege Telgraf	Haber Ekspres	Yeni Asır	Yeni Ekonomi
Toplam Çalışan Sayısı	36	30	163	12
Kadın	7 % 19.5	14 % 46.6	63 %38.6	2 %16.6
Erkek	29 %80.5	16 %53.4	100 %61.4	10 %83.4
İletişim Fakültesi Mezunu	Bilgi Verilmedi	6 % 20	26 %15.9	2 % 16.6
İletişim Dışında Üniversite Mezunu	Bilgi Verilmedi	14 % 46.6	58 % 35.6	4 %33.4
Lise Mezunu	Bilgi Verilmedi	10 % 33.4	68 %41.7	6 % 50
Ortaokul Mezunu	Bilgi Verilmedi	-	10 % 6.1	-
İlkokul Mezunu	Bilgi Verilmedi	-	1 %0.6	-
Haber Merkezi ve Yazı İşlerinde Çalışan Sayısı	24 %66.6	10 %33.4	60 %36.8	5 % 41.6
Grafik Servisinde Çalışan Sayısı	3 % 8.3	2 %6.6	7 %4.2	2 % 16.6
Teknik Serviste Çalışan Sayısı	-	-	10 %6.1	-
Sarı Basın Kartlı Çalışan Sayısı	30 % 83	6 %20	35 %21.5	6 % 50
212'den Kadrolu Toplam Çalışan Sayısı	36 % 100	6 %20	72 %44.1	6 % 50
Stajyer	1	2	1	-
Kadrolu Köşe Yazarı Sayısı	1	10	5	2
Gazete Dışından Yazan Köşe Yazarı Sayısı	2	-	12	-

TABLO 13: İzmir'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

İzmir gazetelerinde sarı basın kartlı ve 212'den kadrolu toplam çalışanların oranının görece düşük olduğu görülmektedir. Çalışanlarının yüzde 83'ünün sarı basın kartı sahibi, tamamının da 212'den kadrolu olduğunu beyan eden Ege Telgraf dışındaki üç gazetede sarı basın kartı sahiplerinin oranı yüzde 20 ila 50 arasında değişmektedir. Haber Ekspres ve Yeni Ekonomi gazetelerinde sarı basın kartı sahibi çalışanların dışında 212'den kadrolu çalışan bulunmadığı, Yeni Asır'da ise çalışanların yüzde 44.1'inin 212'ye göre kadrolu olduğu, yüzde 21.5'inin de sarı basın kartı bulunduğu belirlenmiştir.

Ege Telgraf'ta biri kadrolu elemanlardan olmak üzere 2 köşe yazarı bulunurken, Yeni Ekonomi'de 2, Haber Ekspres'te 10 yazar da kadrolu elemanlar arasındadır. Yeni Asır'da ise 17 köşe yazarının 5'i kadrolu elemanlar arasında yer almakta, diğerleri dışarıdan yazmaktadır. Haber Ekspres ve Yeni Asır gazetelerinin köşe yazısı bakımından zengin olduğu söylenebilir.

2.4. Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Adana'da çok sayıda gazete yayınlanmakta ancak bu gazetelerde az sayıda çalışan bulunmaktadır. 13 gazetenin 5'inde çalışan sayısı 6 ila 8 arasındadır. 4 gazetede 22 ila 24 kişi çalışırken, kalan gazetelerin çalışan sayısı 10 ila 13 arasında değişmektedir. Kadın çalışanların oranı da oldukça değişkendir. Yeni Adana gazetesinde hiç kadın çalışan bulunmazken, 4 gazetede bu oran yüzde 20'nin altında kalmakta, 6 gazetede yüzde 25 ila 37.5 arasında değişmektedir. Bölge gazetesi yüzde 45.5 ve Medya Yenigün gazetesi yüzde 57.1 oranla en fazla kadının çalıştığı gazetelerdir.

Adana gazetelerinin 8'inde hiç iletişim fakültesi mezunu çalışmamaktadır. Diğer 5 gazetenin 4'ünde birer, birinde ise 2 iletişim eğitimi almış çalışan bulunmaktadır. Bu gazetecilerin toplam çalışanlara oranı ise yüzde 4.1 ila yüzde 10 arasında değişmektedir. İletişim dışında üniversite bitirmiş çalışanların sayısı ve oranı da oldukça düşüktür. 13 gazetenin 6'sında bu özellikte eleman bulunmamakta, 5'inde birer, birinde 3, birinde ise 13 kişi çalışmaktadır. İletişim dışında üniversite mezunlarının oranı Zirve gazetesi (yüzde 56.5) dışında yüzde 8.3 ila 16.6 arasında değişmektedir. Bu gazete dışındaki 12 gazetede çalışan üniversite mezunları, iletişim eğitimi almış olanlar dahil edildiğinde dahi yüzde 20'yi bulmamaktadır.

Adana gazetelerinin çalışanlarının ağırlıklı olarak lise mezunlarından oluştuğu görülmektedir. 11 gazetede lise mezunlarının oranı yüzde 50 ve üzerindedir. Bu gazetelerin 3'ünün tüm çalışanları lise mezunudur. Lise mezunlarının oranı Yeni Adana ga-

zetesinde yüzde 37.5, Zirve gazetesinde ise yüzde 17.4 ile diğerlerine oranla düşüktür. Adana gazetelerinde ortaokul mezunlarının sayısı ve oranı da yüksektir. 7 gazetede ortaokul mezunları çalışmakta ve toplam çalışanların yüzde 8.6'sı ile yüzde 37.5'ini oluşturmaktadır. 13 gazeteden 4'ünde ise ilkokul mezunları da bulunmakta ve yüzde 8.3 ile yüzde 25 arasında bir oran oluşturmaktadır. Verilere göre, Adana'da çıkan gazetelerin çalışanlarının eğitim düzeyinin yüksek olmadığı, iletişim eğitimi almış gazetecilerin ve üniversite mezunlarının hayli düşük sayıda olduğu ortadadır. Gazeteleri, lise, ortaokul ve hatta ilkokul mezunu çalışanlar hazırlamaktadır. Sayıca yetersiz olan bu gazetecilerin, formasyonları bakımından da nitelikli gazeteler çıkaramayacağı açıktır.

Adana gazetelerinde haber merkezi ve yazı işlerinde çalışanların sayısı İlhaber gazetesi dışında 3 ile 8 arasında değişmektedir. Bu gazetede ise 15 kişi anılan birimde görev yapmaktadır. Toplam çalışan sayısı az olduğu için haber merkezi ve yazı işlerinde çalışanlar oransal olarak yüksek görünmekte, oranlar yüzde 13.6 ile 75 arasında değişmektedir. Ancak belirtilen sayıdaki gazetecinin okuyucu için doyurucu bir içerik hazırlaması söz konusu olamaz. Adana gazetelerinin genellikle 8 sayfa hacminde çıkması, esasen böyle bir amacın bulunmadığını da göstermektedir.

Grafik servisinde çalışanların sayısı da düşüktür. 9 gazetede bu servis 1-2 kişiden oluşmakta, diğerlerinde ise 3 ile 5 çalışan bulunmaktadır. Grafik servisinde çalışanların oranı yüzde 4.3 ile 33.3 arasında değişmektedir. Teknik servislerde de benzer bir durum söz konusudur. Çalışanların yüzde 9'u ile 28.5'inin bu serviste görev yaptığı görülmekle birlikte, çalışan sayısının 5'i aşmaması, 7 gazetede ise 1-2 kişiden ibaret olması dikkat çekicidir. Bir gazetede ise teknik servis çalışanı bulunmamaktadır.

140 - Yerel Gazeteler

Gazete	Adana Haber	Adana 5 Ocak	Bölge	Çukurova Barış	Ekspres	Haber	İlkhaber	Medya Yengin	Son Nokta	Super Gazete	Toros	Yeni Adana	Zirve
Toplam Çalışan Sayısı	12	24	11	10	22	8	22	7	6	8	13	8	23
Kadın	3 % 25	6 % 25	5 %45.5	2 %20	4 % 18.1	3 %37.5	8 % 34.8	4 % 57.1	2 %33.3	1 %12.5	2 %15.4	-	3 % 13
Erkek	9 % 75	18 % 75	6 %54.5	8 % 80	18 % 81.2	5 %62.5	15 %65.2	3 % 41.9	4 %66.7	7 %87.5	11 %84.6	8 %100	20 % 87
İletişim Fakültesi Mezunu	1 % 8.3	1 % 4.1	-	1 %10	-	-	1 %4.3	-	-	-	-	-	2 % 8.8
İletişim Dışında Üniversite Mezunu	1 % 8.3	-	-	-	-	-	3 % 13	1 % 14.2	1 % 16.6	-	1 %7.7	1 %12.5	13 % 56.5
Lise Mezunu	10 % 83.4	12 % 50	11 %100	5 % 50	15 % 68.1	8 % 100	13 %56.5	6 % 85.8	3 % 50	8 %100	12 %92.3	3 %37.5	4 %17.4
Ortaokul Mezunu	-	9 % 37.5	-	3 % 30	7 % 31.8	-	2 %8.6	-	2 %33.3	-	-	2 % 25	4 %17.4
İlkokul Mezunu	-	2 % 8.3	-	1 %10	-	-	3 %13	-	-	-	-	2 % 25	-
Haber Merkezi ve Yazı İşlerinde Çalışan Sayısı	5 % 41.6	6 % 25	8 %72.7	3 % 30	3 % 13.6	6 % 75	15 %66.2	3 % 42.8	4 %66.7	5 %62.5	7 %53.8	4 % 50	4 %17.4
Grafik Servisinde Çalışan Sayısı	1 % 8.3	4 % 16.6	2 %18.1	2 % 20	3 % 13.6	2 % 25	5 % 21.7	2 % 28.5	2 %33.3	1 %12.5	4 %30.7	1 % 12.5	1 % 4.3
Teknik Serviste Çalışan Sayısı	2 % 16.6	5 % 20.8	1 % 9	2 % 20	5 % 22.7	-	3 % 13	2 % 28.5	-	2 % 25	2 %15.3	1 %12.5	5 % 21.7
Sarı Basın Kartlı Çalışan Sayısı	7 % 58.3	5 % 20.8	7 %63.6	2 % 20	12 % 54.5	4 % 50	3 % 13	6 % 85.7	5 %83.3	1 %12.5	6 %46.1	4 %50	9 %39.1
212'den Kadrolu Toplam Çalışan Sayısı	7 % 58.3	7 % 29.1	10 % 90	6 % 60	12 % 54.5	8 % 100	23 % 100	6 % 85.7	5 %83.3	7 %87.5	9 %69.2	6 % 75	11 %47.8
Stajyer	2	2	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	3
Kadrolu KöşeYazarı Sayısı	5	7	-	2	1	-	2	3	-	2	3	1	1
Gazete Dışından Yazanköşe Yazarı Sayısı	4	5	6	3	5	-	3	-	4	-	-	7	4

TABLO 14: Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Adana gazetelerinde sarı basın kartlı eleman sayısı ve oranı görece düşüktür. 4 gazetenin dışında sarı basın kartı sahibi çalışanların oranının yüzde 50'yi aşmadığı görülmektedir. 212'den

kadrolu toplam çalışanların sayısı ise daha yüksek görünmektedir. 2 gazete tüm çalışanlarının bu özellikte olduğunu beyan etmiştir. Diğer gazetelerde ise 212'ye göre kadrolu çalışanların oranı yüzde 29.1 ile 90 arasında değişmektedir. Çalışan sayısı ve niteliği bakımından hayli geri olan Adana gazetelerinin sarı basın kartı ve bu kart için gerekli olan 212'ye göre kadro söz konusu olduğunda diğer illerden geri kalmadıkları görülmektedir. Bu durum da gazetecilere sarı basın kartıyla sağlanan desteğin istismar edildiğinin bir kanıtıdır.

Adana gazetelerinde köşe yazarlarının sayısı da 2-7 arasındadır. Kadrolu elemanlar ile dışarıdan yazan köşe yazarları arasındaki denge gazetelere göre değişmektedir. Bazı gazetelerde tüm yazarlar dışarıdan katılırken, bazılarında ise tam tersi durum görülmektedir. Bu gazetelerin genellikle 8 sayfalık hacme sahip oldukları düşünüldüğünde köşe yazarı sayısının daha fazla olmasının beklenemeyeceği söylenebilir.

2.5. Bursa'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Yerel basının gelişmiş olduğu iller arasında ilk sıralarda yer alan Bursa'da gazete sayısı az, çalışan sayısı yüksektir. Gazetelerin çok sayfalı ve nitelikli olmasının yanında, Bursa basını, çalışan yapısı bakımından da diğer illere örnek gösterilmektedir. Ancak araştırmada elde edilen veriler bu yargıyı doğrular nitelikte değildir. Çalışan sayısı yüksek olmakla birlikte, Bursa'da da eğitim düzeyi açısından diğer illerden farklı bir yapı bulunmamaktadır. Bu ildeki 4 gazeteden Bursa Haber'de 75, Bursa Hakimiyet'te 70, Kent'te 19, Olay'da ise 200 kişi çalışmaktadır. Çalışanların çoğunluğu erkek olmakla birlikte kadın çalışanların oranı Kent gazetesi dışında yüzde 26.6 ile 40 arasında değişmektedir. Bu gazetede ise kadınların oranı yüzde 15.8'de kalmaktadır.

Ancak iletişim fakültesi mezunlarının sayı ve oranına bakıldığında karşılaşılan tablo üzüntü vericidir. Bursa Haber'de 1, Kent'te 2, Olay'da ise 6 iletişim mezunu çalışmaktadır. Bursa

Hakimiyet gazetesinde bu sayı 15'e çıkabilmektedir. Toplam çalışan sayısı yüksek olduğundan iletişim mezunlarının yüzde 1.3 ile yüzde 21.4 arasında değişen oransal konumu da üzüntü vericidir. İletişim dışında üniversite eğitimi almış çalışanların oranı ise daha yüksektir ve yüzde 18.6 ile 50 arasında değişmektedir.

Bursa'da da çalışanların önemli bir bölümü lise mezunudur. Bursa Haber gazetesinin çalışanlarının yüzde 40'ı, Bursa Hakimiyet çalışanlarının yüzde 35.7'si, Kent gazetesi çalışanlarının yüzde 63.1'i ve Olay gazetesi çalışanlarının yüzde 47'si lise eğitimi almış kişilerden oluşmaktadır. Diğer yandan, Bursa Haber'de yüzde 26.6 oranında ortaokul ve yüzde 13.3 oranında ilkokul mezunu çalıştığı, Bursa Hakimiyet'te de yüzde 14.3 oranında ortaokul mezunu bulunduğu belirlenmiştir. Kent ve Olay gazetelerinde ise ortaokul ve ilkokul mezunu bulunmamaktadır. Olay gazetesi dışında çalışanların yarıdan fazlasının üniversite mezunu olmadığı bir yapıyla karşılaşılmaktadır. İletişim eğitim almış kişilerin oranının düşüklüğü de göz önüne alındığında Bursa gazetelerinde eğitim açısından yüksek nitelikli elemanların çalıştığı söylenemez.

Bu ildeki gazetelerde haber merkezi ve yazı işlerinde çalışanların oranı da düşüktür. Bursa Haber'de yüzde 26.6, Bursa Hakimiyet'te yüzde 14.3, Kent'te yüzde 52.6, Olay'da ise yüzde 12 olarak belirlenen bu oran, içerikle ilgili çalışanların yeterli sayıda olmadığını göstermektedir. Bursa gazetelerinin çok sayfalı çıktığı düşünülürse, içerikte ajans haberlerinin önemli bir yer tuttuğu tahmin edilebilir.

Grafik servisinde çalışanların sayısına bakıldığında Bursa Haber'de 2, diğer gazetelerde ise 6-8 arasında kişinin bu serviste görev yaptığı görülmektedir. Ancak, oransal açıdan denge farklıdır. Grafik servisi çalışanları, Bursa Haber'de yüzde 2.6, Bursa Hakimiyet'te yüzde 11.4, Kent gazetesinde yüzde 42.1, Olay'da ise sadece yüzde 3'lük bir bölümü oluşturmaktadır.

Teknik servis çalışanları sayısında ve oranında da gazeteler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Kent gazetesinde 1 olan teknik servis elemanı sayısı, Bursa Haber’de 8, Olay’da 10 iken Bursa Hakimiyet’te 25’e çıkmaktadır. Oranlar ise yüzde 5 ile yüzde 35.7 arasında değişmektedir.

Gazete	Bursa Haber	Bursa Hakimiyet	Kent	Olay
Toplam Çalışan Sayısı	75	70	19	200
Kadın	30 % 40	20 % 26.6	3 %15.8	62 %31
Erkek	45 % 60	50 % 71.4	16 % 84.2	146 %69
İletişim Fakültesi Mezunu	1 %1.3	15 % 21.4	2 % 10.5	6 % 3
İletişim Dışında Üniversite Mezunu	14 18.6	20 % 26.6	5 % 26.3	100 % 50
Lise Mezunu	30 % 40	25 %35.7	12 % 63.1	94 % 47
Ortaokul Mezunu	20 % 26.6	10 % 14.3	-	-
İlkokul Mezunu	10 % 13.3.	-	-	-
Haber Merkezi ve Yazı İşlerinde Çalışan Sayısı	20 % 26.6	10 % 14.3	10 % 52.6	24 % 12
Grafik Servisinde Çalışan Sayısı	2 %2.6	8 %11.4	8 % 42.1	6 % 3
Teknik Serviste Çalışan Sayısı	8 % 10.6	25 % 35.7	1 %5.2	10 % 5
Sarı Basın Kartlı Çalışan Sayısı	23 % 30.6	12 %17.1	5 %26.3	40 % 20
212'den Kadrolu Toplam Çalışan Sayısı	30 % 40	25 % 35.7	8 %42.1	50 % 25
Stajyer	-	6	6	-
Kadrolu Köşe Yazarı Sayısı	5	8	2	12
Gazete Dışından Yazan Köşe Yazarı Sayısı	18	2	1	3

TABLO 15: Bursa’da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Bursa gazetelerinde sarı basın kartlı ve/veya 212’den kadrolu gazeteci sayısı diğer illerle kıyaslandığında düşük görünmektedir. Sarı basın kartı sahibi elemanların oranı yüzde 17.1 ile 30.6 arasında değişmektedir. 212’den kadrolu gazetecilerin oranı da yüzde 25 ile 42.1 arasındadır. Bu veri, Bursa gazetelerinde çalışanların gazeteci kadrosunda gösterilmediği şeklinde yorumlanabileceği gibi, gazeteci olmayanların “naylon” kadrolarda gösterilmesi uygulamasına girilmediği şeklinde de değerlendirilebilir.

Bu ildeki gazetelerin köşe yazarı sayısı bakımından hayli zengin olduğu görülmektedir. Bursa Haber’de 5’i kadrolu, 18’i dışardan 23; Bursa Hakimiyet’te 8’i kadrolu, 2’si dışarıdan 10, Olay’da 12’si kadrolu 3’ü dışarıdan 15 yazar bulunmaktadır. Kent gazetesinde ise 2’si kadrolu 1’i dışarıdan olmak üzere yalnızca 3 yazar görev yapmaktadır. Yazar sayısının yeterli olduğunu söylemek mümkündür.

2.6. Konya’da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Konya da yerel basının görece gelişmiş yapıya sahip olduğu illerden biridir. Ancak çalışan sayısı ve niteliği bakımından çok olumlu bir görünüme sahip değildir. Bu ildeki 7 gazetenin 6’sında çalışan sayısı 22-30 arasındadır. Bir gazetede ise 44 kişi çalışmaktadır. Konya gazetelerinde kadın çalışanların sayısı ve oranı oldukça düşük görünmektedir. Anadolu Manşet gazetesi (yüzde 36) dışında diğer gazetelerde kadınların oranı yüzde 20’yi aşmamaktadır. Merhaba gazetesi ise yüzde 4.5 kadın oranıyla en geride bulunmaktadır.

Bu ildeki gazetelerin çalışanlarının eğitim durumu da çok parlak görünmemektedir. İletişim eğitimi almış çalışanların sayısı 1-6 arasında, oranı ise yüzde 4.3 ila 20 arasında değişmektedir. İletişim dışında üniversite eğitimi almış çalışan sayısı da düşüktür. Bu özellikteki çalışanların oranı yüzde 6.6 ila 22.7 arasında değişmektedir. Yeni Meram gazetesinde ise iletişim mezunlarının haricinde üniversite mezunu çalışmamaktadır. Toplam üniversite mezunlarının oranı dikkate alındığında dahi Konya gazetelerinde oranın yüzde 30’a ulaşmadığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle çalışanların yüzde 70’inden fazlası lise ve/veya daha alt eğitim düzeyindeki elemanlardan oluşmaktadır.

Lise mezunlarının oranı 7 gazetenin 5’inde yüzde 56.5 ila yüzde 83.3 arasındadır. Ortaokul ve ilkokul mezunlarının da çalıştığı Memleket ve Merhaba gazetelerinde ise lise mezunlarının oranı yüzde 28 civarında görünmektedir. Memleket gazetesinde

Çalışanların yüzde 8'i ortaokul, yüzde 36'sı ise ilkokul mezunudur. Merhaba'da ise yüzde 31.8 oranında ortaokul, yüzde 18.2 oranında ilkokul mezunu bulunmaktadır. Ortaokul mezunu çalışanı bulunmayan Konya Postası'nda ise yüzde 13 oranında ilkokul mezunu çalışan olduğu görülmektedir. Diğer gazetelerde ortaokul ve ilkokul mezunu çalışan bulunmamaktadır.

Konya gazetelerinin 3'nde çalışanların yüzde 40'ından fazlasının haber merkezi ve yazı işlerinde, içerikle ilgili görevler üstlendiği görülmektedir. Çok sayfalı çıkan bu gazetelerin yanında diğer Konya gazetelerinde de anılan birimde çalışanların oranı yüzde 24 ila 35 arasında değişmektedir. Bu verilere göre gazetelerde içeriğe önem verildiği ve elemanların önemli bir bölümünün bu amaçla çalıştırıldığı söylenebilir.

Grafik servisleri ise çalışan sayısı bakımından çok güçlü görünmemektedir. Konya gazetelerinde bu serviste 2-6 arasında eleman görev yapmaktadır. Gazetelerin sayfa sayısı bakımından görece fazla olduğu düşünüldüğünde grafik servisi elemanı sayısının yetersiz olduğu söylenebilir. Teknik servis çalışanlarının sayısı ise yüksektir. Bu servislerde 4-14 arasında eleman görev yapmakta ve bu sayı toplam çalışanların yüzde 16'sı ila 46.6'sına karşılık gelmektedir. Teknik servis elemanlarının sayıca yüksekliliği, Konya gazetelerinin dışarıya matbaa işi yapmalarıyla bağlantılıdır. Elemanlar yalnızca gazete için değil, matbaaya alınan işler için de çalışmaktadır.

Sarı basın kartlı ve/veya 212'den kadrolu gazeteci sayısı konusunda Yeni Meram gazetesi bilgi vermemiştir. Diğer 6 gazeteye bakıldığında sarı basın kartlı elemanların oranının yüzde 20 ila yüzde 43.5 aralığında olduğu görülmektedir. Anadolu Manşet ve Hakimiyet gazeteleri çalışanlarının tümünün 212'den kadrolu olduğunu beyan etmişlerdir. Bu oran Konya Postası'nda yüzde 78.3, Memleket'te yüzde 84, Merhaba'da ise yüzde 54.5'tir. Yeni Konya'da ise sarı basın kartı sahibi olanlar dışında 212'den kadrolu çalışan bulunmamaktadır. Bu anlamda Konya gazetelerinin

en azından bir bölümünün sarı basın kartı konusundaki istismara eğilimli olduğu yorumu yapılabilir.

Gazete	Anadolu Manşet	Hakimiyet	Konya Postası	Memleket	Merhaba	Yeni Konya	Yeni Meram
Toplam Çalışan Sayısı	22	30	23	25	44	23	30
Kadın	8 %36	4 % 13.3	5 % 21.7	2 % 8	2 % 4.5	4 % 17.4	3 % 10
Erkek	14 %64	26 % 86.7	18 % 78.3	23 % 92	42 % 95.5	19 % 82.6	27 % 90
İletişim Fakültesi Mezunu	2 %9	3 % 10	3 % 13	3 % 12	4 % 9	1 % 4.3	6 % 20
İletişim Dışında Üniversite Mezunu	5 % 22.7	2 % 6.6	2 % 8.7	4 % 16	6 % 13.6	4 % 17.4	-
Lise Mezunu	15 % 68	25 % 83.3	15 %65.2	7 % 28	12 % 27.2	13 % 56.5	24 % 80
Ortaokul Mezunu	-	-	-	2 % 8	14 % 31.8	3 % 13	-
İlkokul Mezunu	-	-	3 % 13	9 % 36	8 % 18.2	2 % 8.7	-
Haber Merkezi ve Yazı işlerinde Çalışan Sayısı	6 % 27.2	12 % 40	11 % 47.8	6 % 24	11 % 25	8 % 34.8	13 % 43.3
Grafik Servisinde Çalışan Sayısı	3 % 13.6	3 % 10	4 % 17.4	2 % 8	6 % 13.6	3 % 13	3 % 10
Teknik Serviste Çalışan Sayısı	10 % 45.4	7 % 23.3	8 % 34.8	4 % 16	12 % 27.2	5 % 21.7	14 % 46.6
Sarı Basın Kartlı Çalışan Sayısı	5 % 22.7	12 % 40	5 %21.7	9 % 36	9 % 20.5	10 % 43.5	Bilgi verilmedi
212'den Kadrolu Toplam Çalışan Sayısı	22 % 100	30 % 100	18 %78.3	21 % 84	24 % 54.5	-	Bilgi verilmedi
Stajyer	-	3	3	2	4	-	Bilgi verilmedi
Kadrolu Köşe Yazarı Sayısı	-	5	3	6	5	5	6
Gazete Dışından Yazan Köşe Yazarı Sayısı	30	25	9	46	45	9	-

TABLO 16: Konya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Konya gazetelerinin ayırt edici özelliklerinden biri, köşe yazı-
larının fazlalığıdır. Gazetelerin birçoğunda köşe yazarı sayısı 10'u
aşmakta, bazılarında 25 ila 46 arasında değişmektedir. Çoğunlu-
ğu dışarıdan yazan bu köşe yazarlarının içeriği zenginleştiren ve
okuyucu açısından tatmin edici bir gazete üretimine katkıda bu-
lunan işlevleri olduğunu söylemek gerekir.

2.7. Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Basın İlan Kurumu'nun 2004 yılında şube açtığı Gaziantep'te resmi ilan hakkına sahip gazetelerden araştırmaya katılan 9 gazeteye bakıldığında 5 gazetenin 7-9 kişi tarafından çıkarıldığı, diğerlerinde de toplam çalışan sayısının 15'i geçmediği görülmektedir. Genellikle 8 sayfa çıkan Gaziantep gazetelerinin okunabilir bir içerik üretecek sayıda çalışanı bulunmamaktadır. Az sayıdaki çalışanın içinde kadınların oranı da düşüktür. Gaziantep Bulvar (yüzde 42.9) ve Gaziantep'te Zafer (yüzde 40) dışındaki gazetelerde kadınların oranı yüzde 20'lerdedir. Haber gazetesinde hiç kadın çalışan bulunmamakta, Gaziantep Hakimiyet'te ise 1 kadın çalışmaktadır.

Bu ildeki gazetelerin sadece 3'ünde iletişim fakültesi mezunu çalışmaktadır. Onların da sayısı Doğuş gazetesinde ve Gaziantep 27 gazetesinde 2, Haber gazetesinde 1'dir. İletişim mezunlarının yüzde 13-14 civarında bir oran oluşturdukları görülmektedir. İletişim dışında üniversite eğitimi almış çalışan sayısı da düşüktür. Gaziantep Bulvar ve Yeni GAP gazetelerinde bu özellikte de çalışan bulunmazken, Gaziantep Ekspres ve Gaziantep Oluşum gazetelerinde üniversite mezunlarının yüzde 40-50 civarına ulaşabildiği görülmektedir. Diğer gazetelerde ise iletişim dışı bölümlerden mezun olmuş çalışanların oranı yüzde 14 ila yüzde 27 arasında değişmektedir. Lise ve ortaokul mezunlarının sayısı ve oranı önemsenecek düzeydedir. Doğuş gazetesinde bu iki grubun oranı yüzde 65, Gaziantep Bulvar'da yüzde 85, Haber gazetesinde yüzde 86, Gaziantep 27'de yüzde 60, Gaziantep Hakimiyet'te yüzde 86'ya ulaşmaktadır. Yeni GAP gazetesinin ise tüm çalışanları lise ve ortaokul mezunudur. Ayrıca 3 gazetede ilkökul mezunu çalışanlar da bulunmakta ve oransal olarak yüzde 7 ila 20 arasında yer tutmaktadırlar. Bu veriler ışığında Gaziantep gazetelerinde çalışanların eğitim düzeyi açısından yeterli olmadıkları söylenebilir. Gazeteciliğin hâlâ ağırlıklı olarak orta öğretim düze-

yinde eğitim almış kişilerce yürütülmesi, iletişim mezunlarının sayısı ve oran olarak son derece düşük düzeyde bulunması, diğer üniversite mezunlarının da birkaç gazete dışında yeterli düzeyde istihdam edilmemesi, bu ildeki gazete çalışanlarının eğitim açısından yetersizliğinin kanıtıdır.

Gazete	Doğuş	Gaziantep Bulvar	Gaziantep Ekspres	Gaziantep Oluşum	Haber	Gaziantep 27	Gaziantep Hakimiyet	Gaziantep'te Zafer	Yeni GAP
Toplam Çalışan Sayısı	14	7	9	7	7	15	14	10	7
Kadın	2 % 14.3	3 % 42.9	2 % 22.2	2 % 28.6	-	4 % 26.7	1 % 7.1	4 % 40	2 %28.6
Erkek	12 % 85.7	4 %57.1	7 % 77.8	5 % 71.4	7 % 100	11 % 73.3	13 % 92.9	6 % 60	5 %71.4
İletişim Fakültesi Mezunu	2 % 14.3	-	-	-	1 %14.3	2 % 13.3	-	-	-
İletişim Dışında Üniversite Mezunu	2 % 14.3	-	5 % 55.5	3 % 42.9	-	4 % 26.7	2 % 14.2	2 % 20	-
Lise Mezunu	8 % 57.1	4 %57.1	3 % 33.3	2 % 28.6	3 %42.9	9 % 60	12 % 85.7	3 % 30	6 %85.7
Ortaokul Mezunu	1 % 7.1	2 % 28.6	1 % 11.1	-	3 %42.9	-	-	3 % 30	1 %14.3
İlkokul Mezunu	1 % 7.14	1 % 14.3	-	2 % 28.6	-	-	-	2 % 20	-
Haber Merkezi ve Yazı İşlerinde Çalışan Sayısı	6 % 42.8	-	6 % 66.69	5 % 71.4	6 %85.7	7 % 46.6	5 % 35.7	4 % 40	5 %71.4
Grafik Servisinde Çalışan Sayısı	1 % 7.1	1 % 14.3	2 % 22.2	2 % 28.6	1 %14.3	3 % 20	2 % 14.2	1 % 10	1 %14.3
Teknik Serviste Çalışan Sayısı	2 % 14.2	-	1 %11.1	-	-	3 % 20	3 % 21.4	2 % 20	1 %14.3
Sarı Basın Kartlı Çalışan Sayısı	4 % 28.6	1 % 14.3	4 % 44.4	2 % 28.6	1 %14.3	3 % 20	1 % 7.1	1 % 10	-
212'den Kadrolu Toplam Çalışan Sayısı	9 % 64.2	7 % 100	9 % 100	7 %100	7 %100	8 % 53.3	7 % 50	8 % 80	7 % 100
Stajyer	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Kadrolu Köşe Yazarı Sayısı	4	-	2	1	7	15	3	2	7
Gazete Dışından Yazarın Köşe Yazarı Sayısı	-	-	13	1	-	-	5	8	-

TABLO 17: Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Gaziantep gazetelerindeki az sayıda çalışanın önemli bir bölümü haber merkezi ve yazı işlerinde görev yapmaktadır. Bu birimlerde çalışan bulunmadığını belirten Gaziantep Bulvar gazetesi dışında diğer gazetelerin haber merkezi ve yazı işleri çalışanlarının oranı yüzde 35 ile 86 arasındadır. Grafik servisi ise 5 gazetede 1, 3 gazetede 2 kişiden oluşmaktadır. Bu birimde en fazla eleman 3 ile Gaziantep 27 gazetesindedir. Bu sayılar çalışanların yüzde 7 ile 28'inin grafik servisinde görev yaptığı anlamına gelmektedir. Teknik serviste ise durum biraz daha farklı görünmektedir. 3 gazetede teknik servis çalışanı bulunmamakta, diğerlerinde 1-3 kişi bu serviste çalışmaktadır. Teknik servis çalışanlarının toplam çalışanlara oranı yüzde 11 ile yüzde 21 arasında değişmektedir. Az sayfalı ve bazıları siyah beyaz hazırlanan, grafik ve teknik açıdan düşük kalitede olan Gaziantep gazetelerinde bu sonuç, ilgili birimlerde yeterince eleman çalıştırılmamasıyla açıklanabilir.

Bu ildeki gazetelerde sarı basın kartı sahibi çalışanların oranı farklılık göstermektedir. Yeni GAP gazetesinde hiç sarı basın kartlı çalışan bulunmazken, Gaziantep Ekspres'te bu oran yüzde 44.4'e çıkmaktadır. Diğer gazetelerde ise sarı basın kartlı çalışanların oranı yüzde 10 ile 28 arasında değişmektedir. 212'den kadrolu çalışan sayısı ise yüksektir. 5 gazete, tüm çalışanlarının, bir gazete çalışanların yüzde 80'inin, bir gazete yüzde 64'ünün iki gazete ise yüzde 50'den fazlasının 212'ye göre kadrolu olduğu belirtmiştir. Kadroda olmayanların da sarı basın kartı alma şansı olmayan ilkokul mezunu çalışanlar olduğu tahmin edilebilir. Az sayıdaki elemanların mümkün olan kısmının tamamının gazeteci olarak kadroya geçirilmesi ve sarı basın kartı almalarının sağlanması şeklindeki yerel basın uygulaması Gaziantep'te de kendini göstermektedir.

Bu ildeki gazetelerin köşe yazarı sayısı farklılık göstermektedir. Gaziantep Bulvar gazetesinde hiç köşe yazarı bulunmazken, 6 gazetede 7-15 arasında köşe yazarının bulunduğu görülmekte-

dir. 3 gazetede köşe yazarlarının çoğunluğu dışarıdan katılanlardan, 4 gazetede ise kadrolu elemanlardan oluşmaktadır. Özellikle 15'er köşe yazarının bulunduğu Gaziantep Ekspres ve Gaziantep 27 gazetelerinin bu anlamda görece doyurucu olduğu söylenebilir.

2.8. Kayseri'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Kayseri, gazete sayısı bakımından oldukça zengindir. Bu ilde Ekim 2006 itibariyle resmi ilan şartlarını taşıyan ve araştırmaya katılan 13 gazete bulunmaktadır. Ancak gazetelerin çalışan sayıları azdır. 13 gazetenin 4'ünün çalışan sayısı 7-9 arasında, 7'sinin çalışan sayısı ise 10-12 arasındadır. Kayseri Gündem gazetesinde 15, Erciyes'te ise 18 kişi çalışmaktadır. Kayseri Gündem ve Kayseri Meydan gazetelerinde kadın çalışan bulunmamakta, diğer gazetelerin 7'sinde kadınların oranı yüzde 30'u bulmamaktadır. Kayseri Star Haber, Kayseri Maç ve Ülker gazetelerinde bu oran yüzde 36 ila 42 arasında değişirken, Kayseri Akın Günlük gazetesinin çalışanlarının yüzde 58,4'ünü kadınlar oluşturmaktadır.

Kayseri'de yayınlanan 7 gazetede hiç iletişim fakültesi mezunu çalışmamaktadır. Diğerlerinde ise iletişim mezunlarının sayısı sadece 1'dir. Dolayısıyla iletişim mezunlarının oranı yüzde 5.5 ila yüzde 12.2 arasında değişmekte ve son derece yetersiz görünmektedir. Kentte bir iletişim fakültesi bulunmasına rağmen oranın düşüklüğü anlamlıdır ve eldeki veriler gazetelerin nitelikli eleman istihdam edecek yapıda olmadıkları gerçeğiyle açıklanabilir. İletişim dışında üniversite eğitimi almış çalışanların sayısı ve oranı ise değişiklik göstermektedir. 5 gazete bu oran yüzde 37.5 ila yüzde 66.6 arasında, diğerlerinde ise yüzde 10 ila yüzde 22 arasında değişmektedir. Ancak her şekilde lise mezunlarının sayısı ve oranı daha yüksektir. 9 gazetede lise mezunlarının oranı yüzde 50'nin üzerine çıkmakta, bazılarında yüzde 70-80'lere kadar ulaşmaktadır.

Dolayısıyla Kayseri gazetelerinde çalışanların önemli bölümünün lise eğitimi almış kişilerden oluştuğu ve bu durumun da gazetelerin kalitesini etkilediği söylenebilir. Bu ildeki gazetelerde ilkokul mezunu çalışan bulunmamakta ancak 7 gazetede yüzde 5.5 ila 37.5 arasında değişen oranlarda ortaokul mezunu görev yapmaktadır.

Gazete	Büyük Kayseri	Erciyes	Kayseri Akın Günlük	Kayseri Anadolu Haber	Kayseri Hakimiyet 2000	Kayseri Star Haber	Kayseri Yeni Sabah	Kayseri Günem	Kayseri Havadis	Kayseri Maç	Kayseri Meydan	Kayseri Postası	Ülker
Toplam Çalışan Sayısı	12	18	12	10	12	11	7	15	9	10	12	8	7
Kadın	1 % 8.4	3 %16.7	7 %58.4	3 %30	2 %16.6	4 %36.4	1 %12.5	-	2 %22.2	4 %40	-	2 %25	3 %42.9
Erkek	11 %91.6	15 %83.3	5 %41.6	7 %70	10 %83.4	7 %63.6	6 %87.5	15 %100	7 %77.8	6 %60	12 %100	6 %75	4 %57.1
İletişim Fakültesi Mezunu	-	1 %5.5	-	1 %10	-	-	-	1 %6.6	-	1 %10	1 %8.4	1 %12.5	-
İletişim Dışında Üniversite Mezunu	-	10 %55.5	8 %66.6	1 %10	5 %41.6	2 %18.1	1 %12.5	3 %20	2 %22.2	2 %20	2 %16.6	3 %37.5	4 %57.1
Lise Mezunu	10 %83.3	6 %33.3	4 %33.3	8 %80	7 %58.4	8 %72.7	3 %37.5	10 %66.6	7 %77.8	7 %70	7 %58.4	4 %50	2 %28.6
Ortaokul Mezunu	2 %16.6	1 %5.5	-	-	-	1 %9	3 %37.5	1 %6.6	-	-	2 %16.6	-	1 %14.3
İlkokul Mezunu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haber Merkezi ve Yazı İşlerinde Çalışan Sayısı	5 %41.6	12 %66.6	5 %41.6	3 %30	6 %50	6 %54.5	5 %62.5	8 %53.3	-	7 %70	8 %66.6	6 %75	2 %28.6
Grafik Servisinde Çalışan Sayısı	2 %16.6	1 %5.5	2 %16.6	2 %20	2 %16.6	2 %18.1	1 %12.5	2 %13.3	1 %11.1	3 %30	2 %16.6	1 %12.5	2 %28.6
Teknik Serviste Çalışan Sayısı	3 %25	5 %27.7	2 %16.6	2 %20	2 %16.6	2 %18.1	2 %25	-	3 %33.3	3 %30	2 %16.6	1 %12.5	2 %28.6
Sanı Basın Kartlı Çalışan Sayısı	4 %33.3	3 %16.6	8 %66.6	3 %30	5 %41.6	3 %27.2	4 %50	Bilgi verilmedi	2 %22.2	2 %20	4 %33.3	2 %25	4 %57.1
212'den Kadrolu Toplam Çalışan Sayısı	8 %66.6	8 %44.4	8 %66.6	7 %70	10 %83.4	9 %81.8	7 %87.5	Bilgi verilmedi	7 %77.8	10 %100	12 %100	8 %100	7 %100
Stajyer	-	4	-	-	1	-	-	Bilgi verilmedi	-	1	-	-	-
Kadrolu Köşe Yazarı Sayısı	2	7	6	2	10	4	-	Bilgi verilmedi	2	7	4	4	-
Gazete Dışından Yazarı Köşe Yazarı Sayısı	-	12	2	1	5	-	-	Bilgi verilmedi	2	2	1	2	-

TABLO 18: Kayseri'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Haber merkezi ve yazı işleri birimi çalışanı bulunmadığını belirten Kayseri Havadis gazetesi dışında bu ildeki gazetelerin içeriği oluşturan birimlerinde çalışanların oranının yüzde 30 ila 66 arasında değiştiği, gazetelerin büyük çoğunluğunda toplam çalışanların yarıdan fazlasının bu birimlerde görev yaptığı görülmektedir. Ancak sayı olarak bakıldığında haber merkezi ve yazı işleri birimi çalışanlarının bir gazete dışında 2-8 kişiden oluştuğu ve bu sayıyla doyurucu bir gazete çıkarılamayacağı gerçeği göze çarpmaktadır. Erciyes gazetesi ise bu birimde çalışan 12 elemanı ile diğer Kayseri gazetelerine göre daha iyi durumdadır.

Kayseri gazetelerinin grafik servisi genellikle 1-2 kişiden oluşmaktadır. Kayseri Maç gazetesinde ise bu serviste 3 kişi çalışmaktadır. Toplam çalışan sayısı az olduğu için oransal olarak yüzde 30'lara kadar çıkan grafik servisi çalışanlarının kaliteli bir gazete üretebilecek sayıda olmadıkları açıktır. Teknik servis çalışanlarının sayısına bakıldığında da benzer bir durum görülmektedir. 13 gazeteden 11'inde bu servis 1-3 kişiden oluşmaktadır. Erciyes gazetesinde teknik serviste 5 kişi çalışmaktadır. Kayseri Gündem gazetesinde ise teknik servis çalışanı bulunmamaktadır.

Sarı basın kartlı ve 212'den kadrolu çalışanlar açısından bakıldığında Kayseri gazetelerinin benzer özellikteki illerden farklı olmadığı görülmektedir. Bu konudaki soruları cevaplamayan Kayseri Gündem gazetesi dışındaki 12 gazetede sarı basın kartı sahibi çalışanların oranı yüzde 16.6 ila 66.6 arasında değişmektedir. 212'den kadrolu toplam çalışanların sayısı ve oranı ise daha yüksektir. 4 gazete tüm çalışanlarının bu şekilde kadrolu olduğunu beyan etmiştir. Diğer gazetelerde de bu oran yüzde 66.6 ila yüzde 87.5 arasında değişmektedir. Erciyes gazetesinin ise, çalışanlarının yüzde 44.4'ü 212'den kadrolu görünmektedir. Kayseri'deki gazetelerin pek çoğunda da çalışanlarının tümünü gazeteci olarak göstermek ve sarı basın kartı almalarını sağlamak yöntemi uygulanmaktadır.

Kayseri gazetelerinde köşe yazarı sayısı 2 ila 19 arasında değişmektedir. Kayseri’de Yeni Sabah ve Ülker gazetelerinde köşe yazarı bulunmazken, Erciyes’te 12’si dışarıdan olmak üzere 19, Kayseri Hakimiyet’te 5’ii dışarıdan olmak üzere 15, Kayseri Maç’ta 2’si dışarıdan olmak üzere 9, Kayseri Akın Günlük gazetesinde 2’si dışarıdan olmak üzere 8 yazar bulunmaktadır. Bu gazetelerin diğerlerine oranla içerik açısından daha doyurucu olduğu söylenebilir.

2.9. Antalya’da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Gazete sayısının yüksek olduğu illerden biri de Antalya’dır. Bu ilde Ekim 2006 itibarıyla resmi ilan hakkına sahip olan ve araştırmaya katılan 12 gazete incelendiğinde çalışan sayısının pek çok gazetede yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. 5 gazete 7-9 kişi tarafından, 3 gazete 10-11 kişi tarafından, 3 gazete 14-16 kişi tarafından çıkarılmaktadır. Antalya Ekspres gazetesinin ise 28 çalışanı bulunmaktadır. Bu ildeki bazı gazetelerde kadın çalışanların diğer illerden yüksek olduğu görülmektedir. Bakış gazetesinde yüzde 43 olan bu oran, Akdeniz Meydan gazetesinde yüzde 50’ye, Antalya’da Yenigün gazetesinde ise yüzde 60’a ulaşmaktadır. Diğer gazetelerde ise kadın çalışan oranı yüzde 11 ila 37.5 arasında değişmektedir.

5 gazetede iletişim mezunu çalışan bulunmamakta, diğer gazetelerden üçünde 1-2, ikisinde 4 iletişim eğitimi almış eleman çalışmaktadır. Antalya Körfez gazetesinde ise iletişim fakültesi mezunu 5 kişi çalışmakta ve toplam çalışanların yüzde 50’sini oluşturmaktadır. İletişim dışında üniversite eğitimi almış çalışanların oranı iki gazetede yüzde 50’yi aşmakta, diğerlerinde ise yüzde 12.5 ila 44.4 arasında değişmektedir. Antalya Son Haber ve Gazete Bir’de ise hiçbir üniversite mezunu çalışmamaktadır. Toplam üniversite mezunlarının oranı Akdeniz Gerçek, Antalya Ekspres ve Antalya Körfez gazetelerinde yüzde 70’leri bulmuş gö-

rünmektedir. Diğer gazetelerde ise bu oran yüzde 30-40'ı geçmemektedir.

Lise mezunlarının oranı da farklılık göstermektedir. Üniversite mezunu çalışanı olmayan Gazete Bir'in çalışanlarının tamamı, Antalya Son Haber'in ise yüzde 87.5'i lise mezunudur. Bakış, Antalya'da Yenigün, Antalya Gündem ve Akdeniz Meydan gazetelerinde bu oran yüzde 60-70'i bulmaktadır. Diğer gazetelerde ise lise mezunlarının oranı yüzde 20-40 arasındadır. 5 gazetede oranları yüzde 7 ila 28 arasında değişen ortaokul mezunları, 4 gazetede ise oranları yüzde 7 ila 12.5 arasında değişen ilkokul mezunları çalışmaktadır. Antalya gazetelerinin bir bölümünün üniversite ve iletişim mezunu gazeteci çalıştırdığı, bir bölümünün ise geleneksel yapıyı sürdürerek lise mezunu ağırlıklı bir çalışan yapısına sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu gazetelerin çalışanlarının niteliğine yönelik değerlendirme de ayrı ayrı olmak durumundadır. Birinci gruptaki gazetelerin daha nitelikli bir yapıya geçtikleri söylenebilir.

Antalya gazetelerinin 7'sinde çalışanların yarısından fazlası haber merkezi ve yazı işlerinde görev yapmaktadır. Özellikle Antalya Ekspres gazetesinin 28 çalışanının 24'ünün bu birimlerde çalışıyor görünmesi dikkat çekicidir. Diğer gazetelerde bu birimlerde çalışanların sayısı 4-9 arasında değişmektedir. Oranları toplam çalışan sayısına göre değişmekle birlikte, bu gazetelerin içerikle ilgili çalışan sayısının yetersiz olduğu açıktır. Bu gazetelerin ajans haberleri ağırlıklı olarak hazırlandığı bir çıkarım olarak söylenebilir.

1-3 arasında kişinin çalıştığı grafik servislerindeki sayı oldukça yetersizdir. Bu sayıdaki çalışanla, nitelikli bir tasarıma sahip gazete üretmek mümkün olamayacağından, Antalya gazetelerinin birçoğunda grafik ve estetik hatalara rastlanmaktadır. Teknik servis ise 7 gazetede hiç bulunmamakta, 5 gazetede ise 1-3 kişiden oluşmaktadır. Antalya gazetelerinin birçoğunun kendilerine

ait sistemler yerine ticari hizmet veren web ofset tesislerde basılıyor oluşu, teknik servisleri gereksiz kılmaktadır.

Sarı basın kartlı elemanı bulunmayan Antaya'da Yenigün gazetesi dışındaki diğer gazetelerin 4'ünde sarı basın kartlı çalışanların oranı yüzde 50 ve üzerindedir. Diğer gazetelerde ise bu oranın 14 ila 43 arasında değiştiği görülmektedir. 212'den kadrolu elemanların toplam sayısına bakıldığında ise diğer illere benzer bir durumla karşılaşılmaktadır. 5 gazete tüm elemanlarının 212'den kadrolu olduğunu beyan etmiştir. Diğer gazetelerde de bu oran yüzde 62.5 ila 89 arasında değişmektedir. Sarı basın kartına olan ilginin Antalya gazetelerinin çalışanlarınca da sürdürüldüğü söylenebilir.

Gazete	Akdeniz Gerçek	Akdeniz Manşet	Akdeniz Meydan	Antalya Ekspres	Antalya Gündem	Antalya Körfez	Antalya Son Haber	Antalya'da Yenigün	Antalya	Bakış	Gazete Bir	Hürses
Toplam Çalışan Sayısı	14	16	10	28	11	10	8	15	7	7	7	9
Kadın	2 % 14.3	6 % 37.5	5 % 50	4 % 14.3	3 % 27.3	2 % 20	-	9 % 60	1 % 14.3	3 % 42.9	1 % 14.3	1 % 11.1
Erkek	12 % 85.7	10 % 62.5	5 % 50	24 % 85.7	8 % 72.7	8 % 80	8 % 100	6 % 40	6 % 85.7	4 % 57.1	6 % 85.7	8 % 88.9
İletişim Fakültesi Mezunu	2 % 14.3	4 % 25	1 % 10	4 % 14.3	1 % 9	5 % 50	-	1 % 6.6	-	-	-	-
İletişim Dışında Üniversite Mezunu	7 % 50	2 % 12.5	2 % 20	16 % 57.1	3 % 27.3	2 % 20	-	3 % 20	1 % 14.3	2 % 28.6	-	4 % 44.4
Lise Mezunu	3 % 21.4	5 % 31.2	6 % 60	7 % 25	7 % 72.7	3 % 30	7 % 87.5	11 % 73.3	3 % 42.9	5 % 71.4	7 % 100	3 % 33.3
Ortaokul Mezunu	1 % 7.1	3 % 18.7	-	-	-	-	1 % 12.5	-	3 % 42.9	-	-	2 % 22.2
İlkokul Mezunu	1 % 7.1	2 % 12.5	1 % 10	1 % 3.6	-	-	-	-	-	-	-	-
Haber Merkezi ve Yazı İşlerinde Çalışan Sayısı	9 % 64.3	4 % 25	4 % 40	24 % 85.7	6 % 55.5	5 % 50	5 % 62.5	6 % 40	3 % 42.9	6 % 85.7	4 % 57.1	5 % 55.5
Grafik Servisinde Çalışan Sayısı	2 % 14.3	2 % 12.5	3 % 30	2 % 7.1	1 % 9	1 % 10	1 % 12.5	2 % 13.3	1 % 14.3	1 % 4.3	2 % 28.6	2 % 22.2
Teknik Serviste Çalışan Sayısı	3 % 21.4	1 % 6.2	-	-	-	-	-	-	1 % 14.3	-	2 % 28.6	1 % 11.1
Sarı Basın Kartlı Çalışan Sayısı	7 % 50	8 % 50	3 % 30	15 % 53.5	4 % 36.3	4 % 40	1 % 12.5	-	3 % 42.9	1 % 14.3	6 % 85.7	3 % 33.3
212'den Kadrolu Toplam Çalışan Sayısı	9 % 64.3	10 % 62.5	10 % 100	24 % 85.7	8 % 72.7	7 % 70	8 % 100	15 % 100	7 % 100	7 % 100	6 % 85.7	8 % 88.8
Stajyer	-	1	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-
Kadrolu	3	5	-	5	-	3	1	16	6	2	1	4

156 - Yerel Gazeteler

Köşe Yazarı Sayısı												
Gazete Dışından Yazan Köşe Yazarı Sayısı	7	1	5	-	-	5	2	-	-	-	2	-

TABLO 19: Antalya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Antalya gazetelerinde köşe yazarı sayısı 2 ila 16 arasında değişmektedir. Akdeniz Gerçek, Akdeniz Meydan, Antalya Körfez, Antalya Son Haber ve Bakış gazetelerinde dışarıdan yazan köşe yazarları çoğunlukta iken diğer gazetelerde köşe yazarlarının gazetenin elemanlarından oluştuğu görülmektedir. Köşe yazıları bağlamında Antalya gazeteleri için bir genelleme yapmak mümkün değildir. Bazı gazeteler bu açıdan doyurucu sayılabilecek düzeyde bulunmakta, bir kısım gazeteler ise yetersiz görünmektedir.

2.10. Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Köklü bir basın geleneği bulunmasına rağmen Basın İlan Kurumu'nun en son şube açtığı il olan Trabzon'da resmi ilan hakkına sahip 7 gazeteden 4'ünde 25-39 arasında çalışan bulunduğu görülmektedir. Bir gazetenin 17, diğer iki gazetenin ise 12-13 çalışanı bulunmaktadır. Trabzon gazetelerinin çok sayfalı yayınlanan 5'i, öteden beri BİK şubesi bulunan Adana, yeni şube açılan Gaziantep, Kayseri ve Antalya'daki yerel gazetelere oranla daha fazla eleman çalıştırmaktadır. Kadın oranı ise Hizmet (yüzde 53.8) ve Kuzey Ekspres (yüzde 42.8) dışında oldukça düşük görünmekte ve yüzde 10 ila 25 arasında değişmektedir.

Eğitim özellikleri bakımından ele alındığında Trabzon gazetelerinin 3'ünde hiç iletişim fakültesi mezunu çalışmadığı, Kuzey Ekspres'te yüzde 20, diğerlerinde ise yüzde 4-6.6 arasında değişen düşük oranlarda iletişim mezunu bulunduğu görülmektedir. İletişim dışında eğitim almış üniversite mezunlarının sayısı ve oranı da Hüryol gazetesi (yüzde 41.6) dışında yüzde 4 ila 25 ara-

sındadır. Toplam üniversite mezunlarının oranına bakıldığında da Trabzon gazetelerinde çalışanların yarıdan daha azının bu niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Çalışan sayısı bakımından iyi durumda olmasına rağmen, üniversite mezunları ve özellikle iletişim eğitimi almış çalışan bakımından Trabzon gazetelerinin gelişmediği görülmektedir.

Lise mezunlarının sayısı ve oranı ise oldukça yüksektir. Bu oran Hizmet gazetesinde yaklaşık yüzde 85'e ulaşmakta, Karadeniz'den Günebakış, Taka ve Türksesi gazetelerinde de yüzde 70'i aşmaktadır. Hüryol, Karadeniz'de İlkhaber ve Kuzey Ekspres gazetelerinde de lise mezunlarının oranı yüzde 50'nin üzerindedir.

Trabzon gazetelerinde ilköğretim mezunu çalışan bulunmamasına, Karadeniz'den Günebakış gazetesinde yüzde 7.7 oranında ortaokul mezunu çalışmaktadır. Genel yapının lise mezunu gazeteciler üzerine kurulduğu görülmekte, bu da gazetelerin yeterli nitelikte çalışan yapısına sahip olmadığı anlamına gelmektedir.

Gazete	Hizmet	Hüryol	Karadeniz'den Günebakış	Karadeniz'de İlkhaber	Kuzey Ekspres	Taka	Türksesi
Toplam Çalışan Sayısı	13	12	39	25	35	30	17
Kadın	7 % 53.8	3 % 25	9 % 23	5 % 20	15 % 42.8	3 % 10	2 % 11.8
Erkek	6 % 46.2	9 % 75	30 % 77	20 % 88	20 % 57.2	27 % 90	15 % 88.2
İletişim Fakültesi Mezunu	-	-	-	1 % 4	7 % 20	2 % 6.6	1 % 5.9
İletişim Dışında Üniversite Mezunu	2 % 15.4	5 % 41.6	6 % 15.4	10 % 4	9 % 25.7	6 % 20	4 % 23.6
Lise Mezunu	11 % 84.6	7 % 58.3	30 % 77	14 % 56	19 % 54.3	22 % 73.3	12 % 70.6
Ortaokul Mezunu	-	-	3 % 7.7	-	-	-	-
İlkokul Mezunu	-	-	-	-	-	-	-
Haber Merkezi ve Yazı İşlerinde Çalışan Sayısı	10 % 77	6 % 50	6 % 15.4	13 % 52	15 % 42.8	6 % 20	9 % 52.9
Grafik Servisinde Çalışan Sayısı	2 % 15.4	3 % 25	-	5 % 20	5 % 14.3	6 % 20	4 % 23.6
Teknik Serviste Çalışan Sayısı	1 % 7.7	-	-	5 % 20	10 % 28.6	3 % 10	4 % 23.6
San Basın Kartlı Çalışan Sayısı	7 % 53.8	2 % 16.6	10 % 25.7	3 % 12	20 % 57.1	5 % 16.6	8 % 47
212'den Kadrolu Toplam Çalışan Sayısı	13 % 100	10 % 83.3	30 % 77	14 % 56	35 % 100	12 % 40	12 % 70.5
Stajyer	1	-	-	-	-	1	2
Kadrolu Köşe	10	3	-	4	5	7	8

158 - Yerel Gazeteler

Yazarı Sayısı							
Gazete Dışından Yazan Köşe Yazarı Sayısı	12	2	-	8	3	10	7

TABLO 20: Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Çalışan Yapısı

Karadeniz'den Günebakış ve Taka dışındaki Trabzon gazetelerinde haber merkezi ve yazı işlerinde çalışanların oranı yüzde 50'ye yakın ve bazılarında yüzde 50'nin üzerindedir. Bu veri, içeriğe önem verildiğini, çalışanların önemli bir bölümünün daha doyurucu bir içerik hazırlamak üzere görev yaptığını göstermektedir. Grafik ve teknik servis çalışanlarına ilişkin verilere bakıldığında da bazı gazetelerde benzer özellikteki illere oranla daha fazla eleman çalıştığı görülmektedir. Bu iki serviste elemanı bulunmayan Karadeniz'den Günebakış gazetesi ile az sayfalı Hizmet ve Hüryol gazeteleri dışındaki Trabzon gazetelerinde grafik servिसinden 4-6; teknik serviste ise 3-10 kişi çalışmaktadır.

Trabzon gazetelerinde sarı basın kartı sahibi çalışanların oranı yüzde 12 ila 57 arasında değişmektedir. 212'den kadrolu çalışanların toplam sayısına bakıldığında 13 çalışanı bulunan Hizmet gazetesinde ve 35 çalışanı bulunan Kuzey Ekspres gazetelerinde tüm elemanların bu kadroda yer aldığı görülmektedir. Diğer gazetelerde bu oran yüzde 40 ila 83.3 arasında değişmektedir. Diğer illerde olduğu gibi çalışanların büyük bölümünü basın sigortalı yapmak eğilimi Trabzon'da da bulunmaktadır.

Köşe yazarı bulunmayan Karadeniz'den Günebakış gazetesi dışında diğer gazetelerde 5 ila 22 arasında köşe yazarı olduğu belirtilmiştir. Hizmet gazetesinde 12'si dışarıdan yazan 22; Hüryol gazetesinde 2'si dışarıdan yazan 5; Karadeniz'de İlkhaber gazetesinde 8'i dışarıdan yazan 12, Kuzey Ekspres gazetesinde 3'ü dışarıdan yazan 8; Taka gazetesinde 10'u dışarıdan yazan 17 ve Türksesi gazetesinde 7'si dışarıdan yazan 15 köşe yazarı bulunmaktadır. Trabzon gazetelerinin köşe yazarı sayısı bakımından da, benzer özellikteki illerden daha nitelikli olduğu söylenebilir.

3. Yerel Gazetelerde Teknik Altyapı

Yerel gazetelerin sahip olduğu teknik altyapı üretilen gazetenin hacmini ve görsel kalitesini doğrudan etkilemektedir. Yerel gazetecilikle ilgili sorunlar arasında teknik altyapının yetersizliği, eski teknolojinin kullanılıyor oluşu sıklıkla dile getirilmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen yerel gazetelerin öncelikle baskı sistemleri ve baskıya hazırlık sistemleri belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki illerde yayınlanan gazetelerin tümünün ofset sistemle basıldığı bilinmekle birlikte, makinelerin düz veya rotatif olarak sınıflaması yapılmıştır. Düz makineler tabaka kağıda düşük hızda baskı yaptıklarından baskı süresi uzamakta, dörder sayfa şeklinde basılan gazetelerin kırımı ve katlanması ayrı makinelerde veya insan emeğiyle gerçekleştirilmektedir. Gazetenin baskı ve kırımı için ayrılan süre, hazırlığı için ayrılan süreden çalınmakta, haberlerin ve sayfa düzeninin erken saatlerde bitirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla gazete içerik olarak eskimekte ve habercilikle ilgili temel gereklilik olan yeniliğini kaybetmektedir. Bu da yerel gazetenin satış şansını düşürmektedir. Web ofset olarak bilinen bobin kağıda baskı yapan rotatif ofset makineler ise çok hızlı olmalarının yanında gazeteyi birden fazla üniteye topluca basan, kırımı ve katlaması yapılmış şekilde üreten sistemlerdir. Dolayısıyla bu sistemde basılan gazetelerin baskıya ayrılan süresi düz ofsetle kıyaslanamayacak kadar kısa olmaktadır. Ancak düz ofsetler ile web ofsetlerin kurulum ve işletme maliyetleri arasında çok büyük farklar vardır. Bu nedenle yerel gazetelerin pek çoğu düz ofset sistemler kurabilmekte, web ofsette basılanların büyük bölümü baskılarını ildeki ticari hizmet veren matbaalara yaptırmaktadır.

Bu nedenle gazetelere kendilerine ait baskı sistemleri bulunup bulunmadığı ve matbaa varsa dışarıya iş yapıp yapılmadığı da sorulmuştur. Geleneksel yerel gazetelerin bir çoğunun matbaacılığın yan işi olarak üretilmesi bir sorun olarak tartışılmaktadır. Gazetelerin matbaalarının bulunup bulunmaması ve dışarıya

matbaa hizmeti verip vermemesi, gazetenin birincil amaç olup olmadığının belirlenmesi açısından önemlidir.

Baskı kalitesini belirleyen en önemli ikinci faktör ise gazetenin film ya da aydinger çıktı kullanıyor oluşudur. Ofset sistemlerde üretilen sayfaların kalıba geçirilmesi için filminin alınması gerekmektedir. Ancak bilgisayardan film çıktı alan makinelerin hem kendisi hem de film maliyeti oldukça yüksektir. Bu nedenle yerel gazetelerin pek çoğunda film makinesi yerine lazer yazıcı, film yerine de lazer aydingeri kullanılmakta ve maliyet düşürülmektedir. Film kullananlar ise bu hizmeti ticari olarak veren kuruluşlardan almaktadır. Filmin maliyeti nedeniyle çoğunlukla renkli sayfaların filme, siyah beyaz sayfaların aydingerine alınması uygulaması yaygındır. Ne var ki, aydinger kağıt, filmle aynı kaliteyi sağlayamamakta, gazeteler ofset sistemlerde basılmalarına rağmen, kötü bir teknik kalitede çıkmaktadır. Özellikle renkli sayfalar aydingerine çıktı alınması durumunda son derece kalitesiz olmaktadır. Bu nedenle araştırmada yerel gazetelerin hangi materyale çıktı aldığı ve film çıktı makinesine sahip olup olmadıkları belirlenmiştir.

Gazetelerin görsel kalitesini belirleyen önemli bir unsur da kullanılan fotoğraflardır. Aynı zamanda içeriğin gücünü de artıran fotoğraf kullanımında dijital teknolojiye geçilip geçilmediği araştırılmıştır. Gazetelere kaç fotoğraf makinesine sahip oldukları ve bunların kaçının dijital olduğu sorulmuştur.

Günümüzde gazetenin teknik üretim sürecinin yanında içerikle ilgili çalışmaların tümü bilgisayar üzerine yapılmaktadır. Haberlerin yazımı, redaksiyonu ve editasyonu bilgisayar ortamında gerçekleştirilmektedir. Fotoğrafların incelenmesi ve seçimi de bilgisayarlarda yapılmaktadır. Bu nedenle gazetelerin haber merkezi ve yazı işlerinde kullanılan bilgisayar sayısı araştırmanın sorularından birini oluşturmuştur. Teknik üretim sürecinde kullanılan, grafik ve tasarım bilgisayarlarının sayısı da sorularak saptanmıştır.

Gazetelerde internet bağlantısı bulunup bulunmadığı da belirlenmiştir. İnternet, gerek bir iletişim aracı olarak gerekse içeriği zenginleştiren bir başvuru kaynağı olarak önemli bir teknik altyapı unsurudur. Gazeteler haber ve fotoğraf iletiminde, elemanlarıyla ve başka haber kuruluşlarıyla haberleşmede interneti yoğun bir şekilde kullanmaktadır.

Teknik altyapıya ilişkin bir başka soru gazetelerin hangi haber ajanslarına abone oldukları ve bu haberleri hangi teknikle aldıkları şeklindedir. Ajans aboneliği içerikle ilgili olmakla birlikte, teknik yönü de bulunan bir konudur. Geçmiş yıllarda teknik sıkıntılar nedeniyle taşra kentlerinde ajans aboneliğinin mümkün olamaması, yerel gazeteciliğin en önemli sorunları arasında yer almıştır. Ancak 1990'lı yılların sonlarından itibaren, Anadolu Ajansı TRT 2 ve TRT Int yayınlarına VBI adı verilen bir teknikle haber ve fotoğrafları ekleyerek göndermeye başlamıştır. Bu yöntemde televizyon yayınına eklenen veriler uydu yayını ya da kablolu yayın üzerinden alınmakta, bilgisayar takılan decoder (çözücü kart) haber ve fotoğrafların ekrandan görünüp kullanılmasını sağlamaktadır. Yayının ulaştığı tüm bölgelerde abonelere ulusal gazetelere sunulan haber ve fotoğrafların aynısı ulaştırılmaktadır. Uydu üzerinden haber fotoğraf geçme sistemi günümüzde İHA ve Cihan Haber Ajansı tarafından da kullanılmaktadır. Yerel gazetelerin bir bölümü yaklaşık 10 yıllık geçmişi olan bu sistemle haber ve fotoğraf alırken, son yıllarda ajansların internet üzerinden de aynı hizmeti vermeye başlaması nedeniyle, bazı yerel gazeteler internet yoluyla haber ve fotoğraf aboneliği olmaktadır. AA, İHA, Cihan Haber Ajansı, ANKA gibi Türk ajanslarının yanı sıra yabancı haber ajansları da Türkiye'deki abonelere internet üzerinden abonelik hizmeti vermektedir.

Teknik altyapıya ilişkin son soru, tasarım ve grafik için hangi yazılımların kullanıldığı bilgisi olmuştur. Bilgisayar ortamında hazırlanan gazeteler, uluslararası bazı grafik ve tasarım programlarında yapılmaktadır. Bu programların başlıcaları sayfa dü-

zeni için QuarkXpress, Indesign, fotoğraf işlemleri için Photoshop, grafik için Freehand, Illustrator ve Corel Draw'dır. Yerel gazetelere, gazetenin görsel kalitesinde önemli bir etken olan bu programların hangilerini kullandıkları da sorulmuştur.

3.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Araştırmaya katılan 10 yerel nitelikli İstanbul gazetesinden 6'sının web ofsette, 4'ününse düz ofsette basıldığı görülmektedir. Ancak web ofsette basılan gazetelerin sadece birinin kendine ait baskı tesisi bulunmakta, diğerleri baskılarını başka matbaalarda yaptırmaktadır. Düz ofsette basılan 4 gazetenin ise 3'ünün kendi tesisleri bulunmaktadır. Biri web olmak üzere matbaası bulunan 4 gazeteden 3'ü dışarıya baskı işi yapmamakta, tesisi sadece gazetenin üretimi için kullanmaktadır. Bu veriler ışığında İstanbul'da yayınlanan yerel gazetelerin matbaacılığın yan işi olarak çıkarıldığı söylenemez. Gazetelerin yarısından fazlasının kendine ait matbaaya sahip olmaması, teknik altyapıya gereken yatırımın yapılmadığını göstermektedir. Ancak İstanbul'da baskı hizmeti veren pek çok matbaa bulunduğu ve gazeteyi buralarda bastırmanın tesis kurup işletmeye göre daha ekonomik olduğu da göz ardı edilemez. Söz konusu gazetelerin tirajları da büyük web ofset tesisler kurup işletmeye yetecek düzeyde değildir. Dolayısıyla dışarıda basılmalarının işletmecilik açısından daha kârlı ve verimli olduğu tahmin edilebilir.

İstanbul'da çıkan yerel gazetelerin yarısının film, diğer yarısınınsa aydınlar çıktısı aldığı görülmektedir. Film kullanan 5 gazetenin 4'ünde film çıktı makinesi bulunmamakta ve bu işlem dışarıdan temin edilmektedir. Kendine ait matbaası bulunan ve dışarıya baskı hizmeti de veren İstanbul Son Saat gazetesinde ise film çıktı makinesi bulunmaktadır. Film çıktı makinesinin gazete yanında dışarıya yapılan işler için kullanılmak üzere kurulduğu tahmin edilebilir.

Yerel İstanbul gazetelerinde fotoğraf makinesi sayısının 2-4 arasında değiştiği ve bir gazete dışında tüm makinelerin dijital olduğu saptanmıştır. Bu gazetede de 3 dijital makine yanında sadece bir analog makine kullanılmaktadır. Dijital fotoğraf makineleri fotoğraf kalitesini artırması yanında, film ve banyo, baskı gibi maliyetleri ortadan kaldırmakta ve fotoğrafların doğrudan bilgisayara yüklenebilmesi nedeniyle zaman kazandırmaktadır. İstanbul gazetelerinin dijital teknolojiyle gelen kolaylıkları benimzedikleri görülmektedir. Ancak, makine sayısı yeterli düzeyde değildir. Kullanılan fotoğrafların önemli bir bölümünün ajans kaynaklı olduğu tahmin edilebilir.

Araştırma kapsamındaki İstanbul gazetelerinde haber merkezi ve yazı işlerinde kullanılan bilgisayar sayısının 3-8 arasında değiştiği görülmektedir. Bu sayı yetersiz olmakla birlikte, gazetelerin de genellikle 8 sayfadan oluştuğu göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla bilgisayar sayısı gazetelerin az sayfalı oluşu nedeniyle yeterli denilebilir. Tasarım ve grafik için ayrılan bilgisayar sayısı da 2-4 arasındadır. Yine sayfa sayısı göz önünde bulundurulduğunda bilgisayarların yeterli olduğu düşünülebilir.

Gazete	Ayrıntılı Haber	Çağdaş Ulus	Gazete 34	İstanbul	İstiklal	Son An	İstanbul Son Saat	Tünaydın	Yeni Devir	Yenigün
Baskı Sistemi	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Düz Ofset	Web Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Web Ofset	Web Ofset
Gazeteye Ait Matbaa Var mı?	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Var	Var	Yok	Yok
Dışarıya Baskı İşi Yapılıyor mu?	Hayır	-	-	-	-	Hayır	Evet	Hayır	-	-
Film Çıktı mı Kullanılıyor, Aydinger mi?	Aydinger	Aydinger	Film	Film	Film	Aydinger	Film	Aydinger	Film	Aydinger
Gazeteye Ait Film Çıktı Makinesi Var mı?	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok
Analog ve Dijital Fotoğraf Makinesi	3 Dijital	4 Dijital	3 Dijital	3 Dijital, 1 Analog	3 Dijital	2 Dijital	3 Dijital	2 Dijital	3 Dijital	4 Dijital

Sayısı										
Haber Merkezi ve Yazı İşlerindeki Bilgisayar Sayısı	4	5	3	8	3	7	6	7	5	6
Tasarım Bilgisayarı Sayısı	2	2	2	3	2	4	2	4	4	2
İnternet Bağlantısı Var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Gazete Hangi Ajanslara Abone?	İHA	AA	AA	İHA	AA	İHA	AA, Türkspor	İHA	CİHAN	İHA
Ajans Haberleri Hangi Teknikle Alınıyor?	Uydu ve İnternet	İnternet	İnternet	Uydu	İnternet	Uydu	İnternet, Faks	Uydu	Uydu	İnternet
Kullanılan Tasarım Programları	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress	Quark Xpress	Quark Xpress	Quark Xpress	Quark Xpress	Quark Xpress	Quark Xpress	Quark Xpress	Quark Xpress

TABLO 21: İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Yerel İstanbul gazetelerinin tümünde internet bağlantısı bulunmaktadır. Gazetelerin iletişim aracı ve başvuru kaynağı olarak bu yeni teknolojiyi benimsedikleri görülmektedir. Gazetelerin tümü ajans abonesidir. 10 gazeteden 4'ü AA, 4'ü İHA biri Cihan Haber Ajansı abonesidir. İstanbul Son Saat gazetesi yetkilisi ise AA aboneliğinin yanı sıra Türkspor adlı ajansa da abone olduğunu belirtmiştir. Ajans haberleri ve fotoğrafları 4 gazetede uydu yoluyla, 5 gazetede internet üzerinden alınmaktadır. Bir gazete her iki tekniği de kullanmakta, Türkspor ajansında abone olan İstanbul Son Saat gazetesi ise bu ajanstan faks yoluyla haber almaktadır.

Gazetelerin tümünde tasarım ve grafik amacıyla QuarkXpress programının kullanıldığı, Ayrıntılı Haber gazetesinde ise fotoğraf işlemek için Photoshop programının da bulunduğu belirlenmiştir. Kullanılan yazılımlar sayfa düzeni için yeterli olmakla birlikte, ileri grafik ve illüstrasyonlar için uygun değildir. Bu amaçla kullanılan grafik programlarının yerel İstanbul gazetelerinde bulunmaması gazetelerin görsel yönüyle ilgili bir eksiklik-

tir. Diğer taraftan 9 gazetede Photoshop programının kullanılmaması, fotoğrafla ilgili teknik çalışmaların çok kısıtlı olarak yapıldığını göstermektedir.

3.2. Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Ankara gazetelerinin çoğunluğunun web ofsete geçtiği görülmektedir. 10 gazeteden 7'si web ofsette basılmakta, yalnızca 3 gazete düz ofset tekniğini kullanmaktadır. Gazetelerin ikisi dışında tümünün kendine ait matbaası bulunmaktadır. Matbaası olmayan iki gazeteden biri web'de, biri düz ofsette basılmaktadır. Matbaası bulunan tüm gazeteler aynı zamanda dışarıya baskı hizmeti vermektedir. Ankara gazetelerinin matbaa altyapısı bakımından İstanbul'dan ileride oldukları, özellikle 5 gazetenin kendine ait web ofset tesisler kurmuş olmasından anlaşılmaktadır. Ancak bu tesislerin aynı zamanda matbaacılık amacıyla kullanılışı, gazetelerin resmi ilan geliri sağlayacak ikinci iş olarak görülmesi sorununu da doğurabilmektedir. İlgili başlıkta değinileceği gibi Ankara gazetelerinin bazılarının sahiplik yapıları aynıdır. Belde, Olay ve Tasvir gazeteleri ortak tesislerde çıkmaktadır. Benzer bir durum Son Söz ve Gündem gazeteleri için geçerlidir. Günlük Haber ve Ekonomik Yorum gazeteleri de ortak bir sahiplik yapısına sahiptir. Bir başka ifadeyle, matbaa tesisi bulunan bir kuruluş aynı tesislerde farklı kişilere ait görünen birden fazla yerel gazete çıkararak resmi ilandan aldığı payı artırmaktadır. Bu yapı, gazetelerin gerçek anlamda yerel basın işlevini yerine getirememesine yol açmaktadır. Ankara gazetelerinin bazılarında bu tür bir yapılanma görüldüğü söylenebilir.

Ankara gazetelerinin 6'sı aydıngere, 1'i filme, 3'ü de renkli sayfaları filme, diğerlerini aydıngere çıktı almaktadır. Maliyeti düşürmeye yönelik bu yöntemin film çıktı makinesi bulunan gazeteler tarafından da uygulandığı görülmektedir. Sadece film kullanan Anayurt gazetesinin kendisine ait film çıktı makinesi bulunmakta renkli sayfaları filme diğerlerini aydıngere çıktı alan

Ankara İl gazetesinde ise makine bulunmamaktadır. Bu gazetenin, renkli sayfalarını başka bir kuruluştaki filme aldığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde renkli sayfaları filme diğerlerini aydıngere çıktı alan Günlük Haber ve Ekonomik Yorum gazetelerinin ise kendilerine ait film makinesi bulunduğu halde, bazı sayfaları aydıngere çıkarmaları ilginçtir. Burada film materyalinin yüksek maliyetinden kaçıldığı açık olmakla birlikte, altyapıda bulunan bir makinenin gazete için kullanılmaması, bu altyapının aslında matbaa işleri için kurulduğunu kanıtlar niteliktedir.

Ankara gazetelerinin bazılarının yeterli sayıda fotoğraf makinesi bulunmaktadır. Hepsi dijital olmak üzere Anayurt gazetesinde 10, Ankara İl gazetesinde 6 makine bulunduğu belirtilmiştir. Aynı tesislerde hazırlanan Belde, Olay ve Tasvir gazeteleri ise fotoğrafları ajanstan aldıklarını ve bu nedenle gazetelerde fotoğraf makinesi bulunmadığını beyan etmişlerdir. Ortak hazırlanan Günlük Haber ve Ekonomik Yorum gazetelerinde 1 dijital 2 analog makine kullanılmaktadır. Benzer bir ortaklık içindeki Son Söz ve Gündem gazetelerinde de 2 dijital 2 analog olmak üzere 4 fotoğraf makinesi bulunmaktadır. Ankara gazetelerinin bir bölümünde fotoğraf makinesi bulunmaması, bir bölümünde ise 2'şer gazete tarafından paylaşılması gazetelerin hem görselliği açısından hem de içeriği destekleyen bir haber unsuru olarak fotoğrafa gereken önemin verilmediğini ortaya koymaktadır.

Bilgisayarların kullanımında da benzer bir ortaklık söz konusudur. Haber merkezi ve yazı işlerinde 10, tasarım bölümünde 6 bilgisayar bulunan Belde gazetesinde, bu altyapı aynı zamanda Olay ve Tasvir gazetesinin hazırlanması için de kullanılmaktadır. Haber merkezi ve yazı işlerinde 8, tasarım bölümünde 2 bilgisayar bulunan Günlük Haber gazetesinin altyapısında ise aynı zamanda Ekonomik Yorum da hazırlanmaktadır. Aynı şekilde Son Söz ve Gündem gazeteleri de haber merkezi ve yazı işlerindeki 5, tasarım bölümündeki 3 bilgisayarı ortaklaşa kullanmaktadır. Anayurt gazetesinde içerikle ilgili bölümde 10, tasarım bölümün-

de 5 bilgisayar bulunduğu, Ankara İl gazetesinde de içerik için 10, tasarım için 6 bilgisayar ayrıldığı görülmektedir. Ankara Ticaret gazetesinde ise haber ve yazı işleri bölümünde 4 bilgisayar bulunmakta, tasarım ve grafik işleri bölümünde bilgisayar bulunmamakta, bu işlemler dışarıda yapılmaktadır. Bilgisayar sayıları gazetelerin hacmi göz önüne alındığında yeterli sayılabilir. Ancak gazetelerin 7 gazetenin ortak tesislerde hazırlandığı düşünülürse, bilgisayar altyapısının yetersiz olduğu açıktır.

Ankara gazetelerinin de tümünde internet bağlantısı bulunduğu, gazetelerin bir veya birden fazla haber ajansından haber ve fotoğraf aldığı görülmektedir. ANKA ajansına abone olan Ankara Ticaret dışındaki gazetelerin hepsi Anadolu Ajansı abonésidir. AA'ya ek olarak Anayurt gazetesinin İHA; Belde, Olay ve Tasvir grubunun Cihan Haber Ajansı aboneliğinin bulunduğu görülmektedir. Gazetelerin büyük bölümünün Anadolu Ajansı kaynaklı haber ve fotoğraflarla hazırlandığı söylenebilir. Ankara gazetelerinde İhlas Haber Ajansı'nın diğer illere göre daha az tercih edildiği de görülmektedir. Bir başka farklılık, ajans haberlerinin genellikle uydu yoluyla alınıyor oluşudur. 10 gazeteden 7'si ajanslara uydu yoluyla abonedir. Bir gazete kablolu yayın, bir gazete uydu ve internet tekniğini kullanmaktadır. Sadece internet üzerinden haber ve fotoğraf alan gazete sayısı 1'dir. İnternet üzerinden abonelik sistemi uydu ve kablolu yayın sistemine göre daha yenidir. Dolayısıyla Ankara gazetelerinin ajans aboneliğinin uydu ve kablolu sistemle servisin başladığı 10 yıl öncesine kadar uzanan bir geçmişi olduğu söylenebilir.

Gazete	Anayurt	Ankara İl	Belde	Günlük Haber	Olay	Son Söz	Tasvir	Ankara Ticaret	Ekonomik Yorum	Gündem
Baskı Sistemi	Web Ofset	Düz Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Düz Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Düz Ofset
Gazeteye Ait Matbaa Var mı?	Yok	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Var	Var
Dışarıya Baskı İşini Yapılıyor mu?	-	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	-	Evet	Evet
Film Çıktır mı Kullanılıyor, Aydınlatma	Film	Film ve Aydınlatma	Aydınlatma	Film ve Aydınlatma	Aydınlatma	Aydınlatma	Aydınlatma	Aydınlatma	Film ve Aydınlatma	Aydınlatma

mi?										
Gazeteye Ait Film Çıktı Makinesi Var mı?	Var	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok
Analog ve Dijital Fotoğraf Alınan Sayısı	10 Dijital	6 Dijital	Fotoğraflar Ajanstan Alınıyor	1 Dijital, 2 Analog	Fotoğraflar Ajanstan Alınıyor	2 Dijital, 2 Analog	Fotoğraflar Ajanstan Alınıyor	2 Dijital	1 Dijital, 2 Analog	2 Dijital, 2 Analog
Haber Merkezi ve Yazı İşlerindeki Bilgisayar Sayısı	10	8	10	8	10	5	10	4	8	5
Tasarım Bilgisayarı Sayısı	5	6	6	2	6	3	6	-	2	3
İnternet Bağlantısı Var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Gazete Hangi Ajanslara Abone?	AA, İHA	AA	AA, CİHAN	AA	AA, CİHAN	AA	AA, CİHAN	ANKA	AA	AA
Ajans Haberleri Hangi Teknikle Alınıyor?	Uydu ve İnternet	Kablolu Yayın	Uydu	Uydu	Uydu	Uydu	Uydu	İnternet	Uydu	Uydu
Kullanılan Tasarım Programları	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Bilgi Verilmedi	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop

TABLO 22: Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Ankara gazetelerinde tasarım programı olarak sadece QuarkXpress ve Photoshop kullanıldığı görülmektedir. Tasarım ve baskı işini dışarıda yaptıran Ankara Ticaret gazetesi dışındaki tüm gazeteler bu iki programı kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu programlar standart bir sayfa düzeni ve fotoğraf işleme uygulaması için yeterli olmakla birlikte, tasarımı renklendirecek birtakım çizim, grafik ve illüstrasyonların yapımında kullanılan programların da gazetelerde bulunması beklenir. Ancak Ankara gazetelerin sayfa düzeni açısından bu tür unsurları içermediği ve dolayısıyla ilgili programların da kullanılmadığı görülmektedir.

3.3. İzmir'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

İzmir'de yayınlanan ve araştırmaya katılan 4 gazetenin tümü web ofset tesislerde basılmaktadır. Bu gazetelerden Yeni Asır ve Yeni Ekonomi'nin matbaası kendisine aittir. Ege Telgraf ve Haber Ekspres gazeteleri ise dışarıda basılmaktadır. Yeni Asır dışarıya

baskı işi yapmazken, Yeni Ekonomi aynı zamanda matbaacılık işi yapan bir kuruluştur. Bu bağlamda İzmir gazetelerinin baskı tekniği açısından iyi düzeyde olduğu ancak matbaa altyapısı bakımından tüm gazetelerin aynı düzeyde bulunmadığı açıktır. Yeni Asır, matbaa altyapısıyla da diğer İzmir gazetelerinden daha ileri düzeydedir. Diğer gazetelerden 2'sinin matbaa altyapısı bulunmaması, Yeni Ekonomi'nin ise web ofset tesisleri aynı zamanda matbaa işinde kullanıyor oluşu genel anlamda İzmir gazetelerinde matbaa altyapısının beklenen düzeyde olmadığını göstermektedir.

İzmir gazetelerinin tümü film çıktı alınarak basılmaktadır. Matbaası bulunmayan Ege Telgraf ve Haber Ekspres gazetelerinin film çıktı makinesi de olmadığı, Yeni Asır ve Yeni Ekonomi'nin ise kendilerine ait makinelerden film çıktı aldıkları görülmektedir.

Gazetelerde kullanılan tüm fotoğraf makinelerinin dijital olduğu ve bu anlamda diğer illerdeki gelişimin İzmir'de de yaşandığı söylenebilir. Ancak fotoğraf makinesi sayısı bakımından gazeteler arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Ege Telgraf'ta 9, Yeni Asır'da 40 olan dijital makine sayısı Haber Ekspres ve Yeni Ekonomi gazetelerinde sadece 3'tür. Ege Telgraf'ta ve Yeni Ekonomi'de içerik dolayısıyla bu makine sayısının yeterli olacağı düşünülebilir. Ancak Yeni Asır'la rekabet etmek durumundaki Haber Ekspres gazetesinin fotoğraf makineleri sayıca yetersizdir.

Gazete	Ege Telgraf	Haber Ekspres	Yeni Asır	Yeni Ekonomi
Baskı Sistemi	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset
Gazeteye Ait Matbaa Var mı?	Yok	Yok	Var	Var
Dışarıya Baskı İşini Yapılıyor mu?	-	-	Hayır	Evet
Film Çıktı mı Kullanılıyor, Aydınlatma mı?	Film	Film	Film	Film
Gazeteye Ait Film Çıktı Makinesi Var mı?	Yok	Yok	Var	Var
Analog ve Dijital Fotoğraf Makinesi Sayısı	7 Dijital	3 Dijital	40 Dijital	3 Dijital
Haber Merkezi ve Yazı İşlerindeki Bilgisayar Sayısı	9	30	55	6
Tasarım Bilgisayarı Sayısı	6	2	8	2
İnternet Bağlantısı Var mı?	Var	Var	Var	Var

170 - Yerel Gazeteler

Gazete Hangi Ajanslara Abone?	AA, İHA	AA İHA, CİHAN, ANKA	AA, İHA, AP	AA
Ajans Haberleri Hangi Teknikle Alınıyor?	Kablolu Yayın	İnternet	İnternet	İnternet
Kullanılan Tasarım Programları	Quark Xpress, Photoshop, Freehand, Indesign	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop, Freehand, Illustrator	Quark Xpress, Photoshop

TABLO 23: İzmir’de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Bilgisayar altyapısı bakımından da İzmir gazeteleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Sayfa sayısı ve içerik bakımından kısıtlı bir gazete olan Ege Telgraf’ta haber merkezi ve yazı işlerinde kullanılmak üzere 9, tasarım ve grafik amacıyla kullanılmak üzere 6 bilgisayar bulunduğu belirtilmiştir. Az sayfalı bir ekonomi gazetesi Yeni Ekonomi’de de içerikle ilgili işlemler 6, tasarım ve grafik ile ilgili işlemler 2 bilgisayarda yapılmaktadır. Haber gazetesi olan Haber Ekspres ve Yeni Asır’da ise bilgisayar sayıları daha yüksektir. Haber Ekspres’te haber merkezi ve yazı işlerinde 30, tasarımda 2 bilgisayar kullanılmaktadır. Yeni Asır’da ise içerikle ilgili birimlerdeki bilgisayar sayısı 55, tasarımla ilgili birimdeki bilgisayar sayısı ise 8’dir. İki gazetede de haber merkezi ve yazı işleri birimlerindeki bilgisayar sayısının yeterli olduğu açıktır. Ancak tasarım bölümünde özellikle Haber Ekspres’te daha fazla bilgisayar bulunması gerektiği de söylenebilir.

İzmir gazetelerinin tümünde internet bağlantısı ve ajans aboneliği bulunmaktadır. Gazetelerin hepsi Anadolu Ajansı abonесidir. Yeni Ekonomi dışındaki gazetelerinse birden fazla ajanstan haber ve fotoğraf aldıkları görülmektedir. Ege Telgraf, AA yanında İHA’yı da kullanırken, Haber Ekspres gazetesi AA, İHA, CİHAN ve ANKA ajanslarına abonedir. Yeni Asır ise AA ve İHA’nın yanında AP ajansından haber ve fotoğraf alarak Bursa’da yayınlanan Olay gazetesi ile birlikte yabancı ajanstan yararlanan iki yerel gazeteden biri olmaktadır. Gazetelerin ajans haberlerini ağırlıklı olarak internet üzerinden aldıkları görülmektedir. Haber Ekspres, Yeni Asır ve Yeni Ekonomi internet tekniğiyle haber ve fotoğraf almaktadır. Kablolu yayın yöntemini kullandığını beyan eden Ege Telgraf gazetesinin ise aynı zamanda inter-

net tekniğini de kullanıyor olması muhtemeldir. Çünkü kablolu yayın üzerinden abonelik yalnızca Anadolu Ajansı için söz konusudur. İHA'ya da abone olduğunu belirten Ege Telgraf gazetesi-nin bu ajans için uydu veya internet tekniğini kullanması gerekmektedir. İzmir gazetelerinde de temel sayfa düzeni programı olarak QuarkXpress, fotoğraf programı olarak da Photoshop kullanılmaktadır. Haber Ekspres ve Yeni Ekonomi gazeteleri bu iki programla yetinirken, Yeni Asır'ın ek olarak grafik programı olan Freehand ve Illustrator'ü de kullandığı görülmektedir. Çok sayfa-lı ve renkli bir tasarıma sahip olan Haber Ekspres'te de ilave gra-fik programlarının kullanılmaması bir eksikliklerdir. Ege Telgraf gazetesi de QuarkXpress ve Photoshop'a ilave olarak Freehand ve Indesign programlarını kullandığını belirtmiştir. Ancak bu gaze-tenin tasarımı incelendiğinde grafik ağırlıklı bir yaklaşım göröl-memektedir. Aynı şekilde Indesign programının QuarkXpress'le benzer işlevlere sahiptir ve bir gazetede ikisinin bir arada kulla-nılması alışılmış bir durum değildir. Dolayısıyla programlar ko-nusunda verilen bu bilginin doğruluğunu temkinli karşılamak gerekir.

3.4. Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Adana gazetelerinin baskı tekniği ve matbaa altyapısı bakı-mından çok ileri düzeyde olmadıkları görülmektedir. Araştırma-ya katılan 13 gazeteden 9'u düz ofset, 5'i web ofset makinelerde basılmaktadır. 8 gazetenin kendisine ait matbaası bulunmaktadır. Web tekniği

Gazete	Adana Haber	Adana 5 Ocak	Bölge	Çukurova Barış	Ekspres	Haber	İkhaber	Medya Yenigün	Son Nokta	Süper Gazete	Toros	Yeni Adana	Zirve
Baskı Sistemi	Web Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Web ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset
Gazeteye Ait Matbaa Var mı?	Yok	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Var
Dişanya Baskı İşli Yapılıyor mu?	-	Evet	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	-	-	-	Evet	-	Evet
Film Çıktı mı Kullanılıyor, Aydın-ger mi?	Film ve Aydın-ger	Film	Aydın-ger	Film	Aydın-ger	Aydın-ger	Film ve Aydın-ger	Aydın-ger	Aydın-ger	Aydın-ger	Film ve Aydın-ger	Aydın-ger	Aydın-ger

172 - Yerel Gazeteler

Gazeteye Alt Film Çıktı Makinesi Var mı?	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Yok
Analog ve Dijital Fotograf Makinesi Sayısı	6 Dijital	5 Dijital	2 Dijital	3 Dijital	4 Dijital	1 Dijital	3 Dijital	2 Dijital	2 Dijital	2 Dijital	6 Dijital	3 Dijital	6 Dijital
Haber Merkezi ve Yazı İşlerindeki Bilgisayar Sayısı	6	5	7	2	6	2	4	7	3	5	13	4	8
Tasarım Bilgisayarı Sayısı	3	3	2	2	5	1	4	4	3	1	4	3	3
İnternet Bağlantısı Var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Gazete Hangi Ajanslara Abone?	AA, İHA	AA, İHA	İHA	AA, İHA	AA, İHA, CİHAN	İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA, CİHAN	AA	AA, İHA, ANKA
Ajans Haberleri Hangi Teknikle Alınıyor?	İnternet	İnternet	Uydu	İnternet	İnternet	İnternet ve Uydu	İnternet ve Uydu	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet ve Uydu	İnternet	İnternet
Kullanılan Tasarım Programları	Quark Xpress, Photo- Shop	Quark Xpress, Photo- Shop, Freehand	Quark Xpress, Photo- Shop	Quark Xpress, Photo- Shop	Quark Xpress, Photo- Shop, Free- hand	Quark Xpress, Photo- Shop	Quark Xpress, Photo- Shop, Corel Draw	Quark Xpress, Photo- Shop, Corel Draw	Quark Xpress, Photo- Shop	Quark Xpress, Photo- Shop	Quark Xpress, Photo- Shop	Quark Xpress, Photo- Shop	Quark Xpress, Photo- Shop

TABLO 24: Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

kullanan gazetelerden İlkh Haber kendisine ait matbaada basılırken Adana Haber, Medya Yenigün ve Son Nokta gazeteleri başka kuruluşlara ait web tesislerde basılmaktadır. Düz ofsette basılan gazetelerin baskı sürecinin son derece uzun sürdüğü ve içeriğin erken saatlerde oluşturulması gerektiği bilinmektedir. Adana gazetelerinin birçoğunun mali gücünün web ofset tesisler kurmaya yetmediği, genellikle az sayfalı ve düşük tirajlı bu gazetelerin web ofset tesis kurup işletmeyi kaldırmayacağı açıktır. Ancak bu ilde kurulu durumda pek çok web ofset tesis bulunmaktadır. Yerel gazetelerin baskılarını bu tesislerde yaptırarak, hızlı ve ekonomik bir gazete üretimi gerçekleştirme yoluna gitmeleri gerekmektedir. Ancak halen bu ildeki 9 gazete düz ofsette basımını sürdürmektedir. Bu gazetelerden Yeni Adana dışındaki 8'inin kendisine ait matbaası bulunmaktadır. Bu 8 gazetenin 6'sı aynı zamanda dışarıya baskı işi yapmaktadır. Dolayısıyla, Adana yerel gazetelerinin büyük çoğunluğunun web ofsette basılan taze gazeteler olmak gibi bir kaygısı bulunmadığı söylenebilir. Bu

gazeteler matbaacılığın yan işi olarak resmi ilan almak için, az sayfalı olarak çıkarılan içerikçe zayıf ürünlerdir. Bulunan teknik altyapı ise esasen gazeteler için değil, matbaacılık işi için kurulmuştur. Diğer yandan, Milli Mücadele döneminin en önemli gazetelelerinden biri olması yanında Türkiye'nin en eski yerel gazeteleri arasında yer alan Yeni Adana'nın matbaasının bulunmaması ilginçtir.

Adana gazetelerinin çıktı materyali ağırlıklı olarak aydıngerdir. Tamamı filme çıkarılan iki gazete bulunmaktadır. 8 gazetenin tüm sayfaları aydıngere, 3 gazeteninse renkli sayfaları filme, diğer sayfaları aydıngere çıktı alınmaktadır. Sadece 4 gazetede film çıktı makinesi bulunmaktadır. Bu gazetelerden ikisi tüm sayfalarını film olarak çıkarırken, makinesi bulunduğu halde iki gazete iç sayfalarını aydıngere çıkarmaktadır. Adana Haber gazetesi ise film makinesi bulunmadığı halde renkli sayfalarını başka kuruluşlardaki altyapılardan film çıktı olarak almaktadır. Çıktı materyali bakımından değerlendirildiğinde, gazetenin kalitesini olumsuz yönde etkileyen ancak ucuz bir madde olan aydıngere başvurulması olumsuz bir durumdur. Bu materyal kullanılarak üretilen gazeteler, web ofsette basılsa dahi ortaya kaliteli bir ürün çıkması mümkün değildir. Özellikle renkli sayfaların aydıngere çıkarılması estetik kaliteyi son derece düşürmektedir.

Bu ildeki gazetelerde tüm fotoğraf makinelerinin dijital olduğu görülmektedir. Bu makinelerin maliyetinin giderek ucuzlaşmasının yanında, film, banyo, baskı gibi süreçlerin maliyetini ortadan kaldırması, diğer illerde olduğu gibi Adana'da da dijital geçiş sürecini hızlandırmıştır. Bu anlamda teknik gelişmelerin takip edildiği görülmektedir. Ancak makine sayısı bazı gazetelerde çok yetersizdir. Örneğin Haber gazetesinin sadece 1 fotoğraf makinesi bulunmaktadır. 4 gazetede 2'ser, 3 gazetede 3'er, 1 gazetede 4 fotoğraf makinesi bulunurken, görece yeterli makinesi bulunan 4 gazetede bu sayı 5-6 dolayındadır.

Bilgisayar sayısı bakımından da genel anlamda yetersizlikten söz edilebilir. Çukurova Barış gazetesinin gazetelerin içeriği ve

tasarımı toplam 4, Haber gazetesi ise 3 bilgisayarla hazırlanmaktadır. Bu tür bir bilgisayar altyapısıyla doyurucu içerik ve nitelikli estetik yaratmak söz konusu değildir. Diğer gazetelerde içerikle ilgili işlemlere ayrılan bilgisayar sayısı 3-8 arasında değişmekte, Toros gazetesinde 13 ile ortalamanın üzerine çıkmaktadır. Grafik ve tasarım bilgisayarı sayısı ise Haber gazetesi gibi Süper Gazete'de de yalnızca 1'dir. Diğer gazetelerde bu sayı 2-4 arasında değişmekte, sadece Ekspres gazetesinde 5'e çıkabilmektedir. Dolayısıyla Adana gazetelerinin bilgisayar altyapısının da istenilen düzeyde olmadığı söylenebilir.

Adana gazetelerinin tümünde internet bağlantısı bulunmaktadır. Gazetelerin dijital fotoğraf makinesinde olduğu gibi kendilerine kolaylık sağlayan ve mali anlamda yük getirmeyen internet teknolojisini benimsedikleri görülmektedir. İnternetin, hem genel anlamda iletişim için, hem de gazetenin içeriğini oluşturmada bir kaynak olarak kullanılması, diğer illerde olduğu gibi Adana gazeteleri arasında da bu tekniğin yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Bu ildeki gazetelerin ajans aboneliği konusunda da gelişmiş durumda oldukları söylenebilir. Yeni Adana (AA), Bölge (İHA) ve Haber (İHA) dışındaki gazetelerin tümü birden fazla ajansa abonedir. 7 gazete AA ve İHA, 2 gazete AA, İHA ve CİHAN, bir gazete ise AA, İHA ve ANKA ajanslarından haber ve fotoğraf almaktadır. Ajanslara gösterilen bu ilgi bir yönüyle sevindirici olmakla birlikte, gazetelerin içeriğinin büyük bölümünün ajans haberleriyle doldurulması, yeterli sayıda gazeteci çalıştırılmayarak, ildeki ve bölgedeki haberlerin bile ajanslardan alınması gibi bir sorun da gözlemlenmektedir. Gazetelerin ajans aboneliğinde en fazla internet yöntemini kullandıkları da belirlenmiştir. 9 gazetede internet yoluyla, 3 gazete internet ve uydu yoluyla, 1 gazete de sadece uydu yoluyla aboneliğini sürdürmektedir.

Genellikle az sayfalı ve bir bölümü siyah beyaz çıkan Adana gazetelerinde tasarıma gereken önemin verilmediği açıktır. Bu süreç için ayrılan bilgisayarların sayısal yetersizliği yanında, kul-

lanılan yazılımların da QuarkXpress ve Photoshop'la sınırlı olduğu görülmektedir. 13 gazetenin 9'u bu iki programla hazırlanmakta, ilave grafik programlarından Freehand 2 gazetede, Corel Draw da 2 gazetede kullanılmaktadır.

3.5. Bursa'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Bursa gazetelerinin baskı sistemi ve matbaa sahipliği konusunda diğer illere göre ileri düzeyde bulunduğu görülmektedir. Çok sayfalı, görece yüksek tirajlı ve renkli gazeteler üretildiği için web ofset tesisler verimli olabilmektedir. Diğer yandan bu ilde web ofset tesislerin geçmişinin 30 yıl öncesine kadar uzanıyor oluşu da bu tekniğin yerleşmesini sağlamıştır. Güçlü sermaye yapıları bulunan Bursa gazeteleri erişilmesi zor olan web ofset matbaaları kurabilmekte ve işletebilmektedirler. Araştırmada 4 gazetenin tümünün web ofsette basıldığı, bunlardan 3'ünün kendisine ait matbaa bulunduğu belirlenmiştir. Matbaası olmayan tek gazete Kent'tir ve bu gazete Bursa Hakimiyet'le ortaklık yapısı içinde bulunduğundan, aynı tesisleri kullanmaktadır. Baskı sisteminin getirdiği kalite ve basım sürecine ayrılan zamanın kısalığı, Bursa gazetelerinin ulusallarla aynı görünümde ve haberleri bakımından daha taze olabilmesine imkan vermektedir. Olay gazetesi dışarıya matbaa hizmeti vermezken, Bursa Haber ve Bursa Hakimiyet'in matbaaları aynı zamanda matbaa işletmesi için kullanılmaktadır.

Gazetelerin tümü filme çıktı alınmaktadır. Kent dışındaki gazetelerin kendilerine ait film çıktı makinesi bulunmaktadır. Aydınlatma kullanılmaması, Bursa gazetelerinin görsel kalitesinin ulusal gazeteler düzeyine ulaşmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla okuyucu, içerikten önce estetik anlamda, ulusal gazetelerle aynı düzeyde bir ürünle karşılaşmakta ve Bursa'da kalite tiraja yansımaktadır.

Fotoğraf makinesi altyapısı bakımından da Bursa gazetelerinin diğer illere oranla daha iyi düzeyde oldukları görülmektedir.

Bursa Haber’de 10, Olay’da 15, altyapıyı ortak kullanan Bursa Hakimiyet ve Kent’te ise 10 dijital makine bulunduğu belirlenmiştir. Analog makinelerin tamamen terk edildiği, hızlı, ucuz ve kaliteli fotoğraf elde etmeyi sağlayan dijital tekniğe geçildiği görülmektedir.

Bilgisayar sayısı bakımından da bu ildeki gazeteler oldukça farklı bir konumdadır. Haber merkezi ve yazı işlerinde kullanılan bilgisayar sayısı Bursa Haber gazetesinde 12 olarak belirtilirken, Olay’da 25, Bursa Hakimiyet ve Kent’te 50’dir. Bu iki gazetenin bilgisayarları ortak kullandığı düşünüldüğünde dahi her birine 25’er bilgisayar düşmektedir. Dolayısıyla Bursa Haber dışındaki gazetelerin içerikle ilgili birimlerinde kullanılan bilgisayar sayısının yeterli olduğu söylenebilir. Tasarım ve grafik bilgisayarları bakımından da benzer bir yapı bulunmaktadır. Bursa Haber gazetesinde bu işlemler için 4 bilgisayar ayrılırken, Olay gazetesinde 10, Bursa Hakimiyet ve Kent’te 13 bilgisayar kullanılmaktadır. Bursa gazetelerinin çok sayfalı, renkli, tasarım ve grafik açısından nitelikli ürünler oluşu, bu amaçla kullanılan bilgisayar sayısını zorunlu olarak artırmaktadır.

Gazete	Bursa Haber	Bursa Hakimiyet	Kent	Olay
Baskı Sistemi	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset
Gazeteye Ait Matbaa Var mı?	Var	Var	Yok	Var
Dışarıya Baskı İşi Yapılıyor mu?	Evet	Evet	-	Hayır
Film Çıktı mı Kullanılıyor, Aydınlatma mı?	Film	Film	Film	Film
Gazeteye Ait Film Çıktı Makinesi Var mı?	Var	Var	Yok	Var
Analog ve Dijital Fotoğraf Makinesi Sayısı	10 Dijital	10 Dijital	10 Dijital	15 Dijital
Haber Merkezi ve Yazı İşlerindeki Bilgisayar Sayısı	12	50	50	25
Tasarım Bilgisayarı Sayısı	4	13	13	10
İnternet Bağlantısı Var mı?	Var	Var	Var	Var
Gazete Hangi Ajanslara Abone?	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA, AP
Ajans Haberleri Hangi Teknikle Alınıyor?	Uydu ve İnternet	Uydu	Uydu	İnternet
Kullanılan Tasarım Programları	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop, Freehand	Quark Xpress, Photoshop, Freehand	Quark Xpress, Photoshop, Freehand, Illustrator

TABLO 25: Bursa’da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Bursa gazetelerinin tümünde internet bağlantısı ve ajans aboneliği bulunmaktadır. Gazetelerin hepsi Anadolu Ajansı ve İHA abonесidir. Olay gazetesi ise İzmir’de yayınlanan Yeni Asır gibi ek olarak AP ajansından da haber ve fotoğraf almakta ve bu yönüyle uluslar arası ajanslara aboneliği bulunan ikinci yerel gazete olmaktadır. Olay gazetesi ajans verilerini internet yoluyla alırken, Bursa Hakimiyet ve Kent gazetesi uydu, Bursa Haber gazetesi ise uydu ve internet yöntemlerini birlikte kullanmaktadır.

Bursa gazetelerinde tasarım ve grafik için kullanılan yazılımlar da Bursa Haber gazetesi dışında yeterli düzeydedir. Bu gazete sadece QuarkXpress ve Photoshop programlarını kullanırken, Bursa Hakimiyet ve Kent gazetelerinin hazırlığında ek olarak grafik programı Freehand, Olay gazetesinde ise Freehand ve Illustrator programları da kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu gazeteler düzgün estetiklerinin yanında zengin çizim, grafik ve illüstrasyonlarla donatılarak tasarlanmaktadır.

3.6. Konya’da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Konya’da yayınlanan resmi ilan hakkına sahip 7 gazetenin 2’si web, 5’i düz ofset tekniği kullanılarak basılmaktadır. Gazetelerin tümünün kendine ait matbaası bulunmakta ve yine tümünde dışarıya matbaacılık hizmeti verilmektedir. Web ofsete geçiş sürecinin henüz tamamlanmadığı görülmekle birlikte, gazetelerin matbaa altyapısı bakımından belirli bir düzeye ulaştığı söylenebilir. Konya gazetelerinde dışarıya matbaa hizmeti verilmekle birlikte, gazetelerin matbaacılığın yan işi gibi konumlandığı da söylenemez. Bu ildeki gazeteler görece çok sayfalı, çalışan sayısı ve içeriği bakımından okunmayı amaçlayan bir içeriğe sahip gazetelerdir. Gazetelerin görsel kalitesini etkileyen önemli bir unsur olan film materyaline çıktı alınması uygulaması Konya’da da gelişmemiştir. Gazetelerden yalnızca Yeni Meram, tüm sayfalarını filme çıktı almaktadır. Film makinesine sahip tek gazete de Yeni Meram’dır. Konya Postası ve Merhaba gazeteleri tüm sayfa-

larını aydıngere çıkarırken, Anadolu Manşet, Hakimiyet, Memleket ve Yeni Konya gazeteleri renkli sayfalarını filme, diğer sayfaları aydıngere çıkarmaktadır. Baskı sistemlerindeki gelişmişliğe rağmen, Konya gazetelerinin görsel açıdan ulusal gazetelerin düzeyine ulaşamamasının en önemli nedeni aydınger kullanımıdır. Özellikle Hakimiyet ve Merhaba gazetelerinin web ofset tesisler kurdukları halde, film makinesi almamış olmaları ve aydınger kullanmaları ilginçtir. Merhaba gazetesi yetkilileri görüşmede film çıktı makinesini kısa bir süre içinde almayı ve gazeteyi filme çıkarmayı planladıklarını belirtmişlerdir. Film makinesinin ve film materyalinin pahalı maliyeti nedeniyle süregiden aydınger kullanımı, yerel gazetelerde terk edilmesi gereken bir uygulamadır. Kaliteli gazeteler üretmek için, yüksek maliyetli de olsa film kullanımı bir zorunluluktur. Konya gazetelerinde fotoğraf makinelerinin tümünün dijital olduğu görülmektedir. Yerel basının bu teknolojiyi kısa zamanda benimsemesi şeklindeki yönelim bu ilde de gerçekleşmiştir. 6 ila 12 arasında değişen makinelerin sayısının da yerel habercilik için yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Bilgisayar konusunda ise içerikle ilgili birimlerdeki sayının yeterli düzeyde olduğu buna karşılık tasarıma az sayıda bilgisayar ayrıldığı görülmektedir. Konya gazetelerinde haber merkezi ve yazı işlerindeki bilgisayar sayısı 8-16 arasında değişmektedir. Bu sayı yerel gazete içeriğinin oluşturulması için yeterlidir. Ancak grafik ve tasarım için 4 gazetenin 3'er, 1 gazetenin 2 bilgisayarla yetindiği belirlenmiştir. Bu amaçla Yeni Meram'da 4, Merhaba'da 6 bilgisayar kullanılmaktadır. 2-3 bilgisayarla kaliteli bir tasarım yapılmasının mümkün olmadığı açıktır. Dolayısıyla bu sayıdaki bilgisayara sahip gazetelerde tasarımın istenilen düzeyde olmadığı söylenebilir.

Gazete	Anadolu Manşet	Hakimiyet	Konya Postası	Memleket	Merhaba	Yeni Konya	Yeni Meram
Baskı Sistemi	Düz Ofset	Web Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Web Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset
Gazeteye Ait Matbaa Var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Dışarıya Baskı İş Yapılıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Film Çıktı mı Kullanılıyor, Aydinger mi?	Film ve Aydinger	Film ve Aydinger	Aydinger	Film ve Aydinger	Aydinger	Film ve Aydinger	Film
Gazeteye Ait Film Çıktı Makinesi Var mı?	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var
Analog ve Dijital Fotoğraf Makinesi Sayısı	8 Dijital	9 Dijital	10 Dijital	10 Dijital	12 Dijital	10 Dijital	6 Dijital
Haber Merkezi ve Yazı İşlerindeki Bilgisayar Sayısı	8	10	12	16	11	8	12
Tasarım Bilgisayarı Sayısı	3	2	3	3	6	3	4
İnternet Bağlantısı Var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Gazete Hangi Ajanslara Abone?	İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	İHA
Ajans Haberleri Hangi Teknikle Alınıyor?	İnternet	Uydu, İnternet	İnternet	Uydu, İnternet	Uydu, İnternet	Kablolu Yayın ve internet	İnternet
Kullanılan Tasarım Programları	Quark Xpress, Photoshop, Corel Draw	Quark Xpress, Photoshop, Corel Draw	Photoshop, Freehand	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop, Freehand	Photoshop, Freehand	Quark Xpress, Photoshop

TABLO 26: Konya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Konya'daki gazetelerin tümünde internet bağlantısı ve ajans aboneliği bulunmaktadır. Anadolu Manşet ve Yeni Konya gazeteleri yalnızca İHA aboneliğiyle yetinirken, diğer gazetelerde AA ve İHA birlikte kullanılmaktadır. Gazetelerden 3'ü ajans haberlerini internet üzerinden, 3'ü internet ve uydu üzerinden, 1'i de kablolu yayın ve internet üzerinden almaktadır.

Kullanılan tasarım programlarına bakıldığında Konya gazetelerinin bir bölümünde sayfa düzeni, fotoğraf ve grafik programları olan QuarkXpress, Photoshop ile Freehand veya Corel Draw'un kullanıldığı görülmektedir. Bu programlar, tasarım ve grafik için yeterli profesyonel sonuç sağlayan yazılımlardır. Ancak Memleket ve Yeni Meram gazetelerinde grafik programı kullanılmadığı, Konya Postası ve Yeni Konya'da ise genellikle

QuarkXpress'le yapılan sayfa düzeninin aslında bir grafik programı olan Freehand'le yapıldığı görülmektedir. Bu anlamda, tüm Konya gazetelerinin aynı düzeyde olmadığı söylenebilir.

3.7. Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Basın İlan Kurumu'nun 2004'ten sonra şube açtığı ilk il olan Gaziantep'te baskı tekniğinin ağırlıklı olarak düz ofset şeklinde sürdüğü görülmektedir. Bu ildeki araştırmaya katılan 9 gazeteden 8'i düz ofsette basılmaktadır. Web ofsette basılan tek gazete olan Doğuş'un da kendisine ait tesisleri bulunmamaktadır. Düz ofsette basılan diğer 8 gazeteden 6'sının ise kendi matbaası vardır. Bu gazetelerden 3'ü dışarıya baskı işi yaptıklarını beyan etmişlerdir. Matbaa altyapısı bakımından Gaziantep gazetelerinin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Ancak gazeteciliğin matbaacılığın yan işi gibi konumlandığını söylemeye yetecek bilgi de bulunmamaktadır. Çünkü 9 gazeteden 3'ünün matbaası bulunmamakta, 3'ü de dışarıya basık işi yapmadığını belirtmektedir.

Bu ildeki gazetelerin bir bölümü siyah beyaz yayınlanmakta ve 9 gazeteden 8'i sadece aydıngere çıktı almaktadır. Bazı sayfalarını filme çıkaran Gaziantep Hakimiyet gazetesi de iç sayfalar için aydinger kullanmaktadır. 8 gazetede film çıktı makinesi bulunmazken, aydıngere çıktı alan Gaziantep'te Zafer gazetesi bu makineye sahip olduğunu belirtmiştir. Dışarıya baskı işi yapmadıklarını belirten bu gazetede film makinesinin bulunduğu bilgisini temkinli karşılamak gerekmektedir. Görsel kaliteyi belirleyen bu temel materyalin aydinger oluşu nedeniyle Gaziantep gazeteleri oldukça kötü bir görselliğe sahiptir.

Fotoğraf makinesi sayısı ve türü bakımından Gaziantep gazeteleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Tamamı dijital olmak üzere 8 makineye sahip olan Gaziantep 27, 7 dijital makineye sahip olan Gaziantep Hakimiyet ve 4 dijital 3 analog olmak üzere 7 makinesi bulunan Gaziantep'te Zafer dışındaki gazetelerde

makine sayısı 2-3 arasındadır. Bu gazetelerde yerel haberleri desteklemeye yetecek sayıda fotoğraf makinesi bulunmadığı açıktır. Diğer yandan Gaziantep Hakimiyet'le birlikte Gaziantep Bulvar gazetesinde de 1 analog makinenin kullanılıyor oluşu, dijitale geçiş sürecinin henüz tamamlanmadığını göstermektedir.

Gaziantep gazeteleri bilgisayar sayısı bakımından da oldukça geri düzeydedir. Haber merkezi ve yazı işlerinde kullanılan bilgisayar sayısı 2 gazete dışında 3-4 arasında değişmektedir. Bu sayıdaki bilgisayarla yerel içeriğin haberleştirilmesi, bu haberlerin redaksiyonunun ve editasyonunun tamamlanması mümkün değildir. 5 bilgisayarı bulunan Gaziantep Hakimiyet ve 10 bilgisayarı bulunan Gaziantep 27 gazeteleri ildeki ortalamanın üzerinde görünmektedir. Tasarım ve grafik bilgisayarı sayısı ise daha düşüktür. 9 gazetenin 6'sında görsel işlemler 1 bilgisayarda tamamlanmaktadır. Gaziantep Ekspres'te ve Gaziantep Hakimiyet'te bu sayı 2'ye çıkabilmektedir. 5 tasarım bilgisayarı bulunan Gaziantep 27 gazetesi dışındaki diğer gazetelerde bu birimin altyapı bakımından yetersiz olduğu görülmektedir. Nitekim Gaziantep gazeteleri incelendiğinde tasarım açısından son derece kötü ve başarısız oldukları görülmektedir. Bunun nedenlerinden biri, tasarım için kullanılan bilgisayar sayısının yetersizliğidir.

Bu ildeki gazetelerin de tümünde internet bağlantısı ve ajans aboneliği bulunmaktadır. Ancak 9 gazetenin 7'si sadece Anadolu Ajansı ile yetinmekte diğer 2 gazetede ise AA, İHA ve CİHAN haber ajansları kullanılmaktadır. Gazetelerin tümünde ajans haberleri ve fotoğrafları internet üzerinden alınmaktadır. Uydu ve kablolu yayın kullanan abone bulunmaması, bu ildeki gazetelerin ajans aboneliklerinin yeni tarihli olduğunu bir göstergesidir.

Gazete	Doğuş	Gaziantep Bulvar	Gaziantep Ekspres	Gaziantep Oluşum	Haber	Gaziantep 27	Gaziantep Hakimiyet	Gaziantep'te Zafer	Yeni Gap
Baskı Sistemi	Web Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset
Gazeteye Ait Matbaa Var mı?	Yok	Yok	Var	Yok	Var	Var	Var	Var	Var
Dışarıya Baskı	-	-	Evet	-	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Evet

182 - Yerel Gazeteler

İşi Yapılıyor mu?									
Film Çıktı mı Kullanılıyor, Aydinger mi?	Aydinger	Aydinger	Aydinger	Aydinger	Aydinger	Aydinger	Aydinger ve Film	Aydinger	Aydinger
Gazeteye Ait Film Çıktı Makinesi Var mı?	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok
Analog ve Dijital Fotograf Makinesi Sayısı	2 Dijital	1 Dijital, 1 Analog	3 Dijital	3 Dijital	2 Dijital	8 Dijital	7 Dijital	4 Dijital, 3 Analog	2 Dijital
Haber Merkezi ve Yazı İşlerindeki Bilgisayar Sayısı	4	4	3	3	3	10	5	3	3
Tasarım Bilgisayarı Sayısı	1	1	2	1	1	5	2	1	1
İnternet Bağlantısı Var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Gazete Hangi Ajanslara Abone?	AA	AA	AA	AA	AA	AA, İHA, CİHAN	AA, İHA, CİHAN	AA	AA
Ajans Haberleri Hangi Teknikle Alınıyor?	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet
Kullanılan Tasarım Programları	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop, Freehand	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop

TABLO 27: Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Kullanılan grafik ve tasarım programları bakımından da Gaziantep gazetelerinin ortalamasının üzerine çıkamadığı görülmektedir. 8 gazete sadece QuarkXpress ve Photoshop programlarıyla hazırlanmaktadır. İlave grafik programlarından Freehand'i sadece Gaziantep Hakimiyet gazetesi kullanmaktadır. Bu bilgiler, Gaziantep gazetelerinde grafik, çizim, illüstrasyon gibi unsurların kullanılmadığını göstermektedir.

3.8. Kayseri'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Kayseri'de, araştırmaya katılan resmi ilan hakkına sahip 13 gazeteden Erciyes dışındaki 12'sinin düz ofsette basıldığı görülmektedir. Web ofset tesisi bulunan Erciyes dışındaki 12 gazeteden 10'unun kendine ait düz ofset matbaası vardır. Bu gazetelerden 5'i dışarıya baskı hizmeti vermektedir. Bu veriler ışığında Kayseri gazetelerinin baskı sürecini kısaltan ve içeriğin daha taze olmasına imkan veren web baskı sistemiyle henüz yeni tanışmak-

ta oldukları söylenebilir. Ulusal gazetelerin bu ilde baskı tesisi bulunmadığı için, ticari olarak web baskısı hizmetini dışarıdan almak da mümkün değildir. Ancak Kayseri’de çok sayıda yerel gazete bulunduğu ve hareketli bir gazetecilik ortamı olduğu dikkate alındığında web ofset tesislerin de bu gelişime paralel olarak artacağı tahmin edilebilir. Eldeki bilgilerden yola çıkıldığında Kayseri’de gazeteciliğin matbaacılığın yan işi olarak konumlanmadığı, okunabilecek gazeteler çıkarma arzusu ve yarışı bulunduğu söylenebilir. Ancak, bu gazetelerin sayısal fazlalığı yanında teknik ve içerik olarak yeterli düzeyde olmadıkları da açıktır.

Kayseri gazetelerinin Erciyes dışında kalan 12’si aydınler çıktı kullanmaktadır. Erciyes’te ise film ve aydınler birlikte kullanılmaktadır. Aydınler kullanan gazetelerin 2’si kendilerine ait film çıktı makinesi bulunduğunu belirtmişlerdir. Diğer gazetelerde ise film çıktı makinesi bulunmamaktadır. Dışarıya baskı hizmeti vermediklerini belirten Kayseri Akın Günlük ve Kayseri Star Haber gazetelerinin film makinesi bulunduğuna ilişkin verdikleri bilgide çelişki bulunduğu, bilginin büyük ihtimalle yanlış olduğunu da belirtmek gerekir.

Fotoğraf makinesi sayısı bakımından Kayseri gazetelerinin de yeterli düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Araştırmaya göre gazetelerin fotoğraf makinesi sayısı 2-6 arasında değişmektedir. Kayseri Hakimiyet dışındaki gazetelerde analog makine kullanılmadığı anlaşılmakta ve dijital dönüşümün Kayseri’de de gerçekleştiği görülmektedir. Ancak makine sayısının yerel gündemi fotoğraf-
lamak için yeterli olmadığı da bir gerçektir.

Kayseri gazetelerinin birçoğunun bilgisayar altyapısı bakımından da yetersiz olduğu görülmektedir. Haber merkezi ve yazı işlerindeki bilgisayar sayısı Erciyes ve Kayseri Anadolu Haber dışındaki gazetelerde 2-6 arasında değişmektedir. Bu sayının haber yazmak, redaksiyon ve editasyon yapmak gibi işlemlere yetmeyeceği ortadadır.

Tasarım bilgisayarlarının sayısı ise daha da düşüktür. Kayseri Star Haber dışındaki gazetelerde bu amaçla kullanılan bilgisayar sayısı 1-3 arasında değişmektedir. Bu gazetede ise tasarım bilgisayarı sayısı 4'tür. Tasarıma ve grafiğe daha fazla bilgisayar ayrılması ve dolayısıyla daha kaliteli estetiğe sahip gazetelerin üretilmesi gereği Kayseri gazeteleri için de geçerli bir durumdur.

Kayseri'deki gazetelerin de tümünde internet bağlantısı ve ajans aboneliği bulunmaktadır. Gazetelerin tümü Anadolu Ajansı'na, 8'i ayrıca İHA'ya, 1'i de AA'ya ilave olarak Cihan Haber Ajansı'na abonedir. Türkiye'de haber ve fotoğraf servisi yapan üç önemli ajansın Kayseri gazetelerince kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, içeriğin ajans haberleriyle doldurulması kolaylığına kaçılmadığı sürece yerel basın adına sevindirici bir gelişme olarak değerlendirilmelidir. Gazetelerin tümünün ajans aboneliğini internet üzerinden gerçekleştiriyor olması, bu ilde de gazetelerin ajanslarla yakın zamanda tanıştığı tahminine imkan vermektedir.

Gazete	Büyük Kayseri	Erciyes	Kayseri Akın Günlük	Kayseri Anadolu Haber	Kayseri Hakimiyet 2000	Kayseri Star Haber	Kayseri Yeni Sabah	Kayseri Gündem	Kayseri Havadis	Kayseri Maç	Kayseri Meydan	Kayseri Postası	Ülker
Baskı Sistemi	Düz Ofset	Web Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset
Gazeteye Ait Matbaa Var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Var	Var	Var	Yok	Var
Dışarıya Baskı İşi Yapılıyor mu?	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	-	Hayır	Hayır	Evet	-	Hayır
Film Çıktı mı Kullanılıyor, Aydınlar mı?	Aydınlar	Film ve Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar
Gazeteye Ait Film Çıktı Makinesi Var mı?	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Analog ve Dijital Fotoğraf Makinesi Sayısı	2 Dijital	6 Dijital	4 Dijital	3 Dijital	2 Dijital, 4 Analog	4 Dijital	2 Dijital	2 Dijital	3 Dijital	5 Dijital	4 Dijital	2 Dijital	3 Dijital
Haber Merkezi ve Yazı İşleri Bilgisayar Sayısı	3	13	6	10	5	4	2	6	3	3	4	6	5
Tasarım Bilgisayar Sayısı	3	2	2	3	3	4	1	2	2	3	3	2	1
İnternet Bağlantısı Var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Gazete Hangi Ajanslara Abone?	AA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA, CİHAN	AA	AA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA

Ajans Haberleri Hangi Teknikle Alınıyor?	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet
Kullanılan Tasarım Programları	Quark Xpress, Photo Shop	Quark Xpress, Photo Shop	Quark Xpress, Photo Shop, Corel Draw, Free-hand	Quark Xpress, Photo Shop	Quark Xpress, Photo Shop	Quark Xpress, Photo Shop	Quark Xpress, Photo Shop	Quark Xpress, Photo Shop	Quark Xpress, Photo Shop	Quark Xpress, Photo Shop	Quark Xpress, Photo Shop	Quark Xpress, Photo Shop, Corel Draw	Quark Xpress, Photo Shop

TABLO 28: Kayseri’de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Kullanılan tasarım programlarına bakıldığında 11 gazetede yalnızca QuarkXpress ve Photoshop programlarının bulunduğu, Kayseri Akın Günlük gazetesinde ek olarak Corel Draw ve Freehand grafik programlarının, Kayseri Postası’nda ise Corel Draw’un kullanıldığı görülmektedir.

Standart bir gazete tasarımı için ilk iki program yeterli olmakla birlikte, daha renkli ve hareketli tasarımlar için grafik programlarının kullanımının da yaygınlaşması gerekmektedir. Kayseri gazetelerinin bu anlamda da kat etmesi gereken önemli bir mesafe bulunduğu söylenebilir.

3.9. Antalya’da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Basın İlan Kurumu şubesiyle en son tanışan iki ilden biri olan Antalya’da araştırmaya katılan gazetelerden 7’sinin web ofsette, 5’inin düz ofsette basıldığı belirlenmiştir. Ancak web ofsette basılan gazetelerden yalnızca birinin kendine ait matbaası bulunmaktadır. Diğerleri, baskılarını ticari olarak bu hizmeti veren başka kuruluşlarda yaptırmaktadırlar. Ulusal gazetelerin baskı merkezlerinden biri olduğu için Antalya’da uzun yıllardan beri web ofset tesisler bulunmaktadır. Yerel gazetelerin birçoğunun web ofset baskı tesisi kurma imkanı bulunmadığı için baskılarını bu tesislerde yaptırdığı görülmektedir. Hızlı ve düşük maliyetli gazete üretmek için başka illerde de başvurulmuş bu yöntem yerel gazeteler arasında giderek yaygınlaşmaktadır. Antalya’da düz ofsette basılan gazetelerin ise tamamının kendisine ait matbaası bulunduğu görülmektedir. Gazete Bir dışındaki düz ofset sahibi

gazeteler ile web ofset tesisi bulunan Bakış gazetesi dışarıya baskı hizmeti vermektedir. Bu veriler ışığında, Antalya gazetelerinin baskı tekniği bakımından ilerlemiş olduğu, ancak matbaa altyapısı bakımından gelişmediği görülmektedir. Genele bakıldığında gazetelerin matbaacılığın yan işi olarak konumlandığı da söylenemez.

Baskı sistemindeki gelişmişliğe karşın, gazetelerin biri dışında tümünün aydıngere çıktı alınarak basıldığı, Akdeniz Gerçek gazetesinin ise sadece renkli sayfaları filme diğerlerini aydıngere çıkararak bastığı görülmektedir. Dolayısıyla gazetelerin özellikle de renkli sayfaların kalitesiz oluşu, aydınger kullanılmasıyla bağlantılıdır. Film materyali kullanılmamasının yanında, Antalya gazetelerinin hiçbirinde film makinesi bulunmaması da ilginç bir veridir. Kendisine ait web ofset tesisi bulunan Bakış gazetesinde dahi film çıktı makinesi bulunmamakta ve aydınger kullanılmaktadır. Antalya gazetelerinin bu anlamda oldukça geri kaldığı ortadadır.

Antalya gazetelerinin fotoğraf makinesi altyapısı da yetersizdir. Makine sayısı 1-6 arasında değişmekte, 3 gazetede halen analog fotoğraf makinesi kullanımı deva etmektedir. Bu sayıdaki fotoğraf makinesiyle yerel gündemin izlenmesi ve haberleri destekleyecek, görselliği zenginleştirecek fotoğraf elde edilmesi mümkün değildir.

Bilgisayar sayısına bakıldığında gazeteler arasında farklılıklar görülmektedir. Akdeniz Gerçek ve Akdeniz Meydan gazeteleri haber ve yazı işleri çalışmaları için 12, Akdeniz Manşet gazetesi 9, Antalya'da Yenigün gazetesi ise 8 bilgisayar kullanmaktadır. Bilgisayar sayısı bu gazeteler için yeterli sayılabilirken, diğer Antalya gazetelerinde içerikle ilgili işlerde kullanılan bilgisayar sayısı 2-5 arasında değişmektedir. Bu sayının nitelikli ve okunabilecek bir içerik oluşturmak için yetersiz olduğu açıktır. Tasarım için ayrılan bilgisayar sayısının ise pek çok gazetede 1-2 olduğu, Akdeniz Manşet'te 4, Akdeniz Gerçek'te 3 olan sayının da nitelikli

ve çok sayfalı, renkli bir gazete için son derece yetersiz kalacağı söylenebilir. Antalya gazetelerinin bilgisayar altyapısı bakımından yeterli gelişimi göstermediği ortadadır.

Bu ildeki gazetelerin de tamamında internet bağlantısı ve ajans aboneliği bulunmaktadır. 12 gazetenin 8'i AA ve İHA, 2'si İHA, biri AA, biri de AA, İHA ve Cihan Haber Ajansı abonesidir. Gazetelerin tümünün aboneliği internet üzerinden gerçekleşmektedir. Antalya gazetelerinde de ajans aboneliği konusundaki gelişim sevindiricidir. Ancak gazetelerin içeriklerinin önemli bir bölümünü ajanslardan almaları, özellikle de kendi muhabirlerince izlenmesi gereken yerel ve bölgesel haberlerin de ajanslardan kullanılması Antalya gazetelerinde de saptanan yerel basın yeni bir sorunudur.

Gazete	Akdeniz Gökçek	Akdeniz Mergel	Akdeniz Meydan	Antalya Ekspres	Antalya Günlem	Antalya Kıbrız	Antalya Sözlü Haber	Antalya'da Yangın	Antalya	Bağış	Gazete Bir	Hürses
Baskı Sistemi	Düz Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Düz Ofset	Web Ofset	Düz Ofset	Web Ofset	Düz Ofset	Düz Ofset
Gazeteye Atı Maibaa Var mı?	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Var	Var	Var	Var
Dışarıya Baskı İşi Yapılıyor mu?	Evet	-	-	-	-	-	Evet	-	Evet	Evet	Hayır	Evet
Film Çıkı mı Kullanıyor, Aydınlar mı?	Film ve Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar	Aydınlar
Gazeteye Atı Film Çıkı Makinesi Var mı?	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Analog ve Dijital Fotoğraf Makinesi Sayısı	5 Dijital	6 Dijital	4 Dijital	4 Dijital, 1 Analog	4 Dijital	3 Dijital	1 Dijital, 1 Analog	6 Dijital	2 Dijital 2 Analog	2 Dijital	1 Dijital	3 Dijital
Haber Merkezi ve Yazı İşlerindeki Bilgisayar Sayısı	12	9	5	12	4	4	3	8	4	5	4	2
Tasarım Bilgisayar Sayısı	3	4	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2
İnternet Bağlantısı Var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Gazete Hangi Ajanslara Abone?	AA, İHA, CİHAN	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	İHA	AA, İHA	İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA	AA
Ajans Haberleri Hangi Teknikle Alınıyor?	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet
Kullanılan Tasarım Programları	Quark Xpress, Photo Shop, Corel Draw, Freehand	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop, Freehand	Quark Xpress, Photoshop, Freehand	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Corel Draw	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Photoshop, Freehand	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop

TABLO 29: Antalya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Antalya'daki bazı gazetelerin tasarım programları bakımından beklenen düzeyin üzerinde olduğu görülmektedir. Gazetelerin çoğunluğu QuarkXpress ve Photoshop programlarını kulla-

nırken, Akdeniz Gerçek, Antalya Ekspres, Antalya Ekspres ve Antalya Gündem gazetelerinin Freehand ve Corel Draw gibi grafik programlarını da kullandıkları görülmektedir. Bakış gazetesi QuarkXpress yerine Freehand'le hazırlanmaktadır.

3.10. Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Basın İlan Kurumu şubesi bulunan iller arasına en son katılan Trabzon, ulusal gazetelerin baskı merkezlerinden biri olmanın getirdiği avantaj sayesinde web ofsetle erken tanışmıştır. Gazeteler baskı tesisleri kurmak yerine, ilde bulunan ulusal gazetelerin gelişmiş web ofset tesislerinden yararlanmaktadırlar. Araştırmaya katılan 7 gazeteden 5'i web ofsette basılmaktadır. Bu gazetelerin hiçbirinin kendisine ait tesisi bulunmamaktadır. Düz ofsette basılan 2 gazetenin ise kendi matbaası vardır. Bu 2 gazete, aynı zamanda dışarıya baskı hizmeti de vermektedir. Trabzon gazetelerinin büyük bölümü çok sayfalı ve renklidir. Bu nedenle düz ofsette basılmaları çok uzun zaman alacak ve pahalıya mal olacaktır. Dolayısıyla web ofsette basılma tercihi doğru bir tercihtir.

Diğer yandan 7 gazeteden 6'sının film kullandığı ve bunlardan 4'ünde film makinesinin bulunduğu görülmektedir. Aydın gere çıktı alınarak basılan tek gazete olan Hizmet'in de film çıktı makinesi bulunmaktadır. Ancak siyah beyaz olan bu gazetenin film makinesini dışarıya yaptığı matbaa işlerinde kullandığı anlaşılmaktadır. Film makinesi bulunmayan Karadeniz'de İlkhaber ve Kuzey Ekspres gazeteleri de bu işlemi dışarıya yaptırmaktadır. Bu bilgiler ışığında Trabzon gazetelerinin önemli bölümünün film materyaline çıktı alınarak, web ofsette basılan çok sayfalı ve teknik olarak kaliteli gazeteler olduğu söylenebilir. Trabzon gazeteleri bu anlamda pek çok ildeki yerel gazetelerden ileri düzeydedir.

Gazete	Hizmet	Hürriyet	Karadeniz'den Günebakış	Karadeniz'de İlkhaber	Kuzey Ekspres	Taka	Türksesi
Baskı Sistemi	Düz Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Web Ofset	Düz Ofset
Gazeteye Ait Matbaa Var mı?	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var

Dışarıya Baskı İşi Yapılıyor mu?	Evet	-	-	-	-	-	Evet
Film Çıktı mı Kullanılıyor, Aydınlar mı?	Aydınlar	Film	Film	Film	Film	Film	Film
Gazeteye Ait Film Çıktı Makinesi Var mı?	Var	Var	Var	Yok	Yok	Var	Var
Analog ve Dijital Fotoğraf Makinesi Sayısı	6 Dijital	4 Dijital	6 Dijital	8 Dijital	5 Dijital	12 Dijital	6 Dijital
Haber Merkezi ve Yazı İşlerindeki Bilgisayar Sayısı	6	8	6	12	10	11	11
Tasarım Bilgisayar Sayısı	2	3	6	3	5	5	2
İnternet Bağlantısı Var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Gazete Hangi Ajanslara Abone?	İHA	AA, İHA	AA, İHA, CİHAN	AA, İHA	AA, İHA	AA, İHA, CİHAN	AA, İHA
Ajans Haberleri Hangi Teknikle Alınıyor?	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	İnternet	Uydu
Kullanılan Tasarım Programları	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop	Quark Xpress, Photoshop

TABLO 30: Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Teknik Altyapısı

Fotoğraf makinesi sayısı bakımından da Trabzon gazetelerinin orta düzeyde olduğu söylenebilir. Gazetelerdeki tüm makineler dijitaldir. Bu anlamda yeni tekniklerin takip edildiği anlaşılmaktadır. Karadeniz'de İlkhaber gazetesinde makine sayısı 8, Taka gazetesinde 12'dir. Diğer gazetelerde ise bu sayı 4-6 arasında değişmektedir.

Haber merkezi ve yazı işlerinde kullanılan bilgisayar sayısı bakımından çok sayfalı gazeteler daha ileri durumdadır. Karadeniz'de İlkhaber, Kuzey ekspres, Taka ve Türksesi gazetelerinde bu sayının 10-12 olduğu görülmektedir. Hizmet, Hüryol ve Karadeniz'den Günebakış gazetelerinde ise içerikle ilgili bilgisayar sayısı 6-8 arasında değişmektedir. Pek çok ile göre iyi olarak nitelenebilecek bu sayıların Trabzon gazetelerinin sayfa sayıları dikkate alındığında yetersiz kalması söz konusudur. Tasarım bilgisayarı sayısı ise 2-6 arasında değişmektedir. Benzer bir nedenle çok sayfalı, renkli gazetelerde bu sayının yetersiz olduğu, siyah beyaz ve az sayfalı gazetelerde ise yeterli olabileceği söylenebilir.

Trabzon gazetelerinin tümünde internet bağlantısı ve ajans aboneliği bulunmaktadır. Hizmet gazetesi dışında tüm gazetele-

rin AA ve İHA abonesi olduğu görülmektedir. Hizmet yalnızca İHA aboneliği ile yetinirken Karadeniz'den Günebakış ve Taka gazeteleri ayrıca Cihan Haber Ajansı'na da abonedirler. Uydu yoluyla haber ve fotoğraf alan Türksesi dışındaki gazeteler internet yöntemini kullanmaktadır. Trabzon gazetelerinin ajans aboneliğini yaygın olarak kullanmaları sevindirici bir gelişmedir. Ancak diğer illerde olduğu gibi, ajansların varlığının özellikle yerel ve bölgesel haberlerin gazetenin elemanlarınca toplanması gerektiği gerçeğini ortadan kaldıramayacağını hatırlatmakta fayda bulunmaktadır.

Belli açılardan gelişmiş görünen ve bazı illerdeki benzerlerine göre ileri düzeyde bulunan Trabzon gazetelerinde tasarım programlarının QuarkXpress ve Photoshop'la sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu iki program kullanılarak sayfa düzeni ve fotoğraflarla ilgili tüm işlemlerin yapılması mümkün olmakla birlikte, daha nitelikli ve estetik tasarımları için Freehand, Corel Draw gibi grafik programlarının da kullanılması gerekmektedir. Trabzon gazetelerinin hiçbirinde bu tür grafik programlarının kullanılmadığı saptanmıştır. Dolayısıyla sayfa düzeni açısından görece gelişmiş olan Trabzon gazetelerinde çizim, grafik, illüstrasyon gibi unsurların eksik kaldığı görülmektedir.

4. Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Görüşmelerde yerel gazetelerin gelirlerini ve bu anlamdaki güçlerini belirlemek amacıyla bazı sorular sorulmuştur. Gazetelerin ortalama günlük baskı sayısı, aboneler dışında net satışı, abone sayısı, abonelerin işyeri/konut ağırlığının ne yönde olduğu, gazetenin dağıtım şirketi kanalıyla bayilerde satılıp satılmadığı, gazetenin satış fiyatı, abone ve bayi satışından elde edilen aylık ortalama gelir, Basın İlan Kurumu kanalıyla alınan resmi ilanlardan elde edilen aylık gelir, özel ilan ve reklamlardan elde edilen aylık gelir gibi sorularla yerel gazetelerin bir işletme olarak ekonomik büyüklükleri saptanmaya çalışılmıştır. Diğer yandan bu

bağlamda gazete yetkililerine gazetenin gelirlerinin giderleri karşılayıp karşılayamadığı ve elde edilen gelirin gazetenin gelişmesi ve işlevini daha iyi yerine getirmesi için yeterli olup olmadığı sorulmuştur.

Araştırmada gazete yetkililerinin en fazla cevaplamak istemediği sorular, gelirlerine ilişkin sorular olmuştur. Sorulara verilen cevapların bir bölümünün de gelirleri düşük ya da yüksek göstermek gibi endişelerle gerçekçi olmadığı görülmektedir. Yerel gazetelerin en önemli gelir kalemini oluşturan resmi ilanlar konusunda genellikle doğru bilgiler verildiği, özel ilan reklam geliri konusunda bazı gazetelerin abartılı rakamlar beyan ettikleri görülmüştür. Satış ve abone gelirleri konusunda da benzer tutarsızlıklara ve gerçekçi olmayan bilgilere rastlanmıştır.

Benzer bir durum bazı gazetelerde tiraj ve satışlarla ilgili bilgilerde de söz konusudur. Bu nedenle bayi yoluyla elde edilen satış bilgisinin sağlamasını yapmak amacıyla, tablolara Basın İlan Kurumu'nun 31 Ekim 2006 tarihli listesinde verilen günlük ortalama fiili satış rakamları da eklenmiştir. Dolayısıyla bu başlık altında incelenen tiraj, satış ve gelirlere ilişkin veriler en azından bir kısım gazeteler için belli bir temkinle karşılanmalıdır. Ancak abartılı rakamlar beyan eden gazetelerin durumları, aynı ildeki benzer özelliklere sahip gazetelerin verileriyle aynı tabloda bulunmaları nedeniyle kolayca okunabilmektedir.

4.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

İstanbul'da yayınlanan yerel gazetelerin baskı sayıları, gazete yetkililerinin beyanlarına göre 6000 ila 9000 arasında değişmektedir. İstanbul gazetesi ise baskı sayısını 15.000 olarak açıklamıştır. Bayi yoluyla elde edilen satış verilerinde ise Son An ve Tüneydin gazeteleri ile bu bilgiyi vermek istemeyen Ayrıntılı Haber dışındaki gazetelerin beyanları tutarlıdır. Diğer gazeteler genellikle Basın İlan Kurumu'nun verilerine yakın satış rakamları açıklamışlardır. Bu rakamlar yaklaşık 5000-11.000 arasındadır. BİK'in

Ekim 2006 verilerine göre de İstanbul'daki yerel gazetelerin günlük fiili satış ortalamaları 5000 ila 10.900 arasında değişmektedir. Dolayısıyla 3 gazete dışındaki İstanbul gazetelerinin bayi satışıyla ilgili bilgileri sağlıklıdır.

BİK verilerine göre bilgi vermeyen Ayrıntılı Haber gazetesi-nin günlük fiili satış ortalaması 6310'dur. Bayi yoluyla satışını 1800 olarak açıklayan Son An gazetesinin günlük fiili satış ortalaması BİK verilerine göre 6028, 2100 olarak açıklayan Tünaydın gazetesinin satışı ise 6044'tür. Bu bilgilere göre 5000 civarında satışı olan İstanbul Son Saat gazetesi ve 10.000'i aşan İstanbul gazetesi dışında kalan 10 gazetenin satışı 6000 ila 7500 arasında değişmektedir. İstanbul'daki yerel gazetelerin hiçbirinin abonesi bulunmamaktadır.

Ayrıntılı Haber gazetesi bu konuda bilgi vermek istememiştir. Ancak, genel eğilime göre değerlendirildiğinde bu gazetenin de abone yöntemiyle çalışmadığı tahmin edilebilir. Gazetelerin tümü dağıtım şirketi kanalıyla dağıtılmakta ve bayilerde yer almaktadır. Ancak bu gazetelerin bilinen ulusal dağıtım şirketleri olan Merkez Dağıtım ve Yay Sat yerine Rekdağ adlı bir şirket tarafından dağıtıldığı görülmektedir. Gazetelerin baskı sayıları dikkate alındığında İstanbul'daki tüm bayilerde gazete bulundurulmasının imkansızlığı ortadadır. Dolayısıyla bu gazetelerin sınırlı bir bölgede bayiye çıktığı söylenebilir.

Genellikle 8 sayfa olarak ve siyah beyaz çıkan İstanbul yerel gazetelerinin fiyatı 10 Ykr'dir. Bu fiyat, Basın İlan Kurumu'nun koyduğu asgari gazete fiyatıdır. Bu nedenle İstanbul gazetelerinin satıştan bir gelir elde etmeyi beklemedikleri, satış fiyatının düşük tutulmasından da anlaşılmaktadır.

Bilgi vermek istemeyen Ayrıntılı Haber gazetesi dışındaki yerel İstanbul gazeteleri satıştan yaklaşık 2000 ila 30.000 YTL arasında gelir elde ettiklerini belirtmişlerdir. Basit bir hesaplama 100 Ykr fiyatla 1000 adet satışın 3000 YTL ciro yapması gerekmektedir. Dolayısıyla 6-7000 civarında satan gazetelerin 18-20.000 YTL

ciro elde etmesi beklenmelidir. Bayii kârı ve iade masrafları nedeniyle bu rakamın bir miktar düşmesi de gerekmektedir. Oysa, İstanbul gazetelerinin büyük bölümü gelirlerini düşük göstermişlerdir. 10.000'i aşan satışı olan İstanbul gazetesi satış gelirini net satışının büyük bölümünü gelir göstererek 30.000 YTL olarak açıklarken, 5-7500 arasında satışı olan gazetelerde gelirle ilgili beyanlar 2250 YTL ile 11.500 YTL arasında değişmektedir. Bu beyanları belli bir ihtiyatla karşılamak gerektiği ortadadır.

Resmi ilan gelirinde ise 6 gazete 20-30.000 YTL arasında bir rakam belirtmiştir. Yeni Devir gazetesi resmi ilan geliri bulunmadığını beyan ederken, Ayrıntılı Haber gazetesi 7500, İstanbul Son Saat 12.000, Tünaydın ise 15.000 YTL rakamını vermiştir. Resmi ilan dağıtımında tirajın yanında, sayfa sayısı, kadrolu çalışan sayısı, gazetenin rotatifte basılması gibi başka kriterler de bulunduğundan gazeteler arasında farklılıklar olması doğaldır ve verilen bilgilerin güvenilir olduğu söylenebilir.

Gazete	Ayrıntılı Haber	Çağdaş Ulus	Gazete 34	İstanbul	İstiklal	Son An	İstanbul Son Saat	Tünaydın	Yeni Devir	Yeniğün
Baskı Sayısı	7500	7700	9000	15000	9000	7500	6200	7500	8500	7700
Bayi Satışı	Bilgi Verilmedi	6420	7500	11000	7500	1800	5650	2100	8200	6400
BLK Verilerine Göre Ortalama Günlük Satış Ekim 2006	6310	6045	7589	10916	7589	6028	5167	6044	6128	6031
Abone Sayısı	Bilgi Verilmedi	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Aboneler İşyerleri mi, Konutlar mı?	Bilgi Verilmedi	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gazete, Dağıtım Şirketiyle Dağıtılıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Satış Fiyatı Ykr	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Aylık Abone ve Satış Geliri YTL	Bilgi Verilmedi	11500	2250	30000	2250	5400	2400	6300	8000	11500
Aylık Resmi İlan Geliri YTL	7500	26000	21000	20000	21000	27000	12000	15000	Yok	30000
Aylık Özel İlan ve Reklam Geliri YTL	500	8000	8000	12000	8000	Yok	Yok	Yok	Yok	10000
Gelir, Giderleri Karşılıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Gelir, Gazetenin Gelişimi İçin Yeterli mi?	Bilgi Verilmedi	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır

TABLO 31: İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Özel ilan ve reklam geliri ile ilgili bilgilerin ise sağlamlasının yapılması mümkün değildir. 5 İstanbul gazetesi bu kalemdeki gelirlerini 8-12.000 YTL arasında göstermiştir. Son An, İstanbul Son Saat, Tünaydın ve Yeni Devir gazetesi özel ilan ve reklam geliri elde edemediklerini belirtirken, Ayrıntılı Haber gazetesi 500 YTL geliri bulunduğunu ifade etmiştir. Özel ilan ve reklam gelirin her durumda düşük olduğu ve resmi ilan gelirini yarısına dahi ulaşamadığı görülmektedir.

Gelirleriyle ilgili durumu değerlendiren gazete yetkililerinin tümü gelirin giderlerini karşıladığını belirtmişlerdir. Bu gelirin gazetenin gelişimi ve işlevini daha iyi yerine getirmesi için yeterli olup olmadığı yönündeki soruya ise farklı yanıtlar verilmiştir. Ayrıntılı Haber gazetesi yetkilisi bu konuda fikir beyan etmezken, diğer 9 gazeteden 6'sı gelirin yetersiz olduğunu, 3'ü ise yeterli olduğunu söylemiştir.

4.2. Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Ankara gazetelerinin baskı sayıları yetkililerin verdiği bilgiye göre 1300 ila 15.000 arasında değişmektedir. 15.000 basıldığını belirten Anayurt ve 10.000 basıldığını belirten Belde gazeteleri dışındaki gazeteler genellikle 3-4000 baskı sayısı beyan etmişlerdir. Ankara Ticaret gazetesi 8000 basıldığını belirtmiş buna karşılık diğer ekonomi gazetelerinin baskı sayıları 1300-1500 olarak açıklanmıştır.

Belde, Olay ve Tasvir gazeteleri bayi satışlarıyla ilgili olarak bilgi vermek istememişlerdir. Dağıtım şirketi yoluyla satılmayan Ankara Ticaret ve Ekonomik Yorum bayi satışları bulunmadığını belirtirken, aynı durumdaki Gündem gazetesi ise bayi yoluyla 400 gazete sattığını ifade etmiştir. BİK verilerine göre ise ekonomi gazetelerinin fiili satış ortalaması 1000-1500 arasında, Belde dışındaki diğer gazetelerin satışı ise 3-4500 civarındadır. Bu verilere göre satış bilgisi vermeyen Belde gazetesinin 10.000 olarak belirttiği baskı sayısının da yanlış olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü

bu gazetenin günlük fiili satış ortalaması BİK verilerine göre 13.250'dir. Anayurt gazetesinin 5000 olarak verdiği rakam BİK'e göre 3767, Ankara İl gazetesinin 2000 olarak verdiği rakam 4132, Son Söz gazetesinin 3500 olarak verdiği rakam 4335'tir. Günlük Haber gazetesi ise 3200 olarak 3178 olan resmi rakama yakın bir satış bildirmiştir. Gazetelerin birtakım kaygılarla satışlarını düşük ya da yüksek gösterdikleri ortadadır.

Ankara gazetelerinin bazılarında abone yoluyla satış da söz konusudur. Anayurt gazetesi 3000, Ankara İl 1000, Son Söz 150 aboneli bulunduğunu belirtmiştir. Ankara Ticaret gazetesi 8000 baskısının tümünü abonelerine dağıttığını iddia ederken, diğer ekonomi gazeteleri BİK verilerine paralel abone sayısı bildirmişlerdir. Belde, Günlük Haber, Olay ve Tasvir gazeteleri ise abone yoluyla satış yapmamaktadırlar. Abone yöntemi uygulayan gazeteler, abonelerinin ağırlıklı olarak işyerlerinden oluştuğunu belirtmişlerdir. Ekonomi gazeteleri dışındaki 7 gazete dağıtım şirketi kanalıyla bayilere ulaşmaktadır. Ancak baskı sayılarının düşüklüğü nedeniyle bu gazetelerin tüm Ankara bayilerinde bulunması mümkün değildir.

Gazete	Anayurt	Ankara İl	Belde	Günlük Haber	Olay	Son Söz	Tasvir	Ankara Ticaret	Ekonomik Yorum	Gündem
Baskı Sayısı	15000	3000	10000	3500	4000	4000	4000	8000	1300	1500
Bayi Satışı	5000	2000	Bilgi Verilmedi	3200	Bilgi Verilmedi	3500	Bilgi Verilmedi	Yok	Yok	400
BİK Verilerine Göre Ortalama Günlük Satış Ekim 2006	3767	4132	13250	3178	4467	4335	4461	1464	1046	1093
Abone Sayısı	3000	1000	Yok	Yok	Yok	150	Yok	8000	1047	1100
Aboneler İşyerleri mi, Konutlar mı?	İşyerleri	İşyerleri	-	-	-	İşyerleri	-	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri
Gazete, Dağıtım Şirketiyle Dağıtılıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Satış Fiyatı Ykr	10	40	10	10	10	10	10	220 YTL Yıllık	60 YTL Yıllık	60 YTL Yıllık
Aylık Abone ve Satış Geliri YTL	16800	25000	Bilgi Verilmedi	5400	Bilgi Verilmedi	10000	Bilgi Verilmedi	100000 Yıllık	7700	66000 Yıllık
Aylık Resmi İlan Geliri YTL	90000	50000	Bilgi Verilmedi	45000	Bilgi Verilmedi	25000	Bilgi Verilmedi	30000	35000	15000
Aylık Özel İlan ve Reklam Geliri YTL	Bilgi Verilmedi	10000	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	5000	Bilgi Verilmedi	5000	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi
Gelir, Giderleri Karşılıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Gelir, Gazetenin Gelişimi İçin Yeterli mi?	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır

TABLO 32: Ankara'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Ankara gazetelerinin büyük bölümü 10 Ykr fiyatla satılmaktadır. Ankara İl gazetesinin satış fiyatı ise 40 Ykr'dir. Ekonomi gazeteleri günlük fiyatla değil 6 aylık ve yıllık abone ücretiyle satılmaktadır. Ankara Ticaret yıllık 220, Ekonomik Yorum ve Gündem gazeteleri yıllık 60 YTL fiyatla abonelerine ulaştırılmaktadır.

Aylık abone ve satış geliri konusunda Belde, Olay ve Tasvir grubu bilgi vermezken, diğer gazeteler 5400 ila 25.000 YTL arasında gelirleri olduğunu belirtmişlerdir. Bu bilgiler gazetelerin satışları ve fiyatlarıyla birlikte değerlendirildiğinde belli bir ihtiyat payıyla doğru kabul edilebilir. Ekonomi gazetelerinden Ankara Ticaret yıllık 100.000 YTL, Gündem, 66.000 YTL abone gelirleri olduğunu belirtmişlerdir. Satış rakamı Gündem'le aynı civarda olan Ekonomik Yorum gazetesi ise yıllık gelirinin 7700 YTL olduğunu iddia etmiştir. Bu bilginin doğru olmadığı ve bu gazetenin de 60.000 YTL'nin üzerinde geliri bulunması gerektiği satış rakamları ile abone bedelinin çarpılmasından anlaşılmaktadır.

Ankara gazetelerinin aylık resmi ilan gelirlerinin ise 15.000 ile 90.000 arasında değiştiği görülmekle birlikte, bu konuda da bilgi vermeyen Belde gazetesinin resmi ilan gelirinin tirajıyla bağlantılı olarak çok daha yüksek rakamlara ulaştığı tahmin edilebilir. Ekonomi gazetelerinden Gündem 15.000, Ankara Ticaret 30.000, Ekonomik Yorum 35.000 YTL aylık resmi ilan geliri elde ederken, Son Söz 25.000, Günlük Haber 45.000, Ankara İl 50.000, Anayurt ise 90.000 YTL aylık resmi ilan geliri almaktadır. Özel ilan ve reklam gelirleri konusunda Ankara gazetelerinin pek çoğu bilgi vermekten kaçınmıştır. 10 gazeteden sadece Ankara İl 10.000, Son Söz ve Ankara Ticaret 5000 YTL gelir elde ettiğini açıklamıştır.

Gazetelerin tamamı gelirlerinin giderlerini karşıladığı konusunda hemfikirdir. Ancak bu gelirin gazetenin gelişimi için yeterli olduğunu söyleyen gazete sayısı 3'te kalmakta, 7 gazetenin yetkilisi ise bu soruya "hayır" yanıtını vermektedir.

4.3. İzmir'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

İzmir gazetelerinin baskı sayıları büyük farklılıklar göstermektedir. Yeni Ekonomi 1500 basılırken, Ege Telgraf 3500, Haber Ekspres 10.000, Türkiye'nin en fazla satılan yerel gazetesi Yeni Asır ise 55.000 basılmaktadır. Yeni Ekonomi'nin bayi satışı bulunmamakta, sadece abonelerine ulaşmaktadır. Ege Telgraf basılan nüshaların 3300'ünün bayiden 300'ünün ise aboneler yoluyla satıldığını belirtirken, Haber Ekspres bayi satışı konusunda bilgi vermemiştir. Yeni Asır'ın ise bayi satışı 48.000 olarak açıklanmıştır. BİK Ekim 2006 verilerine göre Ege Telgraf'ın günlük fiili satış ortalaması 2508, Haber Ekspres'in 3118, Yeni Asır'ın 51.039, Yeni Ekonomi'nin 1141'dir. Haber Ekspres dışındaki gazetelerin baskı sayısı ile satış verileri arasında uyum olduğu söylenebilir.

Abone yoluyla satış yapan Ege Telgraf ve Yeni Ekonomi gazeteleri abonelerinin ağırlıklı olarak işyerlerinden oluştuğunu belirtmişlerdir. Yeni Ekonomi gazetesi dışındaki gazeteler dağıtım şirketi kanalıyla dağıtılmakta ve bayilerde bulunmaktadır. Ancak düşük tirajlı gazetelerin tüm bayilere ulaşamadığı da bir gerçektir.

Gazete	Ege Telgraf	Haber Ekspres	Yeni Asır	Yeni Ekonomi
Baskı Sayısı	3500	10000	55000	1500
Bayi Satışı	3300	Bilgi Verilmedi	48000	Yok
BİK Verilerine Göre Ortalama Günlük Satış Ekim 2006	2508	3118	51039	1141
Abone Sayısı	200	Yok	Yok	1500
Aboneler İşyerleri mi, Konutlar mı?	İşyerleri	-	-	İşyerleri
Gazete, Dağıtım Şirketiyle Dağıtılıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Hayır
Satış Fiyatı Ykr	10	30	30	125 YTL Yıllık
Aylık Abone ve Satış Geliri YTL	2000	Bilgi Verilmedi	425000	Bilgi Verilmedi
Aylık Resmi İlan Geliri YTL	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	100000	Bilgi Verilmedi
Aylık Özel İlan ve Reklam Geliri YTL	1000	Bilgi Verilmedi	1600000	Bilgi Verilmedi
Gelir, Giderleri Karşılıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet
Gelir, Gazetenin Gelişimi İçin Yeterli mi?	Hayır	Evet	Bilgi Verilmedi	Hayır

TABLO 33: İzmir'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

İzmir gazetelerinden Ege Telgraf'ın satış fiyatı 10 Ykr, Haber Ekspres ve Yeni Asır'ın fiyatı 30 Ykr'dır. Yeni Ekonomi ise yıllık 125 YTL bedelle abonelerine satılmaktadır. Ege Telgraf gazetesi aylık 2000 YTL abone ve satış geliri elde ettiğini belirtirken Haber Ekspres ve Yeni Ekonomi gazeteleri gelirleriyle ilgili tüm soruları yanıtsız bırakmışlardır. Yeni Asır satış geliri olarak 425.000 YTL rakamını vermiştir. Resmi ilan geliri konusunda bilgi veren tek gazete de Yeni Asır'dır. Bu gazetenin resmi ilanlardan ayda 100.000YTL gelir elde ettiği görülmektedir. Özel ilan ve reklam geliri konusunda bilgi veren iki gazeteden Ege Telgraf ayda 1000 YTL, Yeni Asır ise 1.600.000 YTL geliri bulunduğunu ifade etmiştir. Tüm gazeteler gelirlerinin giderlerinin karşıladığını belirtirken, bu gelirin gazetenin gelişimine yetip yetmeyeceği sorusunda Ege Telgraf ve Yeni Ekonomi "hayır", Haber Ekspres ise "evet" yanıtını vermiş, Yeni Asır yetkilileri bu soruyu yanıtsız bırakmışlardır.

Verilerden anlaşıldığı gibi İzmir'deki özel ilan ve reklam gelirin tamamına yakını alan, satış ve resmi ilan gelirleriyle birlikte aylık 2.000.000 YTL gelire ulaşan Yeni Asır ayrı bir kategori oluşturmaktadır. Bu gazete, İzmir'deki gazetelerin ve Türkiye'deki diğer yerel gazetelerin çok üstünde bir gelire ulaşmaktadır. Yeni Asır'ın, bu geliriyle pek çok ulusal gazeteyi de geride bıraktığı çıkarımında bulunmak yanlış olmaz.

4.4. Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Adana'da çok sayıda gazete yayınlanmakla birlikte, tiraj ve satış açısından gazeteler arasında büyük farklar bulunmamaktadır. Gazete yetkililerinin beyanlarına göre gazetelerin baskı sayıları 1600 ila 4500 arasında değişmektedir. 700 basıldığını belirten Çukurova Barış bir tarafa bırakıldığında 4 gazete baskı sayısını 2000'in altında göstermiştir. 6 gazete 2-3000 arasında basılmaktadır. İlkhaber ve Ekspres gazeteleri ise 4000'in üzerinde baskı sayısına sahiptirler. BİK Ekim 2006 verilerine göre Adana gazeteleri-

nin 8'inin günlük fiili satış ortalaması resmi ilan için alt sınır olan 1000'i biraz aşmakta, 1100'e ulaşmamaktadır. Aynı verilere göre 4 gazetenin satışı 1100-1400 arasında gerçekleşirken, satışı 2000'i geçen tek gazete İlkhaber'dir. Adana 5 Ocak ve Çukurova Barış gazetesi yetkilileri görüşmelerde satışlarını BİK verilerinden daha aşağıda göstermişlerdir. Adana 5 Ocak 1045 olan günlük satışını 800, Çukurova Barış gazetesi ise 1178 olan satışını sadece 100 olarak beyan etmiştir. Diğer gazetelerin ise birçoğu bu verilere yakın rakamlar vermişlerdir. Ancak Yeni Adana ve Zirve gazetelerinin 1000'i biraz aşan satışlarını 1500 ve 1900 olarak gösterdiklerine de işaret etmek gerekir.

Haber ve Toros dışındaki Adana gazeteleri abone yoluyla da satış yaptıklarını belirtmişlerdir. Abone sayıları genellikle 100-600 arasında değişmektedir. Ekspres gazetesi ise bu rakamı 1500 olarak vermiştir. Doğrulanması mümkün olmamakla birlikte, bu rakamın Adana'daki genel yapının dışında olduğunu belirtmek gerekir. Abone yoluyla satış yapan 11 gazeteden 6'sı abonelerinin ağırlıklı olarak işyerlerinden oluştuğunu belirtirken, diğer 5'i işyerlerinin yanında konutların da aboneleri arasında yer aldığını ifade etmişlerdir. Yeni Adana dışındaki gazetelerin tümü dağıtım şirketi kanalıyla bayilere ulaştırılmaktadır. Ancak bu gazetelerin düşük tirajları nedeniyle tüm bayilerde bulunmayabileceğine de işaret etmek gerekir.

Adana gazeteleri 10-25 Ykr arasında değişen fiyatlarla satılmaktadır. 8 gazetenin fiyatı 20 Ykr, 3 gazetenin fiyatı 25 Ykr, bir gazetenin fiyatı 15 Ykr ve bir gazetenin fiyatı 10 Ykr'dir. 20 Ykr fiyatla 1000 civarında satılan bir gazetenin ayda 6000 YTL ciro elde etmesi gerekmektedir. Bu rakamdan dağıtım yüzdesi ve iade paylarının da düşülmesi gerekir. Abonelerle birlikte gazetelerin genellikle 1500-2000 civarında bir satışa ulaştıkları düşünülürse, satıştan elde edilen gelirin 9-12.000 YTL aralığını aşmaması gerekir. Gazete yetkilileri satış ve abone gelirleri konusunda genellikle inanılır rakamlar vermiş görünmektedir. Bilgi vermeyen Haber

200 - Yerel Gazeteler

ve İlkhaber gazeteleri ile satış geliri bulunmadığını belirten Yeni Adana dışındaki gazetelerin bu kalemdeki gelir beyanları 3000-10.000 YTL arasındadır. 15.000'i aşan satış geliri bulunduğunu iddia eden Medya Yenigün ve Zirve gazetelerinin beyanları ise satış ve abone sayılarına bakıldığında abartılıdır.

Adana gazetelerinin resmi ilan gelirleri ise aylık 4500 ila 20.000 YTL arasında değişmektedir. Ekspres gazetesi ile Süper Gazete'nin resmi ilan gelirleri 10.000 YTL'nin altında kalırken, İlkhaber gazetesinin geliri 20.000 YTL'dir. Diğer gazetelerin resmi ilan geliri ise 10-15.000 YTL arasında değişmektedir.

Gazete	Adana Haber	Adana 5 Ocak	Bölge	Çukurova Barış	Ekspres	Haber	İlkhaber	Medya Yenigün	Son Nokta	Süper Gazete	Toros	Yeni Adana	Zirve
Baskı Sayısı	1600	2000	2500	700	4500	1800	4000	2500	1500	1250	2600	2000	2750
Bay Satışı	1100	800	1500	100	1250	1100	1800	1500	1100	1100	1400	1500	1900
BİK Verilerine Göre Ortalama Günlük Satış Ekim 2006	1091	1045	1086	1178	1366	1035	2017	1067	1093	1212	1338	1092	1076
Abone Sayısı	100	240	300	400	1500	Yok	400	300	200	Yok	400	500	600
Aboneler İsyerleri mi, Konutlar mı?	İsyerleri	İsyerleri ve Konutlar	İsyerleri	İsyerleri	İsyerleri	-	İsyerleri	İsyerleri ve Konutlar	İsyerleri ve Konutlar	-	İsyerleri	İsyerleri ve Konutlar	İsyerleri ve Konutlar
Gazete, Dağıtım Şirketiyle Değişiyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet
Satış Fiyatı Yıl	20	20	25	20	20	15	25	25	20	20	20	10	20
Aylık Abone ve Satış Geliri YTL	7200	6300	4000	3000	10000	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	15500	3000	6600	12000	Yok	15000
Aylık Resmi İlan Geliri YTL	13000	15000	14000	10000	4500	14000	20000	10000	10000	8000	14000	12000	14000
Aylık Özel İlan ve Reklam Geliri YTL	2500	5000	3000	500	Bilgi Verilmedi	Yok	10000	Yok	200	2000	10000	1500	15000
Gelir, Giderleri Karşılıyor mu?	Hayır	Hayır	Kısmen	Hayır	Kısmen	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Gelişim: Gazetenin Gelirini İçin Yeterli mi?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet

TABLO 34: Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Özel ilan ve reklam gelirine bakıldığında pek çok gazetede bu kalemin çok düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Haber ve Medya Yenigün gazeteleri özel ilan reklam geliri bulunmadığını belirtirken, Son Nokta'nın geliri 200, Çukurova Barış'ın geliri 500 YTL'yi aşmamaktadır. 5 gazetede bu kalemdeki gelirler 1500-5000 YTL arasında gösterilirken, İlkhaber ve Toros gazeteleri özel ilan reklam gelirini 10.000, Zirve gazetesi ise 15.000 YTL olarak açıklamıştır. Ekspres gazetesi ise bu konuda bilgi vermemiştir. Rakamlara bakıldığında Adana gazetelerinin toplam gelirleri 50.000

YTL'yi aşmayan boyutta kaldıkları görülmektedir. Büyük bölümünü resmi ilanların oluşturduğu bu gelirin bazı gazetelerde 15.000 YTL'yi bile bulmadığı dikkate alındığında, bu gazetelerin gelişmek, büyümek ve gerçek anlamda gazetecilik yapmak noktasında önemli bir açmazla karşı karşıya oldukları söylenebilir.

5 gazete yetkilisi, gelirlerin giderlerini karşılamadığını, 6 gazete yetkilisi ise karşıladığını belirtmiş, 2 gazete yetkilisi ise kısmen karşıladığını söylemiştir. Zirve gazetesi dışındaki tüm gazetelerin yetkilileri, gelir düzeylerinin gazetenin gelişmesi ve işlevini daha iyi yerine getirmesi için yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

4.5. Bursa'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Bursa'da yayınlanan gazeteler baskı sayısı ve satış açısından diğer illere oranla daha yüksek rakamlara ulaşabilmektedir. Bu ildeki 4 gazeteden ikisi 5000'in altında basılırken, Bursa Hakimiyet 9000, Olay ise 16.000 basılmaktadır. Gazetelerin verdiği bilgiye göre Bursa Haber'in bayi satışı 2500, Bursa Hakimiyet'in bayi satışı 8000, Kent'in bayi satışı 2300, Olay'ın bayi satışı 15.000'dir. Basın İlan Kurumu Ekim 2006 verilerine göre Bursa Haber günlük fiili satış ortalaması olarak 1753, Bursa Hakimiyet, 6342, Kent 1494, Olay ise 15.538 rakamına ulaşmışlardır. Olay dışındaki gazetelerin verdiği rakamların resmi rakamlardan bir miktar düşük olduğu görülmektedir. Bursa Haber gazetesi 600, Bursa Hakimiyet ise 1350 gazetenin ağırlıklı olarak işyerlerinden oluşan abonelere satıldığını belirtmişlerdir. Kent ve Olay gazetelerinin ise abone yöntemiyle satışı bulunmamaktadır. Bursa'daki tüm gazeteler dağıtım şirketi kanalıyla dağıtılmakta ve bayilere ulaşmaktadır. Gazetelerin satış fiyatları da birçok ildeki gazetelere göre daha gerçekçidir. Bursa Haber 35, Bursa Hakimiyet 40, Kent 25, Olay 50 Ykr fiyatla satılmaktadır. Bursa gazeteleri satış ve abone gelişleriyle ilgili soruları cevaplamadığı için ancak satış ortalamalarından ve fiyatlarından yola çıkılarak bir hesaplama yapılabilir. Örneğin 15.000 satışı olan Olay gazetesinin 50 Ykr fiyatı dikkate

alındığında aylık 225.000 YTL'ye ulaşan ciro elde edeceği görülmektedir. Bursa Hakimiyet'in satışı ve fiyatına bakıldığında bu rakamın yarısından daha az gelir elde edeceği söylenebilir. Diğer gazetelerin bu rakama ulaşması ise mümkün değildir. 1500 civarında satabilen Kent gazetesinin 25 Ykr fiyatıyla ulaşabileceği ciro 11.000 YTL'yi biraz aşacaktır. Aboneleriyle birlikte 2500 civarında satışı olan Bursa Haber gazetesinin ise 35 Ykr fiyatıyla elde edebileceği gelir 26.000 YTL civarında olacaktır.

Resmi ilan gelirlerine bakıldığında tirajları düşük olan Bursa Haber ve Kent gazetelerinin 30-35.000 YTL, satışı 6300 civarında bulunan Bursa Hakimiyet'in 120.000 YTL gelir elde ettiği görülmektedir. Bu geliriyle ilgili bilgi vermek istemeyen Olay gazetesinin ise 15.000'i aşan satışıyla Bursa Hakimiyet'in iki katından fazla resmi ilan geliri bulunduğunu bir tahmin olarak söylenebilir.

Gazete	Bursa Haber	Bursa Hakimiyet	Kent	Olay
Baskı Sayısı	4500	9000	3000	16000
Bayi Satışı	2500	8000	2300	15000
BİK Verilerine Göre Ortalama Günlük Satış Ekim 2006	1753	6342	1494	15538
Abone Sayısı	600	1350	Yok	Yok
Aboneler İşyerleri mi, Konutlar mı?	İşyerleri	İşyerleri	-	-
Gazete, Dağıtım Şirketiyle Dağıtılıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet
Satış Fiyatı Ykr	35	40	25	50
Aylık Abone ve Satış Geliri YTL	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi
Aylık Resmi İlan Geliri YTL	30000	120000	35000	Bilgi Verilmedi
Aylık Özel İlan ve Reklam Geliri YTL	30000	400000	80000	Bilgi Verilmedi
Gelir, Giderleri Karşılıyor mu?	Hayır	Evet	Evet	Evet
Gelir, Gazetenin Gelişimi İçin Yeterli mi?	Hayır	Hayır	Hayır	Evet

TABLO 35: Bursa'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Özel ilan ve reklam geliri konusunda da Bursa gazeteleri diğer illere oranla iyi durumda görünmektedir. Bursa Haber ve Kent gazeteleri düşük satışlarına rağmen 30.000 ve 80.000 YTL özel ilan reklam geliri elde ettiklerini bildirmişlerdir. Bursa Hakimiyet'te bu rakam 400.000 YTL olarak belirtilmiştir. Özel ilan reklam geliri konusunda da bilgi vermeyen Olay gazetesinde ise bu kalemdeki gelirin çok daha yüksek olacağı söylenebilir. Görüldüğü gibi Bursa gazeteleri resmi ilan gelirinin üzerinde özel

ilan ve reklam geliri elde edebilmektedirler. Bu kuşkusuz, başta gazetelerin okuyucuya ulaşabilmesine bağlı bir gelişmedir. Diğer yandan sanayi ve ekonomi anlamında gelmiş bir kentte yayınlanıyor olmaları ve gazete enflasyonunun bulunmaması Bursa gazetelerinin ilan reklam gelirlerini, gerçek anlamda gazetecilik yapmaya imkan verecek rakamlara ulaştırmaktadır.

Olay gazetesi dışındaki Bursa gazetelerinin yetkilileri ise bu rakamları da yeterli bulmamaktadır. Bursa Haber dışındaki gazetelerin yetkilileri gelirlerin giderlerini karşıladığını düşünürken, bu gelir düzeyinin gazetelerin gelişmesi ve işlevini daha iyi yerine getirmesi için yeterli olduğunu yalnızca Olay gazetesi yetkilileri söylemiştir.

4.6. Konya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Konya da yerel basının öteden beri gelişim içinde olduğu şehirlerden biridir. Bu özellikleriyle Basın İlan Kurumu'nun şube açtığı ilk 6 ilden biri olan Konya gazetelerinin baskı ve satışının diğer pek çok ile göre yüksek olduğu görülmektedir. Konya'da yayınlanan ve resmi ilan hakkına sahip bulunan 7 gazeteden 3'ü 5000'in üzerinde basılmaktadır. Diğer 4 gazetenin baskı sayısı ise 2000 ile 3000 aralığındadır. Gazete yetkililerinin verdiği bilgiye göre Anadolu Manşet 1500, Hakimiyet 3800, Konya Postası, 2500, Memleket 850, Merhaba 5200, Yeni Konya 1800, Yeni Meram 4000 bayi satışına sahiptir. Yeni Konya dışındaki gazetelerin abone yoluyla da satışları bulunmaktadır. İşyerlerinden oluşan bu abonelere Anadolu Manşet 1200, Hakimiyet 1500, Konya Postası 450, Memleket 800, Merhaba 1500, Yeni Meram 500 gazete sattığını belirtmiştir.

Basın İlan Kurumu Ekim 2006 verileri Anadolu Manşet, Hakimiyet, Konya Postası ve Yeni Konya'nın verdiği satış bilgilerine göre bir miktar düşüktür. Hakimiyet ve Merhaba gazetelerinin verdiği satış rakamı BİK verilerine yakındır. Memleket ve Yeni Meram ise resmi satış rakamlarından daha düşük rakamlar beyan

etmişlerdir. Konya gazetelerinin tamamı dağıtım şirketi kanalıyla bayilere ulaştırılmaktadır.

Gazete	Anadolu Manşet	Hakimiyet	Konya Postası	Memleket	Merhaba	Yeni Konya	Yeni Meram
Baskı Sayısı	2000	6000	3000	2000	5500	2500	5000
Bayı Satış	1500	3800	2500	850	5200	1800	4000
BLK Verilerine Göre Ortalama Günlük Satış Ekim 2006	1090	2999	1081	1154	5061	1029	5193
Abone Sayısı	1200	1500	450	800	1500	Yok	500
Aboneler İşyerleri mi, Konutlar mı?	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	-	İşyerleri
Gazete, Dağıtım Şirketiyle Dağıtılıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Satış Fiyatı Ykr	25	25	25	25	30	25	25
Aylık Abone ve Satış Geliri YTL	Bilgi Verilmedi	25000	8000	8000	36000	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi
Aylık Resmi İlan Geliri YTL	25000	31000	20000	15000	30000	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi
Aylık Özel İlan ve Reklam Geliri YTL	10000	18000	15000	15000	35000	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi
Gelir, Giderleri Karşılıyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Bilgi Verilmedi	Evet
Gelir, Gazetenin Gelisini İçin Yeterli mi?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Evet

TABLO 36: Konya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Gazetelerin satış fiyatı Merhaba dışında 25 Ykr'dir, bu gazete ise 30 Ykr fiyatla satılmaktadır. Anadolu Manşet, yeni Konya ve Yeni Meram gazeteleri abone ve satış gelirleri konusunda bilgi vermezken, Konya Postası ve Memleket'te bu gelir kalemi 8000 YTL, Hakimiyet'te 25.000 YTL, Merhaba'da ise 36.000 YTL olarak belirtilmiştir. Satış ve fiyatına göre bir çıkarım yapıldığında Yeni Konya'nın da 8-10.000 YTL'lik satış geliri elde edeceği söylenebilir. Yeni Meram'ın satış gelirinin ise Merhaba gazetesinin elde ettiği 36.000 YTL civarında olması muhtemeldir. Konya gazetelelerinde aylık resmi ilan geliri 15.000 ila 31.000 YTL arasında değişmektedir. Memleket gazetesi 15.000 YTL elde ederken, bu kalem-den Anadolu Manşet 25.000, rotatifte basılan Hakimiyet ve Merhaba ise 30.000 YTL almaktadır. Resmi ilan geliri konusunda da bilgi vermeyen Yeni Konya ve Yeni Meram gazetelerinin gelirinin ise benzer özellikteki gazetelere yakın olacağı ve dolayısıyla 20-30.000 civarına ulaşabileceği tahmin olarak söylenebilir.

Özel ilan ve reklam geliri kalemi de Konya gazeteleri için önemli bir gelir kaynağıdır. Anadolu Manşet 10.000, Hakimiyet 18.000, Konya Postası ve Memleket 15.000 YTL gelir elde ederken Merhaba'da bu rakam 35.000 YTL'ye ulaşmaktadır. Bilgi veremeyen Yeni Konya ve Yeni Meram gazetelerinin özel ilan reklam gelirlerinin de 15.000-30.000 YTL aralığında olması muhtemeldir. Birçok ile göre gelir bakımından ileri durumda olan Konya gazetelerinin yetkilileri gelirlerin giderlerini karşılaması konusunda farklı görüştedirler. Anadolu Manşet, Hakimiyet ve Konya Postası yetkilileri gelirlerin giderleri karşılamadığı yönünde cevap verirken, Memleket, Merhaba ve Yeni Meram yetkilileri karşıladığını belirtmişlerdir. Yeni Konya gazetesi yetkilisi ise bu konuda bir değerlendirmede bulunmamıştır. Gelirlerin daha iyi bir gazete çıkarmak için yeterli olduğunu ise sadece Yeni Meram ve Merhaba gazetesi yetkilileri söylemişlerdir. Diğer 5 gazetenin yetkilileri ise bu soruya olumsuz cevap vermiştir.

4.7. Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tırar, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Gaziantep'te yayınlanan ve araştırmaya katılan resmi ilan hakkına sahip 9 gazetenin tümü Basın İlan Kurumu Ekim 2006 verilerine göre resmi ilan alabilmek için asgari sınır olan 1000 civarında satılmaktadır. En yüksek satışa ulaşan Gaziantep Oluşum gazetesinin elde ettiği rakam 1104'tür. Ancak gazete yetkilileri görüşmelerde baskı sayılarını genellikle 1500-3000 arasında göstermişlerdir. Gaziantep Oluşum gazetesi yetkilisi ise baskı sayısını 700 olarak belirtmiştir. Gaziantep Bulvar, Haber ve Gaziantep 27 gazetesi yetkililerinin bayi satışıyla ilgili verdikleri rakamlar BİK verileriyle örtüşmektedir. Doğuş, Gaziantep Ekspres, Gaziantep Oluşum, Gaziantep'te Zafer ve Yeni GAP gazeteleri bayi satışlarını resmi rakamlardan daha düşük, Gaziantep Hakimiyet gazetesi ise daha yüksek göstermişlerdir.

Bu ildeki gazetelerin işyerlerine abone yoluyla satışı da söz konusudur. Gazete yetkililerinin verdiği bilgiye göre abone sayı-

ları 100 ila 2000 arasında değişmektedir. Haber gazetesinin ise abone yoluyla satışı bulunmamaktadır. Gazetelerin tümü dağıtım şirketi kanalıyla bayilerde satılmaktadır. Gaziantep gazetelerinin fiyatları ise farklılık göstermektedir. Doğuş, Haber ve Yeni GAP gazeteleri resmi ilan mevzuatına göre alt sınır olan 10 Ykr fiyattan satılırken, diğer gazeteler genellikle 20-25 Ykr, Gaziantep Haki-miyet ise 35 Ykr fiyatla satılmaktadır.

Satış ve abone gelirine ilişkin soruyu 3 gazetenin yetkilisi böyle bir gelir kalemi bulunmadığı şeklinde cevaplamıştır. Diğer gazetelerde beyan edilen satış geliri ise 2000-5000 YTL arasında değişmektedir. Haber gazetesi bu konuda bilgi vermemiştir. Gaziantep gazetelerinin satıştan önemli bir gelir elde etmediği, hatta bazı gazetelerin bu gelir kaleminin bulunmadığı görülmektedir. Bu ildeki resmi ilan geliri de çok yüksek değildir. 5 gazete 7-8000 YTL tutarında resmi ilan geliri elde ederken, diğerlerinin geliri 4-5000 YTL/de kalmaktadır. Bilgi vermeyen Haber gazetesinin resmi ilan gelirinin de bu civarda olması muhtemeldir.

Gazete	Doğuş	Gaziantep Bulvar	Gaziantep Ekspres	Gaziantep Oluşum	Haber	Gaziantep 27	Gaziantep Hakimiyet	Gaziantep'te Zafer	Yeni Gap
Baskı Sayısı	1600	1350	1500	700	1500	3000	3000	1700	1650
Bayı Satışı	800	1090	500	400	1067	1000	1300	800	700
BLK Verilerine Göre Ortalama Günlük Satış Ekim 2006	1072	1094	1069	1104	1088	1004	1076	1018	1094
Abone Sayısı	800	100	1000	300	Yok	2000	1000	800	350
Aboneler İşyerleri mi, Konutlar mı?	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	-	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri
Gazete, Dağıtım Şirketiyle Dağıtılıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Satış Fiyatı Ykr	10	25	20	25	10	20	35	20	10
Aylık Abone ve Satış Geliri YTL	Yok	5000	2000	2000	Bilgi Verilmedi	Yok	Yok	2000	3000
Aylık Resmi İlan Geliri YTL	8000	8000	5000	4000	Bilgi Verilmedi	7000	7000	4000	8000
Aylık Özel İlan ve Reklam Geliri YTL	2000	500	5000	2000	Bilgi Verilmedi	8000	3000	1500	1000
Gelir, Giderleri Karşılıyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Evet
Gelir, Gazetenin Gelişimi İçin Yeterli mi?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır

TABLO 37: Gaziantep'te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Gaziantep gazetelerinde özel ilan ve reklam geliri de oldukça düşüktür. Gaziantep Ekspres 5000 YTL, Gaziantep 27 8000 YTL özel ilan ve reklam geliri elde ettiğini belirtirken diğer gazetelerde bu gelir 1000-3000 YTL arasında kalmakta, Gaziantep Bulvar

gazetesinde 500 YTL'yi aşmamaktadır. Haber gazetesi ise özel ilan ve reklam geliri konusunda da bilgi vermemiştir. Rakamlar, Gaziantep yerel gazetelerinin oldukça güçsüz bir mali yapıya sahip bulunduğunu ortaya koymaktadır. Tüm gelirleri toplandığında dahi 10-15.000 YTL'yi aşmayan küçük işletmeler görünümündeki gazetelerin gelişmesi ve Gaziantep gibi büyük bir ilin gündemini oluşturacak güce sahip olması oldukça zor görünmektedir.

4.8. Kayseri'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Kayseri gazeteleri de sayı ve satış rakamları bakımından Gaziantep'ten farklı değildir. Bu ilde Ekim 2006 itibariyle resmi ilan hakkı bulunan gazete sayısı 13'tür. Bu gazetelerin resmi rakamlara göre günlük fiili satış ortalamaları asgari sınır olan 1000 civarındadır. Öyle ki Kayseri'deki gazetelerin hiçbirisi 1100 satışa dahi ulaşamamaktadır. Gazete yetkilileri görüşmelerde baskı sayılarını genellikle 1050-1250 aralığında vermişlerdir. Kayseri Maç 1500, Erciyes ve Kayseri Star gazeteleri ise 2500 basıldıklarını belirtmişlerdir. Yetkililerin bayi satışına ilişkin verdikleri rakamlar ise çoğunlukla resmi satış rakamlarının altındadır. 10 gazete bayi satışını 500-900 arasında bir rakam olarak gösterirken, Erciyes gazetesi bu konuda bilgi vermemiş, Kayseri Star Haber ve Kayseri Maç gazeteleri ise resmi rakamların üzerinde satış beyan etmişlerdir. Bu ildeki bütün gazetelerin abonesi bulunmakla birlikte abone sayısı genellikle 300 civarındadır. Ancak Erciyes gazetesi 1200, Kayseri Gündem 700 abonesi bulunduğunu belirtmiştir. Aboneler Ülker gazetesinde konutlardan, Kayseri Gündem'de işyeri ve konutlardan, diğer gazetelerde ise ağırlıkla işyerlerinden oluşmaktadır. Kayseri gazetelerinin tamamı dağıtım şirketi kanalıyla dağıtılmakta ve bayilere ulaşmaktadır.

Gazetelerden 7'si 10 Ykr, biri 20 Ykr, diğerleri 25 Ykr fiyatla satılmaktadır. 4 gazete abone ve satıştan elde edilen aylık gelirinin bulunmadığını belirtmiş, 3 gazete gelirlerle ilgili soruları ce-

vapsız bırakmıştır. Diğer gazetelerin yetkilileri ise satış gelirleri konusunda 380 YTL ile 7000 YTL arasında değişen rakamlar vermişlerdir. Resmi rakamlara göre 1000 civarında satışı olan Kayseri gazetelerinin 10 Ykr fiyatla satılanlarının aylık gelirinin 3000, 20-25 Ykr fiyatı olanların aylık gelirlerinin ise 6000-7500 YTL olması gerekmektedir. Bu hesaplama yakın veriler açıklayan Kayseri Akın Günlük ve Kayseri Maç gazeteleri yanında, Kayseri Hakimiyet 1500, Kayseri Gündem 1200, Kayseri Meydan 2800, Kayseri Yeni Sabah ise 380 YTL satış geliri olduğunu belirtmiştir. Bu verilerin gerçeği yansıtmadığı ortadadır.

Kayseri gazetelerinin resmi ilan geliri ise aylık ortalama 5000-10.000 YTL arasında değişmektedir. 4 gazete 5000, bir gazete 6000, 2 gazete 7000, bir gazete 7500 bir gazete 8000, bir gazete de 10.000 YTL tutarında resmi ilan aldığını belirtmiştir. Bilgi veremeyen üç gazetenin resmi ilan gelirinin de bu aralıkta olduğu söylenebilir.

Gazete	Büyük Kayseri	Erciyes	Kayseri Akın Günlük	Kayseri Anadolu Haber	Kayseri Hakimiyet 2000	Kayseri Star Haber	Kayseri Yeni Sabah	Kayseri Gündem	Kayseri Havadis	Kayseri Maç	Kayseri Meydan	Kayseri Postası	Ülker
Baskı Sayısı	1200	2500	1050	1200	1250	2500	1250	1200	1200	1500	1250	1000	1200
Bayi Satışı	800	Bilgi Verilmedi	650	900	800	2000	715	500	800	1100	800	650	850
BLK Verilerine Göre Ortalama Günlük Satış Ekim 2006	1088	1023	1021	1025	1067	1014	1006	1008	1009	1016	1008	1012	1007
Abone Sayısı	300	1200	400	170	280	300	200	700	300	300	300	295	300
Aboneler İşyerleri mi, Konutlar mı?	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri ve Konutlar	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	Konutlar
Gazete, Dağıtım Şirketiyle Dağıtılıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Satış Fiyatı/Ykr	10	20	25	25	10	25	10	25	10	25	10	10	10
Aylık Abone ve Satış Geliri YTL	Yok	Yok	6000	Yok	1500	Bilgi Verilmedi	380	1200	Yok	7000	2800	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi
Aylık Resmi İlan Geliri YTL	6000	7000	10000	5000	7500	Bilgi Verilmedi	5000	8000	5000	5000	7000	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi
Aylık Özel İlan ve Reklam Geliri YTL	3000	Yok	10000	5000	2500	Bilgi Verilmedi	5000	1000	6000	Yok	15000	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi
Gelir, Giderleri	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet	Bilgi Verilmedi	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Hayır

Karşılıyor mu? Gelir, Gazetenin Gelişimi İçin Yeterli mi?													
	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır

TABLO 38: Kayseri’de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Özel ilan ve reklam geliri açısından Kayseri’de de yüksek rakamlara rastlanmamaktadır. 2 gazete özel ilan ve reklam geliri elde edemediğini belirtirken, 3 gazetenin bu kalemdeki geliri 5000 YTL’nin altındadır. Kayseri Anadolu Haber ve Kayseri Yeni Sabah 5000, Kayseri Havadis 6000, Kayseri Akın Günlük 10.000 ve Kayseri Meydan gazetesi 15.000 YTL tutarında özel ilan ve reklam geliri elde ettiğini açıklamıştır. Bu 5 gazetede özel ilan geliri resmi ilanla aynı ya da daha fazla görünmektedir. Kayseri Star Haber, Kayseri Postası ve Ülker gazeteleri özel ilan ve reklam gelirine ilişkin bilgi vermek istememişlerdir. Tüm gelirlere bakıldığında Kayseri gazetelerinin en fazla 25-30.000 YTL gelir elde edebildiği görülmektedir.

Bazı gazetelerde toplam gelir 10.000 YTL’yi bile bulmamaktadır. Dolayısıyla bu gelir düzeyindeki işletmelerin gelişmesi, büyümesi, yatırım yapması ve işlevlerini yerine getirecek gerçek gazeteler haline dönüşmesi oldukça güçtür. Gazete yetkililerinin büyük bölümü de gelirlerinin giderlerini karşılamadığını belirtmektedir. 7 gazete yetkilisi bu görüşteyken, 5 gazete yetkilisi gelirlerinin giderlerini karşılamaya yettiğini söylemiş, Kayseri Star Haber yetkilisi ise bu konuda bir görüş bildirmemiştir. Kayseri gazetelerinin tüm yöneticileri elde ettikleri gelirin gazetenin gelişmesi ve işlevlerini daha iyi yerine getirmesi için yeterli olmadığı konusunda aynı görüşü paylaşmaktadır.

4.9. Antalya’da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Araştırmaya katılan resmi ilan hakkına sahip 12 Antalya gazetesinin baskı sayısı ve satış açısından görünümü Adana, Gaziantep, Kayseri gibi illerle benzerlik göstermektedir. Gazeteler

1200-2000 arasında değişen sayılarda basılmakta BİK verilerine göre 1000 civarında satılmaktadırlar. Akdeniz Gerçek 1141 ve Antalya gündem 1314 satışıyla 1100'ü geçebilen gazetelerdir. Bayi satışı konusunda 3 gazetenin BİK rakamına yakın, 2 gazetenin daha yüksek, 7 gazetenin ise daha düşük rakamlar verdiği görülmektedir. Antalya gazetelerinin işyerleri ağırlıklı ve sayıları 300-600 arasında değişen aboneleri bulunmaktadır. Akdeniz Manşet dışındaki tüm gazeteler dağıtım şirketi kanalıyla bayilerde satışa sunulmaktadır.

Bu ildeki 12 gazeteden 9'u resmi ilan mevzuatına göre alt sınır olan 10 Ykr fiyatla satılmaktadır. Bir gazete 15 Ykr, 2 gazete de 50 Ykr fiyatla satışa sunulmaktadır. Düşük fiyatlı gazetelerin satıştan gelir beklemedikleri ortadadır. 1000 civarında satılan 100 Ykr fiyatlı bir gazetenin ayda satıştan elde edeceği en fazla gelir 3000 YTL'dir. 5 gazete bu soruyu cevapsız bırakırken 10 Ykr fiyatla satılan gazetelerin çoğunluğu satış gelirlerini 1000- 2500 YTL aralığında beyan etmişlerdir. Bu gerçekçi bilgilerin yanında 10 Ykr fiyatla 1300 sattığı halde satış gelirini 5000 YTL olarak açıklayan Antalya Gündem ve benzer satış rakamlarına sahip olmasına rağmen satıştan 8000 YTL elde ettiğini belirten Akdeniz Gerçek gazetesinin bilgilerini ihtiyatla karşılamak gerekmektedir.

Antalya gazetelerinin sayıca fazla oluşu, resmi ilan gelirlerinin de düşmesine yol açmaktadır. Gazeteler arasında resmi ilan geliri açısından bir denge bulunmakta ve aylık ortalama resmi ilan geliri 5000 ila 7000 YTL arasında değişmektedir.

Bu ildeki özel ilan ve reklam gelirinin ise birçok gazete için resmi ilan gelirinin yarısına bile ulaşmadığı görülmektedir. Hürses gazetesi özel ilan ve reklam gelirini ayda 500 YTL olarak açıklarken, 7 gazetede bu rakam 1000-2000 YTL arasında değişmektedir.

Antalya'da Yenigün 3000, Akdeniz Manşet 4000, Antalya gazetesi 5000 YTL özel ilan geliriyle bu konuda diğer gazetelerden daha başarılı görünmektedir. Bakış gazetesi ise bu konuda bilgi

vermemiştir. Her durumda özel ilan ve reklam gelirinin son derece düşük rakamlardan oluştuğu ve bir gazeteyi yaşatacak düzeyden çok uzak olduğu ortadadır.

Gazete	Akdizir Gergak	Akdizir Manget	Akdizir Meydan	Antalya Eksres	Antalya Gündem	Antalya Körfaz	Antalya Son Haber	Antalya da Yengün	Antalya	Bakış	Gazete Bir	Hüses
Baskı Sayısı	2000	2000	1400	2000	1200	1500	1500	2000	1500	1000	1200	1400
Bayi Satışı	1500	1100	1100	1400	700	710	750	800	1000	700	700	700
BİK Verilerine Göre Ortalama Günlük Satış Ekim 2006	1141	1067	1016	1057	1314	1078	1022	1032	1008	1055	1027	1024
Abone Sayısı	600	587	500	350	300	500	350	600	500	300	300	320
Aboneler İşyerleri mi, Konutlar mı?	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri
Gazete, Dağıtım Şirketiyle Dağıtılıyor mu?	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Satış Fiyatı Yırl	10	15	10	10	10	50	10	50	10	10	10	10
Aylık Abone ve Satış Geliri YTL	8000	Bilgi Verilmedi	2500	2500	5000	15000	1000	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	2600	Bilgi Verilmedi
Aylık Resmi İlan Geliri YTL	5000	7000	6000	5000	6000	5500	6000	6000	5000	5000	5500	5000
Aylık Özel İlan ve Reklam Geliri YTL	2000	4000	1000	1500	2000	2000	1500	3000	5000	Bilgi Verilmedi	1500	500
Gelir, Giderleri Karşılıyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır
Gelir, Gazetenin Gelişimi İçin Yeterli mi?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır

TABLO 39: Antalya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Tüm gelirlerin toplamına bakıldığında da aynı kaygıya düşmemek mümkün değildir. Antalya gazetelerinin toplam gelirleri 15-20.000 YTL'yi aşmamakta, bazı gazetelerde bu rakam 10.000 YTL'yi dahi bulmamaktadır. Bu kadar küçük gelir rakamlarıyla gazete çıkarmak, gerçek anlamda gazetecilik yapmak ve yerel gündemi etkileyecek bir içerik hazırlamak elbette imkansızdır. Bu gazetelerin yaşama savaşı veren ve resmi ilan desteğiyle yapay olarak yaşatılan kurumlar olduğu açıktır. Nitekim, Antalya gaze-

telerinin yetkililerinin büyük bölümü gelirlerinin giderlerini karşılamaya yetmediğini belirtmişlerdir. 12 gazeteden yalnızca Bakış gazetesi gelir gider dengesinden memnun görünmektedir. Elde edilen gelirle gazetenin gelişmesi ve işlevlerini daha iyi yerine getirmesinin mümkün olmadığı konusunda ise tüm gazeteler hemfikirdir.

4.10. Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Basın İlan Kurumu şubesi bulunan son il olan Trabzon'da sayıca az gazete yayınlanmaktadır. Bu gazetelerden bir bölümü düşük fiyatlı ve az sayfalı görünümleriyle diğer illerdeki resmi ilan için çıkan gazeteler benzemektedir. Ancak araştırmaya katılan Trabzon gazetelerinden 4'ü çok sayfalı, yüksek fiyatlı ve satış geliri elde etmeyi amaçlayan yapıdadır. Araştırmaya katılmayan Karadeniz gazetesinin de benzer bir yapısı bulunmaktadır. Gazete yetkililerinin verdiği rakamlara göre, geleneksel yapıdaki gazeteler 1800-2000 arasında basılmakta 1000-1200 civarında satılmaktadır. İkinci gruptaki gazetelerden Karadeniz'de İlkhaber 4000, Karadeniz'den Günebakış 10.000, Taka 20.000 basılmaktadır. Gazete yetkililerinin verdiği bayi satış rakamları Hizmet ve Hüryol gazetelerinde BİK verilerinin biraz üzerindedir. Kuzey Ekspres ve Türksesi gazetelerinin verdiği rakamlar BİK verilerine yakındır. Karadeniz'den Günebakış ve Karadeniz'de İlkhaber gazeteleri ise resmi rakamlardan daha düşük satış rakamları vermişlerdir. 20.000 bastığını ve bu rakamın 5000'ini Türkiye'de, 15.000'ini Avrupa'da dağıttığını, Avrupa ile birlikte 13.000 satış bulunduğunu belirten Taka gazetesinin verdiği bilgiler ise Basın İlan Kurumu'nun resmi rakamlarıyla çelişmektedir. BİK'e göre bu gazetenin aylık fiili satış ortalaması Ekim 2006 itibariyle 3385'tir.

Trabzon gazetelerinin abone sayılarında da önemli farklılıklar bulunmaktadır. Hizmet, Hüryol, Karadeniz'den Günebakış, Kuzey Ekspres ve Türksesi gazetelerinde abone sayısı 500 ila 1000

arasında değişmekteyken Karadeniz’de İlkhaber gazetesi 1700, Taka gazetesi ise 5000 abonesi bulunduğunu belirtmiştir. Tüm gazeteler abonelerinin çoğunluğunu işyerlerinin oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Trabzon gazetelerinin hepsi dağıtım şirketleri kanalıyla bayilerde satışa sunulmaktadır.

Gazete	Hizmet	Hüryol	Karadeniz’den Günebakış	Karadeniz’de İlkhaber	Kuzey Ekspres	Taka	Türksesi
Baskı Sayısı	1800	2000	10000	4000	2000	20000	2000
Bayı Satışı	1200	1200	3000	1200	1200	13000	1100
BLK Verilerine Göre Ortalama Günlük Satış Ekim 2006	1033	1055	4495	1433	1248	3385	1170
Abone Sayısı	600	1000	500	1700	800	5000	575
Aboneler İşyerleri mi, Konutlar mı?	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri	İşyerleri
Gazete, Dağıtım Şirketiyle Dağıtılıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Satış Fiyatı Ykr	10	10	40	40	40	40	10
Aylık Abone ve Satış Geliri YTL	4000	1000	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	800	2000	4000
Aylık Resmi İlan Geliri YTL	800	10000	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	500	30000	20000
Aylık Özel İlan ve Reklam Geliri YTL	3000	10000	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	500	40000	2500
Gelir, Giderleri Karşılıyor mu?	Hayır	Evet	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	Evet	Evet	Hayır
Gelir, Gazetenin Gelişimi İçin Yeterli mi?	Hayır	Hayır	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	Hayır	Hayır	Hayır

TABLO 40: Trabzon’da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Tiraj, Satış ve İlan-Reklam Gelirleri

Hizmet, Hüryol ve Türksesi gazeteleri 10 Ykr, diğer gazeteler 40 Ykr fiyatla satılmaktadır. Aylık abone ve satış gelirleri konusunda gazete yetkililerinin verdiği bilgilerin bir bölümü gerçeği yansıtmaktan uzaktır. Yaklaşık aynı tiraja ve aynı satış fiyatına sahip Hizmet ve Türksesi gazeteleri satış ve abone gelirlerini 4000 YTL olarak açıklarken, Hüryol bu gelirlerinin 1000 YTL olduğunu ileri sürmektedir. Karadeniz’den Günebakış ve Karadeniz’de İlkhaber gazeteleri gelirlerine ilişkin soruları cevaplamamıştır. 40 Ykr fiyatla satılan ve aboneleriyle birlikte 2000 civarında sattığını açıklayan Kuzey Ekspres gazetesi bu satışlardan ayda ortalama 800 YTL geliri bulunduğunu beyan etmiştir. Oysa basit bir hesapla bu gazetenin aylık gelirinin 24.000 YTL’yi bulması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Taka gazetesi ise 13.000 bayi satışı, 5000 abo-

nesi bulunduğunu belirtmiş ve satıştan elde ettiği geliri Türkiye’de 2000 YTL Avrupa’da 8000 Euro olarak açıklamıştır. 40 Ykr fiyatla satılan bu gazetenin BİK verilerine göre 3385 olan resmi satış rakamına göre aylık gelirinin 40.000 YTL’nin üzerinde olması gerekmektedir. Bu nedenle Taka gazetesinin baskı, satış ve abone rakamlarında olduğu gibi satış geliri rakamlarında da gerçeğe uymayan bilgiler verdiği görülmektedir.

Trabzon gazetelerinin resmi ilan gelirleriyle ilgili bilgilerinde de çelişkiler bulunmaktadır. Aynı özellikteki Hizmet gazetesi aylık ortalama resmi ilan gelirini 800 YTL olarak açıklarken, Hüryol 10.000, Türksesi 20.000, Taka gazetesi 30.000 YTL rakamını vermiş, Kuzey Ekspres gazetesi ise aynı kalemdeki gelirinin 500 YTL olduğunu iddia etmiştir. Hüryol Türksesi ve Taka gazetelerinin resmi ilan geliri inandırıcıdır. Diğerleri ise gerçekdışı bilgilerdir. Karadeniz’den Günebakış ve Karadeniz’de İlkh Haber gazeteleri resmi ilan gelirleri konusunda da bilgi vermek istemişlerdir.

Özel ilan ve reklam geliri konusunda da Karadeniz’den Günebakış ve Karadeniz’de İlkh Haber gazetelerinden bilgi alınmamıştır. Diğer gazetelerden Hizmet 3000, Hüryol 10.000, Kuzey Ekspres 500, Türksesi 2500 YTL tutarında özel ilan ve reklam geliri elde ettiğini beyan ederken Taka gazetesi bu rakamı 40.000 YTL olarak açıklamıştır. Özel ilan ve reklam gelirleri konusunda fikir yürütmek zor olmakla birlikte Kuzey Ekspres’in ortalamanın çok altında, Taka gazetesinin ise ortalamanın çok üstünde verdiği rakamların temkinli karşılanması gerektiği açıktır. Trabzon gazetelerinin gelirleriyle ilgili sağlıklı bilgi vermedikleri görülmekle birlikte, eldeki verilere göre gelirlerinin büyük bölümünü resmi ilanların oluşturduğu ve toplam gelirlerinin istenilen düzeye ulaşamadığı söylenebilir. Hizmet ve Türksesi gazetesi yetkilileri gelirlerinin giderlerini karşılamaya yetmediğini düşünürken, Hüryol, Kuzey Ekspres ve Taka gazetesi yetkilileri aksi görüştedir. Ancak görüş bildiren tüm gazete yetkilileri elde edilen gelirin

gazetelerin gelişmesi ve işlevini daha iyi yerine getirmesi için yeterli olmadığı görüşünde birleşmektedir. Karadeniz'den Günabakış ve Karadeniz'de İlkhaber gazetesi yetkilileri ise gelirlerin yeterli olup olmadığı konusunda da görüş bildirmemişlerdir.

5. Yerel Gazetelerin Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantıları

Yerel gazetelerle ilgili sorunların ve eleştirilerin önemli bir bölümünü de sahiplik yapısı ve ekonomi-politik bağlantıları oluşturmaktadır. Yerel gazete sahiplerinin bir bölümünün aynı zamanda başka iş kollarında da faaliyet göstermesi, gazetenin diğer işlerin başarısı için kullanılmasına yol açabilmektedir. Ulusal gazeteler için uzun zamandır tartışılan gazete sahipliğinde basın dışı sermayenin ağırlık kazanması sorunu, yerel basının görece gelişmiş olduğu illerde de giderek ağırlık kazanan bir sorundur. Gazeteyi, tanıtım, reklam ve kimi zaman tehdit anlamında bir güç olarak kullanmak isteyen yerel sermaye sahipleri, bu alana girmektedir. Ancak söz konusu sermaye yapısına sahip gazetelerde, gazetecilik birincil amaç olmadığından, ortaya çıkan ürün de yerel gazeteden beklenen işlevleri yerine getirememektedir. Yerel sermaye sahiplerinin ekonomik amaçlarının yanında çoğu zaman siyasi amaç ve beklentileri de bulunduğundan, gazeteler sıklıkla bu, birbiri içine geçmiş ekonomi-politik amaçlar doğrultusunda kullanılabilmektedir. Kullanma, doğrudan gazete sahip ya da sahiplerinin çıkarları için olabildiği gibi, gazeteyi reklam vermek, topluca abone olmak ya da doğrudan mali destekte bulunmak gibi yollarla besleyen ekonomik ve/veya siyasi güçlerin çıkarları doğrultusunda da olabilmektedir.

Sahiplik yapısından ve ekonomi-politik bağlantılardan kaynaklanan sorunları ortaya koyabilmek için araştırma kapsamındaki yerel gazetelere bazı sorular yöneltilmiştir. Bu soruların ilki gazetenin sahiplik yapısının başka iş kollarında faaliyeti olup olmadığıdır. İkinci olarak varsa bu faaliyetin gazetecilikle görece

bağlantılı işler olan televizyon, radyo, internet, dergi, kitap yayıncılığı gibi işlerden mi yoksa başka ticari ve ekonomik konulardan mı oluştuğu sorulmuştur. Bu soruyla aynı zamanda, aynı kuruluşun birden fazla gazete veya gazeteyle birlikte televizyon, radyo, internet yayını yapan birimlere sahip olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla, ulusal medyadaki tekelleşme yapısının yerel basındaki izi sürülmüştür. Gazete sahiplerinin basın dışı işlerinin belirlenmesiyle de, yukarıda değinilen gazeteyi başka ekonomik amaçlarla kullanma eğiliminin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bir başka soruda ise gazete içeriğinde reklam verenlerin ne ölçüde belirleyici olduğu sorulmuş, haberlerin seçiminde okuyucunun mu yoksa reklam verenlerin mi tepkisinin daha önemli olduğunun belirlenmesine çalışılmıştır.

Diğer yandan gazete sahibinin, yönetici ve çalışanlarının aktif politika yapıp yapmadıkları, parti yöneticiliği, üyeliği, delegeliği gibi vasıfları bulunup bulunmadığı da sorulmuştur. Böylelikle gazete ile siyasi partiler arasındaki olası bağların saptanması amaçlanmıştır. Benzer bir şekilde, gazetenin siyasi parti ve gruplar karşısındaki duruşu da araştırmanın soruları arasındadır. Yerel gazetelerin siyasi özellikleri öteden beri bilinmektedir. Gazetelerin pek çoğu bir siyasi akımın temsilcisi konumundadır ve bu anlamda siyasi parti ya da grupların sözcülüğüne kadar varan politik yönelimler göstermektedirler. Bu tür olası eğilim ve yönelimleri ölçmek için, görüşülen gazetenin yayın politikası olarak desteklediği bir siyasi anlayış olup olmadığı sorulmuştur. Bir başka soruda ise gazetelerin kendilerini siyasi yelpazenin neresine oturttukları doğrudan sorulmuş ve merkez, merkez sağ, merkez sol, milliyetçi, muhafazakar, sosyalist gibi nitelemeler yapmaları istenmiştir. Politik etkilerin bir diğer yönü ise iktidar partisini ve yerel yönetimlerde iktidar olan siyasi partiyi desteklemek ve böylelikle ekonomik ve politik çıkar sağlamak şeklindeki sapmadır. Bu durumun var olup olmadığı da görüşülen gazete yöneticilerine sorulmuştur. Yerel siyasi örgütlerin yayınlanan haberlere

tepki gösterip göstermediği, kendi haberlerini yayınlamak için gazete yönetimine rica, istek ve baskılarda bulunup bulunmadığı da sorulmuş ve bu tür durumlarda gazete yönetiminin tutumu belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında görüşülen gazete yetkililerinin bir bölümü soruları içtenlikle yanıtlarken, bazı yetkililerin ekonomi-politik bağlantılarına ilişkin soruları geçıştirdikleri ya da çok somut olmayan yanıtlar verdikleri hatta bazı soruları yanıtsız bıraktıkları görölmüştür. Dolayısıyla, elde edilen bilgilerin doğruluk derecesi, görüşmeye katılan gazete yöneticilerinin samimiyetiyle bağlantılı olarak değişmektedir.

5.1. İstanbul'da Yayımlanan Yerel Gazetelerde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

İstanbul'da yayımlanan yerel gazeteler, bu kentin aynı zamanda ulusal gazetelerin merkezi oluşu nedeniyle, diğer illere oranla daha etkisiz, güçsüz ve okuyucuya ulaşma bağlamında yetersiz görünmektedir. Bu nedenle İstanbul'daki yerel sermayenin bir Anadolu kentindeki kadar yerel basına ilgi göstermediğini söylemek yanlış olmaz. Dolayısıyla bu ildeki yerel gazeteler küçük sermaye sahipleri tarafından çıkarılan iddiasız bir yayın politikasına sahip, az sayfalı ve resmi ilan amacıyla yayımlanır bir görünümündedir. Bazı gazetelerin sahipleri başka ticari alanlarda faaliyet gösterse de pek çok gazetede, basın dışı büyük sermaye bulunmadığı görölmektedir. Değinildiği gibi esasen İstanbul yerel basını bu tür sermayenin ilgi göstereceği güç ve etkinliğe sahip bulunmamaktadır.

Gazete	Ayrıntılı Haber	Çağdaş Ulus	Gazete 34	İstanbul	İstiklal	Son An	İstanbul Son Saat	Tünaydın	Yeni Devir	Yeniğün
Gazete Sahibinin Başka Ticari Faaliyeti Var mı?	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Yok
Varsa hangi alanda?	Ticaret	-	-	-	-	Turizm	-	Turizm	-	-
Haber seçiminde reklam	Okuyucu Tepkisi	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	Okuyucu Tepkisi	Bilgi Verilmedi	Okuyucu Tepkisi	Reklam verenlerin tepkisi	Okuyucu Tepkisi	Okuyucu Tepkisi	Bilgi Verilmedi

218 - Yerel Gazeteler

verenlerin tepkisi mi daha önemli okuyucu tepkisi mi?										
Gazete Sahibi Aktif Politika Yapıyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır
Gazete Yöneticileri veya Çalışanları Arasında Aktif Politika Yapan Var mı, Varsa Kaç Kişi?	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Siyasi Partilerin Haberlerine Eşit Yer Veriliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Gazetenin Desteklediği Bir Siyasi Parti/Görüş Var mı?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete, İktidar Partisini Desteklediği Yönünde Eleştiri Alıyor mu	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazetenin Yaklaşımı, Siyasi Yelpazenin Neresinde?	Merkez	Merkez	Merkez	Milliyetçi	Merkez	Merkez	Merkez	Merkez	Kategori Dışı	Merkez
Haberlere Siyasi Parti ve Gruplardan Tepki Geliyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Siyasi Parti ve Gruplar Haberlerin Yayınlatmak İçin Çaba Gösteriyor mu?	Hayır	Hayır	Bazen	Hayır	Bazen	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Bu Çabalar Etkili Oluyor mu?	-	-	Hayır	-	Hayır	-	-	-	-	-

TABLO 41: İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Basın İlan Kurumu'nun verilerine göre Ayrıntılı Haber'in sahibi Akofset Gazetecilik Matbaacılık San ve Ticaret Limited Şirketi Adına Ali Yıldız; Gazete 34'ün sahibi İstiklal Gazetecilik Matbaacılık, Reklamcılık ve Ticaret Limited Şirketi Adına Neşe Yurdakul; Çağdaş Ulus gazetesinin sahibi Ulus Gazetecilik Matbaacılık Limited Şirketi Adına Filiz Köklüçınar; İstanbul adlı gazetenin sahibi Yeni İstanbul Ofset Gazetecilik Limited Şirketi adına Alaattin Koçak; İstiklal gazetesinin sahibi İstiklal Gazetecilik Matbaacılık, Reklamcılık ve Ticaret Limited Şirketi Adına Neşe Yurdakul; Son An gazetesinin sahibi Yiğit Gazetecilik Matbaacılık

Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi adına Ayşe Serpil Yıldız; İstanbul Son Saat gazetesinin sahibi Gazetecilik ve Neşriyat Limited Şirketi adına F. Murat Özbay; Tünaydın gazetesinin sahibi Yiğit Gazetecilik Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi adına Ayşe Serpil Yıldız; Yeni Devir gazetesinin sahibi Yeni Devir Matbaacılık, Gazetecilik A.Ş. adına Ömer Yüksel Özek; Yenigün gazetesinin sahibi Özkök Basın, Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi adına Ozan Köklüçınar'dır.

Sahiplik yapılarından anlaşıldığına göre Tünaydın ve Son An gazeteleri aynı şirkete aittir. Benzer bir durum Gazete 34 ve İstiklal gazeteleri için de söz konusudur. Ancak görüşmelerde, ortak gazetelerin yetkilileri bu ortaklığı belirtmemişlerdir. Bu gazetelerin adresleri ve telefonları aynıdır. Yerel basında sıklıkla görülen, ortak altyapı ve eleman kullanarak birden fazla gazete çıkarmak ve böylelikle resmi ilan pastasından daha fazla pay alma yöntemi İstanbul'da da uygulanmaktadır.

10 gazeteden 7'si, sahibinin ya da şirketin başka faaliyeti olmadığını belirtirken Ayrıntılı Haber gazetesi sahibinin ticaretle, Son An ve Tünaydın gazetelerinin ortak sahibinin de turizm sektöründe otel işletmeciliğiyle uğraştığı belirtilmiştir. Ancak, ikişer gazete çıkaran Gazete 34 ve İstiklal gazeteleriyle, Son An ve Tünaydın gazetelerinin sahiplerinin de basın işkolunda başka faaliyetleri bulunduğunu vurgulamak gerekir.

Haberlerin seçiminde okuyucu tepkisi ve tiraj kaybının mı önemsendiği yoksa reklam verenlerin tepkilerinin mi daha belirleyici olduğu yönündeki soruya 4 gazetenin yetkilisi cevap vermemiştir. Ayrıntılı Haber, İstanbul, Son An, Tünaydın ve Yeni Devir gazeteleri okuyucunun tepkisinin belirleyici olduğunu ifade ederken, İstanbul Son Saat gazetesi yetkilisi reklam verenlerin tepkisinin daha önemli olduğunu itiraf etmiştir. Gerçekten yerel gazetelerde reklam verenlerin haber içeriğinde önemli söz sahibi oldukları bilinmektedir. Çoğunlukla düşük tirajlı olan yerel gazetelerde okuyucunun tepkisi ikinci planda kalmaktadır.

Okuyucuya ulaşma konusunda diğer illerden daha da sıkıntılı olan İstanbul gazetelerinde bu soruya İstanbul Son Saat gazetesi yetkilisinin verdiği yanıtın daha geçerli olduğu bir çıkarım olarak söylenebilir.

Yerel İstanbul gazetelerinin sahiplerinden yalnızca biri aktif politikayla uğraşmaktadır. Son An ve Tünaydın gazetelerin ortak sahibi Ayşe Serpil Yıldız'ın AKP'de aktif politikayla uğraştığı belirtilmiştir. Gazete yönetici ve çalışanları arasında ise aktif politika yapan kişi bulunmamaktadır.

Bu ildeki gazetelerin tümü kendilerini siyasi partilere eşit mesafede, bu parti ve grupların haberlerine eşit yer veren, herhangi bir siyasi parti ve grubu desteklemeyen, haberlerine siyasi parti ve gruplardan tepki gelmeyen bir yapıda tanımlamışlardır. Gazetelerin 8'i siyasi parti ve grupların haberlerini yayınlatmak için kendilerine rica, baskı, teşvik gibi yöntemlerle gelmediklerini belirtirken, Gazete 34 ve İstiklal gazeteleri bu durumun zaman zaman yaşandığını ancak bu tür istekleri kabul etmediklerini ifade etmişlerdir. 10 gazeteden 8'i siyasi duruşlarını "merkezde" diye belirlerken, İstanbul gazetesi "milliyetçi", Yeni Devir gazetesi ise "kategori dışı" olarak belirtmiştir.

Görüşmelerden de anlaşıldığı gibi, İstanbul yerel gazeteleri siyasi yönleri öne çıkmayan gazetelerdir. Okuyucuya çok fazla ulaşmadıkları ve bu anlamda güç oluşturmadıkları için bu gazetelerin siyasi parti ve gruplar tarafından önemsenmedikleri, esasen bu gazetelerin içerikleri itibarıyla resmi ilan almak için çıkan az sayfalı ve ajans haberleriyle doldurulmuş ürünler olduğu vurgulanmalıdır. Gazetelerin çoğunluğunun kendilerini merkezde diye tanımlamaları ve 2 gazete dışında basın dışı işlerle ilgilenilmemesi dikkat çekmektedir. Ancak resmi ilan payını artırmak için birden fazla gazete çıkarılması uygulaması İstanbul yerel basını arasında saptanmıştır. Görüşmelerden çıkan sonuç, İstanbul'daki yerel gazetelerin etkisiz, güçsüz ve bu nedenle bu ildeki

yerel sermayenin ilgisini çekmeyen, siyasi parti ve gruplarca da önemsenmeyen bir yapıda olduğu yönündedir.

5.2. Ankara Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Yerel İstanbul gazetelerinde yaşanan etkisizlik ve güçsüzlük sorunu Ankara'da da benzer bir nedenle mevcuttur. Bu ilde de ulusal basının temsilcilikleri bulunmakta, ayrıca yerel ekler çıkarılmakta ve bu nedenle Ankara yerel gazeteciliği okuyucuya ulaşmakta, gündem yaratmakta ve işlevlerini yerine getirmekte yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla, bu ildeki yerel gazetelerin büyük sermayenin ilgisini çekmediği, genellikle gazetecilik içindeki küçük sermayenin çıkara geldiği, resmi ilanla yaşayan bir yapının bulunduğu ortadadır.

BİK verilerine göre Anayurt gazetesinin sahibi Naci Alan; Ankara İl gazetesinin sahibi ise Çetin Ofset ve Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş. adına Ali Çetin'dir. Belde, Olay ve Tasvir gazetelerinin sahibi İmaj İç ve Dış Ticaret A.Ş'dir. Bu üç gazete aynı şirkete ait olmakla birlikte şirket adına sahibi görünen kişiler farklıdır. Belde'nin sahibi Alaeddin Kaya, Olay'ın sahibi Ahmet Çarhoğlu, Tasvir'in sahibi ise Sabri Özdemir'dir. Bu gazetelerin adresleri ve telefonları aynıdır. Aynı altyapıyı kullanmakta ve aynı elemanlar tarafından hazırlanmaktadırlar.

Benzer bir durum Günlük Haber ve Ekonomik Yorum gazeteleri için de söz konusudur. Her iki gazetenin sahibi de Ünsal Gündoğan'dır. Ancak bu kez şirket adları farklıdır. Günlük Haber'in sahibi Özgün Medya Yayıncılık, Sanayi ve Ticaret A.Ş., Ekonomik Yorum'un sahibi ise Bilim Kültür Yayınları Limited Şirketi'dir. Aynı kuruluş tarafından ortak gazete çıkarma uygulamasının bir örneği de Son Söz ve Gündem gazetelerinde görülmektedir. Son Söz'ün sahibi Abdi Pehlivan, Gündem'in sahibi Abdullah Çelik görünürken, şirket isimleri küçük farklılıklarla Son Söz Limited'tir.

222 - Yerel Gazeteler

Gazete	Anayurt	Ankara İl	Belde	Günlük Haber	Olay	Son Söz	Tasvir	Ankara Ticaret	Ekonomik Yorum	Gündem
Gazete Sahibinin Başka Ticari Faaliyeti Var mı?	Yok	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Var	Var
Varsa hangi alanda?	-	Matbaacılık	Matbaacılık	Kitap Yayıncılığı	Matbaacılık	Reklam Ajansı ve Matbaacılık	Matbaacılık	-	Kitap Yayıncılığı	Reklam Ajansı ve Matbaacılık
Haber seçiminde reklam verenlerin tepkisi mi daha önemli okuyucu tepkisi mi?	Okuyucu Tepkisi	Her ikisi de Önemli	Her ikisi de Önemli Değil	Okuyucu Tepkisi	Her ikisi de Önemli Değil	Okuyucu Tepkisi	Her ikisi de Önemli Değil	Her ikisi de Önemli	Okuyucu Tepkisi	Okuyucu Tepkisi
Gazete Sahibi Aktif Politika Yapıyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete Yöneticileri veya Çalışanları Arasında Aktif Politika Yapan Var mı, Varsa Kaç Kişi?	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Siyasi Partilerin Haberlerine Eğitim Veriliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Siyasi Haber Yok	Evet	Evet
Gazetenin Desteklediği Bir Siyasi Parti/Görüş Var mı?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete, İktidar Partisini Desteklediği Yönünde Eleştiri Alıyor mu	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazetenin Yaklaşımı, Siyasi Yelpazenin Neresinde?	Merkez	Merkez Sağ	Merkez	Merkez	Merkez	Merkez	Merkez	Bilgi Verilmedi	Merkez	Merkez
Haberlere Siyasi Parti ve Gruplardan Tepki Geliyor mu?	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Bilgi Verilmedi	Hayır	Hayır
Siyasi Parti ve Grupların Haberlerin Yayınlamak İçin Çaba Gösteriyor mu?	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Bilgi Verilmedi	Hayır	Hayır
Bu Çabalar Etkili Oluyor mu?	Hayır	Hayır	-	-	-	-	-	Bilgi Verilmedi	-	-

TABLO 42: Ankara Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Ortak çıkan gazetelerin ildeki resmi ilan gelirinden daha fazla pay almak amacını güttüğü açıktır. Bu gazeteler aynı adreste, ortak altyapı ve eleman kullanılarak üretilmektedir. Sahiplik yapısı açısından değerlendirildiğinde bir tür tekelleşme yaşandığı da söylenebilir. Ancak bu gazetelerin tekelleşerek gündemi belirlemeleri, okuyucu üzerinde manipülasyon yapmaları gibi durum-

lar söz konusu değildir. Amaç yukarıda değinildiği gibi resmi ilan gelirini artırmaktan ibarettir.

Görüşme bulgularına göre 10 Ankara gazetesinden 8'inin sahibinin başka ticari faaliyetleri bulunmaktadır. Bu faaliyetlerin matbaacılık, yayıncılık ve reklam ajansı işletmeciliği şeklinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu ildeki gazetelerde basın dışı sermayenin bulunmadığı, gazetecilik ve yayıncılık dışında başka ticari ve ekonomik faaliyet sahiplerinin gazete sermayedarları arasına katılmadığı söylenebilir. Bu anlamda, gazetelerin başka ekonomik faaliyetlerin güçlendirilmesi için bir güç olarak kullanılması da söz konusu değildir. Ancak gazete aracılığıyla matbaa işi alınması, gazetenin matbaaya iş temini konusunda bir güç olarak kullanılması olasılığı, pek çok ildeki yerel gazeteler gibi Ankara yerel gazeteleri için de mevcuttur.

Ankara gazetelerinin yetkilileri haberlerin içeriğinin belirlenmesinde okuyucunun tepkisinin önemli olduğunu düşünmektedir. 10 gazeteden 5'i okuyucunun tepkisinin önemli olduğunu, 2'si hem okuyucunun hem de reklam verenlerin tepkisinin önemli olduğunu belirtmektedir. Belde, Olay ve Tasvir gazeteleri adına ortak görüş bildiren yetkili ise haber seçiminde okuyucunun ve reklam verenlerin tepkisini önemsemediklerini belirtmiştir.

Bu ildeki gazete sahipleri, yöneticileri ve çalışanları arasında aktif politika yapanlar bulunmamaktadır. Siyasi haber yayınlamadığını belirten Ankara Ticaret gazetesi dışındaki tüm gazeteler siyasi parti ve grupların haberlerine eşit yer verdiklerini, herhangi bir siyasi partiyi desteklemediklerini, iktidar partisini destekledikleri yönünde eleştiri almadıklarını ifade etmişlerdir. Anayurt, Belde, Olay ve Tasvir gazeteleri yayınladıkları haberlere siyasi parti ve gruplardan zaman zaman tepki aldıklarını belirtirken Ankara Ticaret bu konuda bilgi vermemiş, diğer gazeteler ise tepki almadıklarını ifade etmişlerdir.

Siyasi partilerin kendileriyle ilgili haberleri yayınlamak için rica, baskı ve teşvik şeklinde yaptırımlara başvurup başvurma-

dıkları yönündeki soruya Anayurt ve Ankara İl gazeteleri “evet” yanıtını verirken, Ankara Ticaret bu konuda bilgi vermemiş, diğer gazeteler ise böyle bir durum yaşanmadığını belirtmişlerdir. Anayurt ve Ankara İl gazeteleri bu tür baskı, teşvik ve ricaların etkili olmadığını, görmezden geldiğini ifade etmişlerdir. Ankara gazetelerinin çoğunluğu kendi siyasi yapılarını “merkezde” diye nitellemektedir. Merkez sağda yer aldıklarını belirten Ankara İl ve bilgi vermeyen Ankara Ticaret dışındaki gazetelerin tümü bu yönde beyanda bulunmuşlardır.

5.3. İzmir Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

İzmir gazete sayısının azlığı ve ulusal bir medya grubuna dahil olan Yeni Asır’ın varlığı nedeniyle diğer illere göre bazı farklılıklar göstermektedir. Her şeyden önce bu ildeki gazete sayısının az olması, Yeni Asır’ın egemenliğine ve yeni çıkan gazetelere yönelik sindirici yaklaşımına bağlıdır. Geçmişte Yeni Asır’a alternatif oluşturabilecek denemeler bir şekilde baskılanmış, güçlenen gazetelerin satın alınması yoluna dahi başvurulmuştur. Bu nedenle, araştırmanın yapıldığı dönemde İzmir’de resmi ilan hakkı bulunan ve görüşmeyi kabul eden 4 gazeteden biri ekonomi gazetesi, biri resmi ilan gazetesi ve sadece biri Yeni Asır’la rekabet etmeyi amaçlayan haber gazetesidir.

BİK verilerine göre bu gazetelerden Ege Telgraf’ın sahibi Ege Telgraf Gazetecilik ve Matbaacılık Ticaret Limited Şirketi Adına Nurten Doğan; Haber Ekspres’in sahibi Ekspres Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. adına Aydın Bilgin, Yeni Asır’ın sahibi Merkez Gazete, Dergi Basım, Yayın ve Ticaret A.Ş. adına Turgay Ciner, Yeni Ekonomi gazetesinin sahibi ise Nedim Çapman’dır.

Gazete	Ege Telgraf	Haber Ekspres	Yeni Asır	Yeni Ekonomi
Gazete Sahibinin Başka Ticari Faaliyeti Var mı?	Yok	Yok	Var	Var
Varsa hangi alanda?	-	-	Televizyon Yayıncılığı, Sanayi, Ticaret, Turizm	Matbaacılık
Haber seçiminde reklam verenlerin tepkisi mi daha önemli okuyucu tepkisi mi?	Okuyucu Tepkisi	Her ikisi de Önemli	Her ikisi de Önemli	Bilgi Verilmedi
Gazete Sahibi Aktif Politika Yapıyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır

Gazete Yöneticileri veya Çalışanları Arasında Aktif Politika Yapan Var mı, Varsa Kaç Kişi?	Yok	Yok	Yok	Yok
Siyasi Partilerin Haberlerine Eşit Yer Veriliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Siyasi Haber Yok
Gazetenin Desteklediği Bir Siyasi Parti/Görüş Var mı?	Hayır	Hayır	Laiklik	Hayır
Gazete, İktidar Partisini Desteklediği Yönünde Eleştiri Alıyor mu	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazetenin Yaklaşımı, Siyasi Yelpazenin Neresinde?	Tarafsız	Merkez	Merkez	Tarafsız
Haberlere Siyasi Parti ve Gruplardan Tepki Geliyor mu?	Hayır	Hayır	Evet	Siyasi Haber Yok
Siyasi Parti ve Gruplar Haberlerin Yayınlatmak İçin Çaba Gösteriyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Bu Çabalar Etkili Oluyor mu?	-	-	-	-

TABLO 43: İzmir Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

4 gazeteden 2'sinin sahibinin gazete dışında ticari faaliyeti bulunmaktadır. Bu gazetelerden Yeni Asır'ın sahibi olan Turgay Ciner'in televizyon yayıncılığı, sanayi, ticaret, turizm gibi alanlarda faaliyette bulunduğu belirtilmiştir. Ulusal bir medya grubunun sahibi olan ve aynı zamanda pek çok alanda faaliyet gösteren şirketleri bulunan Yeni Asır'ın sahibinin bu özelliği zaten bilinmektedir. Diğer medya holdinglerinde olduğu gibi Turgay Ciner'in ulusal gazete ve televizyonlarını, ekonomi-politik amaçlarla kullanması ihtimali, Yeni Asır için de bölgesel anlamda söz konusudur. Yeni Ekonomi gazetesi sahibinin ise matbaacılık yaptığı belirtilmiştir. Bu yerel gazeteler arasında oldukça yaygın bir faaliyet alanıdır. Bu durumda, gazete matbaaya iş temini için bir araç olarak kullanılabilir. Bu durumda, gazete matbaaya iş temini için bir araç olarak kullanılabilir.

Yeni Asır ve Haber Ekspres yetkilileri haberlerin seçiminde okuyucu ve reklam verenleri birlikte önemsemektedir. Ege Telgraf yetkilisi okuyucu tepkisinin daha önemli olduğunu belirtirken Yeni Ekonomi gazetesi yetkilisi bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Bu ildeki gazetelerin sahipleri, yöneticileri ve çalışanları arasında aktif siyasetle uğraşan kimse bulunmamaktadır. Siyasi habere yer vermeyen Yeni Ekonomi dışındaki gazeteler partilere ve siyasi gruplara eşit mesafede olduklarını, geçmişte ya da bugün iktidar partisini destekledikleri yönünde eleştiri almadıklarını belirtmişlerdir. Yeni Asır dışındaki gazeteler destekledikleri bir

siyasi parti veya görüş bulunmadığını belirtirken bu gazetenin yetkilisi “laikliği” desteklediklerini beyan etmiştir. Ege Tegra ve Yeni Ekonomi gazeteleri tarafsız olduklarını, Haber Ekspres ve Yeni Asır ise siyasi anlamda merkezde yer aldıklarını ifade etmişlerdir. Ege Telgraf ve Haber Ekspres siyasi haberlerine parti ve gruplardan tepki gelmediğini belirtirken Yeni Asır bu tür tepkiler geldiğini, Yeni Ekonomi ise siyasi haber yayınlamadığı için böyle bir durum yaşanmadığını ifade etmiştir. İzmir gazetelerinin tümü siyasi parti ve grupların haberlerini yayınlamak için gazetelerine yönelik baskı, teşvik, rica gibi yöntemlere başvurmadıklarını belirtmişlerdir.

5.4. Adana Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Adana Basın İlan Kurumu’nun şube açtığı ilk illerden biri olmasına ve köklü bir basın geleneğine sahip bulunmasına rağmen, yerel gazetecilikte duraklama içindedir. Sayıca fazla ancak güçsüz ve okuyucuya ulaşamayan, resmi ilan için çıkarılan yerel gazeteler bu kentteki yapısal durumun ana noktalarıdır. Adana, öteden beri ulusal gazetelerin temsilcilik ve baskı tesislerinin bulunduğu bir ildir. Bu gazeteler şehir haberlerini içeren ekler ve sayfalar hazırlayarak, kentteki yerel gazeteler olan ihtiyacı karşılamaktadır. Yerel sermaye bu nedenle ulusal gazetelerin karşısına çıkmamakta, yayınlanan yerel gazeteler ise iddiasız ve yaşama savaşı veren kuruluşlar olarak görünmektedir.

Basın İlan Kurumu verilerine göre Adana’da yayınlanan ve araştırmaya dahil olan 13 gazeteden Adana Haber’in sahibi Rifat Söylemez; Adana 5 Ocak’ın sahibi Savaş Çokduygulu; Bölge gazetesinin sahibi Bölge Gazetecilik Matbaacılık, Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi adına Necat Uçak; Çukurova Barış gazetesinin sahibi Çukurova Barış Gazetecilik Matbaacılık, Reklamcılık İşletmesi adına Handan Anar; Ekspres gazetesinin sahibi Hakan Bülent Yardımcı; Haber gazetesinin sahibi Gün-Aydın Gazetecilik ve Matbaacılık Limited Şirketi adına İlker Uçak; İlkhaber gazete-

228 - Yerel Gazeteler

Yapıyor mu?													
Gazete Yöneticileri veya Çalışanları Arasında Aktif Politika Yapan Var mı, Varsa Kim?	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var, 1 Kişi	Yok	Yok
Siyasi Partilerin Haberlerine Eşit Yer Veriliyor mu?	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet
Gazetenin Desteklediği Bir Siyasi Parti/Görüş Var mı?	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete, İktidar Partisini Desteklediği Yönünde Eleştiri Alıyor mu	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazetenin Yaklaşımı, Siyasi Yelpazenin Neresinde?	Merkez Sol	Merkez Sağ	Merkez Sol	Milliyetçi Muhafazakar	Merkez Sağ	Merkez Sol	Merkez	Ulusal	Merkez	Merkez	Merkez	Merkez Sol	Merkez Sağ
Haberlere Siyasi Parti ve Gruplardan Tepki Geliyor mu?	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır
Siyasi Parti ve Gruplar Haberlerin Yayınlanmak İçin Çaba Gösteriyor mu?	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet
Bu Çabalar Etkili Oluyor mu?	-	Evet	-	Bazen	-	-	Hayır	-	Bazen	-	-	-	Hayır

TABLO 44: Adana Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Adana gazetelerinin 8'i, sahiplerinin gazete dışında ticari faaliyeti olmadığını belirtirken, bu tür faaliyeti bulunan 5 gazete sahibinden 2'si ticaret, 1'i inşaat işiyle uğraşmakta, diğer 2 gazete sahibi ise matbaacılık ve yayıncılık yapmaktadır. Bu ildeki gazetelerin satış ve özel ilan ve reklam gelirlerinin düşük olması bir yana, gazete sayısının yüksekliği nedeniyle resmi ilan gelirleri de çok yetersizdir. Dolayısıyla basın dışı sermayenin gazete sahipliğine kısmen ilgi gösterdiği görülmektedir. Sahipleri ticaret ve inşaat işiyle uğraşan 3 gazetede, bu bağlantılardan kaynaklanan ekonomik yönlendirmeler olabileceği söylenebilir. Diğer 2 gazete sahibi ise matbaacılık ve yayıncılık gibi yerel gazete sahiplerinin geleneksel işlerini yürütmektedirler.

Bu gazetelerde haberin belirlenmesinde okuyucu tepkilerinin dikkate alındığı görülmektedir. 13 gazeteden 7'si ilgili soruya "okuyucuların tepkisi önemlidir" yanıtını verirken 3 gazete yetkilisi de hem reklam verenlerin hem de okuyucuların görüşünün dikkate alındığını söylemiştir. Haber seçiminde okuyucuları da reklam verenleri de dikkate almadıklarını belirten gazetelerin sayısı ise 2'dir. Bir gazete ise reklam verenlerin tepkisinin daha önemli olduğunu ve haber seçerken bu tepkiyi dikkate aldıklarını belirtmiştir.

Adana gazetelerinden birinin, Zirve gazetesinin sahibi aktif politikayla uğraşmaktadır. Diğer gazetelerin sahipleri arasında aktif siyaset yapan kişi bulunmamaktadır. Gazete yönetici ve çalışanları arasında aktif siyasetle uğraşan Toros gazetesinde bir kişi bulunmaktadır. Diğer gazetelerde çalışanlar arasında bu özellikte kimse yoktur.

Bu ildeki gazete yetkililerinin verdiği bilgiye göre Adana gazetelerinin siyasi haberlere, yaklaşımı farklıdır. Gazetelerden 4'ü siyasi parti haberlerine eşit olarak yer vermediklerini belirtmektedir. Gazetenin desteklediği bir siyasi parti, görüş bulunup bulunmadığı yönündeki soruya da 2 gazete "evet" yanıtını vermiştir. Gazetelerin tümü iktidar partisini destekledikleri yönünde geçmişte veya bugün bir eleştiri almadıklarını belirtmektedir.

Bu ildeki gazetelerin siyasi kimliklerinin oldukça öne çıktığı görülmektedir. Gazetenin siyasi yelpazenin neresinde bulunduğu ilişkin soruya 13 gazeteden 4'ü merkez sol, 3'ü merkez sağ, biri milliyetçi-muhafazakar, biri "ulusal" cevabını verirken sadece 4'ü "merkez" demişlerdir. Kendilerini merkezde ya da tarafsız görmek yerine, sağda ya da solda olarak nitelemeleri, hatta milliyetçi muhafazakar gibi tanımlamalara girmeleri Adana gazetelerinin politik yönlendirmelere açık olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Siyasi partiler ve grupların bazı haberlere tepki gösterebildiği belirten gazetelerin sayısı da oldukça yüksektir. 7 gazete bu soru-

ya “evet” yanıtını vermiştir. Siyasi partilerin kendileriyle ilgili haberleri yayınlamaları için teşvik, rica, baskı gibi yollara başvurup başvurmadığı şeklindeki soruya da 5 gazete aynı yanıt vermiştir. Bu gazeteler baskı ve teşvikin söz konusu olmadığını ancak genellikle haberlerin yayınlanması için ricada bulunulduğunu belirtmektedir. Gazetelerden 2’si ricaların etkili olmadığını, 2’si bazen, biri de çoğunlukla etkili olduğunu ifade etmiştir.

5.5. Bursa Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Bursa, gazete sayısı ve gazetelerin gelişmişliği bakımından İzmir’e benzer özellikler göstermektedir. Bu ildeki gazete sayısı da 4’le sınırlıdır. Özel ilan ve reklam geliri bakımından gelişmiş olan, okuyucuya ulaşabildiği için yerel gündemi belirleyebilen ve sayıca az oldukları için resmi ilanlardan yüksek gelir elde eden bu gazeteler, güçlü sermaye yapılarına sahiptir. Bu yapı, basın dışı sermayenin 1970’lerden itibaren Bursa yerel gazetelerine yönelmesini sağlamış, bu yönelim özellikle 1980’li ve 90’lı yıllarda artmıştır. 1974’te Günaydın gazetesinin Bursa’da yerel gazetelere sermaye koymasıyla başlayan süreç, 1983’ten sonra Bursa milletvekilliği yapan Mümin Gençoğlu’nun Hakimiyet gazetesini çıkarmasıyla sürmüştür.

İşadamı Nail Yenice’nin Uludağ adlı gazeteyi çıkarması ve bu gazetelerin önemli bir güç haline gelmesi üzerine Sönmez grubu Bursa Hakimiyet’i satın almış, ardından Çağlar grubu Olay gazetesini çıkarmıştır. Bu gruplar 1990’lı yıllarda gazete ile yetinmeyerek özel radyo ve televizyonlar da kurmuşlardır. Hatta bu yerel sermaye, Çağlar grubu aracılığıyla ulusal haber kanalı olan NTV’yi de kurmuş ve bir süre elinde tutmuştur. Bu sermayenin sahipleri, sanayici, işadamı olarak faaliyet gösterdikleri gibi siyasette de etkili olmayı hedeflemişlerdir. Dolayısıyla Bursa gazete gruplarının hemen hepsinden milletvekilleri çıkmış, yerel ve ulusal siyasette de etkili birçok gazeteler sayesinde başarılı olmuştur. Bu yapı yerel gazetelerin ekonomi politik amaçlar doğrultusunda

kullanılmasına en önemli örneği oluşturmuştur. Yerel gazetelerin bir kısmı son yıllarda el değiştirmiş olmakla birlikte, Bursa'da basın gücü ekonomi-politik kullanım olasılığını sürekli kılmaktadır. Yerel gazeteciliğin standardı yükseldiğinden, Bursa'da çıkarılacak yeni gazeteler için diğer illere oranla çok daha büyük yatırım gerekmektedir. Bu da, nitelikli gazeteler çıkmasını sağlamakla birlikte basın dışı güçlü sermayenin bu ildeki gazeteler üzerinde öteden beri süren egemenliğini pekiştirmektedir.

BİK verilerine göre Bursa gazetelerinden Bursa Haber'in sahibi Hakimiyet Gazetecilik Matbaacılık A.Ş. adına tüzel kişi temsilcisi İsmail Kormaz; Bursa Hakimiyet'in sahibi Bursa Gazetecilik ve Yayıncılık A.Ş. adına M. Nuri Kolaylı; Kent gazetesinin sahibi Kentsel Gazetecilik Yayıncılık ve Organizasyon A.Ş. adına M. Nuri Kolaylı; Olay gazetesinin sahibi ise Olay Basın Yayıncılık A.Ş. olarak görünmektedir. Gazetenin künyesinde de sahip ismi verilmezken icra kurulu başkanı olarak Yasemin Çağlar'ın adı geçmektedir. Bilgilerden de anlaşıldığı gibi M. Nuri Kolaylı, ayrı şirketler kanalıyla Bursa Hakimiyet ve Kent gazetelerinin sahibidir. Bu iki gazete esasen Sönmez Holding bünyesinde bulunmaktadır ve her ikisinin de adresi Sönmez Holding Tesisleri olarak geçmektedir. Dolayısıyla bu gazetelerin aynı tesislerde, aynı altyapıyı kullanarak ve ortak elemanlar tarafından çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Bir tür yerel medya tekeli yapısını gösteren bu bulgu, söz konusu grubun resmi ilan pastasından iki kat pay aldığını da ortaya koymaktadır.

Gazete	Bursa Haber	Bursa Hakimiyet	Kent	Olay
Gazete Sahibinin Başka Ticari Faaliyeti Var mı?	Var	Var	Var	Var
Varsa hangi alanda?	Sanayi	Yayıncılık, sanayi, ticaret, turizm	Yayıncılık, sanayi, ticaret, turizm	Sanayi
Haber seçiminde reklam verenlerin tepkisi mi daha önemli okuyucu tepkisi mi?	Reklam Verenlerin Tepkisi	Her ikisi de Önemli	Her ikisi de Önemli	Her ikisi de Önemli
Gazete Sahibi Aktif Politika Yapıyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete Yöneticileri veya Çalışanları Arasında Aktif Politika Yapan Var mı, Varsa Kaç Kişi?	Yok	Yok	Yok	Yok
Siyasi Partilerin Haberlerine Eşit Yer Veriliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet
Gazetenin Desteklediği Bir Siyasi Parti/Görüş Var mı?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır

232 - Yerel Gazeteler

Gazete, İktidar Partisini Desteklediği Yönünde Eleştiri Alıyor mu	Bazen	Hayır	Hayır	Hayır
Gazetenin Yaklaşımı, Siyasi Yel pazenin Neresinde?	Merkez	Merkez	Merkez	Merkez
Haberlere Siyasi Parti ve Gruplardan Tepki Geliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet
Siyasi Parti ve Gruplar Haberlerin Yayınlatmak İçin Çaba Gösteriyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet
Bu Çabalar Etkili Oluyor mu?	Bazen	Hayır	Hayır	Hayır-

TABLO 45: Bursa Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Araştırma kapsamında saptanan verilere göre Bursa gazetelerinin tamamının sahiplerinin başka faaliyetleri bulunmaktadır. Esasen holding yapısı içinde bulunan gazeteler için bu doğal bir sonuçtur. Bursa Haber ve Olay gazetelerinin yetkilileri basın dışı faaliyet alanını sanayi olarak açıklarken, ortak sahiplik yapısındaki Bursa Hakimiyet ve Kent gazeteleri adına bilgi veren aynı yetkililer diğer faaliyet alanlarını soruda yer alan “televizyon, radyo, internet yayıncılığı, dergi, kitap yayıncılığı, sanayi, ticaret, turizm” şeklindeki alanların “hepsi” şeklinde cevaplamışlardır. Gerçekten Sönmez grubun yerel medyanın çeşitli alanlarında ve medya dışı alanların birçoğunda faaliyet gösterdiği bilinmektedir.

Bursa gazetelerinde reklam verenlerin tepkilerinin oldukça önemsendiği görülmektedir. Bursa Haber gazetesinin yetkilisi haber seçiminde reklam verenlerin tepkisinin okuyucunun tepkisinden daha önemli olduğunu açık yüreklilikle belirtirken diğer gazetelerde hem okuyucunun hem de reklam verenlerin tepkisinin dikkate alındığı, bir denge kurulmaya çalışıldığı yönünde görüş bildirilmiştir.

Bursa gazetelerinin sahip, yönetici ve çalışanları arasında aktif siyasetle uğraşan kimse bulunmamaktadır. Gazetelerin tümü siyasi parti ve grupların haberlerine eşit yer verdiklerini, destekledikleri bir parti veya görüş bulunmadığını belirtmişlerdir. İktidar partisini destekledikleri yönünde geçmişte veya bugün eleştirisi alıp almadıklarına ilişkin soruya 3 gazete “hayır” derken, Bursa Haber gazetesi yetkilisi “bazen” cevabını vermiştir. Gazetelerin hepsi kendi siyasi yaklaşımlarını “merkezde” şeklinde açıklamak-

ta, siyasi parti ve grupların haberlerine zaman zaman tepki gösterebildiğini, kendi haberlerini yayınlamak için rica ve teşvik ağırlıklı çabalar gösterdiklerini belirtmektedirler. Bu çabaların “bazen” etkili olduğunu belirten Bursa Haber gazetesi dışındaki gazeteler, bu tür yaklaşımları görmezden geldiklerini belirterek cevap vermişlerdir.

5.6. Konya Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Konya yerel gazeteciliğin köklü bir geçmişe sahip olduğu ve görece geliştiği illerden biridir. Satış, özel ilan reklam ve resmi ilan geliri ile matbaacılıktan elde edilen gelir sayesinde ayakta duran Konya gazeteleri teknolojilerini yenileyebilen, gelişmeleri takip eden bir yapıdadır. Pek çok ile göre sayıca az, ancak güçlü ve yerel gündemde etkili olabilen gazeteler bulunması nedeniyle, Konya basını ekonomi-politik açıdan kullanılma olasılığıyla karşı karşıyadır. Henüz basın dışı sermaye yerel gazete sahipliğine büyük bir ilgi göstermemektedir. Ancak gazeteler, yerel sermaye tarafından ilan reklam desteği yoluyla, yerel politik güçlerce de çeşitli yöntemlerle etkilenmeye çalışılmaktadır.

Basın İlan Kurumu verilerine göre Konya gazetelerinden Anadolu Manşet’in sahibi Altınarı Gazetecilik Matbaacılık Sanayii Limited Şirketi adına Sabri Altun; Hakimiyet gazetesinin sahibi Yeni Gazete İletişim, Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi adına Yusuf Gürbüz; Konya Postası gazetesinin sahibi Er-Yay Gazetecilik, Matbaacılık Turizm, Gıda, İnşaat, Sanayii ve Ticaret Limited Şirketi adına Erdal Kara; Memleket gazetesinin sahibi Memleket İletişim A.Ş. adına Adem Alemdar; Merhaba gazetesinin sahibi Merhaba İletişim, Yayıncılık, Sanayi ve Ticaret A.Ş. adına Mustafa Arslan; Yeni Konya gazetesinin sahibi Anmeg İç Anadolu Medya Grup Yayıncılık A.Ş. adına Ahmet Özer; Yeni Meram gazetesinin sahibi Bahçıvanlar Basım Sanayii A.Ş. adına Mustafa Bahçıvan olarak görünmektedir. Konya’da aynı kuruluş tarafından çıkarılan birden fazla gazete bulunmamaktadır.

Görüşme verilerine göre 4 gazete sahibinin başka ticari faaliyeti bulunduğu belirlenmiştir. Anadolu Manşet gazetesi sahibi matbaacılık, Konya Postası gazetesi sahibi ticaret, Memleket gazetesi sahibi matbaacılık, ajans ve gazete dağıtım işi yapmaktadır. Yeni Konya'nın sahibi olan grup ise bölgesel bir televizyon olan Kon TV, Konya FM adlı radyo, reklam hizmetleri veren Mirajans gibi medya içindeki alanlar yanında inşaat sektöründe de faaliyet göstermektedir. Bu yapısıyla yerel bir medya tekeli oluşturmuş bulunan bu grup, radyo, televizyon ve ajans faaliyetlerine gazete sahipliğini yakın zamanda eklemiştir. Gazete dışında faaliyeti bulunmadığını beyan eden Hakimiyet, Merhaba ve Yeni Meram gazetelerinin bu bilgilerini sorgulamakta da yarar bulunmaktadır. Çünkü bu gazeteler, diğer Konya gazeteleri gibi aynı zamanda matbaacılık işletmesi şeklinde çalışmaktadırlar. Dolayısıyla Konya'daki tüm gazete sahiplerinin gazete çıkarmak dışında faaliyeti bulunduğu, ancak Konya Postası ve Yeni Konya'da bu faaliyetin medya dışı alanlara da kaydığı görülmektedir.

Konya gazeteleri için okuyucu önemlidir. Çünkü gazeteler bayilerde satışa sunulan ve satıştan gelir elde eden bir duruma gelebilmişlerdir. Diğer yandan şehirde önemli bir özel ilan-reklam potansiyeli de bulunmaktadır. Haberin seçiminde bu iki gücün hangisinin tepkisinin daha önemli olduğu yönündeki soruya Anadolu Manşet ve Hakimiyet gazetesi yetkilileri cevap vermezken, Konya Postası yetkili reklam verenlerin tepkisinin daha önemli olduğu şeklinde cevap vermiştir. Memleket ve Merhaba gazetesi yetkilileri her iki grubun tepkisinin de önemli olduğunu belirtirken, Yeni Meram gazetesi yetkilisi okuyucunun tepkisinin daha önemli olduğunu, Yeni Konya yetkilisi ise her iki grubun tepkisinin de haber seçiminde dikkate alınmadığını belirterek cevap vermişlerdir.

Konya gazetelerinde siyasi içerik önemli bir yer tutmakta, gazeteler öteden beri siyasi kimliklerini öne çıkaran bir yapıyı sürdürmektedirler. Araştırma verilerine göre gazete sahipleri ara-

sında aktif politikayla uğraşan tek kişi Hakimiyet gazetesi sahibidir. Gazete yönetici ve çalışanları arasında ise Anadolu Manşet'ten 1, Hakimiyet'ten 2 kişi aktif olarak siyasetle ilgilenmektedir.

Gazete	Anadolu Manşet	Hakimiyet	Konya Postası	Memleket	Merhaba	Yeni Konya	Yeni Meram
Gazete Sahibinin Başka Ticari Faaliyeti Var mı?	Var	Yok	Var	Var	Yok	Var	Yok
Varsa hangi alanda?	Matbaacılık	-	Ticaret	Matbaacılık, Ajans ve Dağıtım Şirketi	-	Radio Televizyon Yayıncılığı, Reklam Ajansı, İnşaat	-
Haber seçiminde reklam verenlerin tepkisi mi daha önemli okuyucu tepkisi mi?	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	Reklam Verenlerin Tepkisi	Her ikisi de Önemli	Her ikisi de Önemli	Her ikisi de Önemli Değil	Okuyucunun Tepkisi
Gazete Sahibi Aktif Politika Yapıyor mu?	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete Yöneticileri veya Çalışanları Arasında Aktif Politika Yapan Var mı, Varsa Kaç Kişi?	Var, 1 Kişi	Var, 2 Kişi	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Siyasi Partilerin Haberlerine Eşit Yer Veriliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet
Gazetenin Desteklediği Bir Siyasi Parti/Görüş Var mı?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Bilgi Verilmedi	Hayır	Hayır
Gazete, İktidar Partisini Desteklediği Yönünde Eleştiri Alıyor mu	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır
Gazetenin Yaklaşımı, Siyasi Yelpazenin Neresinde?	Tarafsız	Milliyetçi Muhafazakar	Milliyetçi Muhafazakar	Merkez Sağ	Muhafazakar	Muhafazakar	Merkez
Haberlere Siyasi Parti ve Gruplardan Tepki Geliyor mu?	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet
Siyasi Parti ve Gruplar Haberlerin Yayınlamak İçin Çaba Gösteriyor mu?	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır	Hayır
Bu Çabalar Etkili Oluyor mu?	-	-	Evet	Bazen	Hayır	-	-

TABLO 46: Konya Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Siyasetle bu yakın ilgiye rağmen Merhaba dışındaki tüm gazeteler siyasi parti ve grupların haberlerine eşit olarak yer verdiklerini belirtmişlerdir. Merhaba ise her siyasi partinin haberine yer verdiğini ancak ağırlık bakımından eşit olmadığını vurgulamıştır. Merhaba dışındaki gazeteler destekledikleri bir siyasi parti veya

görüş bulunmadığını ifade ederken Merhaba bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Gazetenin iktidar partisini desteklediği yönünde geçmişte veya günümüzde eleştiri alıp almadığı yönündeki soruya Yeni Konya dışındaki gazeteler “hayır” cevabını verirken bu gazete zaman zaman böyle eleştiriler aldıkları yönünde cevap vermiştir. Konya gazetelerinin kendi siyasi görüşleriyle ilgili olarak yaptıkları nitelemede milliyetçilik ve muhafazakarlık egemendir. Anadolu Manşet görüşünü tarafsız Yeni Meram merkezde diye nitelerken, diğer gazetelerden 2’si muhafazakar, 2’si milliyetçi muhafazakar, biri de merkez sağ görüşte olduklarını belirtmiştir.

Konya gazetelerinden 4’ü siyasi parti ve grupların bazı haberlere tepki gösterdiğini belirtirken, 3 gazete aynı çevrelerin haberlerini yayınlamak için genellikle rica yönünde çaba gösterdiğini ifade etmişlerdir. Bu gazetelerden Konya Postası bu tür çabaların haber yayınlatılması için etkili olduğunu kabul ederken, Memleket gazetesi makul isteklerin zaman zaman yerine getirildiğini, Merhaba ise kesinlikle etkili olmadığını belirtmiştir.

5.7. Gaziantep Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Gaziantep, Basın İlan Kurumu’nun 2004 sonrasında şube açtığı dört ilin ilkidir. 2004 yılından itibaren ildeki yerel gazeteler Kurum’un şubesi ve elemanları tarafından denetlenmektedir. İldeki yerel gazete sayısı yüksek, gazetelerin tirajları, satış, özel ilan reklam ve resmi ilan gelirleri düşüktür. Gaziantep gazeteleri bu yönüyle Adana’daki yerel basın ortamına benzemektedir. Gazetelerin sermaye yapısı küçüktür ve genellikle matbaacılıkla birlikte yürütülen bir iş konumundadır. Okuyucuya çok fazla ulaşamadığı için, bu ildeki yerel gazetelerin kent gündemini belirleme veya etkileme şansı çok fazla görünmemektedir. Dolayısıyla basın dışı büyük sermayenin Gaziantep yerel gazetelerine önemli oranda yönelim gösterdiği söylenemez.

BİK verilerine göre, araştırmaya katılan Gaziantep gazetelelerinden Doğuş gazetesinin sahibi Günlük Siyasi Gazete ve Reklamcılık adına Orhan Kızılaslan; Gaziantep Bulvar gazetesinin sahibi Ahmet Hurşit Dai; Gaziantep Ekspres gazetesinin sahibi Halil Zor; Gaziantep Oluşum gazetesinin sahibi BMS Basın Yayın Turizm Ticaret Limited Şirketi adına Bekir Salcı; Haber gazetesinin sahibi Erol Yücel; Gaziantep 27 gazetesinin sahibi Yirmiyedi Yayıncılık Reklamcılık Ticaret Sanayi Limited Şirketi adına Ökkeş Özekşi; Gaziantep Hakimiyet gazetesinin sahibi Abdullah Sabri Kocaman; Gaziantep'te Zafer gazetesinin sahibi Zafer Dahili Ticaret Gazetecilik ve Pazarlama Limited Şirketi adına M. İsmet Atar; Yeni GAP gazetesinin sahibi Veysel Sarı olarak görünmektedir. Sahiplik yapısına bakıldığında gazeteler arasında görünür bir ortaklık ilişkisine rastlanmamaktadır. Diğer yandan gazetelerin birçoğunun şirket şeklinde kurulmaması da dikkat çekici ve bu ildeki gazetelerin ekonomik büyüklüğü hakkında fikir vericidir.

Gazete	Doğuş	Gaziantep Bulvar	Gaziantep Ekspres	Gaziantep Oluşum	Haber	Gaziantep 27	Gaziantep Hakimiyet	Gaziantep'te Zafer	Yeni Gap
Gazete Sahibinin Başka Ticari Faaliyeti Var mı?	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Varsa hangi alanda?	-	-	Matbaacılık	-	-	-	-	-	-
Haber seçiminde reklam verenlerin tepkisi mi daha önemli okuyucu tepkisi mi?	Okuyucu Tepkisi	Okuyucu Tepkisi	Her İkisi De Önemli Değil	Okuyucu Tepkisi	Okuyucu Tepkisi	Her İkisi de Önemlidir	Okuyucu Tepkisi	Her İkisi de önemlidir	Okuyucu Tepkisi
Gazete Sahibi Aktif Politika Yapıyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete Yöneticileri veya Çalışanları Arasında Aktif Politika Yapan Var mı, Varsa Kaç Kişi?	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Siyasi Partilerin Haberlerine Eşit Yer Veriliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Gazetenin Desteklediği Bir Siyasi Parti/Görüş Var mı?	Hayır	Hayır	Atatürkçülük	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete, İktidar Partisini Desteklediği Yönünde Eleştiri Alıyor mu	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazetenin Yaklaşımı, Siyasi Yelpazenin Neresinde?	Merkez	Muhafazakar	Merkez Sol	Sosyalist	Yoktur	Tarafsız	Merkez	Merkez	Tarafsız
Haberlere Siyasi Parti ve Gruplardan Tepki Geliyor mu?	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet
Siyasi Parti ve Gruplar Haberlerin Yayınlamaları İçin Çaba Gösteriyor mu?	Evet	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır
Bu Çabalar Etkili Oluyor mu?	Bazen	-	Hayır	Bazen	-	Hayır	Hayır	Bazen	-

TABLO 47: Gaziantep Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Görüşmelere verilen cevaplara göre Gaziantep gazetelerinin sadece birinin sahibinin gazetecilik dışında faaliyeti bulunmaktadır. Ancak matbaacılık işi yaptıklarını belirten Gaziantep Ekspres gazetesi gibi, bu faaliyetlerini belirtmeyen Gaziantep 27 ve Yeni Gap gazeteleri de teknik altyapılarıyla ilgili sorular sırasında dışarıya matbaa hizmeti verdikleri belirtmişlerdir. Dolayısıyla en azından bu üç gazetenin sahibinin gazetecilik dışında başka işi bulunmaktadır. Bu iş Anadolu'daki pek çok yerel gazetede rastlandığı gibi gazete matbaasını ticari olarak kullanmaktan ibarettir. Matbaacılık faaliyetinin gazetenin ekonomi-politik ilişkileri bağlamında çok büyük bir sorun oluşturduğu söylenemez. Ancak, yerel gazetelerin gücünden yararlanılarak, özellikle yerel resmi kurumlardan baskı işi alınması şeklinde yaygın olarak görülen bir sorun bulunmaktadır. Gaziantep gazetelerinin özel ilan ve reklam geliri çok yüksek değildir. Bu bağlamda haber seçiminde 6 gazetenin yetkilisi okuyucunun tepkisini dikkate aldıklarını, 2 gazetenin yetkilisi okuyucu tepkisi ile reklam verenlerin tepkisi arasında denge kurmaya çalıştıklarını belirtmiş, bir gazetenin yetkilisi ise haber seçerken okuyucunun veya reklam verenlerin tepkisini önemsemediklerini ifade etmiştir. Gaziantep gazetelerinin genel yaklaşımı reklam verenlerin baskısını önemsemek şeklinde yorumlanabilirse de, bu tavırdan özel ilan ve reklamın son derece kısıtlı olmasının etkisi de söz konusu olabilir.

Bu ildeki gazete sahiplerinden yalnızca biri, Gaziantep 27 gazetesinin sahibi aktif politikada yer almakta, diğer gazetelerin sahipleri ve çalışanları arasında politikayla uğraşan kimse bulunmamaktadır. Tüm gazeteler siyasi parti haberlerine eşit yer verdiklerini belirtmektedir. Atatürkçülük görüşünü desteklediklerini belirten Gaziantep Ekspres dışındaki gazetelerin tümü herhangi bir siyasi parti veya görüşü desteklemediklerini, geçmişte veya günümüzde iktidar partisini desteklediklerine yönelik eleştiri almadıklarını ifade etmektedirler. Gazetelerden 2'si siyasi görüş anlamında tarafsız olduklarını, 3'ü merkezde yer aldıkları-

nı belirtirken, bir gazete muhafazakar, bir gazete merkez sol, bir gazete sosyalist görüşte olduğunu açıklamış, Haber gazetesi yetkilisi ise siyasi bir yönelimleri bulunmadığını belirtmiştir. Gazetelerden 6'sı haberlerine zaman zaman siyasi partilerden tepki gelebildiğini, belirtirken, bu parti ve grupların kendi haberlerini yayınlamak için rica, baskı veya teşvikte bulunup bulunmadığı sorusuna yine 6 gazete "evet" cevabını vermiştir. Daha çok rica şeklinde gelişen bu talepler 3 gazete tarafından olumsuz karşılanırken, diğer 3 gazete ricaların bazen etkili olabildiğini kabul etmiştir.

Ekonomik ilişkiler anlamında çok önemli bir sorunla karşıya bulunmayan Gaziantep gazetelerinin siyasi parti ve grupların bilindik talepleri dışında politik anlamda da gazetelerin niteliğini zedeleyecek boyutta bir angajman içinde olmadığı söylenebilir. Yerel gazeteler arasında siyasi yaklaşım bakımından çeşitlilik bulunmakta ancak yetkililerin ifadesine göre gazeteler siyasi parti ve gruplara eşit mesafede durabilmektedir.

5.8. Kayseri Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Basın İlan Kurumu denetimine 2005 yılında giren Kayseri'de de çok sayıda yerel gazete çıkmaktadır. Resmi ilan hakkı bulunan ve görüşmeye katılan gazetelerin sayısı 13 olmakla birlikte, araştırmanın yapıldığı Ekim-Kasım 2006 itibarıyla resmi ilan hakkı düşürülenler ve bu hakkı henüz kazanamamış olanlarla birlikte bu ildeki yerel gazete sayısı 21'e ulaşmaktadır. Sayısal fazlalığın niteliğe yansıdığı ise söylenemez. Kayseri gazetelerinin gücü, altyapısı, tiraj ve gelir durumu Adana veya Gaziantep'teki yapıdan farklı değildir. Çok sayıda gazete çıktığı için gazetelere düşen resmi ilan payı yeterli olmamakta, Kayseri gazeteleri özel ilan-reklam ve satış gelirleriyle ayakta durmaya çalışmaktadır. Sanayi, ekonomi ve politika anlamında hareketli bir kent olan Kayseri'de gazetelerin ekonomi-politik amaçlarla kullanılması bir olasılık olarak bulunmakla birlikte, şimdiki durumda yerel güçlü serma-

yenin gazete alanına girmeye yönelmediği söylenebilir. Gazetelerdeki sermaye yapısı geleneksel matbaacılık, gazetecilik çizgisinde sürmektedir. Dolayısıyla bu ildeki yerel gazetelerin ekonomi-politik bağlantılar anlamında örneğin Bursa ya da Konya düzeyinde sorunlar içinde olmadığı açıktır. Ancak son derece hareketli ve gelişme içinde bulunan Kayseri yerel gazetelerinin gelecekte, basın dışı sermaye ile tanışması, yerel ve ulusal politik amaçlar için yoğun şekilde kullanılmaya başlanması ihtimali güçlüdür.

Basın İlan Kurumu verilerine göre, bu ildeki araştırmaya katılan gazetelerden Büyük Kayseri'nin sahibi Yener Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. adına Yılmaz Büyüknalbant; Erciyes gazetesinin sahibi Bolak Medya Grubu adına Hasan Sami Bolak; Kayseri Akın Günlük gazetesinin sahibi Uz Basın Yayın Programcılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. adına Mustafa Eraslan; Kayseri Anadolu Haber gazetesinin sahibi Kayseri Anadolu Haber Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. adına Mehmet Sena Köseadağ Kayseri Hakimiyet gazetesinin sahibi Mira Basın Yayın ticaret ve Sanayi Limited Şirketi adına Elmas Cengiz; Kayseri Star Haber gazetesinin sahibi Kayseri Star Haber Gazetecilik ve Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi adına Gülay Meltem Ceran; Kayseri Yeni Sabah gazetesinin sahibi Emin Çeri, Kayseri Gündem gazetesinin sahibi Hikmet Matbaccılık Basın Yayın A.Ş. adına Oğuz Memiş; Kayseri Havadis gazetesinin sahibi Ahmet Şapçı; Kayser Maç gazetesinin sahibi Salih Balcı; Kayseri Meydan gazetesinin sahibi Rıfat Açıkgöz; Kayseri Postası gazetesinin sahibi Ahmet Zorlu ve Ülker gazetesinin sahibi Mehmet Mülayim olarak görünmektedir. Gazeteler arasında organik bağ bulunduğu gözlenmemektedir. Yerel gazetelerin bir bölümünün anonim veya limited şirket şeklinde kurulduğu ancak önemli bir kısmının şirketleşmediği dikkati çeken bir başka yapısal görünümdür.

Görüşmelerden elde edilen verilere göre 13 gazete sahibinden 5'inin gazetecilik dışında ticari faaliyeti bulunmaktadır. Bu faali-

yetler bir gazetede matbaacılık, bir gazetede internet yayıncılığı şeklinde açıklanırken diğer 3 gazetede sanayi, ticaret, turizm gibi farklı alanlar beyan edilmiştir. Ülker gazetesi ise bu konuda bilgi vermemiştir. Ancak matbaacılık yapan gazete sahibi sayısı belirlenenlerden fazladır. Aynı yetkililer teknik altyapıya ilişkin soruları yanıtlarken farklı bilgiler vermiştir. O bilgilere göre Kayseri Anadolu Haber ve Kayseri Hakimiyet gazeteleri de dışarıya baskı hizmeti vermektedir. Her durumda Kayseri gazetelerinin sahiplerinin büyük bölümünün başka işlerle uğraşmadığı, bir başka yaklaşımla, basın dışı sermayenin bu ilde henüz gazete sahipliğine yönelmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla gazetelerin sahiplik yapısından kaynaklanan ekonomik yönlendirmeler yapması ihtimali düşüktür. Gazete yetkilileri, reklam verenlerin içeriğe etkisini ölçmeye yönelik soruyu yanıtlarken ağırlıklı olarak okuyucunun tepkisinin daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. 7 gazete yetkilisi bu görüşü bildirirken, bir gazete yetkilisi hem reklam verenlerin hem de okuyucunun tepkisinin önemli olduğunu söylemiştir. 3 gazete yetkilisi haber seçimi sırasında her iki tepkinin de önemli olmadığını, mesleki doğrulara göre haber seçildiğini belirtmişler, bir gazete yetkilisi bu soruya karşılık “görecelidir, duruma göre değişir” demiş, Ülker gazetesi yetkili ise bilgi vermemiştir. Görüşme verilerinden yola çıkıldığında Kayseri gazetelerinde reklam verenlerin önemli bir etkisi bulunmadığı söylenebilir.

Gazete	Büyük Kayseri	Encyes	Kayseri Akın Gazetesi	Kayseri Anadolu Haber	Kayseri Hakimiyet 2000	Kayseri Star Haber	Kayseri Yeni Sabah	Kayseri Gündem	Kayseri Havadis	Kayseri Mac	Kayseri Meydan	Kayseri Postası	Ülker
Gazete Sahibinin Başka Ticari Faaliyeti Var mı?	Var	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Var	Var	Var	Yok	Yok	Yok	Bilgi Verilmedi
Varsa hangi alanda?	Sanayi	-	Sanayi, Ticaret, Turizm	-	-	-	Matbaacılık	İnternet Yayıncılığı	Ticaret	-	-	-	Bilgi Verilmedi
Haber seçiminde reklam verenlerin tepkisi mi daha önemli okuyucu tepkisi mi?	Okuyucu Tepkisi	Her ikisi de Önemli Değil	Okuyucu Tepkisi	Her ikisi de Önemli Değil	Her ikisi de Önemli Değil	Okuyucu Tepkisi	Okuyucu Tepkisi	Her ikisi de Önemli	Okuyucu Tepkisi	Okuyucu Tepkisi	Okuyucu Tepkisi	Duruma göre değişir	Bilgi Verilmedi

242 - Yerel Gazeteler

Gazete Sahibi Aktif Politika Yapıyor mu?	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Bilgi Verilmedi
Gazete Yöneticileri veya Çalışanları Arasında Aktif Politika Yapan Var mı. Varsa Kaç Kişi?	Yok	Yok	Var, 2 Kişi	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Bilgi Verilmedi
Siyasi Partilerin Haberlerine Eşit Yer Veriliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Gazetenin Desteklediği Bir Siyasi Parti/Görüş Var mı?	Ulusal görüş	AB ve Küreselleşme Karşısı	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete, İktidar Partisini Desteklediği Yönünde Eleştiri Alıyor mu	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Bilgi Verilmedi
Gazetenin Yaklaşımı, Siyasi Yalpazının Neresinde?	Merkez	Milliyetçi	Merkez Sağ	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	Bilgi Verilmedi	Muhafazakar	Bilgi Verilmedi	Merkez	Milliyetçi Muhafazakar	Tarafsız	Bilgi Verilmedi
Haberlere Siyasi Parti ve Gruplardan Tepki Geliyor mu?	Evet	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır
Siyasi Parti ve Gruplar Haberlerin Yayınlatmak İçin Çaba Gösteriyor mu?	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Bu Çabalar Etkili Oluyor mu?	Bazen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

TABLO 48: Kayseri Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Bu ildeki gazetelerden Kayseri Akın Günlük dışındakilerde sahip, yönetici ve çalışanlar arasında aktif politika yapan kimse bulunmamaktadır. Bu gazetenin ise sahibi ve 2 çalışanı politika-nın içindedir. Ülker gazetesi ise bu konudaki soruları da cevaplamamıştır. Gazetelerin tümü siyasi parti haberlerine eşit yer verdiklerini belirtirken 11 gazete herhangi bir siyasi parti veya görüşü desteklemediklerini söylemiş, Büyük Kayseri gazetesi “ulusal görüşü”, Erciyes ise “AB ve küreselleşme karşıtı” görüşle-ri desteklediklerini açıklamışlardır. Kayseri Meydan dışındaki gazeteler iktidar partisini destekledikleri yönünde geçmişte veya bugün eleştiri almadıklarını belirtirken, bu gazete zaman zaman bu yönde eleştiriler aldığını kabul etmiş, Ülker gazetesi ise bu soruyu da yanıtlamamıştır. Kayseri gazetelerinin 6’sı gazetenin siyasi yaklaşımı konusundaki soruyu yanıtsız bırakmıştır. Diğer gazetelerden 2’si “merkez”, biri “tarafsız”, biri “milliyetçi”, biri “milliyetçi muhafazakar”, biri “muhafazakar”, biri “merkez sağ” eğilime sahip olduklarını belirtmiştir. Gazetelerin 7’si haberlerine zaman zaman farklı siyasi partilerden tepki geldiğini ifade eder-ken Büyük Kayseri dışındaki gazetelerin tümü siyasi parti veya grupların haberlerini yayınlamak için kendilerine yönelik bir

çaba içinde olmadığını söylemiştir. Büyük Kayseri ise bu tür çabaların bazen kabul edildiğini belirtmiştir.

5.9. Antalya Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Antalya, Basın İlan Kurumu şubesinin açıldığı son iki ilden biridir. Bu ildeki gazetecilik ortamının dönem dönem hareketlendiği bilinmekle birlikte, altyapı, tiraj, özel ilan reklam geliri ve resmi ilan geliri bağlamında bakıldığında güçlü Antalya gazetelerinden söz etmek mümkün değildir. Bu ildeki gazeteler Adana, Gaziantep, Kayseri örneklerinde olduğu gibi küçük sermayeli, matbaacılıkla desteklenen, tirajı ve satışı nedeniyle gündemi önemli oranda etkileme şansı bulunmayan bir yapıdadır. Adana'da olduğu gibi Antalya'da da büyük ulusal gazetelerin temsilciliği ve baskı tesisleri bulunmakta, yerel haberleri içeren ekler yayınlanmaktadır. Yerel gazeteciliğin gelişmesini ve yerel gazetelerin okuyucuyla bütünleşmesini engelleyen bu önemli etken nedeniyle, büyük sermaye sahipleri Antalya'da da yerel gazetele-re yatırım yapma eğiliminde bulunmamaktadır. Ancak basın dışı küçük sermayenin gazetelerde bulunduğu da görülmektedir. Sayısı 19'u bulan Antalya gazetelerinin birçoğunun geleneksel yapıda olduğu ve resmi ilan için yayınıni sürdürdüğü ise açıktır.

Basın İlan Kurumu'nun verilerine göre, araştırmaya katılan Antalya gazetelerinden Akdeniz Gerçek'in sahibi Başkayalar İnşaat Turizm, Ticaret Gazetecilik ve Matbaacılık Limited Şirketi adına Ahmet Başkaya; Akdeniz Manşet gazetesinin sahibi, Akpınar Gazete, Yayın ve Medya Hizmetleri A.Ş. adına Yasemin Can Callak; Akdeniz Meydan gazetesinin sahibi Özel İnşaat, Turizm, Yayıncılık, Ajans Ticaret Limited Şirketi adına Telli Köksal; Antalya Ekspres gazetesinin sahibi Hedef Gazetecilik ve Matbaacılık adına Hüseyin Demirtaş; Antalya Gündem gazetesinin sahibi Antalya Gündem Gazetecilik, Reklamcılık Matbaacılık, Turizm, Sanayi ve Ticaret, Limited Şirketi adına Hüseyin Bayır; Antalya Körfez gazetesinin sahibi Rasim Gündüz; Antalya Son Haber

gazetesinin sahibi Zümrüt Kuyumculuk ve Gazetecilik Ticaret Turizm Limited Şirketi adına Orhan Tolunay; Antalya'da Yenigün gazetesinin sahibi Yenigün Gazetecilik adına Zülfikar Şenderin; Antalya gazetesinin sahibi N Sevgi Taner; Bakış gazetesinin sahibi Aydın Gazetecilik Reklamcılık, Matbaa Sanayi ve Ticaret A.Ş. adına Mehmet Aydın; Gazete Bir gazetesinin sahibi Ajans Bir Limited Şirketi adına Cemal Keseroğlu; Hürses gazetesinin sahibi ise Ömer Naci Uğural'dır.

Gazeteler arasında ortak sahiplik yapısı altında olanlar bulunmamaktadır. Bir bölümünün şirketleştigi ve başka iş kollarında faaliyet gösteren sermaye sahiplerince çıkarıldığı anlaşılan gazetelerin önemli bir kısmı ise şirket yapısı içinde bulunmamaktadır.

Görüşmelerden elde edilen verilere göre Antalya gazetelerinin sahiplerinin büyük bölümü başka işlerle uğraşmaktadır. 12 gazete sahibinden 8'i bu konumda bulunurken 2 gazetede diğer işler yayıncılık ve reklamcılık şeklinde ifade edilmiştir. Diğer 6 gazete sahibinden 5'i ticaret ve turizm sektöründe faaliyet göstermekte, 1 gazete sahibi ise avukatlık yapmaktadır.

Büyük sermaye olmamakla birlikte, eldeki verilere göre Antalya yerel basınında, basın dışı sermayenin bir ölçüde bulunduğu söylenebilir. Özel ilan reklam potansiyeli düşük olan Antalya gazetelerinde haberin seçiminde ağırlıklı olarak okuyucunun tepkisinin önemsendiği görülmektedir.

2 gazete yetkilisi reklam verenlerin tepkisinin daha önemli olduğunu belirtirken, 6 gazete yetkilisi okuyucunun tepkisini önemsediklerini belirtmiştir. 2 gazete yetkilisi haber seçiminde okuyucunun veya reklam verenlerin tepkisini önemsemediklerini ifade etmiş, bir gazete yetkilisi hem okuyucunun hem reklam verenlerin tepkisini önemsediklerini söylerken, Akdeniz Meydan gazetesi bu soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Gazete	Akdeniz Gerçek	Akdeniz Manşet	Akdeniz Meydan	Antalya Ekspres	Antalya Gündem	Antalya Körfez	Antalya Son Haber	Antalya'da Yengün	Antalya	Bakış	Gazete Bir	Hürses
Gazete Sahibinin Başka Ticari Faaliyeti Var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Var	Var	Yok	Yok	Var	Yok
Varsa hangi alanda?	Ticaret	Ajans	Dergi yayıncılığı, matbaacılık ve emlakçılık	Turizm	Reklamcılık	-	Ticaret, Turizm	Avukatlık	-	-	Ticaret	-
Haber seçiminde reklam verenlerin tepkisi mi daha önemli okuyucu tepkisi mi?	Reklam Verenlerin Tepkisi Önemli	Okuyucunun Tepkisi Önemli	Bilgi Verilmedi	Okuyucunun Tepkisi Önemli	Her ikisi de Önemli Değil	Her ikisi de Önemli	Okuyucunun Tepkisi Önemli	Okuyucunun Tepkisi Önemli	Her ikisi de Önemli Değil	Reklam Verenlerin Tepkisi Önemli	Okuyucunun Tepkisi Önemli	Okuyucunun Tepkisi Önemli
Gazete Sahibi Aktif Politika Yapıyor mu?	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete Yöneticileri veya Çalışanları Arasında Aktif Politika Yapan Var mı, Varsa Kaç Kişi?	Var, 2 Kişi	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var, 1 Kişi	Yok	Yok
Siyasi Partilerin Haberlerine Eşit Yer Veriliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet
Gazetenin Desteklediği Bir Siyasi Parti/Görüş Var mı?	Sosyal Demokrasi	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Sosyal Demokrasi	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete, İktidar Partisini Desteklediği Yönünde Eleştiri Alıyor mu	Hayır	Hayır	Bilgi Verilmedi	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır
Gazetenin Yaklaşımı, Siyasi Yelkeninin Neresinde?	Merkez Sol	Tarafsız	Merkez	Merkez	Merkez	Merkez Sol	Tarafsız	Merkez Sağ	Muhafazakar	Merkez Sağ	Merkez	Merkez Sol
Haberlere Siyasi Parti ve Gruplardan Tepki Geliyor mu?	Evet	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet
Siyasi Parti ve Grupların Haberlerini Yayınlamak İçin Çaba Gösteriyor mu?	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Evet
Bu Çabalar Etkili Oluyor mu?	-	Hayır	-	-	-	Bazen	-	-	-	Evet	-	Hayır

TABLO 49: Antalya Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Akdeniz Gerçek dışındaki gazetelerin sahipleri arasında aktif politika yapan kimse bulunmamaktadır. Yine bu gazetenin 2 çalışanı ile Bakış gazetesinin 1 çalışanı aktif politikada yer almaktadır. Gazete Bir dışındaki gazetelerin tümü siyasi parti haberlerine eşit yer verdiklerini belirtmişlerdir. Sosyal demokrasiyi desteklediklerini belirten Akdeniz Gerçek ve Antalya Körfez dışındaki gazetelerin yetkilileri herhangi bir siyasi parti veya grubu desteklemediklerini beyan etmişlerdir. Antalya Körfez ve Bakış dışındaki gazeteler geçmişte veya günümüzde iktidar partisinin haberlerine daha fazla yer verdikleri yönünde bir eleştiri almadıklarını belirtirken Akdeniz Meydan gazetesi yetkilisi bu soruyu ce-

vaplamamıştır. Antalya gazetelerinden 4'ü siyasi duruşlarını "merkez", 2'si "tarafsız", 3'ü "merkez sol", 2'si "merkez sağ", biri ise "muhafazakar" olarak tanımlamıştır. 8 gazete, siyasi partilerden haberlerine zaman zaman tepki geldiğini belirtirken, bu grupların haberlerini yayınlamak için çaba gösterip göstermediği yönündeki soruya 4 gazete yetkilisi "evet" yanıtını vermiştir. Bu yetkililerden 2'si çabaların olumsuz karşılandığını, biri bazen etkili olduğunu belirtirken Bakış gazetesi yetkilisi rica şeklindeki taleplerin etkili olduğunu kabul etmiştir. Antalya gazetelerinin siyasi anlamda çeşitlilik içinde olduğu görülmektedir. Verilerden yola çıkıldığında gazetelerin siyasi partilere eşit mesafede durduğu, gazete içeriğini etkilemeye yönelik az sayıdaki çabanın ise genel olarak başarılı olmadığı söylenebilir.

5.10. Trabzon Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Trabzon, Basın İlan Kurumu şubesinin en son açıldığı il olmakla birlikte, köklü ve güçlü bir yerel basın geleneğine sahiptir. Ulusal sermayenin ortaklığıyla çıkarılan güçlü gazetelerle başlayan süreç, yerel büyük sermayenin gazeteler satın alması ve bu gazeteleri ekonomi-politik amaçlarla kullanması şeklinde devam etmiştir. Basın dışı sermaye, Trabzon gazetelerinin güçlü altyapıya sahip, nitelikli, çok sayfalı ve okuyucuya ulaşabilen nitelikte ürünler olmasını sağlamakla birlikte, ekonomi-politik yönlendirmeleri de beraberinde getirmiştir. Trabzon gazetelerinin öteden beri sahiplerinin ekonomik, politik ve Trabzonspor bağlamındaki iktidar mücadelelerinde etkili bir güç olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bu ilde, ulusal basının güçlü temsilcilerinin baskı tesisleri bulunmakta ve bölgesel ekler yayınlanmaktadır.

Yerel basını olumsuz etkileyen bu gerçeğe rağmen, Trabzon'da teknik ve içerik kalitesi bakımından pek çok ildeki yerel gazetelerden daha nitelikli, okuyucuyla bütünleşebilen, gündem oluşturma gücüne sahip gazeteler çıkmaktadır. Diğer yandan bu ilde aynı sahiplik yapısı altında çıkan 2 gazete bulunmakta ve bir

tür yerel medya tekeli görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Bu özellikleri ve gazete sayısı bakımından Trabzon yerel gazeteleri, aynı düzeyde gelişmiş olmamakla birlikte, Bursa'daki gazeteleri hatırlatmaktadır.

Basın İlan Kurumu verilerine göre Trabzon'da yayınlanan Hizmet gazetesinin sahibi Serkan Kıyak; Hüryol gazetesinin sahibi Berk Ajans Limited Şirketi adına Ahmet Sancak; Karadeniz'den Günebakış gazetesinin sahibi Mavi Yayıncılık Matbaacılık ve Ticaret Limited Şirketi adına Ali Öztürk; Karadeniz'de İlhaber gazetesinin sahibi Çamoğlu Haber Ajansı, Yayıncılık, Matbaacılık, Reklamcılık ve Ticaret Limited Şirketi adına Salih Çamoğlu; Kuzey Ekspres gazetesinin sahibi Ekspres Gazetecilik ve Matbaacılık Ticaret Limited Şirketi adına Hasan Kurt; Taka gazetesinin sahibi Sancak Yayıncılık, Matbaacılık Limited Şirketi adına Ahmet Sancak; Türksesi gazetesinin sahibi Türksesi Gazetecilik ve Matbaacılık Limited Şirketi adına Erol Üzen'dir. Araştırmaya katılmayan ancak ilin önemli ve köklü gazetelerinden olan Karadeniz gazetesinin sahibi ise Karadeniz Gazetecilik ve Matbaacılık Limited Şirketi adına Türkay Yılmaz olarak görünmektedir. Hüryol ve Taka gazetelerinin ayrı şirketler üzerinden aynı kişiye ait olduğu anlaşılmaktadır.

Görüşme verilerine bakıldığında 7 gazeteden 4'ünün sahibinin başka işleri bulunduğu, bu işlerden ikisinin yayıncılık ve matbaacılık, sahipleri aynı olan diğer ikisi gazetede ise sanayi ve ticaret olduğu görülmektedir. 2 gazetenin sahibinin başka işleri bulunmadığı belirtilmiş, Karadeniz'den Günebakış gazetesi ise bu konuda bilgi vermemiştir. Yayıncılık ve matbaacılık işi yapan Hizmet ve Türksesi gazetelerinin geleneksel sermaye yapısını koruyan gazeteler olduğu bellidir. Daha iddialı, çok sayfalı ve yüksek tirajlı gazeteler olan Karadeniz'de İlhaber, Kuzey Ekspres gibi gazetelerin sahiplerinin başka işi bulunmaması ise dikkat çekicidir.

Trabzon gazeteleri, ekonomi-politik durumlarının bir göstergesi olarak reklam verenlerin haber içeriğinde ne ölçüde etkili olduğu yönündeki soruya okuyucunun tepkisinin daha önemli olduğu şeklinde cevap vermişlerdir. Karadeniz'den Günebakış gazetesi yetkisi ise bu soruyu da cevaplamamıştır.

Bu veriler ışığında Trabzon gazetelerinin geneli için sahiplik yapısından kaynaklanan ekonomi-politik sorunlar bulunduğu yorumu yapılamaz. Ancak yayıncılık ve matbaacılıkla uğraşan gazetelerin, gazetenin gücünü bu işlerle ilgili olarak kullanması olasılığı bulunduğu, sahibi diğer işkollarında faaliyet gösteren Hüryol ve Türksesi gazetelerinde ise başka ekonomi-politik sorunların yaşanabileceği bir çıkarım olarak söylenebilir.

Gazete	Hizmet	Hüryol	Karadeniz'den Günebakış	Karadeniz'de İktisat	Kuzey Ekspres	Taka	Türksesi
Gazete Sahibinin Başka Ticari Faaliyeti Var mı?	Var	Var	Bilgi Verilmedi	Yok	Yok	Var	Var
Varsa hangi alanda?	Dergi ve kitap yayıncılığı	Sanayi, Ticaret	Bilgi Verilmedi	-	-	Sanayi, Ticaret	Matbaacılık
Haber seçiminde reklam verenlerin tepkisi mi daha önemli okuyucu tepkisi mi?	Okuyucunun Tepkisi Önemli	Okuyucunun Tepkisi Önemli	Bilgi Verilmedi	Okuyucunun Tepkisi Önemli	Okuyucunun Tepkisi Önemli	Okuyucunun Tepkisi Önemli	Okuyucunun Tepkisi Önemli
Gazete Sahibi Aktif Politika Yapıyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete Yöneticileri veya Çalışanları Arasında Aktif Politika Yapan Var mı, Varsa Kaç Kişi?	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var, 2 Kişi	Yok
Siyasi Partilerin Haberlerine Eşit Yer Veriliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Gazetenin Desteklediği Bir Siyasi Parti/Görüş Var mı?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gazete, İktidar Partisini Desteklediği Yönünde Eleştiri Alıyor mu	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Evet
Gazetenin Yaklaşımı, Siyasi Yelpazenin Neresinde?	Merkez Sağ	Merkez	Muhafazakar, Demokrat	Tarafsız	Merkez	Merkez	Merkez
Haberlere Siyasi Parti ve Gruplardan Tepki Geliyor mu?	Evet	Evet	Bilgi Verilmedi	Evet	Evet	Evet	Evet
Siyasi Parti ve Gruplar Haberlerin Yayınlamak İçin Çaba Gösteriyor mu?	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet
Bu Çabalar Etkili Oluyor mu?	Hayır	-	-	Hayır	Hayır	Bazen	Hayır

TABLO 50: Trabzon Gazetelerinde Sahiplik Yapısı ve Ekonomi Politik Bağlantılar

Bu ildeki gazetelerin sahipleri arasında aktif politika yapan kimse bulunmamaktadır. Gazete çalışanları ve yöneticileri arasında ise yalnızca Taka gazetesinde 2 kişi aktif politikayla uğraşmaktadır. Tüm gazeteler siyasi partilere eşit mesafede olduklarını, destekledikleri bir siyasi parti veya görüş bulunmadığını be-

lirtmişlerdir. Karadeniz’de İlkhaber ve Türksesi gazeteleri, geçmişte veya bugün iktidar partisiyle ilgili haberlere daha fazla yer verdikleri için eleştiri aldıklarını kabul etmişler, tüm gazeteler haberlerine zaman zaman siyasi partilerden tepki geldiğini söylemişlerdir. Trabzon gazetelerinden 4’ü siyasi duruşlarını “merkez” olarak açıklarken, bir gazete merkez sağ, bir gazete muhafazakar-demokrat, bir gazete ise tarafsız olduğunu ifade etmiştir. Gazetelerden 5’inin yetkilisi siyasi partilerin kendileriyle ilgili haberleri yayınlamak için genellikle rica şeklinde çaba gösterdiğini açıklarken bu gazetelerden 4’ünün yetkilisi bu çabaların etkili olmadığını, biri ise bazen etkili olabildiğini söylemiştir.

6. Yerel Gazetelerin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Yerel gazetelerin en önemli sorunlarından biri okuyucuya sınırlı bir şekilde ulaşmalarıdır. Bu nedenle gazete içeriğinde taşınan görüşler, sorunlar, bilgiler vs. yeterince yankı bulmamaktadır. Gündemi yeterince etkileyemedikleri için, yönetilenler adına yönetenleri denetleme, demokratik katılım sağlama gibi işlevleri tam olarak yerine getiremeyen yerel gazeteler, denetlenmesi gereken yöneticiler ve güç sahipleri tarafından da gerektiği kadar ciddiye alınmamaktadır.

Gündemi oluşturmama ve yeterince ses getirememe sorunu, sadece tirajların düşüklüğüne bağlı değildir. Yaygın bir şekilde görülen, haber kaynağı olarak sürekli belediye, valilik, emniyet, resmi kuruluşların il temsilcilikleri, parti il başkanlıkları gibi yerel birincil kaynaklara başvurulması, güç sahiplerinin yönetilenlere söylemek istediklerinin aktarıldığı tek yönlü bir iletme yol açmaktadır. Halkın ve sivil toplum kuruluşlarının gündemi çoğunlukla gazetelere yansımamaktadır. Az sayıda gazeteciyle kolay ve düşük maliyetli haber toplama zorunluluğun sonucu olarak, sürekli haber hammaddesi üreten birincil kaynaklar tercih edilmektedir. Süregelen bu yaklaşım nedeniyle, okuyucular gazetelerin kendi sorunlarını dile getiren, savunan, sonuçlandıran kuruluşlar

olduğunu düşünmemekte, çoğunlukla bazı güç odaklarının sözcülüğünü yapan propaganda araçları gibi değerlendirmektedir. Bu nedenle sorunlu bir durumla karşılaştıklarında ya da söyleyecek bir sözlere olduğunda yerel gazetelere başvurmak yerine başka iletişim yolları aramaktadırlar. Gerçekten de Türkiye’deki yerel gazeteciliğin öteden beri gereğinden fazla politize olduğu, gazetelerin çoğunlukla açıktan bir takım siyasi parti ve grupları desteklediği, hatta bu görüşlerin propagandasını yaptığı, bazı gazetelerin ise yerelde veya merkezi hükümette iktidar olan partileri destekleyerek çıkar sağlamaya çalıştığı bilinmektedir.

Gazete içeriğiyle ilgili bir başka sorun ise, pek çok yerel gazetede yine aynı nedenle; yeterince eleman bulunmaması ve düşük maliyeti nedeniyle içeriğin ajans haberleriyle oluşturulmasıdır. Araştırmanın önceki başlıkları altında değinildiği gibi görüşülen yerel gazetelerin tümü bir veya birden fazla haber ajansının abonésidir. Bu ajanslardan bulundukları kent dışındaki haberleri almaları beklenen yerel gazetelerin, çoğunlukla şehirdeki haberlerin bile bir bölümünü ajanslardan alarak kullandıkları görülmektedir. Bu haberler ise genellikle yine birincil kaynaklara dayanan, asayiş ve güvenlikle ilgili içeriğe sahiptir. Ajansların, yerel gazetelerden beklenen derinlikte ve içerikte, özellikle de yurttaş gazeteciliği olarak adlandırılan forma uygun tarzda yerel habercilik yapmaları söz konusu değildir.

Bazı çevrelerce, yerel gazetelerin ulusal gazetelerde de sık görülen bu yönelimleri değiştirecek yapılanmalar olduğu umudu sık sık gündeme getirilmekte, yerel gazeteler bu yönde teşvik edilmektedir. Araştırmada öncelikle gazetelerin haber kaynağı olarak en sık başvurduğu kişi veya kurumlar sorulmuş, “valilik, belediye, emniyet, adliye, siyasi partiler, sivil toplum örgütleri” gibi seçenekler sunulularak bir bulgu elde edilmeye çalışılmıştır. İkinci olarak gazetelerin içeriğinde ajans haberlerinin ne oranda yer tuttuğu sorulmuştur. Bu bilgi de gazetelerin okuyucusuyla bütünleşmesi, yerel gündemi etkilemesi ve beklenen türde haberci-

lik yapıp yapılmadığının göstergesi olması bakımından önemlidir.

Türkiye'nin yerel gazetecilik bakımından gelişmiş illerinde, okuyucuların gazetelere ne kadar ilgi gösterdiğini, sorunlarını yayınlamak için başvurup başvurmadığını ölçmek için de bazı sorular yöneltilmiştir. Okuyucuların yayınlanan haberlere olumlu-olumsuz tepki gösterip göstermediği, okuyucuların kişisel olarak ya da gruplar halinde sorunlarını gazetede yayınlamak için çaba gösterip göstermediği gibi sorular bu ilgiyi ölçmek adına sorulmuştur.

Aynı şehirde yayınlanan gazetelerin gündem oluşturmak, bir sorunu çözüme kavuşturmak gibi amaçlarla birlikte hareket edemedikleri ve gazeteler arasında doğal olarak bulunan rekabetin zaman zaman gazetelere ve gazetecilere güveni sarsacak boyutlara ulaşp ulaşmadığı yönündeki iki soru ile araştırma kapsamında illerde gazetelerin birbirleriyle ilişkileri sorgulanmıştır. Birçok ilde yerel gazeteler arasında süregelen kavgalar bulunduğu ve bu nedenle birlikte hareket edemedikleri, halkın ve hatta kendilerinin ortak çıkarları için bile bir araya gelemedikleri şeklindeki yakınmaların araştırma kapsamındaki illerde ne oranda bulunduğu böylelikle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Görüşülen gazete yetkililerine bu konuyla ilgili olarak sorulan son soru, gazetelerin tek başına ya da rakipleriyle birlikte, belli bir konuyu ele aldıklarında bu konuyu şehirde yaşayan insanların gündemine sokup sokamadıkları şeklindedir. Bu soruyla, yerel gazetecilerin gündem oluşturabilme konusunda hangi düşünce içinde oldukları ve kendilerini nasıl gördükleri ölçülmeye çalışılmıştır. Diğer yandan yerel gazetelerin gücüne ilişkin elde edilecek sonuçların, görüşülen yetkililerin verdiği yanıtlarla şekillendiği de unutulmamalıdır.

6.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Yerel İstanbul gazeteleri, kentin nüfusuyla kıyaslandığında çok düşük tirajları ve az sayfalı yapılarıyla gündemi etkilemekten uzak görünmektedir. İçeriklerinin önemli bir bölümünü ajans haberleriyle oluşturan bu gazetelerin esasen yerel habercilik yapmak gibi bir amaçları da bulunmamaktadır. Resmi ilan için gerekli kriterleri asgari düzeyde yerine getirerek, bu gelir kalemine dayalı bir yayın sürdürülmektedir.

Temel haber kaynakları sorulduğunda 5 gazete sivil toplum örgütlerini en önemli 3 haber kaynağı arasında saymaktadır. Diğer 5 gazetede ise birincil kaynaklar olan yerel resmi kuruluşlar, siyasi partiler ve adli olaylarla ilgili birimler olan emniyet ve adliye öne çıkmaktadır. Ancak yerel İstanbul gazetelerinin bu kaynaklardan aldıkları haberlerin oranı son derece sınırlıdır. Araştırmada, gazete yetkilileri içeriğin çok büyük bir bölümünü ajans haberleriyle oluşturduklarını açık yüreklilikle kabul etmişlerdir. Ajans haberlerinin oranı iki gazetede yüzde 100'e, bir gazetede yüzde 98'e 2 gazetede yüzde 90'a ulaşmaktadır. Diğer gazetelerde de bu oran yüzde 70 ila 80 arasında değişmektedir. Ajanslardan alınan haberlerin bir bölümünün yerel olduğu düşünülse bile, bir yerel gazetenin yüzde 70 ila yüzde 100'ünü oluşturacak miktarda yerel haberin ajanslar kanalıyla elde edilmesi mümkün değildir. İstanbul gazetelerinin örnek nüshaları incelendiğinde de ajanslardan alınan haberlerin yerel özellik taşımadığı, günün gündemine ilişkin her türlü haberin, sayfaları dolduracak biçimde serpiştirildiği görülmektedir. Dolayısıyla, yerel İstanbul gazetelerinin içerikleri itibarıyla kentte yaşayan okuyucunun sorunlarını dile getirmek, okuyucuların ilgi göstereceği bir platform oluşturmak gibi bir işlevi söz konusu olamaz.

Ancak 10 gazeteden 7'si okuyucuların olumlu-olumsuz tepkilerini gazeteye ilettiğini belirtmektedir. 2 gazetenin yetkilisi bu

soruyu “bazen” diye yanıtlarken, Yeni Devir gazetesi yetkilisi okuyucuların tepkilerini iletmediğini kabul etmiştir. Okuyucuların sorunlarını yayınlamak için kişisel olarak ya da gruplar halinde çaba gösterip göstermediğine ilişkin soruya ise 4 gazete “hayır”, 3 gazete “evet”, 3 gazete ise “bazen” şeklinde cevap vermiştir. Bilgilerin doğru olduğu kabul edilirse, yerel İstanbul gazetelerinin okuyucularla kısıtlı da olsa bir iletişimi olduğu söylenebilir. Ancak bu iletişim, gazetelere güç sağlayacak boyutta görünmemektedir.

Gazete	Ayrıntılı Haber	Çağdaş Ulus	Gazete 34	İstanbul	İstiklal	Son An	İstanbul Son Saat	Tünaydın	Yeni Devir	Yeniğün
Gazetenin En Önemli Üç Haber Kaynağı	Siyasi Partiler, Belediye, Valilik	Ajanlar, Sivil Toplum Örgütleri Özel	Valilik Sivil Toplum Örgütleri, Belediye	Valilik, Belediye, Siyasi Partiler	Valilik Sivil Toplum Örgütleri, Belediye	Valilik Sivil Toplum Örgütleri, Belediye	Belediye, Valilik Adliye	Belediye, Siyasi Partiler, Adliye	Valilik, Belediye, Emniyet	Ajanlar, Sivil Toplum Örgütleri Özel
Kullanılan Ajans Haberi ve Fotoğrafı Oranı	% 98	% 75	% 100	% 80	% 100	% 90	% 70	% 90	Bilgi Verilmedi	% 70
Okuyucular Olumlu Olumsuz Tepkilerini İletiyor mu?	Evet	Bazen	Evet	Evet	Evet	Evet	Bazen	Evet	Hayır	Evet
Okuyucular Haberlerini Yayınlama Çabası İçinde mi?	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet	Bazen	Bazen	Bazen	Hayır	Hayır
Şehirde Yayımlanan Gazeteler Gerekçesinde Ortak Hareket Edebiliyor mu?	Evet	Hayır	Evet	Bazen	Evet	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır
Gazeteler Arasındaki Rekabet Güven Sarsacak Boyutta Ulaşıyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır
Gazeteler Tek Başlarına ya da Birlikte Gündem Oluturabiliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Kısmen	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet

TABLO 51: İstanbul'da Yayımlanan Yerel Gazetelerin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Yerel İstanbul gazetelerinin yetkilileri şehirdeki diğer gazetelerle gerektiğinde ortak hareket edebilme konusunda farklı görüşlere sahiptir. 5 gazetenin yetkilisi bu soruyu olumlu, 4 gazetenin yetkilisi olumsuz yanıtlarken, bir gazetenin yetkilisi “bazen” cevabını vermiştir. 8 gazete yetkilisi, şehirdeki gazeteler arasındaki rekabetin gazetecilere ve gazetelere güveni sarsacak boyutlara ulaşmadığını, 2 gazetenin yetkilisi ise zaman zaman ulaşabildiğini belirtmektedir. Bu cevaplardan anlaşıldığına göre, İstanbul gazetelerinin birbirleriyle önemli bir sorunu yoktur. Gazeteler esasen resmi ilan amaçlı olarak yayınlarını sürdürdüğünden,

bazı Anadolu illerinde görülen siyasi-ekonomik çıkarlara dayanan kavgalara girmemektedirler.

Yerel İstanbul gazetelerinin gündem oluşturabilme konusunda iyimser oldukları görülmektedir. 8 gazetenin yetkilisi tek başarılarına veya rakipleriyle birlikte, bir konuyu ele aldıklarında şehirde yaşayanların gündemine sokabileceklerini düşünmektedir. Sadece Yeni Devir gazetesi bu soruya “hayır” yanıtı vermiş İstanbul gazetesi ise gündemi belirleme konusunda “kısmen” etkili olabileceklerini ifade etmiştir. Gazetelerin İstanbul gibi büyük ve ulusal medyanın merkezi olan bir kentte birkaç binlik tirajları, 8-10 sayfalık hacimleri ve ajans haberlerinden kotarılmış içerikleriyle şehir gündeminde etkili olabileceklerini belirtmeleri inandırıcılıktan uzaktır.

6.2. Ankara Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Ankara gazetelerinin bir bölümünün okuyucuya ulaşmaya çalışan, çok sayfalı, içerik için çaba gösterilmiş ürünler olduğunu, bir bölümünün ise resmi ilan almak için ajans haberleriyle üretilen gazeteler sınıfına girdiğini belirtmek gerekir. Diğer yandan 10 gazeteden 3’ü ekonomi ağırlıklıdır. Benzer bir nedenle, kentin büyüklüğü, ulusal medyanın etkinliği ve yerel gazetelerin düşük tirajı nedeniyle Ankara gazetelerinin bu şehirde gündem oluşturabilecek güce sahip olmadıkları söylenebilir. Ancak bu gazetelerden bazılarının görece yüksek tirajları ve içerikleri göz önüne alındığında en azından belli çevrelerde gündemi etkileyebilmeleri mümkün görünmektedir.

Ankara gazetelerinden 6’sı en önemli haber kaynakları olarak ajansları göstermişlerdir. Gerçek anlamda yerel habercilik yapmayan bu gazetelerin yanında, Anayurt ve Ankara İl gazeteleri ise en önemli üç haber kaynağı olarak valilik, belediye ve emniyeti saymışlardır. Bu gazetelerde içeriğin yerel birincil kaynaklara dayalı olarak üretildiği anlaşılmaktadır. Ekonomik Yorum gaze-

tesi ise haber kaynakları arasında sivil toplum örgütlerini de sayan tek Ankara gazetesidir.

Anayurt, Ankara İl, Günlük Haber ve ekonomi gazetelerinden Ankara Ticaret ile Ekonomik Yorum'da ajans haber ve fotoğraflarının oranının düşük olduğu görülmektedir. Oran yüzde 30-50 arasında değişirken Ankara İl gazetesi ajans haberlerinin oranını yüzde 1 olarak belirtmiştir. Diğer Ankara gazetelerinde ise içeriğin yüzde 70-80'i ajanslardan alınan haberlerle oluşturulmaktadır. Ortak sahiplik yapısındaki Belde, Olay ve Tasvir gazeteleri yüzde 80 ile en fazla ajans malzemesi kullanan gazetelerdir. Bu gazeteler teknik altyapıyla ilgili tabloda görüleceği gibi fotoğrafların tümünü ajanslardan aldıklarını ve gazetede fotoğraf makinesi bulunmadığını belirtmişlerdir.

Ekonomi gazeteleri bir kenara bırakılırsa, Anayurt ve Ankara İl gazetelerinin sayfa sayıları, içerikleri ve sarfedilen emek bakımından diğer Ankara gazetelerinden farklı olduğu söylenebilir. Ancak diğer 5 haber gazetesinin önemli bir bölümü resmi ilan için çıkar görünümündedir. Ancak gazete yetkililerinin tamamına yakını okuyucularla iletişim içinde oldukları ve okuyucuların olumlu-olumsuz tepkilerini ilettiklerini belirtmiştir. Bu yöndeki soruyu "bazen" diye yanıtlayan Ekonomik Yorum dışındaki 9 gazetenin yetkilisi "evet" cevabını vermiştir. Okuyucuların haberlerini yayınlama çabası gösterip göstermediği sorusuna ise sadece 4 gazete yetkili olumlu cevap vermiştir. İki soruya verilen cevaplar arasında çelişki bulunduğu açıktır. Gazeteyi okuyan, takip eden gerektiğinde tepki gösteren bir okuyucu kitlesi bulunuyorsa, bu kitlenin zaman zaman kendileriyle ilgili sorunların gazetede yer almasını istemesi beklenir. Ancak 6 gazetenin yetkilisi böyle bir talep bulunmadığını belirtmektedir.

Gazete	Anayurt	Ankara İl	Belde	Günlük Haber	Olay	Son Söz	Tasvir	Ankara Ticaret	Ekonomik Yorum	Gündem
Gazetenin En Önemli Üç Haber Kaynağı	Valilik, Belediye, Emniyet	Valilik, Belediye, Emniyet	Ajanslar	Ajanslar	Ajanslar	Ajanslar	Ajanslar	Bilgi Verilmedi	Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri, Belediye	Ajanslar
Kullanılan Ajans Haber ve Fotoğrafı	% 50	% 1	% 80	% 40	% 80	% 70	% 80	% 30	% 30	% 70

256 - Yerel Gazeteler

Oran										
Okuyucular Olumlu Olumsuz Tepkilerini İletiyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Bazen	Evet
Okuyucular Haberlerini Yayınlatma Gabası İçinde mi?	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Şehirde Yayınlanan Gazeteler Gerekliğinde Ortak Hareket Edebiliyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet
Gazeteler Arasındaki Rekabet Güven Sarsacak Boyuta Ulaşıyor mu?	Hayır	Hayır	Evet	Bilgi Verilmedi	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet
Gazeteler Tek Başlarına ya da Birlikte Gündem Oluturabiliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet

TABLO 52:Ankara Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Ankara gazetelerinin birlikte hareket etme konusunda başarısız oldukları anlaşılmaktadır. 10 gazeteden 8’inin yetkilisi diğer gazetelerle ortak hareket edemedikleri görüşündedir. 6 gazete yetkilisi Ankara gazeteleri arasındaki rekabetin zaman zaman güven sarsıcı boyuta ulaşabildiğini kabul ederken, 3 gazete yöneticisi aksi yönde görüş bildirmiş, Günlük Haber gazetesi yetkilisi ise bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen, Ankara gazeteleri, tek başlarına ya da rakipleriyle birlikte bir konuyu ele aldıklarında, o konuyu şehrin gündemine taşıyabildikleri görüşündedir. Bu soruya Ankara Ticaret dışındaki gazetelerin yetkilileri “evet” cevabını vermiştir. Ancak, birlikte hareket edemeyen, aralarındaki rekabet gazetelere ve gazetecilere güveni sarsacak boyuta ulaşan, okuyucuların sorunlarını yayınlatmak için pek fazla itibar etmediği düşük tirajlı, az sayfalı ve içerik bakımından güçsüz bu gazetelerin Ankara gündemini etkilemesi çok da mümkün değildir.

6.3. İzmir Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

İzmir’de öteden beri okuyucuyla bütünleşebilen yerel gazeteler yayınlanmıştır. Bunların en eskisi ve kalıcısı Yeni Asır olmakla birlikte, çeşitli dönemlerde bu gazeteye rakip olarak çıkan, güçlü altyapısı, sermayesi, özenli içeriği ve nitelikli çalışanlarıyla ulusal gazete düzeyinde yayın yapan gazeteler kurulmuştur. Bu gazetelerin ömrü Yeni Asır’ın baskıları ve rekabeti nedeniyle çok uzun olmamaktadır. Ancak, İzmir’de düzeyli bir yerel gazetecilik kül-

türü bulunduğu, okuyucuların da yerel gazete alma alışkanlığına sahip olduğu bilinmektedir. Araştırmanın yapıldığı dönemde Yeni Asır'ın kulvarında sadece Haber Ekspres gazetesi bulunmaktadır. Diğer iki gazeteden biri ekonomi gazetesi, diğeri ise resmi ilan için yayını sürdürülen az sayfalı, teknik ve içerik olarak güçsüz, okuyucuya ulaşamayan bir gazete olan Ege Telgraf'tır. Yeni Asır'ın 50.000'e ulaşan tirajı, zengin içeriği, teknik kalitesi ve öteden beri elinde bulundurduğu güçle, İzmir'de ve Ege illerinin bir bölümünde gündemi etkileyebildiği bilinmektedir. Ancak diğer İzmir gazeteleri için aynı güçten söz etmek mümkün değildir.

Haber Ekspres gazetesi en önemli haber kaynağı olarak ajansları gösterirken, Yeni Ekonomi içeriği gereği sanayi ve ticaret odaları, borsalar gibi kuruluşları haber kaynağı olarak kullandığını açıklamıştır. Ege Telgraf ve Yeni Asır'da ise belediye, emniyet, siyasi partiler ve adliye gibi birincil resmi haber kaynakları öne çıkmakta, okuyucuların sorunlarını dile getirmesi beklenen sivil toplum kuruluşları önemli haber kaynakları arasında sayılmaktadır.

İzmir gazetelerinde ajans haberleri ve fotoğrafları yüzde 20 ile en düşük oranda Yeni Asır'da kullanılmaktadır. Yeni Asır gibi haber gazetesi olan Haber Ekspres ise içeriğinin yüzde 90'ını ajanslardan aldığını belirtmiştir. Bu oranda ajans haberi ve fotoğraf kullanılarak yerel gündeme etki etmek, okuyucuyla bütünleşmek mümkün değildir. Diğer iki gazeteden Yeni Ekonomi'de ve Ege Telgraf'ta ajans malzemesi oranı yüzde 60 olarak görülmektedir. Ancak bu iki gazete tür ve içerikleri nedeniyle şehir gündemini etkilemekten uzaktır.

Gazete	Ege Telgraf	Haber Ekspres	Yeni Asır	Yeni Ekonomi
Gazetenin En Önemli Uç Haber Kaynağı	Belediye, Emniyet, Siyasi Partiler	Ajanslar	Belediye, Emniyet, Adliye	Sanayi ve Ticaret Odaları, Borsalar
Kullanılan Ajans Haberi ve Fotoğrafi Oranı	% 60	% 90	% 20	% 60
Okuyucular Olumlu Olumsuz Tepkilerini İletiyor mu?	Evet	Evet	Evet	Hayır
Okuyucular Haberlerini Yayınlatma Çabası İçinde mi?	Bazen	Evet	Evet	Hayır
Şehirde Yayınlanan Gazeteler	Hayır	Evet	Evet	Hayır

258 - Yerel Gazeteler

Gerektiğinde Ortak Hareket Edebiliyor mu?				
Gazeteler Arasındaki Rekabet Güven Sarsacak Boyuta Ulaşıyor mu?	Bazen	Hayır	Hayır	Hayır
Gazeteler Tek Başlarına ya da Birlikte Gündem Oluşturabiliyor mu?	Hayır	Evet	Evet	Hayır

TABLO 53: İzmir Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

İzmir gazetelerinden Yeni Ekonomi dışındaki 3'ü okuyucuların olumlu olumsuz tepkilerini gazeteye ilettiğini, Haber Ekspres ve Yeni Asır okuyucuların haberlerini yayınlamak için her zaman yoğun bir çaba içinde olduklarını belirtirken, Ege Telgraf aynı soruyu “bazen”, Yeni Ekonomi ise “hayır” şeklinde cevaplamıştır.

Ege Telgraf ve Yeni Ekonomi yetkilileri belli konularda ortak hareket edemediğini düşünürken Haber Ekspres ve Yeni Asır yetkilileri aksi görüştedir. Ege Telgraf dışındaki İzmir gazeteleri, gazeteler arasındaki rekabetin güven sarsıcı boyuta ulaşmadığını düşünmektedir. Haber Ekspres ve Yeni Asır, gazetelerin bir konuyu ele aldıklarında şehrin gündemine taşıyabildikleri görüşünü savunurken, Ege Telgraf ve Yeni Ekonomi bu durumun söz konusu olmadığını belirtmiştir.

6.4. Adana Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

İlgili başlıklar altında ayrıntılı olarak değinildiği gibi, Adana gazeteleri, sayfa sayıları, tirajları, mali güçleri, teknik altyapıları ve içerikleri bakımından oldukça sorunludur. Bu gazetelerin birçoğunun okuyucuya ulaşmadığı, içeriği itibarıyla yerel özellik taşımadığı ve dolayısıyla yerel gündemi etkileyecek güce sahip olmadığı söylenebilir. Yerel gazetelerin güçsüzlüğünde başka etkenlerin yanında Adana’da öteden beri ulusal gazetelerin baskı yapması ve yerel haberleri içeren ekler yayınlaması önemli olmuştur.

Çok sayıda yerel gazetenin yayınlandığı Adana’da resmi ilan gelirinin bu sayının artmasında en önemli etken olduğu tahmin

edilebilir. Bu amaçla çıkan ve sayfa, sayısı, içerik, kadro gibi özelliklerini asgari düzeyde tutan Adana gazetelerinin yerel gündemi etkileyebilecek tiraja ulaşamadığı ortadadır.

Yapılan haberciliğin de kent insanını kapsayacak, okuyucuyla bütünleşmeyi sağlayacak çapta ve nitelik olmadığı görülmektedir. Gazete yetkililerinin önemli bir bölümü resmi birincil haber kaynakları yanında, sivil toplum örgütlerini de ilk üç haber kaynağı arasında saymıştır. Ancak, örnek nüshalar bakıldığında gazetelerin içeriğinin resmi birincil kaynakların eylem ve söylemleriyle, şehirdeki asayiş olaylarından oluşturulduğu dikkat çekmektedir. Ajans haber ve fotoğraflarının oranı ise gazetelerin hemen tümünde yarıdan fazladır ve bazı gazetelerde yüzde 70-80'lere kadar çıkabilmektedir. Zaten az sayfalı oldukları için yerel haberleri aktarmakta başarısız olan gazeteler, bu sayfaların yarıdan fazlasını da ajans kaynaklı malzemelerle oluşturmaktadır. Örnek nüshaların incelenmesinde, bazı gazetelerde şehirle veya bölgeyle hiçbir ilgisi olmayan ulusal gündeme ait haberlerin sadece sayfaları doldurmak amacıyla kullanıldığı görülmüştür. Bu tür gazetelerin esasen okuyucuya ulaşmak, gündemi etkilemek bir başka ifadeyle yerel basın işlevi görmek gibi bir amaçları da bulunmamaktadır.

Ne var ki, gazete yöneticileri, bu içerik ve niteliklerine rağmen Adana gazetelerinin okuyucuyla bütünleştiğini ileri sürmektedir. 13 gazete yöneticisinden 12'si okuyucuların olumlu-olumsuz tepkilerini gazetelerine ilettiğini belirtmektedir. Bir gazete ise bu durumun "nadiren" gerçekleştiğini kabul etmiştir. Okuyucuların kişisel olarak ya da gruplar halinde sorunlarını yayınlamak için gazeteye başvurduğunu savunan gazete yöneticisi sayısı 8'dir. 2 gazete yöneticisi bu konuda bilgi vermezken, 2 gazete yöneticisi bu soruyu "bazen", bir gazete yöneticisi ise "hayır" diye yanıtlamıştır.

Gazete	Adana Haber	Adana 5 Ocak	Bölge	Çarşına Barış	Espress	Haber	İkhaber	Medya Yarıgün	Son Nöke	Super Gazete	Tons	Yeni Adana	Zine
Gazetenin En Önemli Üç Haber Kaynağı	Belediye, Adliye, Sivil Toplum Örgütleri	Belediye, Valilik, Sivil Toplum Örgütleri	Belediye, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Valilik, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Belediye, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Belediye, Sivil Toplum Örgütleri	Valilik, Belediye, Siyasi Partiler	Belediye, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Valilik, Belediye, Siyasi Partiler	Sivil Toplum Örgütleri, Siyasi Partiler, Emniyet	Siyasi Partiler, Belediye, Sivil Toplum Örgütleri	Valilik, Belediye, Sivil Toplum Örgütleri	Belediye, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri
Kullanılan Ajans Haberleri ve Fotoğraflı Oranı	% 80	% 60	% 50	% 70	% 60	% 70	% 70	% 70	% 70	% 50	% 40	Bilgi Verilmedi	% 50
Okuyucular Olumlu Olumsuz Tepkilerini İletiyor mu?	Evet	Evet	Evet	Nadiren	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Okuyucular Haberlerini Yayınlama Çabası İçinde mi?	Evet	Evet	Bilgi Verilmedi	Bazen	Evet	Bilgi Verilmedi	Evet	Evet	Bazen	Evet	Hayır	Evet	Evet
Şehirde Yayımlanan Gazeteler Gerekliğinde Ortak Hareket Edebiliyor mu?	Evet	Evet	Hayır	Bazen	Evet	Bilgi Verilmedi	Evet	Evet	Evet	Bazen	Bazen	Bazen	Evet
Gazeteler Arasındaki Rekabet Güven Sarsacak Boyuta Ulaşıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet
Gazeteler Tek Başlarına ya da Birlikte Gündem Oluşturabiliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet

TABLO 54: Adana Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

7 gazete yetkilisi şehirdeki gazetelerin zaman zaman ortak hareket edebildiğini düşünmektedir. Aksi görüşteki yetkili sayısı sadece 1 iken, 4 gazetenin yetkilisi bazen ortak hareket edilebildiğini düşünmektedir. Haber gazetesi yetkilisi bu soruyu yanıtsız bırakmıştır. 13 gazeteden 10'unun yetkilisi gazeteler arasındaki rekabetin zaman zaman gazetelere ve gazetecilere güveni sarsacak boyutlara ulaşabildiğini düşünmektedir. Bu durumda gazetelerin belli konularda ortak hareket edebilmeleri ve gündemi etkilemeleri oldukça güç görünmektedir. Ancak gazete yöneticilerinin 12'si tek başlarına ya da rakipleriyle birlikte ele aldıkları konuyu şehrin gündemine taşıyabilecekleri iddiasındadır. Yeni Adana gazetesi yetkilisi ise bu eğilime katılmamıştır.

6.5. Bursa Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Bursa, ilgili bölümlerde aktarıldığı gibi yerel basının en gelişmiş olduğu illerden biridir. Bu ilde, güçlü sermaye yapısına sahip, yeni gelişmiş altyapıları bulunan, çok sayfalı, nicelik ve nitelik olarak yeterli düzeyde gazeteci çalıştıran ve dolayısıyla okuyucuya ulaşabilen ve gündemde önemli etkisi olan yerel gazeteler yayınlanmaktadır.

Bu gazeteler dönem dönem isimlerini, sahiplerini ve kadrolarını değiştirmekle birlikte, Bursa'da da İzmir'deki gibi kalıcı bir yerel gazetecilik kültürü bulunduğu ve gazetelerin kentte yaşayanların hayatında önemli yere sahip olduğu bilinmektedir.

Araştırma verilerine göre Bursa gazetelerinin 3'ü sivil toplum örgütlerini en önemli haber kaynakları arasında saymıştır. Bursa Haber gazetesi ise valilik, belediye gibi kurumlar yanında ticaret ve sanayi odalarını en önemli haber kaynakları arasına sokmuştur. Belediye, emniyet ve siyasi partiler diğer illerde olduğu gibi Bursa gazeteleri için de en önemli haber kaynakları arasında yer almaktadır. Bu şehirdeki haberciliğin de bir ölçüde resmi birincil kaynaklara dayandığı görülmektedir. Ancak örnek nüshaların incelemesinde, çok sayfalı ve zengin içerikli Bursa gazetelerinde okuyucunun sorunlarının ele alındığı, görüşlerini dile getirecek bir platform sağlandığı saptanmıştır. Gazetelerin temel amacı, okuyucuya ulaşmak, tirajlarını artırmak ve buna bağlı olarak daha fazla özel ilan-reklam geliri elde etmek şeklindedir ve diğer illerdeki yerel basında da olması arzulanan düzey yakalanmıştır. Resmi ilan geliri bu ildeki gazeteler için ana amaç değildir. Dolayısıyla gazeteler arasındaki rekabet, daha iyi ürünler ortaya koymak, daha fazla satmak ve sonuçta daha başarılı olmak şeklinde geçmektedir. Ajans haberlerinin ve fotoğraflarının kullanımı ise Bursa Haber dışındaki gazetelerde yarıdan azdır. Bu oran Bursa Hakimiyet ve Kent'te yüzde 40, Olay'da ise yüzde 30 olarak belirtilmiştir.

Gazete	Bursa Haber	Bursa Hakimiyet	Kent	Olay
Gazetenin En Önemli Uç Haber Kaynağı	Valilik, Belediye, Ticaret ve Sanayi Odası	Belediye, Emniyet, Sivil Toplum Örgütleri	Belediye, Emniyet, Sivil Toplum Örgütleri	Belediye, Sivil Toplum Örgütleri, Siyasi Partiler
Kullanılan Ajans Haber ve Fotoğrafi Oranı	% 60	% 40	% 40	% 30
Okuyucular Olumlu Olumsuz Tepkilerini İletiyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet
Okuyucular Haberlerini Yayınlama Çabası İçinde mi?	Evet	Evet	Evet	Evet
Şehirde Yayımlanan Gazeteler Gerekliğinde Ortak Hareket Edebiliyor mu?	Bazen	Evet	Evet	Hayır
Gazeteler Arasındaki Rekabet Güven Sarsacak Boyuta Ulaşıyor mu?	Hayır	Nadiren	Nadiren	Hayır
Gazeteler Tek Başlarına ya da Birlikte Gündem Oluşturabiliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet

TABLO 55: Bursa Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Bursa gazetelerinin yetkilileri, okuyucuların olumlu olumsuz tepkilerini kendilerine ilettiği konusunda aynı görüşü paylaşmaktadır. Okuyucuların kişisel olarak ya da gruplar halinde sorunlarını gazetede yayınlama çabası içinde olduğu da ortak bir görüş olarak belirtilmiştir.

Şehirde yayınlanan gazetelerin belli konularda ortak hareket edebilme eğilimi konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bursa Haber gazetesi bu durumun bazen yaşanabildiğini belirtirken Bursa Hakimiyet ve Kent gazeteleri birlikte hareket edilebildiği yönünde Olay gazetesi ise edilemediği yönünde görüş bildirmiştir. Bursa Haber ve Olay gazeteleri, gazeteler arasındaki rekabetin güveni sarsacak boyuta ulaşmadığını düşünürken, Bursa Hakimiyet ve Kent gazeteleri de bu tür bir durumun nadiren yaşandığını ifade etmiştir. Bu verilere göre Bursa'daki gazeteler arasında yıpratıcı bir rekabet bulunmadığı ancak belli konularda birlikte hareket edebilme konusunda ortak eğilimin de çok güçlü olmadığı söylenebilir. Gazete yöneticileri ise tek başlarına ya da rakiple riyle birlikte bir konuyu ele aldıklarında bu konuyu kent gündemine yerleştirebileceklerinden emin görünmektedir.

6.6. Konya Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Konya gazeteleri, yapısal özellikleri bakımından okuyucuya ulaşma, yüksek tiraj elde etme ve buna bağlı olarak özel ilan reklam gelirini artırma çabası içindedir. Resmi ilan için çıkmayı amaç haline getirmiş gazete bulunmamaktadır. Dolayısıyla gazetelerin içeriğine özen gösterilmekte, sayfa sayısı ve haber ve diğer malzemeler açısından okuyucuyu tatmin edecek gazeteler hazırlanmaya çalışılmaktadır. Tüm gazeteler aynı düzeyde olmamakla birlikte Konya'da bu konuda bir düzeyin yakalandığı söylenebilir. Gazetelerin birçoğu okuyucuyla buluşabilmekte, okuyucular sorunlarını gazeteler aracılığıyla dile getirmeyi düşünebilmektedirler. Ancak, haber içeriğinin genel bir sorun olan birincil kaynaklara ve ajanslara dayanması durumu Konya gazetelerinde de söz konusudur.

Görüşme verilerine göre, 7 gazetenin 5'i sivil toplum örgütlerini en önemli üç haber kaynağı arasında göstermiştir. Ancak, adliye, siyasi partiler, emniyet, belediye gibi yerel birincil haber kaynakları da ilk üç arasında yer almaktadır. Merhaba gazetesi yetkilisi ise ilk üç haber kaynağı arasında üniversiteyi de saymıştır. Ajans haberlerinin ve fotoğraflarının ağırlığı ise olması gerekenden fazla görünmektedir. Bu konuda bilgi vermeyen Anadolu Manşet dışındaki gazetelerden Konya Postası'nda yüzde 30 olan ajans kaynaklı malzemenin oranı diğer gazetelerde yüzde 50 ve üzerindedir. Memleket gazetesinin ise içeriğinin yüzde 80'ini ajans kaynaklı malzemelerle oluşturduğu belirtilmiştir. Yerel gazetecilikte son yıllarda görülen ajans haberlerini kullanarak düşük maliyetli içerik oluşturma eğilimi Konya'da da bulunmaktadır. Gazetelerin yerel içeriğin bir bölümünü dahi ajanslardan alarak kullanması, eleman ve maliyet açısından tasarruf sağlamakla birlikte, yurttaş haberciliği yönündeki beklentiye terstir. Ajansların genellikle emniyet, asayiş ve adli olaylara dayalı ha-

berleri, gazetelerin halkın gerçek gündemi yerine bu tür olaylarla doldurulmasına yol açmaktadır.

Yeni Konya ve Konya Postası dışındaki gazeteler okuyucuların olumlu-olumsuz tepkilerini iletmediğini düşünmektedir. 4 gazetenin yöneticisi okuyucuların haberlerini yayınlama çabası gösterdiğini ifade ederken, Konya Postası gazetesi bu eğilimin “bazen” söz konusu olduğunu, Yeni Konya gazetesi ise böyle bir durumun gerçekleşmediğini belirtmiştir. Anadolu Manşet gazetesi yetkilisi bu soruya yanıt vermemiştir.

Gazete	Anadolu Manşet	Hakimiyet	Konya Postası	Memleket	Merhaba	Yeni Konya	Yeni Meram
Gazetenin En Önemli Uç Haber Kaynağı	Adliye, Sivil Toplum Örgütleri, Siyasi Partiler	Siyasi Partiler, Belediye, Sivil Toplum Örgütleri	Belediye, Emniyet, Siyasi Partiler	Belediye, Emniyet, Sivil Toplum Örgütleri	Emniyet, Üniversite, Sivil Toplum Örgütleri	Belediye, Emniyet, Siyasi Partiler	Özel İstihbarat, Emniyet, Sivil Toplum Kuruluşları
Kullanılan Ajans Haber ve Fotoğrafi Oranı	Bilgi Verilmedi	% 65	% 30	% 80	% 50	% 50	% 60
Okuyucular Olumlu Olumsuz Tepkilerini İletiyor mu?	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet
Okuyucular Haberlerini Yayınlama Çabası İçinde mi?	Bilgi Verilmedi	Evet	Bazen	Evet	Evet	Hayır	Evet
Şehirde Yayımlanan Gazeteler Gerektiğinde Ortak Hareket Edebiliyor mu?	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Hayır
Gazeteler Arasındaki Rekabet Güven Sarsacak Boyuta Ulaşıyor mu?	Bilgi Verilmedi	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet
Gazeteler Tek Başlarına ya da Birlikte Gündem Oluşturabiliyor mu?	Evet	Evet	Bazen	Bazen	Evet	Nadiren	Evet

TABLO 56: Konya Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Konya gazetelerinin yetkilileri ağırlıklı olarak belli konularda birlikte hareket edemedikleri görüşündedir. 7 gazeteden 4’ünün yöneticisi bu görüşü ifade ederken, gazeteler arasındaki rekabetin gazetecilere ve gazetelere güveni sarsacak boyuta ulaştığını düşünen yetkililerin sayısı 2 ile sınırlı kalmıştır. Bu konularda farklı görüşler ortaya çıktığı gibi, gazetelerin tek başlarına veya birlikte ele aldıkları konuyu şehrin gündemine taşıyıp taşıyamadığı konusunda da ortak bir fikir bulunmamaktadır. 7 gazete yetkilisinden 4’ü bu soruyu “evet” diye yanıtlarken, 2 gazetenin yetkilisi

“bazen”, bir gazetenin yetkilisi ise “nadiren” cevabını vermiştir. Konya gazeteleri pek çok ildeki benzerlerine göre okuyucu üzerinde etkili ve kent gündeminde belirleyicidir. Ancak gazete yöneticilerinin bir bölümünün bu güç ve etkinin yeterli olmadığını düşündüğü görülmektedir.

6.7. Gaziantep Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Gaziantep gazeteleri, Adana’daki gazeteler gibi sayıca fazla, mali güç, altyapı, yetişmiş eleman bakımından yetersiz, sayfa sayısı, tatmin edici içerik ve okuyucuya ulaşma konusunda istenilen düzeyden uzaktır. Dolayısıyla bu ildeki gazetelerin işlevlerini tam olarak yerine getirdiği, kent gündemini belirleyebildiği söylenemez. Diğer yandan bu ildeki gazetelerin tümü aynı yapısal özelliklerde değildir. Bir kısım gazeteler resmi ilan için çıkarken, iyi ürünler ortaya koymak için çaba gösteren az sayıda gazetenin bulunduğunu da vurgulamak gerekir.

Görüşme verilerine göre Gaziantep gazetelerinde birincil haber kaynakları önemini korumakla birlikte 9 gazeteden 5’inin sivil toplum örgütlerini de ilk üç haber kaynağı arasında sayması sevindiricidir. Ancak belediye, valilik, siyasi partiler, adliye, emniyet gibi geleneksel haber kaynakları bu ilde de haber hammaddesinin önemli bölümün oluşturmaktadır. Bir gazete ise temel haber kaynağı olarak ajansları göstermiştir. Ajans kaynaklı haber ve fotoğrafların oranının genellikle yüzde 50’nin altında olduğu belirtilmiştir. Haber gazetesi ise içeriğinin yüzde 90’ının ajans kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Örnek nüshaların incelenmesinde de daha yüksek oranda ajans haberi kullanıldığının görüldüğünün belirtilmesi gerekir. Gaziantep gazetelerinin yetkililerinden 7’si okuyucuların olumlu-olumsuz tepkilerini gazetelere ilettiği yönünde görüş birliği içindedir. Gaziantep Bulvar yetkilisi aksi yönde görüş bildirirken, Haber gazetesinin yetkilisi bu durumun “bazen” yaşandığını belirtmiştir. Diğer yandan Doğu gazetesi dışındaki tüm gazetelerin yetkilileri okuyucuların kişisel olarak

ya da gruplar halinde haberlerini yayınlatma çabası içinde olduklarını belirtmişlerdir. Böylelikle gazeteye tepkisini iletmeyen okuyucuların haberlerini yayınlatmak çabası içinde olduğu gibi çelişkili bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Gazete	Doğuş	Gaziantep Bulvar	Gaziantep Ekspres	Gaziantep Oluşum	Haber	Gaziantep 27	Gaziantep Hakimiyet	Gaziantep'te Zafer	Yeni Gap
Gazetenin En Önemli Üç Haber Kaynağı	Emniyet, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Vallilik, Sivil Toplum Örgütleri, Belediye	Ajanslar	Vallilik, Belediye, Emniyet	Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri Emniyet	Vallilik, Belediye, Emniyet	Muhtarlar, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Örgütleri	Emniyet, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Vallilik, Belediye, Emniyet
Kullanılan Ajans Haberi ve Fotoğrafi Oranı	% 50	% 30	% 50	% 35	% 90	% 25	% 40	% 20	% 40
Okuyucular Olumlu Olumsuz Tepkilerini İletiyor mu?	Evet	Hayır	Evet	Evet	Bazen	Evet	Evet	Evet	Evet
Okuyucular Haberlerini Yayınlatma Çabası İçinde mi?	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Şehirde Yayınlanan Gazeteler Gerektiğinde Ortak Hareket Edebiliyor mu?	Hayır	Evet	Evet	Bazen	Hayır	Evet	Hayır	Nadiren	Evet
Gazeteler Arasındaki Rekabet Güven Sarsacak Boyuta Ulaşıyor mu?	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Gazeteler Tek Başlarına ya da Birlikte Gündem Oluşturabiliyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet

TABLO 57: Gaziantep Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Şehirdeki gazetelerin belli konularda ortak hareket edebildiğini düşünen gazete yetkilisi sayısı 4'te kalmaktadır. 3 yetkili bu soruya “hayır”, bir yetkili “nadiren” bir yetkili ise “bazen” şeklinde yanıt vermiştir. Görüşme verilerinden Gaziantep gazetelelerinin arasında önemli ve yıpratıcı bir rekabet bulunduğu anlaşılmaktadır. Zira 9 gazete yetkilisinden 8'i rekabetin zaman zaman gazetelere ve gazetecilere güveni sarsacak boyutlara ulaşabildiğini belirtmiştir. Ne var ki bütün bu çelişkili bilgilere rağmen Gaziantep gazetelerinin yetkilileri tek başlarına ya da birlikte ele aldıkları konuyu şehrin gündemine sokabildikleri konusunda görüş birliği içindedirler.

6.8. Kayseri Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Araştırma kapsamındaki iller arasında en fazla yerel gazete Kayseri’de yayınlanmaktadır. Görüşmelerin yapıldığı Ekim 2006 döneminde resmi ilan hakkı geçici olarak düşürüldüğü için bazı

gazeteler araştırma kapsamından çıkarılmış olmakla birlikte, bu hakka sahip gazetelerin sayısı 13'ü bulmuştur. Ancak gazetelerin mali gücü, teknik düzeyi, içeriği ve okuyucuya ulaşabilme başarısı konusunda sorular yaşadıkları da ortadadır. Bu ildeki gazetelerin bir bölümü resmi ilan için yayınını sürdürmekte, bazı gazeteler ise sınırlı imkanları ve dar kadrolarıyla yerel gazetecilikten beklenen işlevleri yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Görüşme verilerine göre Kayseri gazetelerinin en önemli haber kaynakları tahmin edilebileceği gibi, valilik, belediye, emniyet, siyasi partiler şeklinde görünmektedir. Sadece 3 gazetenin yetkilisi sivil toplum örgütlerini ilk üç haber kaynağı arasında saymıştır. Bu veriye dayanılarak, Kayseri gazetelerinin resmi birincil kaynaklara gereğinden fazla yaslanan bir habercilik yaptığı söylenebilir. Ajans haberlerinin ve fotoğraflarının oranı da 5 gazetede yarıdan fazladır. Diğer gazetelerde bu oran yüzde 30-50 arasında değişirken, Kayseri Akın Günlük gazetesi ajans kaynaklı malzemenin oranını yüzde 5 olarak açıklamıştır. Bu ildeki gazetelerin sınırlı sayfa sayılarıyla yerel gündemi yansıtmaları ve etkilemeleri zaten sorunludur. Bu sayfaların önemli bir bölümünün de ajans kaynaklı malzemeyle doldurulması, beklenen yerel habercilik işlevinin yerine getirilemediğini göstermektedir.

Kayseri gazetelerinin yetkilileri ağırlıklı olarak okuyucuların olumlu-olumsuz tepkilerini kendilerine ulaştırdığını düşünmektedir. 13 gazeteden sadece 2'si bu soruya "nadiren" diye cevap vermiştir. Okuyucuların kişisel olarak ya da gruplar halinde haberlerini yayınlama çabası gösterip göstermediği konusunda ise daha farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu soruya 5 gazete yetkilisi "evet", 5 gazete yetkilisi " hayır" yanıtını verirken, bir gazete yetkilisi "bazen" bir gazete yetkilisi ise "nadiren" diye karşılık vermiştir. Ülker gazetesi ise bu konuda bilgi vermemiştir. Gazetede haberlere tepki gösteren ama haberlerini yayınlamak için yeterince çaba içinde olmayan bir okuyucu profili ortaya çıkaran bu verilerin bir çelişki barındırdığını belirtmek gerekir.

Gazete	Büyük Kayseri	Erciyes	Kayseri Akın Günü	Kayseri Anadolu Haber	Kayseri Hakimiyet 2000	Kayseri Star Haber	Kayseri Yeni Sabah	Kayseri Gündem	Kayseri Havadis	Kayseri Maç	Kayseri Meydan	Kayseri Postası	Ülker
Gazetenin En Önemli Üç Haber Kaynağı	Siyasi Partiler, Yerel Yönetimler, Adliye	Ajanslar, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Valilik, Emniyet, Siyasi Partiler	Belediye, Siyasi Partiler Sivil Toplum Örgütleri	Valilik, Belediye, Adliye	Valilik, Belediye, Emniyet	Ajans, Emniyet, Siyasi Partiler	Belediye, Adliye, Siyasi Partiler	Valilik, Belediye, Emniyet	Belediye, Emniyet, Siyasi Partiler	Sivil Toplum Örgütleri, Siyasi Partiler, Emniyet	Belediye, Emniyet, Ajanslar	Valilik, Belediye, Emniyet
Kullanılan Ajans Haber ve Fotoğrafı Oranı	% 80	% 40	% 5	% 80	% 60	Bilgi Verilmedi	% 50	% 50	% 70	% 50	% 60	% 40	% 30
Okuyucular Olumlu Olumsuz Tepkilerini İletiyor mu?	Nadiren	Evet	Evet	Nadiren	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Okuyucular Haberlerini Yayınlatma Çabası İçinde mi?	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Bazen	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Nadiren	Bilgi Verilmedi
Şehirde Yayınlanan Gazeteler Genetikinde Ortak Hareket Edebiliyor mu?	Evet	Bazen	Evet	Bazen	Hayır	Bilgi Verilmedi	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Evet	Bilgi Verilmedi
Gazeteler Arasındaki Rekabet Güven Sansacak Boyuta Ulaşıyor mu?	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	Bilgi Verilmedi	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Bilgi Verilmedi
Gazeteler Tek Başlarına ya da Birlikte Gündem Oluşturabiliyor mu?	Kısmen	Kısmen	Evet	Kısmen	Evet	Bilgi Verilmedi	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet	Bilgi Verilmedi

TABLO 58: Kayseri Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Kayseri gazetelerinin yetkililerinden 6'sı gazetelerin belli konularda ortak hareket edebildiğini düşünürken, 3'ü aksi görüştedir. 2 gazetenin yetkilisi "bazen" birlikte hareket edilebildiğini belirtmiş, 2 gazete yetkilisi ise bu soruyu yanıtlamamıştır. 5 gazete yöneticisi gazeteler arasındaki rekabetin zaman zaman güven zedeleyici boyuta ulaşabildiğini düşünmektedir. 2 gazete bu konuda görüş belirtmezken 6 gazete yetkilisi ise aksi yönde fikir bildirmiştir. Gazetelerin 7'si tek başlarına veya diğer gazetelerle birlikte ele aldıkları konuyu kentin gündemine sokabileceklerini düşünmektedir. Kayseri Gündem gazetesi yetkilisi gündemi belirleme konusunda etkili olamayacaklarını belirtirken 3 gazete "kısmen" etkili olabileceklerini ifade etmiş, Ülker gazetesi bu konuda görüş bildirmemiştir. Görüldüğü gibi Kayseri gazeteleri, güçleri, birlikte hareket etme yetenekleri ve aralarındaki rekabe-

tin değerlendirilmesi noktasında görüş birliği içinde değildir. Bu ildeki yerel gazetelerin bir bölümünün yakın tarihlerde kurulmuş olması ve yerel gazetecilik kültürünün yeterince oturmaması nedeniyle gazeteler arasında kendileriyle ilgili durumların yorumunda dahi derin farklılıklar yaşandığı söylenebilir.

6.9. Antalya Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Antalya gazete sayısı bakımından Kayseri'nin ardından ikinci sıradadır. Bu ilde de görüşmeye katılmayan ve resmi ilan hakkı bulunmadığı için araştırma kapsamı dışında bırakılan başka gazeteler çıkmaktadır. Araştırmaya alınan gazete sayısı 12'yi bulurken, bu ildeki gazetelerin gücü ve niteliğinin istenilen düzeyde olmadığı vurgulanması kaçınılmazdır. Gazetelerin bir bölümünün resmi ilan için yayınlandığı açıktır. Gazeteler genellikle az sayfalı, teknik altyapı ve mali güç açısından yetersiz, tirajları ve satışları nedeniyle okuyucuya yeterince ulaşamayan bir görünüm çizmektedir. Antalya'daki yerel gazeteciliğin üzerindeki en önemli baskı ulusal gazetelerdir. Büyük ulusal gazeteler bu ilde de baskı tesisleri kurmuş, yerel haberleri içeren ekler çıkarmışlardır. Dolayısıyla yerel gündem bu ekler üzerinden oluşturulmakta, yerel basının üstlenmesi beklenen işlevler ulusal gazetelerin bölge eklerinden beklenmektedir.

Görüşme verilerine göre 12 gazeteden 7'si sivil toplum örgütlerini en önemli üç haber kaynağı arasında saymıştır. Ancak diğer illerde olduğu gibi, haber hammaddesinin önemli bir bölümü belediye, valilik, emniyet, adliye, siyasi partiler gibi birincil yerel kaynaklar tarafından üretilmektedir. Bu da yerel gazetelerden beklenen farklı habercilik sürecinin diğer illerde olduğu gibi Antalya'da da yerleşmediğini göstermektedir. Ajans kaynaklı malzemenin oranı ise Antalya Ekspres dışındaki gazetelerde yüzde 50 ve üzerindedir. Antalya Körfez, Antalya ve Bakış gazetelerinde bu oran yüzde 70-80'lere çıkmaktadır. Sayfa sayılarının kısıtlılığı da göz önüne alındığında içeriğin önemli bir bölümünü ajans-

lardan alan gazetelerin gerçek anlamda yerel habercilik yapamadığı, yerel gündemi oluşturacak bir içerik üretemediği söylenebilir. Bu özellik gazetelerin tirajlarının son derece düşük olmasına, bir başka ifadeyle okuyucuya ulaşamamasına yol açmaktadır.

Ancak gazete yöneticilerinin çoğunluğu okuyucu ile bütünleştiklerini düşünmektedir. 12 gazeteden 11'inin yetkilisi okuyucuların olumlu-olumsuz tepkilerini gazeteye ilettiklerini belirtmiştir. Antalya Son Haber yetkilisi ise bu durumun "nadiren" yaşandığını söylemiştir. Benzer bir şekilde 9 gazetenin yetkilisi okuyucuların kişisel olarak ya da gruplar halinde sorunlarını gazeteye ilettiklerini ve haber yaptırmak için çaba gösterdiklerini belirtmektedir. 2 gazete bu durumun "bazen" gerçekleştiğini ifade ederken bir gazete yetkilisi bu soruya "hayır" yanıtını vermiştir. Kendi içinde tutarlı görünmekle birlikte gazetelerin tirajlarına bakıldığında bu verilerin gerçeği ne oranda yansıttığını kuşkuyla karşılamak gerekir.

Gazete yetkililerinin, birlikte hareket edebilme konusunda ise farklı düşündükleri görülmektedir. 6 gazetenin yöneticisi şehirdeki gazetelerin belli konularda birlikte hareket edebildiğini düşünürken, 5 gazete yetkilisi aksi görüştedir. Hürses gazetesi yetkilisi ise bu durumun "nadiren" meydana geldiğini söylemiştir. Antalya gazetelerinin arasındaki rekabetin zaman zaman yıpratıcı boyutlara ulaştığı anlaşılmaktadır. 8 gazete yetkilisi bu yönde görüş bildirirken, sadece 2 gazete yetkilisi aksi yönde düşündüğünü belirtmiştir. Bir gazete yetkilisi rekabetin nadiren güveni sarsacak boyuta ulaştığını, bir gazete yetkilisi ise "bazen" bu boyuta gelebildiğini ifade etmiştir. Aralarındaki sorunlara ve diğer eksiklerine rağmen Antalya gazetelerinin yöneticileri ele aldıkları konuları tek başlarına ya da birlikte şehrin gündemine taşıyabilecekleri konusunda ortak görüş içindedirler. Bu konuda bilgi vermeyen Akdeniz Meydan gazetesi dışındaki gazetelerin yetkilileri gündemi oluşturabileceklerini belirtmişlerdir.

Gazete	Akdeniz	Akdeniz	Akdeniz	Antalya	Antalya	Antalya	Antalya	Antalya'da	Antalya	Bakış	Gazete	Hürses
--------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	------------	---------	-------	--------	--------

	Gerçek	Manet	Meydan	Ekspres	Gündem	Körfez	Son Haber	Yengün			Bir	
Gazetelerin En Önemli Üç Haber Kaynağı	Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri, Belediye	Adliye, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Emniyet, Sivil Toplum Örgütleri, Valilik	Emniyet, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Valilik, Belediye, Siyasi Partiler	Belediye, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Belediye, Adliye, Siyasi Partiler	Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri, Valilik	Valilik, Emniyet, Siyasi Partiler	Belediye, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Valilik, Belediye, Siyasi Partiler	Ajanslar, Belediyeler, Sivil Toplum Örgütleri
Kullanılan Ajans Haber ve Fotoğrafı Oranı	% 50	% 60	% 50	% 30	% 50	% 70	% 60	% 50	% 70	% 80	% 50	% 50
Okuyucular Olumlu Olumsuz Tepkilerini İletiyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Nadiren	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Okuyucular Haberlerini Yayınlatma Çabası İçinde mi?	Bazen	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Bazen	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet
Şehirde Yayınlanan Gazeteler Gerekliğinde Ortak Hareket Edebiliyor mu?	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Nadiren
Gazeteler Arasındaki Rekabet Güven Sarıya Boyula Ulaşıyor mu?	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Nadiren	Evet	Bazen	Evet	Evet	Evet
Gazeteler Tek Başlarına ya da Birlikte Gündem Oluşturabiliyor mu?	Evet	Evet	Bilgi Verilmedi	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet

TABLO 59: Antalya Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

6.10. Trabzon Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

İlgili başlıklar altında değinildiği gibi, Trabzon yerel gazetele-
rinin genel görünümü umut vaat eder niteliktedir. Az sayfa-
lı, içeriğine özen gösterilmeyen gazeteler yanında, futbol ağırlıklı
olmakla birlikte sayfa sayısı bakımından yeterli düzeyde, teknik
altyapı, kadro, sermaye gücü açılarından yerel basındaki genel
düzeyin üzerinde gazeteler çıkmaktadır. Bu gazetelerin tirajları
Trabzon'da yerel gündemi oluşturmaya yetebilecek sayıya ulaş-
abilmektedir. Trabzon gazeteleri bu yönleriyle, Adana, Gaziantep,
Kayseri ve Antalya gazetelerinden daha ileri durumdadır.

Görüşme verilerine göre 7 gazeteden 3'ü sivil toplum örgütle-
rini en önemli ilk üç haber kaynağı arasında saymıştır. Ancak bu
ilde de belediye, siyasi partiler, valilik, emniyet, adliye gibi gele-
neksel yerel haber kaynakları ağırlığını korumaktadır. Dolayısı-
yla haberlerin önemli bir bölümünün yönetenlerin halka söylemek
istediklerine ayrıldığı ortadadır. Ajans kaynaklı malzemenin ora-
nı Trabzon gazetelerinde genellikle yarıdan az görünmektedir. Bu

oran Türkesi gazetesinde yüzde 55 olarak belirtilirken, 3 gazetede yüzde 30 şeklinde ifade edilmiştir.

Bu ildeki gazetelerin yöneticileri, okuyucuya ulaşabildikleri ve olumlu-olumsuz tepkiler aldıkları konusunda hemfikirdir. Okuyucuların kişisel olarak ya da gruplar halinde haberlerini yayımlatma çabası içinde olduklarını düşünen gazete yetkilisi sayısı ise 5'tir. Bir gazete bu konuda bilgi vermezken, Taka gazetesini yetkilisinin farklı görüşte olduğunu görülmektedir. Gazetelerin tirajları ve bu veriler ışığında Trabzon gazetelerinin okuyucuya ulaşma ve dolayısıyla içeriklerindeki gündemi halka iletme konusunda pek çok ildeki yerel gazetelerden daha başarılı oldukları söylenebilir.

Gazete	Hizmet	Hürriyet	Karadeniz'den Günebakış	Karadeniz'de İlkhaber	Kuzey Ekspres	Taka	Türkesi
Gazetenin En Önemli Üç Haber Kaynağı	Belediye, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Sivil Toplum Örgütleri, Belediye, Valilik	Adliye, Siyasi Partiler, Valilik	Siyasi Partiler, Emniyet, Valilik	Siyasi Partiler, Emniyet, Valilik	Adliye, Siyasi Partiler, Sivil Toplum Örgütleri	Adliye, Siyasi Partiler, Valilik
Kullanılan Ajans Haberleri ve Fotoğrafı Oranı	% 30	% 50	% 50	% 30	% 30	% 50	% 55
Okuyucular Olumlu Olumsuz Tepkilerini İletiyor mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Okuyucular Haberlerini Yayımlatma Çabası İçinde mi?	Evet	Evet	Bilgi Verilmedi	Evet	Evet	Hayır	Evet
Şehirde Yayımlanan Gazeteler Gerektiğinde Ortak Hareket Edebiliyor mu?	Hayır	Bazen	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Gazeteler Arasındaki Rekabet Güven Sarsacak Boyuta Ulaşıyor mu?	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Nadiren	Evet
Gazeteler Tek Başlarına ya da Birlikte Gündem Oluşturabiliyor mu?	Evet	Evet	Kısmen	Evet	Evet	Evet	Evet

TABLO 60: Trabzon Gazetelerinin Temel Haber Kaynakları ve Gündemi Belirleme Gücü

Bu ildeki gazete yetkililerinin, gerektiğinde ortak hareket edebildiklerini düşündükleri de görülmektedir. 5 gazete yetkilisi bu yönde düşünürken, bir gazete yetkilisi "bazen" ortak hareket edilebildiğini, bir gazete yetkilisi ise hiçbir zaman ortak hareket edilemediğini belirtmiştir. Birlikte hareket etme konusunda ağır-

lıkl ı eğ ilim olumlu iken, gazeteler arasındaki rekabetin zaman zaman gazetecilere ve gazetelere güveni sarsacak boyutlara ulaşt ığı da genel kabul görmektedir. 5 gazete yetkilisi rekabetin güveni zedeleyici boyuta ulaş abildiğini belirtmiş , bir gazete yetkilisi böyle bir durum yaşanmadığını, bir gazete yöneticisi ise “nadir en” yaş andığını söylemiştir. İki soruya verilen cevaplar bir ç eliş ki oluşturmaktadır. Belli konularda birlikte hareket edebilen gazeteler, aynı zamanda yıpratıcı bir rekabet ortamı içinde bulunuyor görünmektedir. Bu ç eliş kili duruma karş ın, Trabzon gazetelerinin 6’s ı ele aldıkları konuyu tek baş larına veya diğ er gazetelerle birlikte kentin gündemine taşıyabileceklerini düşünmekte, bir gazete yetkilisi ise bu baş arının “kısm en” yakalanabileceğini ifade etmektedir.

7. Yerel Gazetecilerin Sorunlara İliş kin Değ erlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu’na Bakış ları

Görüş melerin son bölümünü, yerel gazetecilerin sorunlarına ilişkin değ erlendirmeleri, hükümet, yerel yönetimler, gazete sahipleri, çalışanları ve okuyucuların çözüme yönelik ne yapabileceğine ilişkin görüş leri, Basın İlan Kurumu ş ubelerinin ve resmi ilanın gazetelerine katkısı oluşturmaktadır. Bu konulardaki eğ ilimi belirlemek üzere görüş ülen yetkililerden öncelikle yerel bas ının en önemli üç sorununu sıralamaları istenmiş , “gelir, altyapı, yetişmiş eleman, siyasi baskı, okuyucuyla bütünleş ememe, devletin yeterince destek vermemesi veya diğ er” gibi sorun baş lıkları arasında sıralama yapmaları istenmiştir. Yetkililerden, ikinci olarak yerel gazetelerin satış ını etkileyen en önemli üç faktörü sıralamaları istenmiş , “ulusal gazeteler, yerel televizyonlar, yerel gazetelerin kalitesi, okuma alış kanlığ ının düş üklüğü ve diğ er” şeklindeki sorun baş lıkları sunulmuştur.

Yerel bas ının sorunlarının çözü mü için hükümetlerin ve yerel yönetimlerin neler yapabileceğı iki ayrı soru olarak yön eltilmiştir. Aynı şekilde sorunların çözü mü için gazete sahiplerine ve yerel

basın çalışanlarına ne gibi görevler düştüğü ve yerel gazetelerin başarısı için okuyucudan ne gibi destekler beklenebileceği sorulmuştur. Yetkililere ayrıca illerinde Basın İlan Kurumu şubesi bulunmasının gelir ve kalite açısından gazetelerine ne yönde etkisi olduğu sorulmuş, resmi ilan desteğinin yerel gazeteler için ne kadar önemli olduğu ve bu desteğin verilmemesi durumunda yayının sürdürülüp sürdürülemeyeceği konusundaki görüşleri alınmıştır. Yetkililere son olarak, yönetimin merkezden yerele doğru kaydırılması yönündeki çalışmaların yerel gazetelere ne gibi katkılar sağlayacağı sorulmuş ve ayrıca eklemek istedikleri görüşler de not alınmıştır.

7.1. İstanbul'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları

İstanbul'daki gazetelerin sorunlara ve yönetimlerden beklentilerine ilişkin görüşleri arasında genellikle paralellik bulunmaktadır. En önemli üç sorun sıralamasında gelir, altyapı, ve devlet desteğinin yetersizliği öne çıkmaktadır. Bazı yetkililer yetmişmiş eleman yokluğu ve okuyucuyla bütünleşememeyi de ilk üç sorun arasına sokmuşlardır. Cevaplarda, siyasi baskı bir sorun olarak nitelenmemiştir. Ayrıntılı Haber editörü Burcu Karakuş (2006), gazetelerinin satışı etkileyen en önemli üç faktör sorulduğunda sadece “yerel televizyonlar” cevabını vermiştir. Yetkili hükümetlerin, yerel yönetimlerin, gazete sahip ve çalışanlarının, okuyucuların neler yapabileceğine ilişkin soruları yanıtlamazken, resmi ilanının bulunmaması durumunda yerel gazetelerin varlıklarını sürdürebilmelerinin “çok zor” olduğunu belirtmiş ancak illerinde Basın İlan Kurumu şubesi bulunmasının getirdiği katkılara ilişkin değerlendirme yapmamıştır.

Çağdaş Ulus gazetesi Yazı İşleri Müdürü Ersin Bural (2006) ise satışlarını etkileyen en önemli üç faktörü, ulusal gazeteler, okuma alışkanlığının düşüklüğü ve yerel gazetelerin kalitesi” şeklinde sıralamıştır. Aynı yetkili hükümetin kağıt temini, sigorta

prim teşviki, bilgisayar programı desteği, meslekî eğitim konularında destek verebileceğini, yerel yönetimlerin haber desteği sağlaması gerektiğini belirtmiştir. Gazete sahiplerinin bir araya gelerek sorunlar konusunda ortak hareket etmesi gerektiğini belirten yetkili okuyucuların gazetelerine sahip çıkmalarının yararlı olacağını söylemiştir. Basın İlan Kurumu şubesinin çalışmalarının kendilerini olumlu yönde etkilediğini belirten yetkili resmi ilan desteğinin olmaması durumunda yerel gazetelerin yayınlarını sürdüremeyeceğini, yönetimin yerele kaydırılmasının gazetele- re çok olumlu yansyacağını belirtmiştir.

Gazete 34'ün imtiyaz sahibi Aydın Yurdakul (2006) da satışı etkileyen ön önemli faktörler konusunda aynı fikirdedir. Ulusal gazetelerin, okuma alışkanlığının ve yerel gazetelerin kalitesinin en önemli üç etken olduğunu belirten Yurdakul, hükümetlerin kağıtta sübvansiyon, gazetecilere kamu hizmetlerinde sağlanan ayrıcalıkların geri verilmesi ve teknoloji desteği konusunda çözüm üretebileceğini, yerel yönetimlerin ulaşım, haber ve dağıtım konularında destek verebileceğini belirtmiştir. Gazete sahiplerinin çalışma koşullarını iyileştirmesi, altyapıya yatırım yapması gerektiğini belirten Yurdakul, okuyucuların “bir ulusal gazete aldığı anda yanında bir de yerel gazete almalarını” istemiştir. Basın İlan Kurumu şubesinin ilanları eşit dağıttığını ve resmi ilanın vasıflı gazetelerin yaşaması açısından çok önemli olduğunu belirten yetkili, yönetimin yerele doğru kaydırılmasının da çok önemli katkılar sağlayacağını düşünmektedir. Yetkili, Türkiye’de bir metropolde 50’yi genelde ise 1000’i aşan resmi ilan hakkına sahip vasıflı gazete bulunmasının ise ayrıca araştırma konusu olmasını önermiştir. İstiklal gazetesinin de sahibi olan Yurdakul, bu gazeteyle ilgili sorulara da aynı cevapları vermiştir.

İstanbul gazetesinin imtiyaz sahibi Alaattin Koçak (2006), satışla ilgili olarak tek faktörün okuma alışkanlığının düşüklüğü olduğunu, hükümetlerin ilan gelirlerini yükselterek destek olabileceğini, yerel yönetimlerden haber ve ilan konusunda yardım

beklendiklerini belirtmiştir. Gazete sahiplerinin bir araya gelerek sorunları tartışmalarını isteyen yetkili, okuyucuların ulusal gazetelere verdikleri önemi yerel gazetelere de göstermeleri gerektiğini söylemiştir. Basın İlan Kurumu şubesinin yerel gazetelerin kalitesi açısından önemli olduğunu, yerel gazetelerin can damarı olarak nitelediği resmi ilanın olmaması durumunda bu gazetelerin kapanacağını söyleyen Koçak, yönetimin yerele doğru kaydırılmasının yerel gazetelere katkı sağlamayacağını düşünmektedir.

Son An gazetesinin İdari Müdürü Nilgün Asil (2006) satışı etkileyen tek faktörün ulusal gazeteler olduğunu, devletin yerel basına kulak vermesi gerektiğini, yerel yönetimlerin “birliği sağlayabileceğini”, gazete sahip ve çalışanlarının sorunların üzerine gitmesi gerektiğini, okuyucuların ise gazeteyi, satın alarak destekleyebileceklerini belirtmiştir. BİK şubesinin olumlu katkıları olduğunu ve resmi ilanın olmaması durumunda yerel gazetelerin yayınlarını sürdüremeyeceğini belirten Asil, yönetimin yerele kaydırılmasının yerel gazeteler açısından “pek bir değişiklik meydana getirmeyeceğini” söylemiştir. Tünaydın gazetesi adına da aynı yetkili görüşmeyi yapmış ve benzer cevaplar vermiştir.

İstanbul Son Saat gazetesi İstihbarat Şefi Mehmet Özkavas (2006) satışı etkileyen faktörlerin televizyon ve internet olduğunu düşünmektedir. Devletin kağıt fiyatlarını düşük tutarak destek verebileceğini belirten yetkili yerel yönetimlerin ise gazeteler için “hiçbir şey yapamayacağı” görüşündedir. Gazete sahiplerinin ve çalışanlarının hepsinin birbiriyle kavgalı olduğu için sorunlara ilişkin birlik sağlanamayacağını belirten Özkavas, yerel gazetelerin başarısı için okuyucudan destek beklenemeyeceğini düşünmektedir. BİK Şubesi’nin kendilerini 3 ayda bir kontrol ettiğini ve olumlu etkilediğini, resmi ilanın olmaması durumunda ise yerel gazetelerin aynı gün kapanacağını söyleyen yetkili, yönetimin yerele doğru kaydırılmasının tiraj artışı sağlayabileceğini ifade etmiştir.

Yeni Devir gazetesi Yazı İşleri Müdürü Veli Sezai Balcı (2006) da satışı etkileyen en önemli faktörün ulusal gazeteler olduğu görüşündedir. Hükümetlerin yerel basını ekonomik olarak desteklemesini isteyen yetkili, yerel yönetimlerin abone ve reklam desteği verebileceğini belirtmiş, gazete sahip ve çalışanlarının yerel yönetimlerle, üniversitelerle ve sivil toplum örgütleriyle daha kapsamlı ve kalıcı işbirliği yapmalarını önermiştir. Okuyucuların gazeteler için abone ve reklam çalışması yapmalarını isteyen yetkili, BİK şubesinin kendilerini olumlu yönde etkilediğini, resmi ilan desteğinin ise “bu tür basın için yaşamsal önemde” olduğunu söylemiştir. Balcı, yönetimin yerel doğru kaydırılmasının ilen, reklam ve satış gelirlerini artırıp, haber kaynaklarını zenginleştirebileceğini belirtmiştir.

Yenigün gazetesi sahibi Ozan Köklüçınar (2006) ise yerel gazetelerin satışını etkileyen faktörler konusunda bir değerlendirme yapmamıştır. Hükümetin sigorta primleri, kağıt temini ve düşük faizli kredi konusunda kolaylık sağlayabileceğini belirten yetkili, yerel yönetimlerin haber ve bilgi desteği vermesini istemiştir. Gazete sahip ve çalışanlarının bir araya gelip sorunları tartışmalarını isteyen yetkili, okuyucuların gazeteyi satın almalarını istemiştir. BİK şubesinin kendilerine olumlu katkısı olduğunu belirten yetkili, resmi ilanın olmaması durumunda yayının sürdürülemeyeceği görüşünü paylaşmakta, yönetimin yerele doğru kaydırılmasının ise yerel gazeteleri olumlu etkileyeceğini düşünmektedir.

7.2. Ankara’da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu’na Bakışları

Ankara gazetelerinden Anayurt’un İmtiyaz Sahibi Naci Alan (2006), en önemli üç sorunu yetmişmiş eleman, okuyucu ile bütünleşememe ve gelir olarak sıralamıştır. Ankara İl gazetesi Haber Koordinatörü Taner Kıdır (2006) ise gelir ve yetmişmiş eleman sorunu konusunda aynı görüşte olmakla birlikte devlet desteğini ilk üç sorun arasına sokmuştur. Aynı sahiplik yapısına sahip Belde,

Olay ve Tasvir gazeteleri adına soruları cevaplayan Belde Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ahmet Tekeş (2006) ise devlet desteği ve eleman konusunda aynı görüşü paylaşmış ancak altyapıyı ilk üç sorun arasında saymıştır. Günlük Haber Gazetesi Haber Müdürü Metin Fırat (2006), bu görüşlere katılmamış ve yerel basın en önemli sorununu “kendini yeterince tanıtamamak” şeklinde tek maddeyle sınırlamıştır. Sonsöz ve Gündem gazetelerinin Sahibi Abdi Pehlivan ise genel eğilimi yansıtacak şekilde devlet desteği, gelir azlığı ve yetişmiş elemanın en önemli üç sorun olduğunu belirtmiştir. Ankara Ticaret Gazetesi Genel Müdürü İstiklal Yaradılış (2006), devlet desteğinin yanında resmi ilanların yetersizliği ve matbaa sorununu öne çıkarmıştır. Ekonomik Yorum gazetesi Yazı İşleri Müdürü Ayşegül Ulucan Şahin’e (2006) göre okuyucuyla bütünleşememe ve yetişmiş eleman en önemli sorunlardır.

Ankara gazetelerinin yetkilileri yerel gazetelerin satışını etkileyen en önemli faktörler olarak genellikle okuma alışkanlığının düşüklüğü, ulusal gazetelerin etkisi, yerel gazetelerin kalitesi gibi faktörleri öne çıkarmışlardır. Ankara İl gazetesi yetkilisi bunlara vatandaşın alım gücünün düşüklüğünü eklemiştir. Sonsöz ve Gündem’in sahibi Pehlivan ise ulusal gazeteler yanında yerel televizyonların da satışlarını etkilediğini belirtmiştir. Yerel televizyonların etkisine Belde, Olay ve Tasvir adına görüşmeyi yapan Tekeş, Ankara Ticaret’in yetkilisi Yaradılış, Ekonomik Yorum yetkilisi Şahin de katılmıştır.

Hükümetlerin sorunun çözümü için yapabilecekleri konusunda görüş ayrılığı bulunmaktadır. Anayurt gazetesi yetkilisi dağıtım sorunun çözülmesini, okullu gazetecilerin iyi yetiştirilmesini ve okuma alışkanlığının geliştirilmesini önerirken, Ankara İl gazetesi yetkilisi resmi ilan için kapalı devre yayınlanan gazeteler ile gazetecilik yapmak amacıyla çıkan gerçek gazetelerin bir tutulmamasını istemektedir. Belde, Tasvir ve Olay gazeteleri adına soruları yanıtlayan yetkilinin hükümetten beklentileri ise tesis,

kredi, vergi kolaylığı gibi tanıdık taleplerden oluşmaktadır. Ankara Ticaret'in yetkilisi de maddi manevi destek, matbaa makinesi getirilmesinde kolaylık ve resmi ilan gelirinin artırılması yönünde destek beklemektedir. Ekonomik Yorum yetkilisi genel anlamda destek verilmesini isterken, Sonsöz ve Gündem'in yetkilisi ise ihale ilanlarının Kamu İhale Kurumu'nun bülteninde yayınlandığını, kendilerine verilmediğini belirterek "böyle giderse Ankara'da gazete kalmayacak" uyarısında bulunmaktadır.

Ankara gazetelerinin yerel yönetimlerden ise genellikle dağıtım konusunda destek bekledikleri, maddi konularda yardım istedikleri görülmektedir. Sonsöz ve Gündem gazetelerinin sahibi Pehlivan, yerel yönetimlerin kendileri için tesis kurmasını, kredi vermesini ve kağıt takviyesi yapmasını istemektedir. Belde, Tasvir ve Olay'ın yetkilisi ise basının çalışmasının kolaylaştırılmasını, çalışanlara sağlık ve ulaşım gibi konularda yardım edilmesini beklediklerini söylemiştir. Diğer gazetelerin yetkilileri de yerel yönetimlerden genellikle ilan ve satış konusunda destek, sorunların çözümü için yerel gazeteleri bir araya getirme gibi taleplerde bulunmuşlardır.

Gazete sahiplerinin ve çalışanlarının sorunların çözümü için yapabilecekleri konusunda Anayurt, Ankara İl ve Ekonomik Yorum gazetelerinin yetkilileri özverili ve ilkeli olmanın altı çizmektedir. Ekonomik Yorum ile Belde, Tasvir ve Olay gazetelerinin yetkilileri en başta çalışanların ücret sorununun çözülmesi gerektiğini vurgularken, Ankara Ticaret'in yetkilisi öncelikle gazeteler arasında fikir birliği sağlanmasının önemine dikkat çekmektedir. Günlük Haber gazetesinin yetkilisi ise bu konuyla ilgili soruları cevaplamamıştır.

Ankara gazetelerinin yetkililerine göre okuyuculara düşen görev gazeteleri satın almaktır. Tüm gazete yetkilileri bu görüşü belirtirken bazı yetkililer, okuyucuların haber değeri taşıyan olayları kendilerine bildirmelerini, gazeteyi tanıtmalarını, eleştiri ve görüşlerini iletmelerini de beklemektedirler.

Basın İlan Kurumu şubesinin kendilerini ne yönde etkilediği ve resmi ilan desteğinin önemi konusunda da Ankara gazetelerinin yetkilileri büyük oranda aynı görüşü paylaşmaktadır. Yetkililer BİK şubesinin olumlu etkisini vurgulamakta, denetimlerin kaliteyi artırdığını, ilanların adilce dağıtıldığını, siyasi baskının önlendiğini belirtmektedirler. Resmi ilanın yerel gazeteler için hayati önem taşıdığı ve kesilmesi durumunda bütün yerel gazetelerin kapanacağı da tüm yetkililerin ortak görüşüdür. Ankara İl gazetesi yetkilisi de aynı görüşü paylaşmakla birlikte kendi gazetelerinin resmi ilansız da yayını sürdürülebileceğini belirtmektedir.

Yönetimin merkezden yerele doğru kaydırılması yönündeki çalışmaların yerel gazetelerin tirajı, geliri, sorunlarının çözümü ve öneminin artması bakımından olumlu olacağı görüşü de Anayurt gazetesi dışındaki Ankara gazeteleri tarafından paylaşılmaktadır. Bu gazetenin yetkilisi ise böyle bir gelişmenin yerel basına fazla katkı sağlamayacağını, siyasallaşmayı ve siyasi baskıyı artıracak olduğunu düşünmektedir.

7.3. İzmir'de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları

İzmir gazetelerinin en önemli üç sorunla ilgili değerlendirmelerinde gelir ve devlet desteği öne çıkmaktadır. Ege Telgraf gazetesi Yazı İşleri Müdürü Aylin Süphandağlı (2006), bunlara ilave olarak okuyucuyla bütünleşememeyi en önemli sorunlardan saymaktadır. Haber Ekspres Gazetesi Editörü Deniz Hancı (2006), gelir yanında tanıtım eksikliğine vurgu yaparken, Yeni Asır Gazetesi Halkla İlişkiler Müdürü Demet Kosay devlet desteği ve gelir yanında yetişmiş eleman eksikliğinin önemli bir sorun oluşturduğunu düşünmektedir. Yeni Ekonomi Gazetesi Sahibi Nedim Çapman ise tek sorunun yetişmiş eleman olduğu görüşündedir.

İzmir gazetelerinin yetkilileri, satışı etkileyen faktörler olarak ulusal gazeteler, televizyonlar ve internet gibi diğer medyayı öne

çıkarmaktadır. Yeni Asır yetkilisi okuma alışkanlığının düşüklüğünü de satışı etkileyen önemli faktörler arasına sokmuştur.

Hükümetlerin yerel basın sorunlarına ilgi göstermesi, yerel yönetimlerin ise gazetelere destek vermesi genel istek olarak görülmektedir. Haber Ekspres yetkilisi hükümetlerin İstanbul merkezli gazetecilikten vazgeçilmesini sağlamasını isterken yerel yönetimlerden yeterli desteği gördüklerini vurgulamıştır. Yeni Asır yetkilisi hükümetten ilan ve kağıt teşviki ve vergi indirimi beklediklerini, yerel yönetimlerin ise yerel sorunların çözümünde gazetelerle işbirliği yapmasını, ortak organizasyonlar hazırlamasını ve ilan desteği vermesini istediklerini belirtmiştir. Yeni Ekonomi gazetesi yetkilisi hükümetten ve yerel yönetimlerden bir beklentileri olmadığını vurgulamıştır.

Gazete sahiplerinin ve çalışanlarının sorunların çözümü için daha iyi gazetecilik yapması, seslerini yükseltmeleri, yerel sorunlara daha fazla eğilmeleri gibi öneriler öne çıkarken, okuyuculardan da yerel gazeteleri takip etmeleri ve desteklemeleri beklenmektedir. İzmir gazetelerinin yetkilileri Basın İlan Kurumu şubesinin çalışmalarının kendilerini olumlu etkilediğini ifade etmektedirler. Resmi ilanın önemi konusunda ise “olmamasının yerel gazeteleri zayıflatacağı” yorumu yapılmaktadır. Yeni Asır yetkilisi ise resmi ilanın kendileri için de önemli olduğunu ancak bu önemin hayati boyutta bulunmadığını, küçük çaplı yerel gazetelerin ise resmi ilan olmadan yayınlarını sürdüremeyeceklerini belirtmektedir. Yeni Ekonomi gazetesi yetkilisi resmi ilanın olmaması durumunda yayınlarının “zor da olsa sürdürebileceklerini” söylemiştir.

Yönetimin merkezden yerele doğru kaydırılmasının yerel gazeteleri olumlu etkileyeceği görüşü İzmir’de de egemendir. Ancak Yeni Asır yetkilisi bu soruyu yanıtlamamış, Yeni Ekonomi yetkilisi ise önemli olanın gazetenin kendi gücü olduğunu söylemiştir.

7.4. Adana'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları

Adana gazetelerinin yetkilileri en önemli üç sorun arasında genellikle gelir, devlet desteğinin yetersizliği ve altyapıyı saymaktadır. Bazı gazeteler ise yetişmiş eleman sıkıntısını ve okuyucuyla bütünleşememeyi en önemli üç sorun arasına sokmuştur. Satışın düşüklüğü konusunda ise özellikle yerel gazetelerin kalitesinin düşüklüğü ve okuma alışkanlığının gelişmemiş olmasından yakınılması dikkat çekicidir. Adana Haber Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Doğan Gülbasar (2006), 5 Ocak gazetesi Haber Müdürü Aliye Gültekin (2006), Bölge ve Haber gazeteleri adına soruları yanıtlayan Haber Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Selma Ataş (2006), Çukurova Barış Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Bahir Yıldırım (2006), Ekspres ve Son Nokta gazetelerinin Genel Yayın Yönetmeni Gökhan Atılğan (2006), İlkhaber Gazetesi Sahibi Veyssel Arslan (2006), Yenigün Gazetesi Haber Müdürü Mehmet Atay (2006), Süper Gazete Genel Yayın Yönetmeni Hüseyin Sungur (2006), Toros Gazetesi Yazarı Ömer Alpdoğan (2006), Yeni Adana Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Ahmet Yahşi (2006) ve Zirve Gazetesi Sahibi Veli Uçuk (2006) en önemli sorun sıralamasında yerel gazetelerin kalitesi ve/veya okuma alışkanlığının düşüklüğüne yer vermişlerdir. Adana gazetelerinde genellikle ilk üç sorun arasında yer alan üçüncü madde ulusal gazetelerin etkisidir.

Nitekim Adana Haber gazetesi yetkilisi hükümetten ulusal basının yerel eklerine sınırlama getirilmesini ve yerel basının etkinliğini artıracak yasal düzenlemeler yapılmasını talep etmektedir. Diğer gazetelerin hükümetten beklentileri arasında genel anlamda maddi destek, ilan, kredi, ilan fiyatlarının artırılması, eğitim desteği, gazetelerin ortak kullanabileceği tesislerin yapılması, yerel gazeteler üzerindeki denetimin artırılması gibi hususlar sayılmaktadır. Haber gazetesi yetkilisi ise bir şehirde rastladığını belirttiği, "bayilerde yerel gazeteler bitmeden ulusalların

satılmaması” yöntemini hükümetten bir beklenti olarak sunmuştur.

Adana gazetelerinin yerel yönetimlerden beklentileri de genellikle daha çok ilan-reklam vermeleri ve abone olmaları yönündedir. Bazı gazeteler yerel yönetimlerin satış noktaları kurarak dağıtıma yardımcı olmalarını isterken, İlkhaber gazetesi yetkilisi yerel yönetimlerin gazeteler için “hiçbir şey yapamayacağı” görüşündedir. Zirve gazetesi yetkilisi ise yerel yönetimlerin bütçelerinden gazeteler için pay ayrılmasını talep etmiştir.

Gazete sahiplerinin ve çalışanlarının ortak hareket etmeleri, meslek etiğine uygun habercilik yapmaları, eğitim seviyelerini yükseltmeleri, dik durmaları, altyapı sorununu çözmeleri ve ciddi yayın politikaları izlemeleri önerilirken, Bölge gazetesi yetkilisi, gazete sahipleri ve çalışanlarının sorunların çözümünde etkili olma imkanlarının bulunmadığını belirtmektedir. Okuyuculardan genel beklenti ise tanıdık bir talep olan “gazeteyi bayiden alıp okusunlar” şeklindedir. Bazı gazeteler okuyucuların, olumlu-olumsuz eleştirilerini kendilerine iletmelerini isterken, okuyucuların reklam vermelerini talep eden gazete yetkilileri de bulunmaktadır.

Adana gazetelerinin bir bölümünün Basın İlan Kurumu şubesinin illerindeki çalışmalarından memnun görünmektedir. Süper Gazete ve 5 Ocak gazetesi yetkilileri de “olumlu” nitelmesine katılmış ancak çalışmaların yeterli olmadığını söylemiştir. Ekspres gazetesi yetkili ise Basın İlan Kurumu şubesinin kendilerini hiçbir yönden etkilemediğini belirterek genel yaklaşımdan ayrılmıştır. Adana Haber gazetesi yetkilisi de BİK şubesi için “varlığı ve yokluğu fark etmiyor” değerlendirmesinde bulunmuştur. Bölge gazetesi yetkilisi de ekonomik sorunların kısmi çözümü dışında BİK şubesinin kendilerine bir etkisi bulunmadığını belirtmiştir. Alınan cevaplar, bazı Adana gazetelerinin Basın İlan Kurumu şubesinin çalışmalarından memnun olmadığını göstermektedir. Ancak resmi ilanların gazeteler açısından önemi konusunda gaze-

teler aynı görüşü paylaşmaktadır. Yetkililerin hemen tümü, gazetelerin resmi ilan desteği olmaması durumunda yayınlarını sürdüremeyeceğini düşünmektedir. Toros gazetesi ve Zirve gazetesi yetkilileri ise resmi ilanın önemli olduğunu ve kesilmesi durumunda yerel gazetelerin zorlanacağını, ancak kapanma nedeni olmayacağını savunmaktadır. Adana gazeteleri yetkililerinin bir bölümü yönetimin merkezden yerele kaydırılmasının gazetelerine olumlu katkı sağlayacağı konusunda da aynı görüşü paylaşmaktadır. Ancak Zirve, Süper Gazete, Son Nokta, Çukurova Barış gazetesi yetkilileri bu gelişmenin yerel gazetelere hiçbir katkı sağlamayacağını düşünmektedir. İlkhaber ve Yenigün gazetesi yetkilileri ise bu konuda bir değerlendirme yapmamışlardır.

7.5. Bursa'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları

Bursa gazetelerinden Bursa Haber'in Yayın Koordinatörü Namık Göz (2006), en önemli üç sorunu gelir, yetişmiş eleman yokluğu ve okuyucu ile bütünleşememe olarak sayarken, sahiplik yapıları ortak olan Bursa Hakimiyet ve Kent adına görüşmeyi yapan Müessese Müdürü Çetin Şeyhan ve Muhasebe Müdürü Hakan Ünlüöz (2006), gelir ve yetişmiş eleman sorununa katılmakta, üçüncü sıraya ise devlet desteğinin yetersizliğini koymaktadır. Olay Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Mahmut Ayhan (2006) ise yetişmiş eleman ve altyapı sorununa dikkat çekmekte ve siyasi baskıyı üçüncü önemli sorun olarak saymaktadır. Yetkili, bu baskının sadece siyasetten gelmediğini aynı zamanda kamu kuruluşlarından da kaynaklandığını belirtmiştir.

Olay dışındaki Bursa gazetelerinin yetkilileri yerel gazetelerin satışını, ulusal gazeteler, televizyonlar ve okuma alışkanlığının düşüklüğünün etkilediğini belirtmişlerdir. Olay gazetesi yetkilisi ise ulusal gazetelerin ve okuma alışkanlığının yanına yerel gazetelerin kalitesini de eklemiştir.

Bu ildeki gazetelerden Bursa Haber hükümetin nitelikli elemanları daha ucuz istihdam edebilecekleri düzenlemeleri yapmasını ve kağıt sübvansiyonu isterken yerel yönetimlerin kendilerine sponsor olarak destek vermesini istemiştir. Bursa Hakimiyet ve Kent adına görüşülen yetkililer ise hükümetten reklam ve kredi, yerel yönetimlerden ise sadece reklam desteği istemişlerdir. Olay gazetesi yetkilisi hükümetten fazla bir beklentileri bulunmadığını, yerel yönetimlerin ise haber ve ilan önceliğini yerel basına vermesi gerektiğini ifade etmiştir.

Olay dışındaki gazeteler gazete sahip ve çalışanlarının mesleki örgütleri güçlendirmelerinin ve birlikte hareket etmelerinin yararlı olacağını savunurken, Olay gazetesi yetkilisi bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Bursa Haber, Bursa Hakimiyet ve Kent gazeteleri okuyucuların yerel gazetelere sahip çıkmasını talep etmişlerdir. Olay gazetesi yetkilisi ise kaliteli gazete çıkarıldığında okuyucunun zaten sahiplendiğini belirterek, görevin öncelikle gazetelere düştüğünü belirtmiştir.

Basın İlan Kurumu şubesinin kendilerini olumlu yönde etkilediği konusunda da Bursa Haber, Bursa Hakimiyet ve Kent gazeteleri yetkilileri görüş birliği içindedir. Olay gazetesi yetkilisi bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Resmi ilanların gazeteleri olumlu yönde etkilediği ve olmaması durumunda yerel gazetelerin yayınlarını sürdüremeyecekleri konusunda ise genel bir görüş birliği bulunmaktadır. Bursa gazetelerinin tümü, yönetimin merkezden yerele doğru kaydırılması durumunda güçlerinin ve etkinliklerinin artacağını, haber kaynaklarına daha kolay ulaşabileceklerini düşünmektedir.

7.6. Konya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları

Konya gazetelerinin bir bölümü en önemli üç sorunu sıralarken gelir, yetişmiş elaman, devlet desteğinin yetersizliği gibi beklenen cevapları vermişlerdir. Anadolu Manşet Gazetesi Genel

Yayın Müdürü Mehdi Demir (2006), Hakimiyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürü M. Ali Köseoğlu (2006) ve Konya Postası Yazı İşleri Müdürü Sefa Özdemir (2006), Yeni Konya Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Ali Sakal (2006) bu yönde görüş bildirirken Memleket Gazetesi Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni Adem Alemdar (2006), gelir ve yetmişmiş eleman sorununun yanına okuyucu ile bütünleşememeyi de eklemiştir. Merhaba Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Çetin Oranlı (2006) ise gelir sorununa katılmakta ancak haberciliği kısıtlayan yasal düzenlemeler ile reklam verenlerin gazeteyi kullanma isteğini en önemli üç sorun arasında saymaktadır. Yeni Meram Gazetesi Yayın Koordinatörü Rıza Gereniz ise yetmişmiş eleman ve bilinçli okuyucu sayısının azlığını en önemli sorun olarak dile getirmiştir.

Anadolu Manşet ve Yeni Konya gazetelerinin yetkililerine göre satışı etkileyen tek faktör okuma alışkanlığının gelişmemiş oluşudur. Hakimiyet ve Konya Postası gazetesi yetkilileri okuma alışkanlığı yanında ulusal gazeteler ve yerel televizyonların satışı etkilediğini düşünmektedir. Memleket gazetesi yetkilisine göre satışı etkileyen birinci faktör yerel gazetelerin kalitesidir. Bunu ulusal gazetelerin etkisi ve okuma alışkanlığının düşüklüğü izlemektedir. Merhaba gazetesi yetkilisi de okuma alışkanlığının düşüklüğünü ve ulusal basını bir etken olarak görmekte ancak yerel basının hedef kitleye uygun ürün ortaya koyamamasını ve tanıtım eksikliğini de satışı etkileyen bir faktör olarak dile getirmektedir. Yeni Meram yetkilisi ise satışın azlığını kaliteli haber yapamama ve şehirdeki gazete okuma alışkanlığının düşüklüğüne bağlamaktadır.

Anadolu Manşet yetkilisi hükümetten ve yerel yönetimlerden sorunların çözümü için “destek” beklediklerini söylemekle yetinmiş, Hakimiyet gazetesi yetkilisi hükümetin ilan gelirini artırmasını, düşük fiyatla kağıt vermesini, teşvik kredisi kullandırmasını istemiş, yerel yönetimlerin ise reklam vererek destek olmasını ve ucuz arsa ve bina temin etmesini talep etmiştir. Konya Postası

yetkilisi, hükümetten kağıt sübvansiyonu, iletişim indirimi, teknolojik destek, eğitim desteği ve yerel gazetelerin KOBİ statüsüne alınmasını isterken yerel yönetimlerin mekan için arazi tahsisi, ilan ve eğitim semineri desteği verebileceğini söylemiştir. Memleket gazetesi yetkilisi hükümetin resmi ilan verirken gazetelerin çalışan sayısını, kalitesini, satışını göz önünde bulunduracak tedbirleri almasını istemiş, yerel yönetimlerin ise gazeteleri ücretli olarak, reklam ve baskı işi vererek, yer tahsis ederek yerel gazetelere destek olabileceğini belirtmiş ve billboard gelirlerinden gazetelere pay verilmesini talep etmiştir. Merhaba gazetesi yetkilisi hükümetin yatırımlara teşvik kredisi, vergi muafiyeti, sigorta primlerinde indirim gibi ekonomik destekler verebileceğini, yerel basından ise bir beklentileri bulunmadığını belirtmiştir. Yeni Konya yetkilisi bu konudaki soruları cevapsız bırakırken, Yeni Meram yetkilisi, hükümetin ve yerel yönetimlerin gazetecilerin bilinçlenmesi ve mesleki saygınlığın daha fazla zedelenmemesi için eğitim seminerleri düzenlemesini talep etmiştir.

İlgili soruları cevapsız bırakan Anadolu Manşet ve Yeni Konya dışındaki Konya gazetelerinin yetkilileri, gazete sahip ve çalışanlarının nitelikli gazete çıkarmalarını, mesleklerini ciddiye almalarını isterken, Konya Postası yetkilisi eldeki imkanlarla gazete sahip ve çalışanlarının daha fazlasını yapmalarının mümkün olmadığını belirtmiştir. Memleket gazetesi yetkilisi ise gazete sahiplerinin reklam fiyatlarının alt sınırı konusunda anlaşmasını ve çalışanların haklarının verilmesini önermiştir. Okuyucuların ise gazeteleri olarak ve reklam vererek destek olmaları beklenmektedir.

Anadolu Manşet ve Yeni Konya gazetesi yetkilileri Basın İlan Kurumu'nun katkısına ilişkin bir değerlendirme yapmazken diğer gazetelerin yetkilileri Kurum'un getirdiği kriterlerin ve denetimlerin gazeteleri olumlu yönde etkilediğini düşünmektedir. Resmi ilanın önemi konusunda ise bu soruyu cevapsız bırakan Yeni Konya dışındaki gazeteler hemfikirdir. Hakimiyet gazetesi

yetkilisi resmi ilanın kesilmesi durumunda tüm Türkiye’deki yerel basının ortadan kalkacağını, diğer gazeteler ise pek çok yerel gazetenin yayını sürdürmeyeceğini belirtmişlerdir. Konya gazeteleri yönetimin merkezden yerele doğru kaydırılmasının uzun vadede önemli ve olumlu katkılar sağlayacağı görüşünü de paylaşmaktadır.

7.7. Gaziantep’te Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu’na Bakışları

Gaziantep gazetelerinin çoğunluğu, en önemli üç sorunu sıralarken, gelir, devlet desteğinin azlığı, altyapı ve yetişmiş eleman sıkıntısını öne çıkarmaktadır. Bazı gazetelerde okuyucuyla bütünleşememe de bu sorunlar arasında girebilmektedir. Yerel gazetelerin satışını etkileyen faktörler konusunda da genel olarak görüş birliği bulunmaktadır. Gaziantep gazetelerinin yetkilileri çoğunlukla ulusal gazeteleri, okuma alışkanlığının düşüklüğünü ve yerel gazetelerin kalitesini ilk üç faktör olarak sıralamıştır.

Hükümetten ve yerel yönetimlerden beklentiler konusunda ise farklı görüşler bulunmaktadır. Doğuş Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Aslı Emektar (2006) bu soruları cevapsız bırakırken, Gaziantep Bulvar Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Atilla Göker (2006), hükümetin eşitlik ilkesiyle hareket etmesini, yerel yönetimlerin ise gazetelerle okuyucunun iletişimini sağlamalarını istemektedir. Gaziantep Ekspres Gazetesi Yazı İşleri Müdürü M. Bora Zor (2006), hükümetlerin yaygın basına sağlanan teşvik, vergi indirim gibi imkanları yerel basına da vermesini, yerel yönetimlerin ise gazete okunmasını artırıcı çalışmaları desteklemesini talep etmektedir. Gaziantep Oluşum Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Hacı Salıcı (2006), hükümetlerin vatandaşların şehir sorunlarına eğilmeleri için teşvikte bulunmasını, yerel yönetimlerin ise siyasiyi bırakıp gazetelere tarafsız yaklaşımlarını istemektedir. Haber Gazetesi Sahibi Erol Yücel (2006), hükümetin maliye ilanlarını yeniden gazetelere vermesini isterken, yerel yönetimden “hiçbir

şey" istemediklerini belirtmektedir. Gaziantep Hakimiyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Murat Güreş hükümetten, basın yasasının güncellenmesini, medya tekellerinin kırılmasını, dağıtım sorununun çözülmesini, sendikalaşmanın önünün açılmasını ve iletişim fakültesi mezunlarının zorunlu istihdamını istemekte, yerel yönetimlerin ise gazeteler için hiçbir şey yapamayacağını savunmaktadır. Gaziantep 27 Gazetesi Halkla İlişkiler Müdürü Zeynep Arslan hükümetten genel olarak destek beklemekte, yerel yönetimlerin ise sorunların çözülebileceği ortamları yaratmasını istemektedir. Gaziantep'te Zafer Gazetesi Yazı İşleri Müdürü M. Kemal Antepe (2006) hükümetin düşük faizli kredi vermesini ve basın yasasını gözden geçirmesini beklemekte, yerel yönetimlerin reklamları billboardlar yerine gazetelere vermesini talep etmektedir. Yeni GAP Gazetesi Muhabiri Hasan Küçükusta ise hükümetin maddi destek vermesini beklediklerini, yerel yönetimin ise sorunların çözümü için "hiçbir şey yapamayacağını" söylemektedir. Bu ildeki gazetelerin yerel yönetimler ilgili beklentilerinin çok fazla olmaması dikkat çekicidir.

Gaziantep gazetelerinin sorunların çözümü için gazete sahipleri ve çalışanlarının görevleri konusundaki düşünceleri genellikle birlik içinde hareket edilmesi, nitelikli eleman çalıştırılması, haksız rekabet yapılmaması gibi bilinen temennilerden oluşurken, Gaziantep Hakimiyet gazetesi yetkilisi yurttaş gazeteciliği yapılmasını ve sokağa çıkılmasını önermektedir.

Gaziantep'te Zafer gazetesi yetkilisi ise Basın İlan Kurumu kriterlerine uyan gerçek gazetelerin birlikte hareket ederek resmi ilan için çıkan gazetelerin çıkmamasını sağlamalarını önermiştir. Bu ildeki gazetelerin okuyucudan beklentisi de öncelikle gazetelerini satın almaları yönündedir. Bazı gazeteler okuyucuların abone ve reklam bulmalarını, eleştirilerini ve haber değeri taşıyan olayları iletmelerini de beklemektedir.

Görüşülen gazete yetkililerinin büyük bölümü Basın İlan Kurumu şubesi açılmasını ve bu şubenin faaliyetlerini olumlu bul-

maktadır. Ancak Gaziantep 27 gazetesi yetkilisi, henüz şubenin çalışmalarının yerine oturmadığını belirtmiştir. Resmi ilanların yerel gazetelerin yaşaması için şart olduğu da ortak bir görüş olarak belirtilmekte, kriterlere uymayan gazetelerin resmi ilan hakkının düşürülmesi için BİK Şubesinin daha faal olması istenmektedir. Yönetimin yerele doğru kaydırılmasının gazeteleri nasıl etkileyeceği konusunda ise farklı görüşler bulunmaktadır. Gazetelerin bir bölümü, etki ve güçlerinin artacağını düşünürken, Gaziantep Ekspres gazetesi yetkilisi “bu düşünce tarzıyla hiçbir şeyin değişmeyeceğini” belirtmektedir. Haber gazetesi yetkilisi de aynı görüşü paylaşmaktadır. Gaziantep’te Zafer gazetesi yetkisi ise bu konuya “Basınla ilgili sorunların çözümünde yerel yönetimin yetkisi ne olabilir ki?” şeklinde bir soruyla cevap vermiştir.

7.8. Kayseri’de Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu’na Bakışları

Kayseri gazetelerinin yetkilileri, en önemli üç sorunları arasında genellikle gelir, devlet desteğinin azlığı ve yetişmiş eleman sorununu saymaktadır. Bazı gazeteler ise gelir ve devlet desteği yanında okuyucuyla bütünleşememe, altyapı ve siyasi baskıyı öne çıkarmaktadır.

Satışın düşüklüğünün nedenlerini ise Büyük Kayseri Gazetesi Haber Müdürü Mahmut Tursun (2006), okuyucu ile buluşamama, halkı ilgilendiren haberlere yer verilmemesi, okuyucunun ekonomik sıkıntıları ve okuma alışkanlığının düşüklüğüne bağlamaktadır. Erciyes Gazetesi Sahibi Hasan Sami Bolak (2006), dijital medyanın öne çıkması, yerel gazetelerin kalitesizliği ve okuma alışkanlığının düşüklüğüne dikkat çekerken, Kayseri Akın Günlük Gazetesi Spor Müdürü Ahmet Şan (2006), tek nedenin okuma alışkanlığı olduğunu düşünmektedir. Kayseri Anadolu Haber Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Önder Felek (2006) ise tek nedenin yerel gazetelerin kalitesi olduğunu vurgulamaktadır.

Kayseri Hakimiyet 2000 Gazetesi Sahibi Elmas Cengiz (2006), okuma alışkanlığının düşüklüğü, yerel televizyonların etkisi ve vatandaşın alım gücünün satışları olumsuz etkilediği kanaatinde-dir. Kayseri Star Haber Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Ali Ceran (2006) da okuma alışkanlığı ve alım gücünün düşüklüğüne dikkat çekmekte yerel gazete kalitesinin de satışı etkileyen bir faktör olduğunu belirtmektedir. Kayseri Yeni Sabah Gazetesi Yazı İşleri Müdürü İlyas Şahin (2006), okuma alışkanlığının düşüklüğü ve yerel gazetelerin kalitesini öne çıkarırken, Kayseri Gündem Gazetesi Muhabiri Faruk Aydemir, okuma alışkanlığının tek neden olduğunu söylemektedir. Kayseri Havadis Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Saim Yıldız (2006), yerel televizyonların, yerel gazetelerin kalitesinin ve okuma alışkanlığının etkisini vurgulamaktadır. Kayseri Maç Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Canan Bayram, okuma alışkanlığı yanında ulusal gazetelerin satışta etkili olduğu görüşündedir. Kayseri Meydan Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Kürşat Açıkgöz yerel televizyon ve ulusal gazeteler yanında okuma alışkanlığının düşüklüğünü, Kayseri Postası Gazetesi Yayın danışmanı Rifat Kural (2006), televizyonlar ve okuma alışkanlığını, Ülker Gazetesi Sayfa Sekreteri Hakan Yıldırım (2006) yerel gazetelerin kalitesini en önemli faktörler olarak saymaktadır.

Kayseri gazetelerinde hükümetten beklentiler genellikle resmi ilanların artırılması, kağıt fiyatları, sigorta primleri, vergi muafiyetleri gibi maddi destek şeklindedir. Erciyes gazetesi yetkilisinin özetlediği gibi “yaygın basına verilenin dörtte biri” oranında desteğin yerel basını kalkındıracağı düşünülmektedir. Kayseri Havadis gazetesi yetkilisi hükümetin gazete çıkarma şartlarını ağırlaştırmasını ve çalışanların niteliğinin yükselmesi için birtakım şartlar aramasını istemektedir. Yerel yönetimlerden beklentiler konusunda ise farklı görüşler bulunmaktadır. Gazete yetkililerinin bir bölümü yerel yönetimlerin, gazetelere destek olmasını, sahip çıkmasını, okunmasını teşvik etmesini isterken, Kayseri Hakimiyet 2000 gazetesi yetkilisi yerel yönetimlerin “isterlerse

çok şey yapabileceklerini, zaten istediklerine istedikleri yardımı yaptıklarını” belirtmektedir. Kayseri Havadis yetkilisi yerel yönetimlerin gazeteler için “hiçbir şey” yapamayacağı, Kayseri Maç gazetesi yetkilisi de “yerel yönetimlerin yapacağı çok şey bulunduğunu ancak çözüm olmayacağı için bunları sıralamaya gerek olmadığı” şeklinde görüş bildirmiştir.

Görüşmelerde gazete sahipleri ve çalışanlarının üzerine düşen görevlere ilişkin verilerde, genellikle gazetelerin resmi ilan almak veya baskı aracı olarak kullanmak için çıkarılan ürünler olmaktan uzaklaşması, kaliteli gazetecilik yapması, çalışanların ekonomik sorunlarının çözülmesi önerilmektedir. Kayseri Akın Günlük gazetesi yetkilisi özverili çalışmaya devam edilmesi gerektiğini belirtirken “Bu da nereye kadar gider, ayrı bir soru işareti” diye eklemektedir. Bazı gazetelerin yetkilileri ise mevcut şartlar altında gazete sahip ve çalışanlarının sorunları çözme konusunda fazla bir etkinliği olamayacağını düşünmektedir. Kayseri Postası yetkilisi “mevcut durumda sadece sorunlarını anlatmakla yetinebilirler” demektedir. Kayseri Havadis yetkilisi teknik kalitenin, sayfa sayısının artırılmasının, kaliteli elemanlar çalıştırılmasının ve okunabilecek bir içerik hazırlanmasının sahip ve çalışanlarca yapılabilecekler arasında olduğunu belirtmektedir. Yetkililerin büyük bölümü okuyucunun gazeteleri satın alarak desteklemesinin yeterli olacağını belirtirken, Erciyes ve Kayseri Hakimiyet gazetesi yetkilileri, öncelikle kaliteli gazete çıkarılması gerektiğini bu durumda okuyucunun gazeteyi zaten alacağını vurgulamaktadırlar.

Basın İlan Kurumu şubesinin açılmasının ve kriterlerinin gazeteleri ne yönde etkilediğine ilişkin görüş farklılığı bulunmaktadır. Gazetelerin bir bölümü BİK şubesinin açılmasını olumlu bulduklarını ve en azından gelecekte faydalı olacağını umduklarını belirtirken, bazı gazeteler çalışmaları yeterli bulmamakta ve hennüz kendilerine olumlu-olumsuz bir etkisi olmadığını belirtmektedir. Eciyes gazetesi yetkilisi Kurum şubesinin açılmasıyla birlik-

te gelirlerinin ciddi oranda düştüğünü ancak kalitenin artmaya başladığını belirtmektedir. Kayseri Maç gazetesi yetkilisi BİK'in şube açmasıyla şartların ağırlaştığını, giderlerin arttığını gelirin azaldığını ve bunun kaliteyi olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Kayseri Postası yetkilisi Kurum şubesinin gelir gider dengesi açısından olumsuz etkisi bulunduğu görüşündedir. Ülker gazetesi yetkilisi ise BİK şubesinin kendilerini kötü yönde etkilediğini belirtmektedir. Bu verilere bakıldığında 2005'ten bu yana Basın İlan Kurumu şubesi tarafından denetlenen Kayseri gazetelerinin yeni kriterler nedeniyle giderlerinin artmasından yakındıkları ancak kalitenin yükseldiğini de kabul ettikleri görülmektedir.

Resmi ilanların gazeteler için hayati önemde olduğu da genel kabul görmektedir. Yetkililer, resmi ilanların olmaması durumunda birçok gazetenin kapanacağını düşünmektedir. Ancak Kayseri Meydan gazetesi yetkilisi resmi ilandan aldıkları gelirin Basın İlan Kurumu'nun getirdiği kriterler nedeniyle giderlere ancak yettiğini ve bu gelir olmasa da yayınlarını sürdürebileceklerini belirtmektedir. Kayseri Maç gazetesi yetkilisi de resmi ilansız yayınlarını sürdürebileceklerini düşünmektedir. Gazetelerin birçoğu resmi ilansız yayını sürdürmenin zor ya da imkansız olduğunu düşünürken, Kayseri Hakimiyet 2000 gazetesi yetkilisi kaliteli gazetelerin resmi ilansız da yaşayabileceğini ancak gazetelerin yarısının kapanacağını belirtmektedir. Büyük Kayseri gazetesi yetkilisi resmi ilan gelirinden yoksun kalan gazetelerin "medya terörü" estireceği uyarısında bulunmaktadır. Erciyes gazetesi yetkilisi ise resmi ilan gelirlerinin çok önemli olduğunu kabul etmekte birlikte, bu gelirin destek olarak görülmemesi gerektiğini, gazetelerin ilanları yayınlayarak büyük rakamlı ihaleleri kamuoyuna duyurma görevi gördüklerini ve yayınlanan ilanın ücretinin hizmetin karşılığında çok az olduğunu belirtmektedir.

Kayseri gazetelerinin yetkilileri yönetimin merkezden yerele kaydırılmasının gazetelerini olumlu etkileyeceği konusunda ortak görüşü paylaşmaktadır. Bazı gazeteler ise bu konuda bir de-

ğerlendirme yapmamışlar ya da bu sürecin belirsizliğine dikkat çekmişlerdir.

7.9. Antalya'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları

Antalya gazetelerinde en önemli üç sorun sıralamasında genellikle gelir, devlet desteği, okuyucuyla bütünleşememe, yetişmiş eleman yokluğu gibi sorunlar dile getirilmektedir. Akdeniz Gerçek Gazetesi Genel Koordinatörü Adnan Çoban (2006), bu sorunlara siyasi baskıyı da eklemektedir. Akdeniz Manşet Gazetesi Genel Yayın Müdürü Vedat Gürhan (2006), okuyucuyla bütünleşememeyi ilk sıraya koymakta, gazetelerin bir siyasi görüşe angaje olmasını ve devlet desteğinin yetersizliğini ardından sıralamaktadır. Akdeniz Meydan Gazetesi Sahibi Hüsnü Köksal ise önemli sorunları sorulduğunda “hiçbir sorunumuz yok” cevabını vermiştir. Antalya Ekspres Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Haşmet Öyken, yetişmiş eleman yokluğunu ilk sıraya koymakta, gelir ve altyapı eksikliğini diğer iki önemli sorun olarak dile getirmektedir. Antalya Gündem Gazetesi Tüzel Kişi Temsilcisi Ali Cem Çan (2006), gelir, okuyucu sıkıntısı ve eleman yetersizliği şeklinde bir sıralama yapmakta, Antalya Körfez Gazetesi Sahibi ve Yayın Yönetmeni Rasim Gündüz üç önemli sorunun (2006), yetişmiş eleman, gelir, devlet desteği olduğunu belirtmektedir. Antalya Son Haber Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ömer Ali Yetgin (2006), devlet desteği, gelir azlığı ve okuyucuyla bütünleşme sorunlarını öne çıkarırken, Antalya Yenigün Gazetesi Yayın Koordinatörü Fatih Gürbüz (2006), aynı sorunları gelir, okuyucuyla bütünleşememe ve devlet desteğinin yetersizliği sıralamasıyla dile getirmektedir. Antalya Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Yusuf Demir (2006) devlet desteğinin yetersizliğinden yakınmakta, Antalya'da yerel gazete okuma alışkanlığı bulunmamasını ve sivil toplum örgütlerinin gereken desteği vermemesini en önemli diğer iki sorun olarak aktarmaktadır. Bakış Gazetesi Genel Yayın

Yönetmeni Kamer Durdu (2006), gelir, altyapı ve yetişmiş eleman sorununu öne çıkarmakta Gazete Bir Muhabiri Zeki Özer (2006) de gelir, okuyucuyla bütünleşememe ve yeterince destek alamama sorunlarını ifade etmektedir. Hürses Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Derya Açikel (2006) ise gelir yetersizliğini devlet desteğinin azlığına bağlamakta ve yetişmiş eleman sıkıntısını vurgulamaktadır.

Antalya gazetelerinin satışlarının düşüklüğünü etkilediğini düşündüğü üç faktör arasında ulusal gazeteler önemli yer tutmaktadır. Yetkililer, ulusal gazetelerin bölge eklerinin kendi satışlarını etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğunu vurgulamaktadır. Diğer yandan okuma alışkanlığının düşüklüğü, yerel gazete sayısının fazlalığı, Antalya'nın kozmopolit yapısı, kentlilik bilincinin olmaması, yerel gazetelerin kalitesinin düşüklüğü sayılan faktörler arasındadır. Akdeniz Meydan gazetesi yetkilisi ise satışlarının yeterli olduğunu belirtmiştir.

Bu ildeki gazetelerin hükümetten beklentileri destek verilmesi yönündedir. Vergi indirimi yapılması, karşılıksız kredi verilmesi, ulusal gazetelerin bölge eklerinin ücretli hale getirilmesinin sağlanması gibi öneriler öne çıkmaktadır. Antalya Gazetesi yetkilisi hükümetten Basın İlan Kurumu'nun baskısının kaldırılmasını talep ederken, Hürses gazetesi yetkilisi kalite ve ilkelerin sıkı denetlenmesini istemektedir. Birçok gazete hükümetten ulusal gazetelerin bölgesel ekleriyle ilgili çözüm üretmesini istemektedir. Yerel yönetimlerden ise genellikle reklam ve abone ve dağıtım desteği beklenmektedir. Antalya Körfez gazetesi yetkilisi yerel yönetimlerden sadece "eleştiriye hazmetmeyi öğrenmelerini ve yerel basına cephe almamalarını" istemektedir. Akdeniz Gerçek ve Akdeniz Meydan gazetesi yetkilisi "yerel yönetimlerin yapacağı bir şey yok" derken, Akdeniz Manşet yetkilisi de yerel yöneticilerin kendilerine yakın gazete ve gazeteci seçimi yaptığını ve bu nedenle bir beklentilerinin bulunmadığını ifade etmektedir.

Sorunların çözümü için gazete sahipleri ve çalışanlarının üzerine düşenler konusunda gazete yetkilileri, bir araya gelme ve sorunlar üzerinde tartışma önerisinde bulunmaktadır. Antalya Gündem gazetesi yetkilisi geliri artırmadan kalitenin yükseltilemeyeceğini, kalite yükselmeden de gelirin artmayacağını belirterek gazetelere yatırımcı bulunması gerektiğini belirtmektedir. Antalya Körfez yetkilisi ise basında çalışanların istikrarlı olmalarının sağlanması için gazete sahiplerinin dayanışma içinde olmasını istemektedir. Antalya Yenigün gazetesi yetkilisi, sahip ve çalışanların gazetelerin çözümü için ellerinden geleni yaptıklarını vurgulamaktadır. Antalya gazetesi yetkilisi de sahip ve çalışanların yapacağı bir şey olmadığını belirtmekte, çözümün ancak devlet desteğiyle mümkün olduğunu tekrarlamaktadır. Gazete Bir ve Hürses gazetesi yetkilileri ise sahip ve çalışanların içeriğin kalitesini artırarak sorunların çözümüne katkıda bulunabileceğini vurgulamaktadırlar. Antalya gazetelerinin yetkilileri okuyuculardan ise gazeteleri satın almalarını, sorunlarını ve haber değeri taşıyan olayları gazetelere iletmelerini beklemektedirler. Antalya Ekspres gazetesi yetkilisi Antalya'da yaşayanların büyük bölümünün göçle geldiği için halkın yerel sorunlara duyarlı olmadığını ve bu yüzden gazete almadığını belirtmekte ve yerel gazete okuma alışkanlığının artması gerektiğine dikkat çekmektedir. Akdeniz Meydan gazetesi ise okuyucuların kendilerini her açıdan yönlendirdiğini ve okuyucuyla bütünleştiklerini ileri sürmektedir.

Bu ildeki gazetelerin yeni açılan Basın İlan Kurumu şubesinin etki ve katkılarından genellikle memnun oldukları görülmektedir. Gazetelerin bir bölümü ise şube açılmasından çeşitli nedenlerle şikayetçidir. Kurum'un denetimlerinin ve getirdiği kriterlerin kaliteyi artırdığı, çalışanların sosyal haklarının verilmesi konusunda olumlu katkısı olduğu belirtilmekle birlikte, Kayseri'de olduğu gibi birçok gazete, BİK şubesi açıldıktan sonra resmi ilan gelirlerinin düştüğünü bir yakınma olarak ifade etmektedir. Antalya Körfez gazetesi yetkilisi BİK şubesinin gazetelerin idari

yönden düzene girmesini sağladığını ancak sarı basın kartlı elemanın kriterinin, bu vasıfta eleman azlığı nedeniyle sorun yarattığını dile getirmektedir. Antalya gazetesi yetkilisi ise BİK şubesinin faydasından çok zararı olduğunu, getirdiği ağır şartlar nedeniyle gazetelerin ekonomik sıkıntı yaşadığını vurgulamaktadır. Hürses yetkilisi BİK'in geliri azalttığını ve dolayısıyla kaliteyi de düşürdüğünü iddia etmektedir. Resmi ilanın gazeteler için önemi konusunda ise Antalya gazetelerinin yetkililerinin büyük bölümü hemfikirdir. Birçok yetkili resmi ilan olmadan yayının sürdürülemeyeceğini kabul ederken Antalya Körfez, Akdeniz Manşet ve Antalya Körfez gazetesi yetkilileri aksi görüştedir. Yönetimin yerele kaydırılmasının olası etkileri konusunda da gazetelerin birçoğu olumlu görüş bildirirken, bazı gazete yetkilileri ise bu yeni sürecin ne getireceğinin şimdiden tahmin edilemeyeceği görüşündedir.

7.10. Trabzon'da Yayınlanan Yerel Gazetelerin Sorunlara İlişkin Değerlendirmeleri, Beklentileri ve Basın İlan Kurumu'na Bakışları

Trabzon gazetelerinde de en önemli sorunlar arasında devlet desteği, yetmişmiş eleman sıkıntısı, altyapı ve gelir öne çıkmaktadır. Bazı gazeteler okuyucuyla bütünleşememeyi de bu sorunlar arasına dahil etmektedir. Gazetenin satışını etkileyen faktörler sorulduğunda Hizmet Gazetesi Sahibi Serkan Kıyak (2006), okuma alışkanlığının düşüklüğü ve ulusal gazeteleri, Hür yol Gazetesi Genel Yayın Müdürü Turgut Özdemir (2006) ve Karadeniz'den Günebakış Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Gökhan Dihkan (2006), sadece okuma alışkanlığının düşüklüğünü, Karadeniz'de İlkh Haber Gazetesi Erkan Şahinbaş (2006), ulusal gazeteler, yerel gazetelerin kalitesi ve okuma alışkanlığının düşüklüğünü, Kuzey Ekspres Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Kenan Taşkın (2006) ve Türksesi Gazetesi Sahibi Erol Üzen (2006) okuma alışkanlığı ve ulusal gazetelerin etkisini dile getirmişlerdir. Taka Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Yakup Karbuz ise okuma alışkanlığı ve yerel gaze-

telerin kalitesinden önce Trabzonspor'un başarı ya da başarısızlığı durumunun satışları etkileyen en önemli faktör olduğunu belirtmektedir.

Trabzon gazeteleri de hükümetten genellikle maddi beklentiler içindedir. Uzun vadeli krediler, resmi ilanların artırılması, teknoloji desteği, ulusal gazetelerle yarışta yasal düzenlemeler, para cezalarının azaltılması gibi istekler dile getirilmektedir. Yerel yönetimlerin ise yerel gazetelere sahip çıkması, destek olması istenmektedir. Gazete sahipleri ve çalışanlarının sorunların çözümü için birlik içinde olmaları, işbirliği ve güven ortamının oluşturulması, gazetelerin kalitesini artırmaya çalışmaları önerilmektedir. Okuyuculardan beklenti ise diğer illerde olduğu gibi gazetelerin satın alınması, okunması, olumlu-olumsuz eleştirilerin gazetelere iletilmesi, özellikle sivil toplum örgütleri üyelerinin yerel gazetenin önemi konusunda bilgilendirilmesi istenmektedir.

Basın İlan Kurumu'nun en son şube açtığı il olan Trabzon'da Kurum şubesine genellikle olumlu bakılmaktadır. Getirilen denetim ve kriterlerin kaliteyi artırdığı kabul edilmekte, geliri düşürme yaklaşımı Trabzon'da da görülmektedir. Kuzey Ekspres gazetesi yetkilisi ise BİK şubesinin gazeteleri olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Türksesi gazetesi yetkilisi şube yeni açıldığı için bir değerlendirme yapamayacağını belirtmektedir. Bu ildeki gazetelerin yetkilileri resmi ilan gelirinin çok önemli olduğunu ve kesilmesi durumunda birçok gazetenin kapanma tehlikesi yaşayabileceğini düşünmektedirler. Karadeniz'de İlkh Haber yetkilisi de resmi ilanın önemini kabul etmekle birlikte olmaması durumunda da yayının sürdürülebileceğini ifade etmektedir. Yönetimin merkezden yerele kaydırılması durumunda yerel gazetelerin olumlu etkileneceği ve bu gelişme olursa Avrupa'daki gibi ciddi yerel gazetelerin çıkarılabileceği düşünülmektedir.

8. Değerlendirme

Araştırma sonuçlarına bakıldığında ilk ve en önemli bulgu, benzer özellikleri taşıdığı kabul edilerek Basın İlan Kurumu şubesi açılan illerdeki yerel gazetelerin homojen bir yapı göstermediğidir. İl içindeki gazeteler birbirlerine yakın özelliklere sahip olmakla birlikte, özellikle Kurum şubesinin 2004'ten sonra açıldığı - Trabzon dışındaki- illerde yerel gazetelerin gelişmişlik düzeyinin öteden beri şube bulunan illerle aynı düzeyde olmadığı saptanmıştır. 1960'lardan bu yana Kurum şubesi bulunan Adana ise gelişmişlik düzeyi bakımından yeni şube açılan illere benzemektedir.

Araştırmanın ilk kategorisini oluşturan sayfa sayısı ve içeriğin dağılımı bakımından bir değerlendirme yapıldığında, İstanbul'da yayınlanan yerel gazetelerin son derece yetersiz olduğu söylenebilir. Bu ildeki yerel gazeteler 8 sayfalık hacimleri ve büyük oranda ajans haberleriyle oluşturulan içerikleri nedeniyle esasen yerel gazete kimliğinde değildir. Ankara gazetelerinin bir bölümünde de benzer bir durum söz konusudur. Çok sayfalı yayınlanan 3 gazete dışındaki Ankara gazeteleri tıpkı İstanbul'daki benzerleri gibi 8 sayfa ve ajans haberleri ağırlıklı olarak çıkmakta, okuyucuya yerel anlamda doyurucu bir içerik sunmamaktadır. İzmir gazetelerinin önemli bir bölümü çok sayfalıdır. 8 sayfa çıkan ekonomi gazetesi Yeni Ekonomi ayrı tutulursa, diğer gazetelerin özellikle de Yeni Asır'ın yerel haber anlamında doyurucu bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak İzmir'de sayfa sayısı ve içerik bakımından diğer illere oranla daha nitelikli bir yerel gazetecilik yapılmaktadır. Adana gazeteleri, hem sayfa sayıları hem de içeriğin özgünlüğü ve konulara dağılımı bakımından başarısızdır. Bu ildeki gazetelerin önemli bir bölümü 8 sayfa olarak yayınlanmakta, görece çok sayfalı olanların hacmi de 12-16 sayfa arasında değişmektedir. Bazı gazeteler tamamen ajans haberleriyle ve özensiz olarak doldurulurken,

özellikle İlkhber gazetesinin, okuyucuyu tatmin edecek içeriği hazırlamaya yönelik bir çaba içinde olduğu görülmektedir. Ancak, Adana genelindeki yerel gazetelerin, içerik bakımından kat etmesi gereken mesafe oldukça büyüktür. İzmir gibi içerik açısından zengin yerel gazetelerin çıktığı bir başka il ise Bursa'dır. Bu ildeki 4 gazetenin tümü çok sayfalı ve zengin içeriklidir. Gerçek anlamda yerel habercilik yapıldığı, ulusal ve uluslar arası konulara da gerektiği ölçüde yer verildiği saptanmıştır. Bursa gazetelerinde, yerel gazetelerin pek çoğunda görülmeyen haber kategorilerine de geniş yer verildiği ve örneğin magazin ekleri çıkarıldığı belirlenmiştir. Bu anlamda Bursa gazeteleri, ulusal rakipleriyle yarışacak niteliktedir ve okuyucunun ulusal bir gazete yerine tercih edebileceği sayfa sayısı ve içerik kalitesine sahiptir. Konya gazeteleri de pek çok ildeki yerel gazetelere göre sayfa sayısı ve içerik bakımından zengindir. Bu ildeki gazetelerin birçoğu 20 sayfanın üzerinde hacme sahiptir. Yerel ve bölgesel haber anlamında düzeyli bir içerik oluşturma çabası bulunmaktadır. Konya gazetelerinde özellikle haber dışı malzemelerden oluşan araştırma-inceleme, sağlık, köşe yazısı gibi materyalin oldukça fazla kullanıldığı görülmektedir. Basın İlan Kurumu şubesinin yeni açıldığı illerde ise genel durum çok iç açıcı değildir. Gaziantep gazetelerinin tamamına yakını 8 sayfalık yetersiz hacimde çıkmaktadır. İçerik açısından bazı gazeteler sadece yerel habere ve spora yönelirken, bazıları da ajanstan aldıkları ulusal ve hatta uluslar arası haberlerle hazırlanmaktadır. Bu anlamda Gaziantep gazetelerinin homojen bir yapı göstermediği ancak genel bir değerlendirme yapıldığında bu ildeki yerel gazetelerin, ulusal rakipleri karşısında okuyucu için alternatif oluşturabilecek içerikten uzak oldukları söylenebilir. Kayseri gazetelerinde de benzer bir durum söz konusudur. Çok sayıda gazete çıkmakla birlikte, bu gazetelerin hemen hepsi 8 sayfalık, içeriği zayıf ürünlerdir. İçeriğin önemli bir bölümü Gaziantep'te olduğu gibi kentin futbol kulüplerine ilişkin spor sayfalarıyla doldurulmakta, yerel haber-

ciliğin gerektirdiği diğer konulara yeterli oranda girilmemektedir. Antalya gazetelerinin sayfa sayıları da genellikle 8'dir. 16 sayfalık hacmi ve görece doyurucu içeriği bulunan Antalya Ekspres ildeki genel düzeyin üzerinde görünmektedir. Diğer gazetelerin ise bir bölümü ajans haberleriyle, bir bölümü ise şehirdeki rutin olaylarla doldurulmaktadır. Antalya gazetelerinde spor sayfalarına çok fazla yer verilmediği buna karşılık magazin sayfalarının yerel basındaki ortalamanın üzerinde yer kapladığı görülmektedir. Ancak her durumda bu ildeki gazetelerin içerik zenginliği bakımından ulusal rakipleriyle yarışamayacakları ortadadır. Antalya bölgesinde ulusal gazetelerin bölgesel ekler verdiği düşünülürse yerel haber verme yarışında mevcut yerel gazete yapısının çok eksik olduğu söylenebilir. BİK şubesinin en son açıldığı il olan Trabzon'da ise gazetelerin sayfa sayıları ve içerik zenginliği pek çok ile göre iyi düzeydedir. Bu ildeki gazetelerin yarıdan fazlası çok sayfalı, özellikle kentin futbol kulübüne ilişkin spor haberlerinin doyurucu bir şekilde verildiği bir içeriğe sahiptir. Ancak, spor sayfaları dışındaki haber sayfalarının yeterli düzeyde olmadığı da görülmektedir.

Araştırmanın ikinci kategorisini oluşturan çalışan sayısı ve özellikleri bakımından da örnekleme dahil iller arasında önemli uçurumlar bulunmaktadır. 10 İstanbul gazetesinde toplam 179 çalışan bulunurken çalışanların 54'ü (yüzde 30) kadın, 125'i (yüzde 70) erkektir. Çalışanların 19'u (yüzde 10.6) iletişim mezunudur. İletişim dışında üniversite eğitimi almış çalışanların sayısı 53 (yüzde 29.6) iken lise mezunlarının sayısı 100 (yüzde 55.8), ortaokul mezunlarının sayısı 7' dir (yüzde 3.9). İlkokul mezunu çalışan bulunmamaktadır. Çalışanların yarıdan fazlasının lise ve ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Bu ildeki yerel gazetelerde çalışanların 120'si (yüzde 67) sarı basın kartı sahibidir. 179 çalışanın tümü gazeteci kadrosunda gösterilmektedir. Haber merkezi ve yazı işleri ile, grafik ve teknik serviste çalışanların sayısı ve oranı ise yeterli düzeyde değildir.

Ankara gazetelerinde toplam çalışan sayısı 199 olarak belirlenmiştir. Kadın çalışanların sayısı 60 (yüzde 30.1), erkeklerin sayısı 139'dur (yüzde 69.9). Çalışanların 26'sı (yüzde 13) iletişim, 81'i (yüzde 40.7) iletişim dışında üniversite mezunudur. 62 (yüzde 31.1) çalışan lise, 25 (yüzde 12.5) çalışan ortaokul ve 7 (yüzde 3.5) çalışan ilkokul mezunudur. Haber merkezi ve yazı işlerinde çalışanların sayısı yeterli görünmekle birlikte grafik biriminde ve özellikle teknik serviste çalışanların sayısı düşüktür. Bu ildeki çalışanların 127'si (yüzde 63.8) sarı basın kartı sahibi, 187'si (yüzde 94) ise 212'ye göre kadroludur.

İzmir gazetelerinde toplam çalışan sayısı 241'dir. Kadın çalışanların sayısı 86 (yüzde 35.6), erkeklerin sayısı 155'tir (yüzde 64.4). Bu konuda bilgi vermeyen Ege Telgraf gazetesi dışındaki 3 gazetenin elemanlarından 34 (yüzde 16.6) çalışan iletişim, 76 çalışan (yüzde 37) iletişim dışında üniversite bitirmiştir. 84 (yüzde 40.1) çalışan lise, 10 (yüzde 4.9) çalışan ortaokul, 1 (yüzde 0.48) çalışan ilkokul mezunudur. Haber merkezi ve yazı işlerinde çalışanların sayısı yeterli görünürken, grafik ve teknik servis çalışanlarının sayısı düşüktür. İzmir gazetelerinde çalışanların 77'si (yüzde 32) sarı basın kartına sahipken, 212'den kadrolu çalışan sayısı 120'dir (yüzde 49.8)

Adana gazetelerinde toplam 174 kişi çalışmaktadır. Bu çalışanların 43'ü (yüzde 24.7) kadın, 131'i (yüzde 75.3) erkektir. Bu ilde sadece 6 (yüzde 3.4) iletişim mezunu gazeteci çalışırken, diğer üniversite mezunlarının sayısı da 21'dir (yüzde 12), Adana gazetelerinde 110 (yüzde 63.2) lise mezunu, 29 (yüzde 16.6) ortaokul mezunu, 8 (yüzde 4.6) ilkokul mezunu çalışmaktadır. İçerik, estetik ve teknikle ilgili birimlerde çalışanların sayısı son derece yetersiz düzeydedir. Sarı basın kartı sahibi çalışanların sayısı 71 (yüzde 40.8), 212'ye göre kadrolu çalışanların toplam sayısı ise 117'dir (yüzde 67.2).

Bursa gazetelerinde toplam çalışan sayısı 364'tür. Çalışanların 115'i (yüzde 31.6) kadın, 249'u (yüzde 68.4) erkektir. İletişim me-

zunlarının sayısı 24 (yüzde 6.6), diğer üniversite mezunlarının sayısı 139'dur (yüzde 38.1). Bu ildeki gazetelerde 161 (yüzde 44.2) lise mezunu, 30 (yüzde 8.3) ortaokul mezunu ve 10 (yüzde 2.8) ilkokul mezunu çalışmaktadır. Haber merkezi, grafik ve teknik servis çalışanlarının sayısı yeterli görünmektedir. Sarı basın kartı sahibi çalışanların sayısı 80 (yüzde 22), 212'ye göre kadrolu çalışanların sayısı ise 113'tür (yüzde 31).

Konya gazetelerinde çalışanların toplam sayısı 197'dir. Çalışanların 28'i (yüzde 14.2) kadın, 169'u (yüzde 85.8) erkektir. İletişim mezunlarının sayısı 22 (yüzde 11.1), diğer üniversite mezunlarının sayısı 23'tür (yüzde 11.7). Konya gazetelerinde 111 (yüzde 56.4) lise mezunu, 19 (yüzde 9.6) ortaokul mezunu ve 22 (yüzde 11.1) ilkokul mezunu çalışmaktadır. İçerik, grafik ve teknik birimlerdeki çalışanların sayısı görece iyi durumdadır. Bilgi vermeyen Yeni Meram dışındaki gazetelerde sarı basın kartı sahibi gazetecilerin sayısı 50 (yüzde 30), 212'ye göre kadrolu gazetecilerin sayısı 115'tir (yüzde 69).

Araştırma kapsamındaki Gaziantep gazetelerinin toplam çalışan sayısı 90, kadın çalışan sayısı 20 (yüzde 22.2), erkek çalışan sayısı 70'tir (yüzde 77.8). Bu ilde çalışan iletişim mezunu gazetecilerin sayısı 5 (yüzde 5.5), diğer üniversite mezunlarının sayısı 18 (yüzde 20) iken 50 (yüzde 55.5) lise, 11 (yüzde 12.2) ortaokul ve 6 (yüzde 6.7) ilkokul mezunu çalışan bulunmaktadır. Gaziantep gazetelerinin içerik, grafik ve teknik birimlerinde çalışanların sayısı son derece yetersizdir. Gazetelerde çalışanların 17'si (yüzde 18.9) sarı basın kartı sahibi iken 212'ye göre kadrolu çalışanların sayısı 69'dur (yüzde 76.6).

Araştırmaya katılan Kayseri gazetelerinde toplam 143 kişi çalışmaktadır. Bunların 32'si (yüzde 22.4) kadın, 112'si (yüzde 77.6) erkektir. İletişim mezunlarının sayısı 6 (yüzde 4.1), diğer üniversite mezunlarının sayısı 43'tür (yüzde 30). Bu ildeki gazetelerde 83 (yüzde 58) lise mezunu, 11 (yüzde 7.7) ortaokul mezunu çalışmakta, ilkokul mezunu çalışan bulunmamaktadır. İçerik, este-

tik ve teknik birimlerde çalışanların sayısı yetersizdir. Sarı basın kartlı çalışan sayısı 44 (yüzde 30.8), 212'den kadrolu çalışan sayısı ise 101'dir (yüzde 70.6).

Antalya gazetelerinde çalışanların sayısı 142'dir. Bu sayının 37'si (yüzde 26) kadın, 105'i (yüzde 74) erkektir. Bu gazetelerde 18 (yüzde 12.6) iletişim, 42 (yüzde 29.6) diğer üniversite mezunu çalışmaktadır. Lise mezunlarının sayısı 67 (yüzde 47.2), ortaokul mezunlarının sayısı 10 (yüzde 7), ilkokul mezunlarının sayısı ise 5'tir (yüzde 3.5). Antalya gazetelerinde de toplam çalışan sayısına bağlı olarak içerik, grafik ve teknik birimlerde çalışanların sayısı çok yetersizdir. Gazetelerin birçoğunun baskılarını başka işletmelerde yaptırması nedeniyle teknik birimler çok zayıf görünmektedir. Sarı basın kartı sahibi çalışanların sayısı 55 (yüzde 38.8) iken 212'ye göre kadrolu çalışan sayısı 119'dur (yüzde 83.8).

Trabzon gazetelerinin toplam çalışan sayısı 171'dir. Bu çalışanların 44'ü (yüzde 25.7) kadın, 127'si (yüzde 74.3) erkektir. İletişim eğitimi almış çalışan sayısı 11 (yüzde 6.4), diğer üniversite mezunlarının sayısı 42'dir (yüzde 24.6). Trabzon gazetelerinde 115 (yüzde 67) lise, 3 (yüzde 1.7) ortaokul mezunu çalışmakta, ilkokul mezunu çalışan bulunmamaktadır. Bu ildeki gazetelerin içerikle ilgili birimlerinde çalışanların görece yeterli olduğu söylenebilir. Çok sayfalı gazetelerin grafik servisi çalışanlarının sayısı da belli bir düzeye ulaşmıştır. Ancak gazetelerin birçoğunun başka tesislerde basılmasına bağlı olarak teknik servis çalışanı sayısı azdır. Çalışanların 55'inin (yüzde 32.1) sarı basın kartı bulunmakta, 212'ye göre kadrolu çalışanların toplam sayısı ise 126'ya (yüzde 73.7) ulaşmaktadır.

Örnekleme dahil 10 ildeki duruma bakıldığında toplam çalışan sayısının 1900 olduğu görülmektedir. Bu çalışanların 519'u kadın 1381'i erkektir. Bu sayılar kadın çalışanların oranının yüzde 27'yi biraz aştığını, yerel gazetelerde çalışanların yaklaşık yüzde 73'ünün erkek olduğunu göstermektedir. 10 ilde iletişim eğitimi almış çalışan sayısının sadece 171'dir. Oransal olarak iletişim

eğitimli çalışanlar yerel gazetelerde yüzde 9'luk bir bölümü oluşturmaktadır. İletişim dışında üniversite bitirmiş çalışanların sayısı ise 538'dir (28.6). İletişim mezunları dahil edildiğinde bile yerel gazetelerde çalışan toplam üniversite mezunlarının oranı yüzde 40'a ulaşamamaktadır. Yerel gazetecilerin çoğunluğunu oluşturan lise mezunlarının toplam sayısı ise 943'tür. Oransal olarak bakıldığında yerel gazetelerin çalışanlarının yaklaşık yüzde 50'sinin lise mezunu olduğu görülmektedir. Ortaokul mezunlarının sayısı 155, oranı yaklaşık yüzde 8'dir. Yerel gazetelerde 59 (yüzde 3.1) da ilkökul mezunu çalışan bulunmaktadır. Bu veriler yerel gazete çalışanlarının yüzde 60'ından fazlasının üniversite mezunu olmadığını göstermektedir. İletişim fakültesi mezunlarının yerel gazetelerdeki oranının yüzde 10'a dahi ulaşamaması ise düşündürücüdür. Yerel gazetelerde, sarı basın kartlı ve 212'ye göre kadrolu çalışan sayısının yüksekliği ise dikkat çekici düzeydedir. İlgili bölümlerde aktarıldığı gibi, gazetecilere sağlanan bazı imkanlar nedeniyle, fiilen gazetede çalışmayan kişilerin veya gazetede gazetecilik dışında işler yapan çalışanların basın işkolundan sigortalı gösterilmesi uygulaması yerel basında yaygın bir istismardır. Araştırma verilerine göre 10 ildeki toplam sarı basın kartı sahibi gazeteci sayısı 696'dır. Çalışanların yaklaşık yüzde 37'sinin sarı basın kartına sahip olduğu görülürken, 212'ye göre kadrolu çalışanların sayısı 1246'dır. Bu da çalışanların yüzde 65'inden fazlasının gazeteci olarak kadrolandığı anlamına gelmektedir. Bu veriler iyimser bir bakışla gazetelerin çalışanlarını basın işkolundan sigortaladığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak, incelemede pek çok yerel gazetede, gazetenin içeriği, estetiği ve tekniğiyle ilgili birimlerde çalışanların sayısının, 212'ye göre kadrolu elemanların sayısından daha az olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, yukarıda değinilen sarı basın kartı istismarının bazı yerel gazetelerde bulunduğu açıktır.

Araştırmanın üçüncü kategorisini yerel basının sahip olduğu teknik altyapı oluşturmaktadır. Elde edilen verilere bakıldığında

10 İstanbul gazetesinden 6'sının web, 4'ünün düz ofset; 10 Ankara gazetesinden 7'sinin web, 3'ünün düz ofset; 4 İzmir gazetesinin tümünün web ofset; 13 Adana gazetesinin 4'ünün web, 9'unun düz ofset; 4 Bursa gazetesinin tümünün web ofset; 7 Konya gazetesinin 2'sinin web, 5'inin düz ofset; 9 Gaziantep gazetesinden 1'inin web, 8'inin düz ofset; 13 Kayseri gazetesinden 1'inin web, 12'sinin düz ofset; 12 Antalya gazetesinden 7'sinin web, 5'inin düz ofset; 7 Trabzon gazetesinden 5'inin web, 2'sinin düz ofset tekniğiyle basıldığı görülmektedir. Web ofset sistemin, Gaziantep, Kayseri ve Konya'da daha az yaygınlaştığı görülmektedir. Ancak diğer illerde ulusal gazetelerin baskı tesislerinin bulunuyor oluşu, yerel gazetelere bu gazetelerin web ofset tesislerinde basılma imkanı sağlamaktadır. İstanbul, İzmir ve Ankara'nın yanında, Trabzon, Antalya ve Adana bu imkana sahiptir. Bursa'da ise öteden beri web ofset tekniği yaygınlaşmış durumdadır. Veriler 89 gazeteden 41'inin (yüzde 47) web ofsette basıldığını göstermektedir. Baskı tekniği açısından görülen bu sevindirici gelişme, matbaa sahipliğinde aynı düzeyde değildir. 31 (yüzde 35) gazetenin kendine ait baskı tesisi bulunmamaktadır. Özellikle web ofset tekniğiyle basılan gazetelerin büyük çoğunluğunun başka tesisleri kullanması dikkat çekicidir. Web'de basılan 41 gazeteden sadece 15'inin kendisine ait matbaası bulunmakta 26 gazete başka tesislerde basılmaktadır. Dışarıya baskı işi yapan gazete sayısı 40'tır. Bu veri, yerel gazetelerin yaklaşık yüzde 45'inin aynı zamanda matbaa işletmesi olarak da faaliyet gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Gazetelerin büyük bölümünün aydınlar kullandığı görülmektedir. Sayfalarının tümünü filme çıktığı alan gazete sayısı 19'dur (yüzde 21). Diğer gazeteler sayfaların tümünü aydıngere almakta ya da sadece renkli sayfaları filme çıkarmaktadır. Film makinesine sahip olan gazete sayısı ise 22'dir (yüzde 24.7). Bu farklılık, bazı gazetelerin makineye sahip oldukları halde aydınlar kullanmasından kaynaklanmaktadır.

Gazetelerde dijital fotoğraf makinesi teknolojisinin yerleştiği, sayfa sayılarıyla orantılandığında yeterli bilgisayar altyapısının bulunduğu görülmektedir. Örnekleme dahil olan 89 gazetenin tümünde internet bağlantısı bulunmaktadır. Gazetelerin bir veya daha fazla haber ajansına abone oldukları ve tasarım için geliştirilmiş olan uluslar arası yazılımları kullandıkları görülmektedir. Ancak, bazı illerde sadece sayfa düzeni ve fotoğraf işleme programlarının kullanıldığı, grafik ağırlıklı programların kullanımına henüz geçilmediği belirlenmiştir. Teknik altyapı bakımından genel bir değerlendirme yapılması gerekirse, gelişmiş illerdeki yerel gazetelerin ulusal rakipleriyle yarışabilecek kalitede hazırlanıp basılmalarını engelleyecek teknolojik bir eksikliğin söz konusu olmadığı söylenebilir. Ancak özellikle baskıya hazırlık aşamasında ekonomik nedenlerle kalitesiz malzeme kullanılması yaygın bir sorundur.

Araştırmanın dördüncü kategorisini oluşturan tiraj, satış ve ilan-reklam gelirleri bakımından iller arasında çok büyük farklar bulunmaktadır. İl içindeki gazetelerin gelir düzeyleri genellikle birbirlerine yakındır. İstanbul gazetelerinde satıştan, resmi ilandan ve özel ilan-reklamdan elde edilen aylık gelir genellikle resmi ilan ağırlıklı olarak 50.000 YTL'nin altında kalırken, Ankara gazetelerinde toplam gelir de genellikle bu düzeydedir. Tirajı yüksek bazı gazeteler ise resmi ilan gelirlerinin yüksekliğine de bağlı olarak 100.000 YTL'ye yaklaşan gelirler elde edebilmektedirler. İzmir'de Yeni Asır dışındaki gazeteler gelirlerine ilişkin bilgi vermek istememişlerdir. Bu gazetenin ise yerel basın ölçeğini çok aşan bir geliri bulunmaktadır. Aylık 2.000.000 YTL'yi aşan geliri bulunan Yeni Asır, bu gelirin yalnızca 100.000 YTL'sini resmi ilandan elde etmekte diğer kısmını ise satış ve özel ilan-reklamdan kazanmaktadır. Adana gazeteleri, gazete sayısının çokluğu ve ilin resmi ilan potansiyelinin düşüklüğü nedeniyle resmi ilandan genellikle 15.000 YTL civarında gelir elde edebilmekte, diğer gelir kalemleri eklendiğinde 20.000 YTL'nin altında

toplam gelire sahip bulunmaktadırlar. Bursa gazeteleri ise resmi ilan ve diğer gelirler bakımından oldukça başarılı görünmektedir. Resmi ilan gelirleri 30.000 ila 120.000 YTL arasında değişirken, özel ilan ve reklam gelirleri daha da yüksektir. Bu ildeki gazetelerden Bursa Hakimiyet'in 500.000 YTL'yi aşan aylık geliri bulunmaktadır. Geliri konusunda bilgi vermeyen Olay gazetesinin ise tirajı ve gücü göz önüne alındığında çok daha yüksek gelir elde ettiği söylenebilir. Bursa gazeteleri genel olarak diğer illerdeki yerel gazetelerden daha güçlü bir gelir yapısına sahiptir. Konya'da gazetelerinin resmi ilan gelirleri 15.000 ila 30.000 YTL arasında değişmekte, diğer gelir kalemleri eklendiğinde bazı gazetelerin gelirleri aylık 100.000 YTL'ye ulaşabilmektedir. Gaziantep gazetelerinin gelir düzeyi ise oldukça kötüdür. Gazetelere düşen resmi ilan geliri 8.000 YTL'yi aşmamakta, diğer gelir kalemleriyle birlikte dahi gazetelerin geliri 10.000 YTL civarında kalmaktadır. Kayseri gazetelerinde de resmi ilan geliri 10.000 YTL'nin altındadır. En güçlü gazetelerin bile tüm gelir kalemleri toplandığında aylık 20.000 YTL'yi aşmayan bir geliri bulunduğu görülmektedir. Benzer bir durum Antalya gazetelerinde de yaşanmaktadır. Bu ilde gazetelere düşen resmi ilan geliri genellikle 5-6.000 YTL'dir. Gazetelerin çoğunluğu diğer gelir kalemleriyle birlikte 10.000 YTL'yi ancak bulan bir gelir elde edebilmektedir. Trabzon'da ise gazete sayısının azlığına da bağlı olarak resmi ilan geliri 20-30.000 YTL'ye çıkabilmekte, özel ilan ve reklam geliri yüksek olan bazı gazeteler 50.000 YTL'yi aşan toplam gelirler elde edebilmektedir. Ancak bu ildeki gazetelerin düşük tirajlı bölümünün gelirinin 10.000 YTL'nin altında olduğu görülmektedir. 10 ildeki genel duruma bakıldığında, Adana, Gaziantep, Kayseri ve Antalya'daki yerel gazetelerin gelir bakımından son derece büyük sorunlar yaşadığı; İzmir ve Bursa'da yayınlanan yerel gazetelerin diğer illerden çok daha büyük bir gelir elde ettiği, İstanbul, Ankara, Konya, Trabzon gibi illerdeki gazetelerin ise orta düzeyde gelire sahip oldukları söylenebilir. Gazetelerin gelişmesi ve

daha işlevsel olabilmesi için İzmir ve Bursa gazeteleri bir yana bırakılırsa, tüm illerdeki gelir yeterli düzeyde değildir. Bazı illerdeki gelir düzeyinin ise gazetenin bir işletme olarak yaşamasına bile yetmeyeceği ortadadır.

Araştırmanın beşinci kategorisini oluşturan sahiplik yapısı ve ekonomi politik bağlantılara ilişkin bulgulara göre 89 gazeteden 44'ünün (yüzde 49.4) sahibinin başka iş kollarında faaliyeti bulunmaktadır. Bu faaliyetler 22 gazete sahibi için gazetecilikle ilgili olmayan ticaret, turizm, sanayi gibi alanlardadır. Diğer 22 faaliyet ise başta matbaacılık olmak üzere radyo televizyon, dergi, kitap, internet yayıncılığı, reklam ajansı işletmeciliği gibi görece gazetecilikle bağdaşır iş kollarında gerçekleşmektedir. Diğer işlerle ilgili veriler de illere göre farklılık göstermektedir. İstanbul gazeteleri arasında 3 gazete sahibi ticaret, turizm alanında faaliyet gösterirken 8 Ankara gazetesi sahibi matbaacılık ve yayıncılık yapmaktadır. İzmir gazetelerinden Yeni Asır'ın sahibi olan medya grubu yayıncılıkla birlikte sanayi, ticaret, turizm gibi alanlarda faaliyeti bulunmakta, Yeni Ekonomi gazetesi sahibi ise matbaacılık yapmaktadır. 5 Adana gazetesi sahibinden 3'ü ticaret ve inşaat gibi işlerle ilgilenirken 2 gazete sahibi yayıncılık ve matbaacılık yapmaktadır. Tüm Bursa gazetelerinin sahipleri ise sanayi, ticaret, turizm gibi gazetecilikle bağdaşmayan işkollarında faaliyet göstermektedir. Farklı işi bulunan 4 Konya gazetesi sahibinden 3'ü matbaacılık, radyo televizyon yayıncılığı gibi işlerle uğraşırken biri ticaret yapmaktadır. Gaziantep gazetelerinin ise sadece birinin sahibi matbaacılıkla uğraşmakta diğerlerinin gazetecilik dışında işi bulunmamaktadır. 5 Kayseri gazetesi sahibi başka işler yapmakta bunların 2'si matbaacılık ve yayıncılık, diğerleri ise sanayi, ticaret, turizm gibi konularda faaliyet göstermektedir. Antalya gazetelerinden 8'inin sahibinin başka işi bulunmakta 3 gazete sahibi matbaacılık, yayıncılık, reklamcılık gibi alanlarda, diğerleri ise ticaret, turizm alanlarında faaliyet göstermekte biri ise avukatlık yapmaktadır. Trabzon gazetelerinin 4'ünün sahibi-

nin de başka işleri bulunmakta, bunlardan 2'si matbaacılık ve yayıncılık yaparken, diğerleri ise sanayi ve ticaret alanında çalışmaktadır.

Bu veriler gazete sahiplik yapısının ekonomik etkilenmelere ve yönlendirmelere açık olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Özellikle yerel güçlü sanayi gruplarının sahipliği altında olan gazetelerle ilgili olarak böyle bir risk olasılığı bulunmaktadır. Yerel gazeteler kendilerini reklam yoluyla destekleyenlerin de etkisine açıktır. Pek çok ilde reklam verenlerin haber içeriğine müdahale ettiği yolunda yakınmalar ve saptamalar bulunmaktadır. Araştırma verilerine göre gazete yetkililerinin büyük bölümü haber seçiminde okuyucunun tepkisinin reklam verenden daha önemli olduğunu belirtirken, bir kısım gazete yetkilileri ikisi arasında denge kurmak zorunda olduklarını kabul etmişlerdir. Az sayıdaki gazete yetkilisi ise haberin belirlenmesinde okuyucunun da reklam verenlerin de dikkate alınmadığını, mesleki doğrularla hareket edildiğini söylemişlerdir. Reklam verenlerin tepkisinin tek başına ya da okuyucunun tepkisiyle dengelenerek dikkate alındığını kabul eden gazete yetkililerinin sayısı 211'dir (yüzde 23.5). Sadece okuyucunun tepkisinin önemli olduğunu belirten yetkililerin sayısı 44'tür (yüzde 49.4). Haber seçiminde okuyucuyu da reklam verenleri de dikkate almadıklarını belirten yetkililerin sayısı ise 12'dir (yüzde 13.5). Yetkililerin kalan bölümü ise bu konuda görüş bildirmemişlerdir.

Araştırmada yerel gazetelerin politik bağlantıları da ölçülme-ye çalışılmıştır. Bu amaçla gazete sahipleri ve çalışanları arasında aktif politika yapanların bulunup bulunmadığı belirlenmiştir. Elde edilen verilere göre 89 gazete sahibi arasında aktif politikayla uğraşan kişi sayısı İstanbul'da 2, Adana'da 1, Konya'da 1, Gaziantep'te 1, Kayseri'de 1, Antalya'da 1 olmak üzere 7'dir (yüzde 7.8). Diğer illerdeki gazete sahipleri arasında ise aktif politikayla ilgilenen kişi bulunmamaktadır. Gazete çalışanları arasında Adana'da 1, Konya'da 3, Kayseri'de 2, Antalya'da 3 ve Trabzon'da 2

olmak üzere 11 kişi aktif politika yapmaktadır. Bu verilere göre yerel gazete sahip ve çalışanlarının politik yönlendirmeler içine girmelerini gerektirecek bağlantıları bulunmadığı söylenebilir. Nitekim hemen tüm gazeteler siyasi partilere eşit mesafede bulunduklarını, hiçbir siyasi parti veya görüşü desteklemediklerini belirtmişlerdir. Ancak doğrudan siyasi yaklaşımları sorulduğunda gazetelerin bir bölümünün kendilerini çeşitli siyasi akımlara ait gördüğü ortaya çıkmıştır. Kendilerini merkezde ya da tarafsız olarak tanımlayan gazete sayısı İstanbul'da 8, Ankara'da 8, İzmir'de 4, Adana'da 4, Bursa'da 4, Konya'da 2, Gaziantep'te 5, Kayseri'de 3, Antalya'da 6, Trabzon'da 5 olmak üzere 49'dur (yüzde 55.6). Merkez sağda yer aldıklarını belirten gazetelerin sayısı Ankara'da 1, Adana'da 3, Konya'da 1, Kayseri'de 1, Antalya'da 2, Trabzon'da 1 olmak üzere 9'dur (yüzde 10.1). Merkez solda olduklarını belirten gazetelerin sayısı Adana'da 4, Gaziantep'te 1, Antalya'da 3 olmak üzere 8'dir (yüzde 8.98). Kendilerini milliyetçi, muhafazakar veya milliyetçi-muhafazakar olarak tanımlayan gazetelerin sayısı İstanbul'da 1, Adana'da 1, Konya'da 4, Kayseri'de 2, Antalya'da 1, Trabzon'da 1 olmak üzere 10'dur (yüzde 11.2). Gaziantep'te bir gazete sosyalist görüşte olduğunu belirtmiş, gazetelerin bir bölümü de bu konuda bilgi vermekten kaçınmıştır. Siyasi parti ve gruplarla ilişkileri sorulduğunda gazetelerin büyük bir bölümü kendilerine parti haberlerini yayınlamak için baskı, tehdit gibi yöntemler uygulanamayacağını ancak rica ve teşvik yönünde bazı çabalarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Gazetelerin çoğunluğu bu tür çabaların etkili olmadığını savunmaktadır. Gazete yetkililerinden sadece 3'ü siyasi partilerin haberlerini yayınlama çabalarının etkili olduğunu kabul etmiş, 9 yetkili ise bu çabaların bazen etkili olabildiğini söylemiştir. Bu veriye göre, yerel gazetelerin siyasi parti ve grupların yönlendirmesine tamamen kapalı olduğu sonucu çıkmaktadır. Ancak bu veriler yerel gazetelerin önemli bir bölümünün kendilerini siyasi anlamda nitelemeleriyle çelişmektedir. Gazetelerini merkez sağ,

merkez sol, milliyetçi, muhafazakar gibi siyasi gruplara yakın gören yetkililerin, bu görüşlerdeki partilerden gelecek haber isteklerini geri çevirmeleri çok da inandırıcı görünmemektedir.

Çalışmanın altıncı kategorisini oluşturan yerel gazetelerin temel haber kaynakları ve gündemi belirleme gücü konusundaki görüşleri, öncelikle yerel haberciliğin birincil kaynaklara dayalı olduğunu ortaya koymaktadır. Gazetelerin tümünde en önemli üç haber kaynağı arasında yerel birincil kaynaklardan birkaçı yer almaktadır. Bu kaynaklar arasında öncelikleri farklı olmak üzere valilik, belediye, siyasi partiler, adliye ve emniyet yer almaktadır. Bazı gazetelerde sivil toplum örgütleri de en önemli üç haber kaynağı arasında girmekle birlikte, diğer kaynaklara göre daha düşük orandadır. Gazetelerde ajans haberlerinin ve fotoğraflarının kullanım oranı illere ve gazetelerin ciddiyetine göre farklılık göstermektedir. Tiraj kaygısı olmayan ve resmi ilan için çıkan kimi gazeteler tamamen ajans malzemeleriyle oluşturulmaktadır. Yerel İstanbul gazetelerinin tümü bu kategoridedir. Ankara gazetelerinin de önemli bölümü, içeriğin büyük kısmını ajanslardan elde etmektedir. İzmir gazetelerinden Haber Ekspres'te ajans kaynaklı malzeme oranı bu ildeki diğer gazetelerin çok üstüne çıkarak yüzde 90'a ulaşabilmektedir. Adana gazetelerinin de bazılarında ajans temel kaynak olarak görülmektedir. Bursa gazetelerinde ajans kaynaklı malzeme kullanımı görece düşüktür. Konya'da ise genelde yüzde 50 civarında olan ajans kaynaklı malzeme kullanımı Memleket gazetesinde yüzde 80'e çıkmaktadır. Gaziantep gazetelerinden Haber'de bu oran yüzde 90'ı bulurken, Kayseri gazetelerinin bazılarında yüzde 70-80'lere ulaşabilmektedir. Antalya gazetelerinin de haber ve fotoğraflarının yüzde 50 ve üzeri ajans kaynaklı görünmektedir. Trabzon'da ise ajans kaynaklı malzeme kullanımı görece düşüktür. Bu veriler, yerel habere ayrılması gereken sayfaların bir bölümünün, hazır haber sağladığı için ajanslardan yararlanılarak doldurulduğu göstermektedir. Diğer yandan ajanslardan yararlanarak muhabir ve editör kadro-

su kurmadan resmi ilan gazetesi çıkarmak mümkün olmaktadır. Bir başka sakıncalı yöntem ise gazetenin yayınlandığı kentteki gelişmelerin dahi ajanslardan alınmasıdır. Bu durumda haberin maliyeti düşürülmüş olmakla birlikte, gazetenin rakipleriyle farklı olması beklenen yönler de ortadan kalkmaktadır. Yerel gazetelerde yıllardır teşvik edilen ajans aboneliğinin, belki de tahmin edilmeyen önemli sakıncalar doğurduğu görülmektedir.

Yerel gazetelerin büyük bölümü okuyucularla iletişimlerini olumlu değerlendirmektedir. Haberlerine olumlu-olumsuz tepki geldiği, okuyucuların sorunlarını haberleştirmek için çaba gösterdiği genellikle tüm illerde ifade edilmiştir. Ancak aynı gazeteler en önemli sorunları arasında okuyucuyla buluşamamayı da saymaktadır. Gazete satışları dikkate alındığında okuyucuyla sağlıklı bir iletişim kurulduğunu söylemek güçtür. Bu gazetelerin yayınlandığı kentlerin nüfusuna ve gazete satışlarına bakılırsa, halkın büyük bir bölümünün gazeteleri satın almadığı kolaylıkla söylenebilir. Hatta bazı kentlerde halkın yerel gazetelerin adını dahi bilmediği sık rastlanan bir durumdur. Gazetecilerin okuyucuyla iletişim içinde oldukları yönündeki görüşleri bu bağlamda aşırı iyimserlik ya da yanıltıcı bilgi olarak değerlendirilebilir. Aynı kentte yayınlanan gazeteler, rakipleriyle ilişkileri, kavgaları ve birlikte hareket edip gündem yaratma yetileri konusunda farklı görüşler ileri sürebilmektedir. Dolayısıyla ortaya çıkan çelişkili bilgilere dayanarak bir sonuca varmak zorlaşmaktadır. Gazetelerin neredeyse tamamı tek başlarına veya diğer gazetelerle birlikte bir konuyu ele aldıklarında, kentin gündemine taşıyabilecekleri yönünde de bir iyimserlik içindedirler. Ancak yine aynı nedenlerle, gazetelerin tirajları, içerikleri ve güçleri bağlamında bu veriyi ihtiyatla karşılamak gerekir. Özellikle yerel gazetelerin satışlarının çok düşük olduğu Adana, Gaziantep, Antalya, Kayseri gibi illerde gündemi etkileme konusundaki görüşler inandırıcı görünmemektedir. İstanbul ve Ankara yerel gazetelerinin de okuyucuyla çok fazla buluşmadığı ve kentin nüfusuna göre satışları

çok düşük olduğu için gündemi etkileme şansları fazla değildir. Ancak, İzmir’de Yeni Asır, Bursa’da Bursa Hakimiyet ve Olay, Konya’da Merhaba ve Yeni Meram, Trabzon’da Karadeniz’den Günebakış, Taka gibi gazeteler görece yüksek tirajlarıyla gündemi belli ölçülerde etkileyebilecek güçte görünmektedir.

Araştırmanın son kategorisini, yerel gazete yetkililerinin sorunlarına ilişkin değerlendirmeleri, beklentileri, Basın İlan Kurumu şubesinin çalışmalarına ve resmi ilanın önemine ilişkin görüşleri oluşturmuştur. Yerel gazeteler için genel anlamda çıkış yollarına dair ipuçlarının arandığı sorulara bildik yanıtlar verildiği görülmektedir. Yetkililer en önemli sorunlar olarak, gelir, devlet desteğinin azlığı, yetişmiş eleman bulunamaması, altyapı eksikliği, okuyucuyla bütünleşememe gibi konuları öne çıkarmışlardır. Çözüm ise daima olduğu gibi hükümetin kendilerine maddi destek vermesi, resmi ilan miktarını ve fiyatını artırması, vergi, sigorta primi kolaylığı getirmesi, düşük faizli kredi sağlaması gibi noktalarda yoğunlaşmaktadır. Yerel yönetimlerden ise çok önemli bir beklenti bulunmadığı, gazetelerin satın alınması, satış ve dağıtım için bazı kolaylıklar gösterilmesi gibi isteklerde bulunulduğu görülmektedir. Bazı gazete yetkilileri yerel yönetimlerin gazeteler arasında ayrımcılık yaptığını, kendilerini destekleyen gazetelere sahip çıktığını belirtmektedir. Yetkililer, mevcut şartlarda çözüm için gazete sahip ve çalışanlarının ellerinden daha fazlasının gelmediğini savunmakta, okuyuculardan ise gazeteyi satın alarak destek olmalarını beklemektedir. Satışların düşüklüğü çoğunlukla televizyon, ulusal gazeteler ve bu gazetelerin bölge ekleri, okuma alışkanlığının düşüklüğü gibi etkenlere bağlanırken, yerel gazetelerin kalitesizliği de kabul edilmekte ve satışın artmamasında önemli bir etken olarak sıralanmaktadır. Yetkililer Basın İlan Kurumu şubelerinin çalışmalarını genellikle olumlu karşılarken, Adana ile şubelerin yeni açıldığı Gaziantep, Kayseri, Antalya ve Trabzon’da şube için yüzde 15 kesinti yapıldığından gelirlerin düştüğü yönünde yakınmalar olmaktadır. Resmi ilanın

yerel gazeteler için yaşamsal önem taşıdığı da neredeyse tüm gazeteler tarafından kabul edilmekte, yetkililerin birçoğu resmi ilanın olmaması durumunda yerel gazetelerin yayınlanamayacağını itiraf etmektedir. Az sayıda yetkili ise resmi ilan desteği olmadan da yayınlarını sürdürebileceklerini belirtmektedirler. Araştırmada son olarak yönetimin merkezden yerele doğru kaydırılması yönündeki çalışmaların gerçekleşmesi durumunda yerel gazetelerin nasıl etkileneceği sorulmuştur. Yerel yönetimlerin yetkilerinin ve imkanlarının kısıtlı olması ve her türlü kararın merkezden alınmasının yerel gazetelerin önemini azalttığı yönündeki bilinen yakınmaya rağmen, gazete yetkililerinin yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması durumunda olumlu etkileneceklerine dair kuşkuları bulunmaktadır. Yetkililerin önemli bir bölümü, bu olasılık hakkında kayda değer bir görüş ortaya koyamamakta, olumlu olacağını umut etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Basın İlan Kurumu şubesi bulunan 10 ildeki 89 yerel gazete üzerinde, gazete yetkilileriyle görüşülerek ve örnek nüsha incelemeleri yoluyla gerçekleştirilen bu çalışmanın varsayımlarının bir bölümü tam olarak, bir bölümü kısmen doğrulanmış, bazı varsayımlar ise yanlışlanmıştır. Araştırmanın ortaya çıkardığı en önemli sonuç, örnekleme dahil olan illerdeki gazeteler arasında çok büyük yapısal farklılıklar bulunduğuudur. Dolayısıyla, Basın İlan Kurumu şubesi açılması için konulan asgari standartların, 10 ildeki gazetelerin benzer özelliklerde olduğunu göstermediği ortaya çıkmıştır. Yerel gazetecilik düzeyi bakımından gelişmiş kabul edilen 10 il arasında, gazetecilik geçmişinin eski olması, genel sosyo-ekonomik farklılıkların bulunması, ulusal basının etkisinin farklı düzeylerde gerçekleşmesi gibi nedenlerle yerel gazetelerin güçleri, yapıları ve sorunları aynı değildir. Bu bağlamda, Basın İlan Kurumu'nun 1961'den bu yana şubesinin bulunduğu illerden İzmir, Bursa ve -aynı düzeyde olmamakla birlikte- Konya, yerel gazetecilik açısından daha gelişmiş görünmektedir. Bu gelişme, İzmir ve Bursa'da köklü ve güçlü sermaye yapısına sahip yerel gazetelerin bulunmasına bağlanabilir. Bursa ayrıca ulusal basının gazete bastığı illerden biri olmadığı için de yerel gazetecilik açısından gelişmiştir. Konya ise Bursa gibi ulusal basının bölge eklerinden etkilenmeyen bir kenttir. Bu ilde de İzmir ve Bursa düzeyinde olmamakla birlikte yerel güçlü sermayenin gazete yayıncılığına girmesi, yerel gazeteciliğin gelişmesini sağlamıştır.

Şubelerin kuruluş tarihi aynı olmakla birlikte İstanbul ve Ankara'da yayınlanan yerel gazeteler gelişme gösterememişlerdir. Bu geri kalışın nedeni başka faktörlerle birlikte ağırlıklı olarak İstanbul ve Ankara'nın ulusal basının merkezi konumunda bulunmasıdır. Ulusal gazeteler bu illerdeki yerel haber ihtiyacını da karşıladığı için, bu güçlü yapıyla mücadele edebilecek düzeyde

yerel gazeteler oluşmamış, yerel sermaye sahipleri belirtilen nedenlerle yerel gazetelere yatırım yapmamışlardır. 1960'lı yıllardan itibaren ulusal gazetelerin baskı merkezlerinden biri olan ve bölge eklerinin yayınlandığı Adana'da da yerel gazeteler ulusal basının gölgesinde kalmışlardır.

Basın İlan Kurumu'nun 2004 yılından sonra şube açtığı Gaziantep, Kayseri, Antalya ve Trabzon'da ise yerel basının durumu genel olarak sorunludur. Gaziantep ve Kayseri yerel gazeteleri, ulusal basının sözü edilen etkisine maruz olmadıkları halde önemli bir gelişme gösterememişlerdir. Ulusal gazetelerin baskı yaptığı, bölge ekleri çıkardığı iki il olan Antalya ve Trabzon'da ise farklı yerel basın düzeyleriyle karşılaşmaktadır. Antalya gazeteleri, ulusal gazetelerin bu ilde baskı yapması ve bölge ekleri vermesi nedeniyle kentte yaşayanlara ulaşamama noktasında bulunmaktadır. Ancak aynı durumdaki Trabzon gazetelerinin bir bölümü, ulusal gazetelere rağmen belli bir düzeyi yakalayabilmiştir. Dolayısıyla 10 ildeki yerel gazeteler arasında saptanan düzey farklılıklarını yalnızca ulusal gazetelerin etkisine bağlamak doğru olmayacaktır. Yerel gazetelerin gelişme farklılıklarında, illerdeki gazetecilik kültürü ve okuyucunun sosyo-ekonomik düzeyinin de belirleyici olduğu düşünülebilir.

Çalışmanın, "yerel gazetelerin sayfa sayıları ve içerikleri açısından okuyucuyu tatmin edecek, işlevlerini yerine getirebilecek düzeyde olmadığı" şeklindeki birinci varsayımı özellikle İzmir ve Bursa yerel gazetelerinin bir bölümü için yanlışlanmıştır. Bu illerde, sayfa sayısı fazla, içeriği zengin ve ulusal gazetelerle rekabet edebilecek düzeyde yerel gazeteler yayınlanmakta, bu gazeteler yerel gündemi belirlemek, yerel yönetimleri denetlemek, halkın sorunlarını duyurabileceği bir ortam oluşturmak gibi işlevleri önemli oranda yerine getirebilmektedir. Konya ve Trabzon'da yayınlanan bazı gazetelerin de yeterli sayfa sayısına ve tatmin edici içeriğe sahip olduğu, işlevlerini kısmen yerine getirebildiği görülmüştür. Ancak, örnekleme oluşturan diğer illerden İstanbul,

Ankara, Adana, Gaziantep, Kayseri ve Antalya'da yayınlanan birçok yerel gazetenin genellikle resmi ilan için asgari sınır olan 8 sayfa hacminde, ajans haberleri ağırlıklı çıktığı, yerel gündemi etkileme ve beklenen işlevleri yerine getirme olasılığının bulunmadığı saptanmıştır.

Çalışanların nitelikleri bakımından geliştirilen varsayımın bazı alt varsayımları tüm yerel gazeteler için, bir bölümü ise bazı illerdeki gazeteler için doğrulanmıştır. İlgili başlıklar altında tablolandırıldığı ve değerlendirme bölümünde ayrıntılı olarak ele alındığı gibi çalışan sayısı bazı İzmir ve Bursa gazeteleri dışında yetersizdir. 10 il genelinde bakıldığında çalışanların yüzde 70'ten fazlasını erkekler oluştururken, iletişim eğitimi almış çalışanların oranının yüzde 10'un, üniversite mezunlarının oranının yüzde 40'ın altında kaldığı görülmektedir. Türkiye'deki yerel gazetecilerin yarıdan fazlasını lise mezunları, yüzde 10'luk bölümünü ise ilköğretim ve ortaokul mezunları oluşturmaktadır. Özellikle iletişim eğitimi veren eğitim kurumlarının son yıllardaki sayısal artışının yerel gazetelere yansımamış olması ilginçtir. Kaldı ki, incelenen illerden İstanbul ve Ankara'da birden fazla, İzmir, Konya, Kayseri, Antalya ve Trabzon'da ise birer iletişim fakültesi bulunmaktadır. Bu illerdeki iletişim mezunlarının yerel gazetelerde çalışmayı tercih etmedikleri veya yerel gazetelerin iletişim mezunlarını istihdam edebilecek anlayış ve imkanlara sahip olmadıkları ortadadır. Yerel gündemi etkilemeleri halkı toplumsal ve demokratik görevleri konusunda bilinçlendirmeleri beklenen yerel gazetecilerin saptanan eğitim düzeyleriyle, toplumun önünde oldukları söylenemez. Aynı varsayımın alt varsayımı olan içerik, estetik ve teknik birimlerdeki çalışan sayısının yetersizliği de doğrulanmıştır. Pek çok gazetede, toplam çalışan sayısının azlığı bir yana, içeriği üretecek olan haber merkezi ve yazı işleri çalışanları ile gazeteyi tasarlayan ekibin ve ürünün teknik kalitesini belirleyecek olan teknik servis elemanlarının yetersiz olduğu görülmüştür. Buna karşılık, gazetelerin birçoğunda çalışanların tümüne 212'ye göre

kadro verildiği ve bağlı olarak sarı basın kartı sahibi elemanların yüksek sayılarda bulunduğu belirlenmiştir. Gazetecilere tanınan bazı hak ve imtiyazların istismarı anlamına gelen ve yoğun bir yakınma konusu oluşturan bu durum, İzmir, Bursa ve Konya gazetelerinde görece daha az yaşanırken güçsüz yerel gazeteler sahip illerde had safhadadır.

Çalışmanın teknik altyapıya ilişkin varsayımının baskı sistemlerine ilişkin bölümü yanlışlanmıştır. Araştırma verilerine göre, yerel gazetelerin baskı sistemlerinin tümü ofset, yaklaşık yarısı ise ulusal gazetelerin kullandığı gibi web ofsettir. Dolayısıyla web ofset sistemlerin yeterli olmadığı şeklindeki varsayım yanlışlanmıştır. Ancak, web ofset sistemde basılan gazetelerin büyük bölümünün kendi tesislerine sahip olmadığı da görülmüştür. Bu sonuç, yerel gazetelerin kendi güçlerinin yettiği düz ofset altyapısından uzaklaşmakta olduğunu, önemli yatırım gerektiren web ofset matbaaları kendileri kurmak yerine, gazetelerini illerindeki bu nitelikteki matbaalarda bastırdıklarını göstermektedir. Bu yönelim, birim gazete maliyetini düşüren, gazetenin basım süresini kısaltan ve içeriğin daha taze olmasına imkan veren bir sonuç doğurmaktadır. Diğer yandan, yüksek tirajlı ulusal gazetelerin bir bölümünün de kendilerine ait baskı tesislerinin bulunmadığı, başka tesisleri kullanarak basıldığı hatırlanırsa, yerel gazetelerdeki bu yönelimin alışılmadık bir durum olmadığı söylenebilir. Aynı varsayımın teknik kalite düşüklüğünün film yerine aydınlar kullanılmasından kaynaklandığı yönündeki bölümü doğrulanmıştır. Görüşülen gazetelerin önemli bir bölümü düşük maliyeti nedeniyle aydınları tercih etmekte, bu da yerel gazetelerin görsel kalitesinin ulusal rakiplerine göre çok düşük olmasına yol açmaktadır. Yerel gazetelerin büyük bölümünde, sayfa sayıları ve kapsamları dikkate alındığında yeterli bilgisayar altyapısının bulunduğu, gazetelerin tümünün internet ve ajans aboneliğine geçtiği saptanmıştır. Dolayısıyla 10 ildeki gazetelerin, gazetelere göre düzey farklılıkları bulunmakla birlikte, maliyet unsuru

nedeniyle film yerine aydınlar kullanılması dışında teknik altyapı bakımından önemli bir eksiği bulunmadığı görülmektedir.

Çalışmanın dördüncü varsayımı olan “yerel gazetelerin gelirinin yeterli olmadığı ve gelirin büyük bölümünün resmi ilandan sağlandığı” şeklindeki varsayım, İzmir, Bursa, Konya ve Trabzon dışındaki illerde yayınlanan yerel gazeteler için doğrulanmıştır. Özellikle Adana, Gaziantep, Kayseri ve Antalya illerindeki yerel gazetelerin geliri son derece düşüktür. Bu illerde resmi ilan potansiyeli de az ve gazete sayısı fazla olduğu için resmi ilandan alınan pay yetersizdir. Gazetelerin önemli bir bölümü resmi ilan geliriyle yaşamakta ve hatta bazı gazeteler sadece resmi ilan geliri elde etmek için yayınlanmaktadır. Satış ve özel ilan-reklam geliri ise son derece yetersizdir. Bu gelir düzeyiyle işlevini yerine getirebilecek içerikte ve teknik kalitede gazeteler çıkarılması mümkün değildir. İstanbul ve Ankara’daki yerel gazetelerin gelir düzeyi görece yüksek olmakla birlikte gelirin hemen tümü resmi ilana dayanmakta ve bu illerin resmi ilan potansiyelinin yüksekliğine bağlı bir gelir yüksekliği görülmektedir. Satış ve özel ilan-reklam geliri İstanbul ve Ankara gazeteleri için de yeterli düzeyde değildir. Bu nedenle İstanbul ve Ankara’daki yerel gazetelerin büyük bölümü resmi ilan geliriyle yaşamaktadır. İzmir, Bursa, Konya ve Trabzon’da ise gazete sayısının fazla olmaması, özel ilan reklam potansiyelinin bulunması ve gazetelerin satıştan gelir elde edebilmesine bağlı olarak gelir düzeyi yükselmektedir. Özellikle İzmir ve Bursa gazetelerinin gelir düzeylerinin diğer yerel gazetelerden kat kat fazla olduğu belirlenmiştir.

Yerel gazetelerin, bazı manipülasyonlara gitme olasılığını doğuracak bir ekonomi-politik yapı içinde oldukları yönündeki beşinci varsayımın ekonomik yapıyla ilgili bölümü pek çok gazete için doğrulanmış görünmektedir. Gazete sahiplerinin yarıya yakınının başka iş kollarında faaliyetinin bulunduğu saptanmıştır. Bu işler bazı gazete sahipleri için gazetecilikle görece bağdaşır; matbaacılık, yayıncılık, reklamcılık gibi alanlardadır. Özellikle

le güçlü yerel gazetelerin sahiplik yapılarının gazetecilikle ilgisi olmayan ticaret, sanayi, turizm gibi alanlarda da faaliyet göstermeleri ise ekonomik manipülasyon olasılığını akla getirmektedir. Bu sermaye yapısı, ayrıca basın dışı sermayenin yerel gazetelerde de etkin olmaya başladığının göstergesidir. Diğer yandan özellikle satış geliri düşük gazetelerde reklam verenlerin içeriğe müdahalesi söz konusu olabilmektedir. Araştırmada yerel gazete yetkililerinin yaklaşık yüzde 23'ü haber içeriğinin belirlenmesi sırasında reklam verenlerin olası tepkilerinin göz önünde bulundurulduğunu söylemiştir. Dolayısıyla güçlü yerel gazetelerde sahiplik yapısından kaynaklanan sorunun bir benzeri güçsüz gazetelerde, reklam yoluyla gazeteyi destekleyenlerin etkisi şeklinde kendini göstermektedir.

Bu varsayımın politik ilişkilerle ilgili bölümü ise yanlışlanmış görünmektedir. Yerel gazete sahipleri ve yöneticileri arasında aktif politikayla uğraşanların sayısı beklenenden daha düşük çıkmıştır. Gazete yetkilileri, siyasi partilerle ve iktidarlara ilişkilerinin mesafeli olduğunu, haber içeriğini etkilemelerine izin vermediklerini belirtmişlerdir. Ne var ki, gazetelerin yüzde 30'dan fazlası kendilerini merkez sağ, merkez sol, milliyetçi-muhafazakar, sosyalist gibi siyasi gruplara ait göstermişlerdir. Gazetelerin yüzde 55'lik bölümü merkezde ve tarafsız olduklarını belirtirken, cevap verilmeyen sorular arasında siyasi görüş ve ilişkilerle ilgili olanlar ilk sıradadır. Bu nedenle, yerel gazetelerin siyasi ilişkileri ve bağlantıları konusunda yetkililerin beyanlarının dışında başka araştırmalara gereksinim bulunduğu söylenebilir.

"Yerel basının birincil haber kaynaklarına bağımlı bir içerik oluşturduğu ve halkın sorunlarının yer alacağı bir ortam yaratmadığı, haberlerin büyük oranda ajanslardan alındığı, gazetelerin bu nedenlerle ve aralarındaki rekabet dolayısıyla yerel gündemi belirleyemediği" yönündeki altıncı varsayım da kısmen doğrulanmıştır. Haberlerin birincil kaynaklara dayalı olduğu, yetkililerin en önemli üç haber kaynağı sıralamasında yerel birincil kay-

nakların ağırlıklı olarak bulunmasıyla kanıtlanmıştır. Ajans kaynaklı malzemenin oranı özellikle güçsüz, okuyucuyla buluşamayan ve resmi ilan için çıkan gazetelerde yüksek çıkmaktadır. Bu alt varsayım da pek çok ildeki yerel gazeteler için doğrulanmıştır. Ancak yerel gazetelerin içerikleri, okuyucuyla ilişkileri ve aralarındaki rekabet nedeniyle gündemi belirleme gücünden yoksun olduğu yönündeki alt varsayım, gazete yetkililerinin beyanları dikkate alındığında yanlışlanmıştır. Gazetelerin hemen tümü, gündemi etkileyebildiklerini ileri sürmektedir. Gazeteler arasındaki rekabetin güven sarsıcı boyuta ulaştığının kabul edildiği illerde dahi yetkililer gerektiğinde tek başlarına veya rakipleriyle birlikte bir konuyu kentin gündemine sokabileceklerini belirtmektedirler. Ne var ki, birçok ilde gazetelerin tirajlarına, içeriklerine, çalışanlarının sayısı ve niteliklerine, teknik kalitelerine ve ekonomi-politik bağlantılarına bakıldığında, gündemi etkileme güçlerinin olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, bu alt varsayımın da yetkililerin beyanları dışında başka görgül yöntemlerle sınanması gerekmektedir.

Çalışmanın “yerel basının en önemli sorunlarının gelir yetersizliği olduğu, gelirin artması için çözümün devletten beklendiği, resmi ilanların gazeteler için yaşamsal öneme sahip bulunduğu” şeklindeki son varsayımı büyük oranda doğrulanmıştır. Gazete yetkililerinin büyük bölümü en önemli üç sorunları arasında gelirin ve devlet desteğinin yetersizliğini saymıştır. Çözüm için hükümetlerin doğrudan ya da dolaylı ekonomik desteği istenmektedir. Öteden beri devam eden, yerel basının devletçe desteklenmesi uygulamasının yerel gazete yetkilileri üzerinde kalıcı bir anlayış oluşturduğu görülmektedir. Yerel gazeteler, kendi güçleriyle veya başka sermaye yapılarını gazete sektörüne katarak gelişmeyi amaçlamak yerine, hep olduğu gibi, devletin desteğiyle sorunların çözümünü beklemektedir. Pek çok görüş sahibine göre temelden yanlış olan bu beklenti, ekonomideki liberalleşme eğilimi nedeniyle zaten mümkün görünmemektedir. Devletin yerel

gazetelere desteği resmi ilanlarla sınırlı kalmaktadır. Yerel gazete yetkilileri ise, “olmaması durumunda gazetelerin çıkmayacağını” kabul ettikleri resmi ilanların miktar ve fiyatının da yeterli olmadığını, artırılması gerektiğini dile getirmektedirler.

Çalışmadan elde edilen veriler ışığında, Türkiye’deki gelişmiş illeri temsil ettiği düşünülen 10 ildeki yerel gazetelerin mevcut gücünün yerel basından beklenen işlevleri yerine getirmeye yetmeyeceğı söylenebilir. Yine bu gücün, birkaç il dışında, ulusal gazetelere alternatif oluşturacak nitelikte gazeteler üretmesinin de zorluğu ortadadır. Gelişmiş illerdeki yerel gazetelerin bile bir bölümü resmi ilan desteğıyle ayakta durmakta, resmi ilan almak için yayınlanmaktadır. Az sayıdaki istisna dışında içerik ve teknik kalite bakımından yeterli düzeyde olmayan gazeteler okuyucuya yeterince ulaşamamakta, halkın sorunlarını dile getirebilecek bir habercilik yapmamakta dolayısıyla yerel gündemi etkileyememektedir.

Yerel gazetelerle ilgili sorunların birçoğunun temelinde güçlü sermaye yapısının bulunmaması yatmaktadır. Gazetelerin, matbaacılıktan ya da gazetecilikten elde edilmiş küçük sermayelerle kurulan, güçsüz işletmeler şeklindeki yapıları, gelişmeye, ilerlemeye ve günün gereklerine uygun gazetecilik yapmaya imkan vermemektedir. Yerel gazetelerin gelir kalemlerinin içinde satış ve özel ilan-reklam gelirleri artmadıkça, mali yapının güçlenmesi mümkün değildir. Bu artışın gerçekleşmesi ise, gazetelerin çabasının dışında, genel ve yerel ekonomik gelişmelerle şekillenmektedir. Bazı illerde görüldüğü gibi, büyük sermayenin yerel gazete sahipliğine girmesi, ortaya nitelikli, tatmin edici ve gündemi etkileyebilecek güçte gazetelerin çıkmasını sağlayabilmektedir. Ancak bu durumda da, ulusal basındaki yapıya benzer bir sahiplik yapısının ve bu yapının ekonomi-politik ilişkilerinden doğan sorunların yerel gazetelerde de yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Dolayısıyla, yerel gazetelerin sağlaması umut edilen çok sesliliğin, ulusal gazetelerin ekonomi-politik ilişkiler nedeniyle gizledi-

ği olumsuzlukları ortaya çıkarabilme yetisinin kaybolacağı açıktır. Bu anlamda yerel basının ekonomik sorunlarının ve bu sorunların doğurduğu pek çok olumsuzluğun kısa vadede ortadan kalkması için sihirli bir çözüm bulunmamaktadır.

Yerel gazeteciler tarafından sıkça dile getirilen devlet desteğinin ise sorunların çözümüne bir faydası olmadığı denenerek görülmüştür. 1960'lardan bu yana resmi ilan yoluyla, bir dönem kağıt tahsisatı ve çeşitli zamanlarda krediler vererek desteklenen yerel gazetelerde, bu desteklerin herhangi bir iyileşmeye yol açmadığı açıktır. Mevcut durumda resmi ilan yoluyla sürdürülen bu destek bile had safhada istismar edilmektedir. Türkiye'nin tüm coğrafyasında gazete olarak tanımlanamayacak yüzlerce ürün sadece resmi ilan alabilmek için yayını sürdürmektedir. Devlet desteğinin artması durumunda bu tür "naylon gazetelelerin" sayısının da hızla yükseleceği ve istismarın artacağı ortadadır. 2003 yılında Kamu İhale Kanunu'na yapılan değişikliğin resmi ilan gelirini artırmasına bağlı olarak yerel gazete sayısında hızı bir artış görülmesi, devlet desteğinin ne tür bir gelişime yol açacağının en yakın örneğidir. Dolayısıyla, devletin yeni destekler vermesi bir yana, resmi ilan yoluyla yapılan desteğin de yeniden sorgulanması ve araştırmada kimi yetkililerin değindiği gibi, gerçekten gazetecilik yapan gazetelere yönlendirilmesi gerekir. Bu da, en azından Basın İlan Kurumu şubesi bulunan illerde göstermelik denetimler yerine çok daha ciddi denetimlerin yapılmasıyla ve resmi ilan için konulan asgari kriterlerin yükseltilmesiyle mümkün olabilir. Ancak yerel gazetelerin yerel politikadaki etkileri nedeniyle, resmi ilan kriterlerinin değiştirilmesi de kolay değildir. Devletten beklenecek en önemli destek ise, yönetimin ve karar alma mekanizmalarının merkezden taşraya kaydırılması olmalıdır. Bu yapısal değişiklik gerçekleşmediği, yerel yönetimler yeterince güçlü olmadığı ve her türlü karar merkezden alındığı sürece, yerel gazeteler yerine ulusal gazeteler etkili olmaya devam edecektir.

İllerdeki yerel gazetecilerin sorunlar hakkında çözüm üretmeleri, gazetecilik dışında amaçları bulunanları meslek ortamına sokmamaları, istismarcıları afişe etmeleri, yetkililerin de sıkça değindiği gibi meslek etiğine uygun hareket etmeleri yararlı olabilecektir. Ancak yerel gazeteciliğin güçlenemediği bazı illerde, sorunun temel kaynağının gazeteciler arasındaki genellikle ekonomik ve politik temelli kamplaşmalar oluşu, bu çözüm yolunun zorluğunu ortaya koymaktadır. Gazeteler kendi sorunlarını görmek üzere dahi bir araya gelmemekte, ortak örgütlenmelere girmek yerine küçük potansiyellerine rağmen birden fazla gazeteciler cemiyeti kurmaya yönelebilmektedir. Kısa vadede bu anlamda bir değişim beklenmemekle birlikte, yerel gazetecilere yönelik eğitim çalışmalarının ve yeni kuşak gazetecilerle birlikte oluşması muhtemel yeni gazetecilik kültürünün gelecekte daha bilinçli yerel gazetecilik hareketleri doğurması umulabilir.

Diğer yandan yerel gazeteciliğin gerçek işlevlerini üstlenbilmesi için gazeteciler dışındaki kesimlere de görevler düştüğü unutulmamalıdır. Ekonomi politik istismarların önlenmesinde, özellikle politik çevrelerin duyarlılığının gelişmesi, sivil toplum örgütlerinin güçlenmesi ve yerel basın seslerini duyurmak için vazgeçilmez iletişim araçları olduğunun farkına varması, okuyucuların yerel sorunlara ilgisinin artması ve yerel gazete okuma alışkanlığı kazanması güçlü yerel gazeteler için temel gerekliliklerdir. Son olarak, gazetecilik eğitiminde yerel gazeteciliğin bir meslek alanı olarak ciddiye alınması, sorunların akademik bakış açılarıyla elden geçirilerek, önerilerin üretildiği araştırmaların artması çözümü hızlandıracaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, S. (1998), Yerel Gazetecilik, Televizyonculuk ve Radyoculukta Meslek İçi Eğitim, 9-10 Temmuz 1998, Isparta, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 6, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Açıkel, D. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 23 Kasım 2006.
- Açıkgöz, K. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Akcan, L. (1986), Türk Basını İçinde Anadolu Basınının Sorunları ve Sorumlulukları; Türk Basının Kendi Kendini Kontrolü, Türk Basınının Sorunları Sempozyumu, 26-27 Mayıs 1986, Ankara.
- Alan, N. (2006), Yüz Yüze Görüşme 12 Kasım 2006.
- Alankuş, S. (2003), "BİA ve BİA Eğitim Çalışmaları Üzerine", Medya ve Toplum, Der: Sevdal Alankuş, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Alemdar, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme 15 Kasım 2006
- Alemdar, K. (1999), "Osmanlı Basınına Genel Bakış", Osmanlı Basın Hayatı Sempozyumu, Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.
- Alkan, A.T. (1998), "Şehirlerin Ruhu ve Mahalli Gazeteler", Yerel Gazetecilik, Televizyonculuk ve Radyoculukta Meslek İçi Eğitim, 12-13 Kasım 1998 Sivas, , Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 8, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Alpdoğan, Ö. (2006), Yüz Yüze Görüşme 5 Kasım 2006.
- Altun, A. (1995), Türkiye'de Gazetecilik ve Gazeteciler, Ankara: ÇGD Yayınları.
- Antepe, M.K. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 20 Kasım 2006
- Arslan, V. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 5 Kasım 2006.
- Arslan, Z. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 20 Kasım 2006.
- Asil, N. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Kasım 2006
- Ataş, S. (2006), Yüz Yüze Görüşme 5 Kasım 2006.
- Atay, M. (2006), Yüz Yüze Görüşme 5 Kasım 2006.
- Atılgan, S. (1998), "Modernleşme, Yabancılaşma ve Yerel Basının İşlevleri", III.Yerel Medya Eğitim Semineri, Bursa, 26-27 Kasım 1998, <http://www.byegm.gov.tr/seminerler/bursa-iii/BurKonusma1.htm>, 10.12.2006.
- Atılgan, G. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 5 Kasım 2006.
- Aydemir, F. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Ayhan, M. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 8 Kasım 2006.
- Balcı, V. S. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 8 Aralık 2006

- Basın İlan Kurumu (2004), Yönetim Kurulu 2003 Yılı Faaliyet Raporu, İstanbul: Basın İlan Kurumu Yayını.
- Basın İlan Kurumu (2006), Yönetim Kurulu 2005 Yılı Faaliyet Raporu, İstanbul: Basın İlan Kurumu Yayını.
- Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (1985), Anadolu Basını 1985, Ankara: BYEGM Yayını.
- Başkut, C. F. (1967), Gazetecilik Dersleri, İstanbul: Sermet Matbaası.
- Bayram, C. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Bek, M. G. (2005), "Yerel Medya İçin Alternatif Arayışlar", XI. Yerel Medya Eğitim Semineri, Adıyaman, 26-27 Mayıs 2005, http://www.byegm.gov.tr/seminerler/adiyaman-xi/adiyaman_15.htm, 15.12.2006.
- Belovacaklı, M. (2002), "Yerel Medya ve Demokrasi", IX Yerel Medya Eğitim Semineri, Tunceli 9-10 Mayıs 2002, http://www.byegm.gov.tr/seminerler/tunceli_ix/tunceli_8.htm, 15.12.2006.
- Binatlı, C. (2002), "Türkiye'de Gazete ve Dergilerin Dağıtım Yapısındaki Gelişmeler", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 2, s. 73-81.
- Bolak, H. S. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Bostancı, M.Y. (1977), "Haber Yazma ve İletme Tekniği", Anadolu Basını Semineri, Ankara: Basın Yayın Genel Müdürlüğü Yayını.
- Bural, E. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 8 Aralık 2006.
- Cangöz, İ. 2003, "Yurttaş Gazeteciliği ve Yerel Basın", Gazetecilik ve Habercilik, Der: Sevda Alankuş, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Cengiz, E. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Ceyhun, D. (1985), Babıali'nin Şu Son Kırk Yılı, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Cillov, E. (2001), "Mahalli Basın, Resmi İlan ve Basın İlan Kurumu", Yerel Medya Eğitim Seminerleri Edirne-Düzce Mardin 2001, Ankara: Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Cillov, E. (2002), "Mahalli Basın, Resmi İlan ve Basın İlan Kurumu", IX Yerel Medya Eğitim Semineri, Tunceli 9-10 Mayıs 2002, http://www.byegm.gov.tr/seminerler/tunceli_ix/tunceli_18.htm, 15.12.2006.
- Cillov, E. (2004), "Mahalli Basın, Resmi İlan ve Basın İlan Kurumu", X. Yerel Medya Eğitim Semineri, 20-21 Şubat 2004 Kayseri, Ankara: Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınları.

- Cillov, E. (2006), "Basın İlan Kurumu ve Resmi İlanlar", XII. Yerel Medya Eğitim Semineri Adana 13-14 Nisan 2006, http://www.byegm.gov.tr/seminerler/adana-xii/adana_20.htm, 15.12.2006.
- Çan, A. C. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 23 Kasım 2006.
- Çapman, N. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 1 Kasım 2006.
- Çoban, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 23 Kasım 2006.
- Dağlı, N. (1995), Gazete Yayınlama Teknikleri, Ankara. İmaj Yayıncılık.
- Demir, M. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 15 Kasım 2006.
- Demir, Y. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 23 Kasım 2006.
- Demirkent, N. (1998), "Yerel Basına Genel Bakış", Yerel Gazetecilik, Televizyonculuk ve Radyoculukta Meslek İçi Eğitim, 12-13 Kasım 1998 Sivas, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 8, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Demirkent, N. (2000), "Yerel Gazeteciliğe Genel Bakış", Yerel Gazetecilikte Meslek İçi Eğitim, 20-21 Temmuz 2000, Muğla, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 17. İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Dihkan, G. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 28 Kasım 2006.
- Duran, N. (2005), "Mahalli Basın, Resmi İlan ve Basın İlan Kurumu", XI. Yerel Medya Eğitim Semineri, Adıyaman, 26-27 Mayıs 2005, http://www.byegm.gov.tr/seminerler/adiyaman-xi/adiyaman_6.htm, 15.12.2006.
- Duran, R. (2003), "Yurttaş Gazeteciliği", Gazetecilik ve Habercilik, Der: Seveda Alankuş, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Durdu, K. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 23 Kasım 2006.
- Dursun, Ç., Alemdar, K. (1999), "İlan ve Reklam Gelirleri", Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar, Der: Korkmaz Alemdar, İstanbul: Afa Yayınları.
- Emektar, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 20 Kasım 2006.
- Erdoğan, İ., Kartarı, A. (1999), "Kültür, İdeoloji ve Osmanlı Basını", Osmanlı Basın Hayatı Sempozyumu, Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.
- Erel, B. (1998), "Yerel Basının Karşılaştığı Sorunlara Çözüm Önerileri", Yerel Gazetecilik, Televizyonculuk ve Radyoculukta Meslek İçi Eğitim 18-19 Aralık 1998, Bolu,, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 9, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Evliyagil, Ş. (1977), "Basın Sanayii Bölümü" Anadolu Basını Semineri, Ankara: Basın Yayın Genel Müdürlüğü Yayını.

- Evliyagil, Ş. (1977), Basın ve Basım İşletmeciliği, Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları.
- Evliyagil, Ş. (1981), Gazete Yayınlama Yöntemleri, Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları.
- Faraç, M. (1999a), "Türkiye'deki Yerel Basın Hakkında Genel Bilgi", Türkiye ve Almanya'da Yerel Gazetecilik, Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayınları.
- Faraç, M. (1999b), "Yerel Haberlerle Yaygın Gazeteciliğin İlişkileri", Yerel Gazetecilikte Meslek İçi Eğitim, 22-23 Kasım 1999, Gaziantep, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 15. İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Felek, Ö. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Fırat, M. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 12 Kasım 2006.
- Gerçekler, M. (2002), "Yerel Basın Nasıl Olmalı, Neler Yapmalı?", IX Yerel Medya Eğitim Semineri, Tunceli 9-10 Mayıs 2002, http://www.byegm.gov.tr/seminerler/tunceli_ix/tunceli_19.htm. 15.12.2006.
- Gereniz, R. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 15 Kasım 2006.
- Gevgilili, A. (1983), "Türkiye Basını", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C.1, s.202-228.
- Girgin, A. (2001), Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik, İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Göker, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 20 Kasım 2006.
- Göran, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Göz, N. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 8 Kasım 2006.
- Gülbasar, D. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 5 Kasım 2006.
- Gültekin, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 5 Kasım 2006.
- Gündüz, R. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 23 Kasım 2006.
- Güneş, M. (1999), "Yerel Basında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", 22-23 Kasım 1999 Gaziantep, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 15, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Gürbüz, F. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 23 Kasım 2006.
- Gürel, N. (1999a), "Kapanış Konuşması", Yerel Gazetecilikte Meslek İçi Eğitim, 29-30 Temmuz 1999 Konya, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 13, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Gürel, N. (1999b), "Kapanış", Yerel Gazetecilikte Meslek İçi Eğitim, 22-23 Kasım 1999 Gaziantep, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 15, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.

- Gürel, N. (2004), "Yerel Basının Sorunlarından Meslek İçi Eğitime Bakış", X. Yerel Medya Eğitim Semineri, 20-21 Şubat 2004 Kayseri, Ankara: Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Gürhan, V. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 23 Kasım 2006.
- Hancı, D. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 1 Kasım 2006.
- Kahraman, İ (1997), "Anadolu Basınındaki Zorluklar", Yerel Basında Gazetecinin Tanımı, İşlevi, Çalışma Koşulları ve Sorunları, 2-3 Ekim 1997, İstanbul, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 1, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Karakuş, B. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 8 Aralık 2006.
- Karasar, N. (1998), Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karbuş, Y. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 28 Kasım 2006.
- Kasaroğlu, D. (1977), "Açış Konuşması", Anadolu Basını Semineri, Ankara: Basın Yayın Genel Müdürlüğü Yayını.
- Kıdır, T. (2006), Yüz Yüze Görüşme 12 Kasım 2006
- Kırmızıtaş, H. (1999), "Yerel Basında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", 22-23 Kasım 1999 Gaziantep, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 15, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Kıyak, S. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 28 Kasım 2006.
- Kıracı, H. (1998), "Yerel Basının Karşılaştığı Sorunlara Çözüm Önerileri", Yerel Gazetecilik, Televizyonculuk ve Radyoculukta Meslek İçi Eğitim, 12-13 Kasım 1998 Sivas, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 8, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Koçak, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Kasım 2006.
- Kolaylı, N. (1998), "Bursa Basını ve Medyaya Genel Bakış", III.Yerel Medya Eğitim Semineri, Bursa, 26-27 Kasım 1998, <http://www.byegm.gov.tr/seminerler/bursa-iii/BurKonusma7.htm>, 10.12.2006.
- Koloğlu, O. (1994), Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kosay, D. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 10 Aralık 2006.
- Köklüçınar, O. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 8 Aralık 2006.
- Köksal, H. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 23 Kasım 2006.
- Köseoğlu M.A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 15 Kasım 2006
- Kural, R. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Küçükusta, H. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 20 Kasım 2006.
- Mutlu, E. (1998), "Yerel Basın ve Demokrasi", II. Yerel Medya Eğitim Semineri, Trabzon, 11-13 Haziran 1998,

- <http://www.byegm.gov.tr/seminerler/trabzon-ii/kt11.htm>, 16.12.2006.
- Oranlı, Ç. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 15 Kasım 2006.
- Ortaylı, İ. (1999), "Osmanlı İmparatorluğu'nda Ulusal Uyanış ve Basın", Osmanlı Basın Hayatı Sempozyumu, Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.
- Önder, M. (1949), Konya Matbuatı Tarihi, Konya.
- Önder, M. (1986), Milli Mücadelenin Yanında ve Safında Öğüd Gazetesi, Ankara: Güven Matbaası.
- Öyken, H. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 23 Kasım 2006.
- Özdemir, A. (2000), "Yerel Basın ile Basın İlan Kurumu İlişkileri", Yerel Gazetecilikte Meslek İçi Eğitim. 20-21 Temmuz 2000, Muğla, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi: 17, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Özdemir, A. (2001), "Basın İlan Kurumu Mevzuatı", Yerel Medya Eğitim Seminerleri Edirne-Düzce Mardin 2001, Ankara: Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Özdemir, S. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 15 Kasım 2006.
- Özdemir, T. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 28 Kasım 2006.
- Özer, Z. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 23 Kasım 2006.
- Özkavas, M. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Kasım 2006.
- Özteke, U. (1998), "Yerel Basının Karşılaştığı Sorunlara Çözüm Önerileri", Yerel Gazetecilik, Televizyonculuk ve Radyoculukta Meslek İçi Eğitim, 9-10 Temmuz 1998, Isparta, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 6, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Pehlivan, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 12 Kasım 2006.
- Sakal, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 15 Kasım 2006.
- Salıcı, H. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 20 Kasım 2006.
- Sözen, E. (2004), "Yerel Medya Ne Kadar Yerel", X. Yerel Medya eğitim Semineri, 20-21 Şubat 2004 Kayseri, Ankara: Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Subaşı, N. (1977), "Gazetecilikte Sorumluluk Duygusu ve Gazete Yayınlama Tekniği", Anadolu Basını Semineri, Ankara: Basın Yayın Genel Müdürlüğü Yayını.
- Sungur, H. (2006), Yüz Yüze Görüşme 5 Kasım 2006.
- Süphandağlı A. (2006), Yüz Yüze Görüşme 1 Kasım 2006.

- Sürmeli, F. (1998), "Yerel Basın İşletmeciliği", Yerel Basında Arayışlar ve Antakya Durağı Der: A. M. Vural, Eskişehir: Etam Matbaacılık Yayını.
- Şahin U. A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 12 Kasım 2006.
- Şahin, İ. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Şahinbaş, E. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 28 Kasım 2006.
- Şan, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Şeker, M. (2000), Çağdaş Gazete Yayınlama Teknikleri, Konya: S.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.
- Şeker, M. (2004), Kuramsal Temeller ve Uygulama İlkeleriyle Sayfa Düzeni, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Şeker, M. (2005), "Yerel Gazeteler ve Resmi İlan", Selçuk İletişim, C.4, S.1, s. 101-115.
- Şeyhan Ç. ve Ünlüz, H. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 8 Kasım 2006.
- Tamer, E. (1977), "Yazı Türleri ve Yazma Tekniği Üzerine Söyleşi", Anadolu Basını Semineri, Ankara: Basın Yayın Genel Müdürlüğü Yayını.
- Taş, O. (1993), Gazete Yayınlama Tekniği, Ankara: Makro Yayınları.
- Taşkın, K. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 28 Kasım 2006.
- Tekeş, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 12 Kasım 2006.
- Tokgöz, O. (1981), "Türkiye'de Yerel Gazetecilik Olgusu: Rolü ve Önemi", A.Ü. SBF Basın Yayın Yüksek Okulu Yıllık, 1979-1980, s.271-294.
- Tokgöz, O. (1982), "Türkiye'de Yazılı Basının Yerel Olarak Gösterdiği Özellikler", A.Ü. SBF Basın Yayın Yüksek Okulu Yıllık, 1981, s.283-309.
- Tokgöz, O. (1988), "Türkiye'de Yerel Basının Konumu: Rolü ve Önemi", A.Ü. Basın Yayın Yüksek Okulu Yıllık, 1988, s.165-179.
- Tokgöz, O. (2001), Türkiye'de Yerel Medyanın Yapısı ve Örgütlenişi", İletişim, 2001/9, s. 5-39.
- Toprak, H. (1999), "Yerel Basında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Paneli", Yerel Gazetecilikte Meslek İçi Eğitim, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 15, 22-23 Kasım 1999, Gaziantep, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Topuz, H. (1996), Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi, İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Tursun, M. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Uçuk, V. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 5 Kasım 2006.

- Ukav, S. (2005), "Yerel Basının Sorunları", XI. Yerel Medya Eğitim Semineri, adıyaman 26-27 Mayıs 2005, http://www.byegm.gov.tr/seminerler/adiyaman-xi/adiyaman_5.htm, 15.12.2006.
- Unbehauen, H. (1998), "Sivas Örneğinde Anadolu Basınının Tarihsel Gelişimi", Yerel Gazetecilik, Televizyonculuk ve Radyoculukta Meslek İçi Eğitim, 12-13 Kasım 1998 Sivas, , Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 8, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- Üzen, E. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 28 Kasım 2006.
- Varlık, B. M. (1999), "Osmanlı Dönemi Türkçe Yerel Basını Üzerine Bazı Gözlemler", Osmanlı Basın Hayatı Sempozyumu, Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.
- Vural, A. M. (1998), "Yerel Basının Kamuoyu Oluşturma Gücü", Yerel Basında Arayışlar ve Antakya Durağı Der: A. M. Vural, Eskişehir: Etam Matbaacılık Yayını.
- Vural, A. M. (1999), Yerel Basın ve Kamuoyu, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yahşi, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 5 Kasım 2006.
- Yaradılış, İ. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 12 Kasım 2006.
- Yazıcı, N. (1999), "Osmanlı Basının Başlangıcı Üzerine Bazı Düşünceler", Osmanlı Basın Hayatı Sempozyumu, Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.
- Yerel Basın Kurultayı Uzmanlık Komisyonları Raporları 1992, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Yetgin, Ö. A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 23 Kasım 2006.
- Yıldırım, H. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Yıldırım, B. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 5 Kasım 2006.
- Yıldız, S. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Aralık 2006.
- Yurdakul, A. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 25 Kasım 2006.
- Yücel, E. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 20 Kasım 2006.
- Yücel, S. (1999), "Yerel Basın", Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar, Der: Korkmaz Alemdar, İstanbul: Afa Yayınları.
- Yüreğir, R. (2006), "Yerel Medyanın İşlevleri ve Günümüzde Yerel Medya", XII. Yerel Medya Eğitim Semineri Adana 13-14 Nisan 2006, http://www.byegm.gov.tr/seminerler/adana-xii/adana_6.htm, 15.12.2006.
- Zor, B. (2006), Yüz Yüze Görüşme, 20 Kasım 2006.

EK
GÖRÜŞME FORMU

YEREL BASIN ARAŞTIRMASI SORULARI

Değerli yetkili, bu çalışma, Türkiye genelinde Basın İlan Kurumu şubesi bulunan illerdeki, resmi ilan hakkı bulunan günlük gazeteleri kapsamaktadır. Sorulara vereceğiniz cevaplar yerel basınla ilgili bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Cevapların başka hiçbir amaçla kullanılması söz konusu değildir. Cevaplama konusunda göstereceğiniz ilgi ve duyarlılık Türkiye’deki yerel gazetelerin sorunlarının bilimsel platformda sağlıklı bir şekilde dile getirilmesine ve dolayısıyla çözümüne katkı sağlayacaktır. Teşekkürlerimizle...

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Şeker

Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

Gazetecilik Bölümü Basın Ekonomisi ve İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Başkanı

museker@selcuk.edu.tr

0 332 223 36 84

0505 841 22 60

1. Gazetenin adı nedir?
2. Soruları cevaplayan yetkilinin adı ve gazetedeki görevi nedir?
3. Gazete hangi tarihte kurulmuştur?
4. Gazete ortalama kaç sayfa olarak yayınlanmaktadır?
5. Habere ayrılan sayfa sayısı kaçtır?
6. Gazetenin en önemli üç haber kaynağı hangi kişi ve kurumlardır?
7. (Valilik, belediye, emniyet, adliye, siyasi partiler, sivil toplum örgütleri vb. şeklinde belirtiniz.)
8. Yerel ve bölgesel haberlere kaç sayfa ayrılmaktadır?
9. Spor haberlerine kaç sayfa ayrılmaktadır?
10. Ulusal haberlere kaç sayfa ayrılmaktadır?
11. Ekonomi haberlerine kaç sayfa ayrılmaktadır?
12. Magazin haberlerine kaç sayfa ayrılmaktadır?
13. Haber dışı sayfaların sayısı kaçtır? (Araştırma inceleme, söyleşi, makale, televizyon vs.)
14. Reklama ayrılan sayfa sayısı kaçtır?
15. Gazetenin toplam çalışanı bulunmaktadır?

16. Çalışanların kaç kadın, kaç erkek?
17. Gazetede çalışan iletişim fakültesi mezunlarının sayısı kaçtır?
18. Gazetede çalışan üniversite mezunlarının sayısı kaçtır?
19. Gazetede çalışan lise mezunlarının sayısı kaçtır?
20. Gazetede çalışan ortaokul mezunlarının sayısı kaçtır?
21. Gazetede çalışan ilkokul mezunlarının sayısı kaçtır?
22. Haber merkezi ve yazı işlerinde çalışanların (muhabir, editör, sayfa sekreteri) sayısı kaçtır?
23. Grafik tasarım bölümünde çalışanların sayısı kaçtır?
24. Teknik birimler ve matbaada çalışanların sayısı kaçtır?
25. Sarı basın kartı sahibi çalışanların sayısı kaçtır?
26. 212'ye göre kadrolu çalışanların sayısı kaçtır?
27. Stajyer olarak ya da part-time çalışanların sayısı kaçtır?
28. Gazetede kaç köşe yazarı vardır? Kaç gazetenin elemanı, kaç dışarıdan yazmaktadır?
29. Gazete hangi teknikle basılmaktadır? (Tabaka kağıda baskı yapan düz ofset, bobin kağıda baskı yapan rotatif–web- ofset. Düz ofset ise kaç renkli olduğunu lütfen belirtiniz)
30. Gazetenin kendi matbaası var mıdır?
31. Matbaada dışarıya baskı hizmeti verilmekte midir?
32. Gazete filme mi yoksa aydıngere mi çıktı alınarak basılmaktadır?
33. Gazetenin kendisine ait film çıktı makinesi var mıdır?
34. Gazetede kaç analog, kaç dijital fotoğraf makinesi vardır?
35. Gazetenin haber merkezi ve yazı işlerinde kaç bilgisayar bulunmaktadır?
36. Gazetenin tasarım bölümünde kaç bilgisayar bulunmaktadır?
37. Gazetede internet bağlantısı var mıdır?
38. Gazete hangi haber ajanslarına abonedir?
39. Ajans haberleri hangi yolla alınmaktadır? (internet, uydu, kablolu yayın)
40. Kullanılan haber ve fotoğrafların ortalama yüzde kaç ajanslar kökenlidir?
41. Gazetenin hazırlanmasında hangi programlar kullanılmaktadır? (Quark, Corel, Freehand, Indesign, Photoshop veya varsa diğer programlar...)
42. Gazetenin ortalama günlük baskı sayısı nedir?
43. Gazetenin net satışı kaçtır? (Aboneler hariç)
44. Gazetenin kaç abonesi vardır?
45. Aboneler daha çok işyerleri mi yoksa konutlar mıdır?
46. Gazete, dağıtım şirketi kanalıyla bayilerde satılmakta mıdır?
47. Gazetenin satış fiyatı nedir?
48. Gazetenin abone ve bayii satışından elde ettiği gelir ayda ortalama ne kadardır?
49. Gazetenin resmi ilanlardan (Basın İlan Kurumu'ndan) elde ettiği aylık gelir ne kadardır?
50. Gazetenin özel ilan ve reklamlardan elde ettiği aylık gelir ne kadardır?
51. Gazetenin toplam geliri, giderlerini karşılayabilmekte midir?
52. Elde edilen gelir gazetenin gelişmesi ve işlevini daha iyi yerine getirmesi için yeterli midir?
53. Gazetenin sahibi olan kişi ya da şirketin başka ticari faaliyetleri var mıdır?
54. Varsa bu faaliyetler hangi konularda yoğunlaşmıştır? (televizyon, radyo, internet yayıncılığı, dergi, kitap yayıncılığı; sanayi, ticaret, turizm veya farklı bir alan ise lütfen belirtiniz.)
55. Gazete sahibi, aktif politikada yer almakta mıdır? (Parti yöneticiliği, üyeliği, delegeliği gibi.)
56. Gazete yöneticileri veya çalışanları arasında aktif olarak politikayla uğraşan var mıdır? Varsa kaç kişidir?
57. Gazetede tüm siyasi partiler ve gruplarla ilgili haberler eşit olarak yer almakta mıdır?
58. Gazetenin yayın politikası olarak desteklediği bir siyasi parti/görüş var mıdır?
59. Gazete, geçmişte veya bugün iktidar partisi ile ilgili haberlerin daha çok yayınlandığı yönünde eleştirilmiştir mi?

60. Gazetenin siyasi yaklaşımı siyasi yelpazenin neresindedir? (Merkez, merkez sağ, merkez sol, milliyetçi, muhafazakar, sosyalist)
61. Yayınlanan haberlere, zaman zaman farklı siyasi grupların tepkisi meydana gelmekte midir?
62. Siyasi partiler kendi haberlerinin yayınlanması için gazete yönetimine ricada bulunmak, baskı yapmak, teşvik etmek gibi yöntemlere başvurmakta mıdır?
63. Gazete yönetiminin bu tür istek ve baskıları tamamen görmezden geldiği söylenebilir mi, yoksa zaman zaman bu istek ve baskılar sonucu bazı haberlere yer verilebilmekte midir?
64. Okuyucular, yayınlanan haberlerle ilgili olumlu olumsuz tepkilerini gazeteye iletmekte midir?
65. Okuyucular, kişisel olarak ya da gruplar halinde, sorularını gazetede yayınlamak için çaba göstermekte midir?
66. Haberlerin seçiminde, okuyucunun tepkisi ve tiraj kaybetme kaygısı mı öne çıkmaktadır yoksa, reklam verenlerin reklamı kesme riski mi daha önemlidir?
67. Şehirde yayınlanan diğer gazetelerle belli konularda ortak hareket edilebilmekte midir?
68. Gazeteler arasındaki rekabet, zaman zaman gazetecilere ve gazetelere güveni sarsacak, yıpratıcı boyutlara ulaşabilmekte midir?
69. Gazeteler tek başlarına ya da rakipleriyle birlikte, belli bir konuyu ele aldıklarında bu konuyu şehirde yaşayan insanların gündemine sokabilmekte midir?
70. Sızca yerel basının en önemli üç sorunu nedir? (Gelir, altyapı, yetişmiş eleman, siyasi baskı, okuyucuyla bütünleşememe, devletin yeterince destek vermemesi veya diğer...)
71. Sızca yerel gazetelerin satışını etkileyen en önemli üç faktör nedir? (Ulusal gazeteler, yerel televizyonlar, yerel gazetelerin kalitesi, okuma alışkanlığının düşüklüğü veya diğer...)
72. Yerel basının sorunlarının çözümü için hükümetlerin ne gibi çözümler üretmesi gerekir?
73. Yerel yönetimler, yerel basının sorunlarının çözümü için neler yapabilir?
74. Sorunların çözümü için gazete sahipleri ve yerel basın çalışanları neler yapabilir?
75. Yerel gazetelerin başarısı için okuyuculardan ne gibi destekler beklenebilir?
76. İlinizde Basın İlan Kurumu şubesi bulunması gelirinizi ve getirdiği kriterler bakımından gazetenizin kalitesini ne yönde etkilemektedir?
77. Sızca resmi ilan desteği yerel gazeteler için ne kadar önemlidir. Resmi ilanların olmaması durumunda yerel gazeteler varlıklarını sürdürebilirler mi?
78. Yönetimin merkezden yerele doğru kaydırılması yönündeki çalışmalar yerel gazetelere ne gibi katkılar sağlayabilir?

Bu akademik çalışmaya verdiğiniz destek için, çalışmanın yerel basının sorunlarına getirilecek çözümlere katkıda bulunmasını umarak, teşekkür ederiz.